

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

***АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ФІНАНСОВОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ***

*Матеріали міжнародної
науково-практичної конференції*

Черкаси 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ «ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ», М. БУРГАС, БОЛГАРІЯ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЗАПОРІЖЖЯ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ «ЕСІ»
ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

*Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції
молодих вчених, аспірантів і студентів*

21-22 листопада 2019 року

Черкаси, ЧДТУ, 2019

XVI міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»

УДК 336 (477) (063)

ББК 65.261я431

А 43

Актуальні проблеми фінансової системи України [Електронний ресурс] // *Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів: Черкаський державний технологічний університет, 21 - 22 листопада 2019 року. – Черкаси, 2019. – 202 с.*

Основною метою конференції є вирішення актуальних проблем та вдосконалення фінансової системи України, грошово-кредитних механізмів регулювання економіки, управління фінансово - економічним потенціалом суб'єктів господарювання, розвитку банківської системи та інших актуальних проблем економічної науки.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету: *Григор О.О.* – к.н.держ.упр., доцент, ректор Черкаського державного технологічного університету.

Заступник голови: *Демиденко В.В.* – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління.

Члени оргкомітету:

Гончаренко І.Г. – д.н.держ упр., професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Березина О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Петкова Л.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету

Покатаєва О.В. – д.е.н., професор, проректор Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Балуєва О.В. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Донецького державного університету управління

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Mihaylov Iv.M. – PhD, Assoc. Prof in Department of Economics and Management of University «Prof. Dr. Assen Zlatarov» (Burgas, Bulgaria).

Dorota Jelonek, – PhD, Czestochowa University of Technology, Department of Management (Czestochowa, Poland).

Wadim Strielkowski - Ph.D., associate professor at Charles University, Prague, Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences Charles University in Prague, Prague (Czech Republic), University of Cambridge, Cambridge Judge Business School.

Голова секретаріату: *Шевченко Анна Михайлівна* – к.е.н., доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

СЕКЦІЯ 1. Питання розвитку фінансової науки

Дудченко Н.В. – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

НАПРЯМКИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Задля здійснення економічних перетворень у фінансовій системі України українським урядом прийнято низку важливих рішень, зокрема щодо напрямів бюджетної політики на 2018–2020 роки. Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки ґрунтуються на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», програм співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

З огляду на досягнення макроекономічної стабільності у 2015–2017 роках та перші ознаки зростання валового внутрішнього продукту в Україні вперше запроваджується середньострокове бюджетування на три роки. Перехід до середньострокового бюджетування передбачає посилення бюджетної дисципліни та запровадження ефективного механізму управління бюджетними коштами. Це сприятиме забезпеченню фінансової стабільності та зміцненню економічного зростання в середньостроковій перспективі. Цей документ визначає основним завданням бюджетної політики стабілізацію публічних фінансів шляхом поступового зменшення дефіциту державного бюджету та зниження державного боргу відносно валового внутрішнього продукту в умовах ризиків, викликаних різким зростанням виплат за зовнішнім боргом найближчими роками та залежністю державного боргу від коливань валютного курсу.

Головними засадами, на яких базується бюджетна політика на 2018–2020 роки, є:

- створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації задля прискорення економічного зростання;
- здійснення реформи державного управління, децентралізації та трансформації державних фінансів;
- розвиток людського капіталу шляхом проведення реформ системи охорони здоров'я та освіти, надання державної соціальної підтримки;
- встановлення верховенства права, боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав

власності;

– забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема захист її суверенітету та територіальної цілісності.

Для виконання поставлених завдань необхідно здійснити структурні трансформації в економіці, зокрема:

– підвищити результативність використання бюджетних коштів за рахунок посилення зв'язку бюджетних призначень зі стратегічними пріоритетами держави та оцінювання ефективності й доцільності видатків;

– провести реформу охорони здоров'я, яка ґрунтується на принципі фінансування послуги та гарантує населенню доступ до якісного медичного обслуговування;

– поглибити реформу освіти;

– створити справедливую систему соціального захисту через проведення пенсійної реформи, осучаснення пенсій, збільшення відповідальності та підзвітності в системі пільг задля забезпечення максимальної адресності, прозорості та наближеності надання відповідних соціальних послуг населенню;

– підвищити оплату праці робітників бюджетної сфери та приватного сектору, вжити заходів щодо детінізації заробітних плат;

– створити сприятливе бізнес-середовище для збільшення інвестицій в інновації, агробізнес та інші сектори, які продукують додану вартість в Україні, а також зростання малого та середнього бізнесу;

– інтегрувати економіки України та ЄС шляхом імплементації торговельних та економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема положень щодо зони вільної торгівлі (DCFTA) [1].

Одним з пріоритетних напрямів державної податкової політики на 2018–2020 роки є забезпечення стабільності податкової системи, зокрема підвищення ефективності та полегшення податкового адміністрування з мінімізацією можливостей для зловживань.

Нова Бюджетна резолюція на 2018–2020 роки має бути першим кроком зміни підходів та відповідальності щодо формування бюджетної політики. Тим часом економічні експерти вбачають у діяльності Міністерства фінансів як позитивні, так і негативні сторони, серед яких слід назвати традиційне покриття дефіциту державного бюджету новими запозиченнями та нездатність відмовитись від податку на прибуток [2].

Важливим завданням фінансової політики держави є створення фінансового ринку, що буде основним механізмом перетворення нагромаджень в інвестиції, перерозподілу капіталу та забезпечення прозорості фінансових потоків. Для цього необхідно значно підвищити ефективність державної фінансової політики щодо розвитку ринку цінних паперів, товарного ринку, ринку колективних інвестицій, нагляду й контролю над інвестуванням пенсійних нагромаджень [3].

Крім того, невирішеною проблемою фінансової сфери залишається високий рівень бюджетного дефіциту та державного боргу. В результаті збільшення боргових зобов'язань України значно збільшилася стаття видатків державного

бюджету на обслуговування державного боргу. Збільшення бюджетних витрат на погашення боргових зобов'язань приводить до подальшого зростання бюджетного дефіциту.

Іншим негативним чинником, що впливає на стан бюджетної та фінансової системи, є посилення інфляційних процесів в економіці, особливо у зв'язку з підвищенням заробітних плат і пенсій. Наприкінці 2017 року інфляція сягнула 13,7%, тобто була вищою за інфляційний орієнтир НБУ, що становив $8 \pm 2\%$. Згідно з прогнозами Світового банку у 2018 році інфляція в Україні становить 9,9%, у 2019 році буде спостерігатися сповільнення темпів інфляції до 7,3%, а у 2020 році – до 6,5%. Збільшення облікової ставки НБУ з 12,5% у травні 2017 року до 18% у вересні 2018 року сприяло утриманню рівня інфляції на рівні 9% [4].

Література:

1. Про основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки: Постанова Верховної Ради України. 2017. Ліга: закон. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html.
2. Фінансова система України: «кроки вперед» і «топтання на місці». Радіо Свобода. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28927569.html>.
3. Обозна А.О., Клімова М.В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3 (8). С. 30–32. URL: http://www.easterneuropeebm.in.ua/journal/8_2017/07.pdf.
4. Світовий банк прогнозує уповільнення інфляції в Україні у 2019 році до 7,3%. РБК Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vsemirnyy-bank-prognoziruuet-zamedlenie-inflyatsii-1538655723.html>.
5. Economic Indicators for over 200 countries. The Global Economy. 2017. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability

УДК 336.11(477)

Мікуліна М.О. –к.е.н.

Сумський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Протягом останнього десятиліття однією з найбільш поширених причин виникнення фінансової кризи і банкрутства сільськогосподарських формувань була відсутність ефективною системи здійснення фінансової безпеки.

Система показників оцінки фінансової безпеки сільськогосподарських формувань потребує подальшого розвитку з урахуванням умов сьогодення і

впливу факторів зовнішніх і внутрішніх ризиків, ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських формувань.

Однією із найважливіших умов стійкого зростання сільськогосподарських формувань є забезпечення високих кінцевих результатів фінансової діяльності, наявність ефективної системи фінансової безпеки, змістом якої виступає розробка і реалізація комплексу заходів щодо захисту фінансових інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Для підприємств сільського господарства, що функціонують в умовах постійно високого рівня зміни факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, роль та значення фінансової безпеки значно зростає.

Тому практикою функціонування сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах підтверджено, що однією з найбільш поширених причин виникнення фінансової кризи і банкрутства підприємств є відсутність ефективної системи їх фінансової безпеки.

Отже, від рівня фінансової безпеки залежить як ефективність економічного і соціального механізму сільськогосподарського підприємства, забезпечення роботою його працівників, так і рівень та умови їх життя.

Специфічні особливості сільського господарства як галузі вимагають окремого підходу.

У деталізованому вигляді фінансова безпека сільськогосподарського підприємства може бути представлена як:

- стан ефективного використання фінансових ресурсів, що відображається в додатних значеннях показників рентабельності, якості менеджменту, фондівіддачі й оборотності активів, фінансових інтересів;
- забезпечення оптимальної структури капіталу;
- підтримання курсової вартості цінних паперів;
- збільшення норм дивідендних виплат;
- наявність перспектив подальшого розвитку.

Економічна суть фінансової безпеки проявляється в комплексі організаційно-економічних заходів, які забезпечують стійкість до впливу природних та економічних ризиків, достатній рівень кредитоспроможності й інвестиційної привабливості, а також позитивну віддачу вкладеного капіталу.

Процес забезпечення фінансової безпеки підприємства можна розглядати і як процес запобігання можливих збитків від негативних впливів на економіку підприємства в різних аспектах роботи його служб по забезпеченню прибутковості і перспективності бізнесу.

Форми підприємницької діяльності в аграрній сфері передбачають значну їх різноманітність, для кожної з яких характерні певні особливості здійснення виробничо-господарської діяльності, свої переваги й недоліки і залежно від цього отримання відповідних фінансових результатів за певний звітний період.

Внутрішнє фінансове середовище характеризує систему умов і факторів, що визначають вибір організації і форм фінансової діяльності з метою досягнення найкращих її результатів, що знаходяться під безпосереднім контролем

керівників і фахівців фінансових служб формувань.

Особливістю здійснення стратегічного аналізу є те, що він є не тільки ретроспективним, але і прогностичним, тобто оцінює перспективний стан системи фінансової безпеки формувань.

Існування майже всіх видів сільськогосподарських формувань потребує їх подальшого розвитку та створення відповідних умов, за яких максимально розкриється їх економічний та соціальний потенціал.

Принципово важливим є збереження такого різноманіття форм сільськогосподарських формувань, що забезпечує, з одного боку, свободу вибору для робітників аграрної сфери, а з іншого – є об'єктивною умовою ефективного функціонування ринкової системи.

Найважливішим у діяльності підприємств сільського господарства в умовах ринкового середовища є визначення стратегії фінансової безпеки. Виходячи із загального визначення, стратегія фінансової безпеки є одним із видів функціонуючої стратегії підприємства, яка забезпечує захист його фінансових інтересів від різного виду загроз шляхом формування довгострокових цілей такого захисту, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватного коригування напрямків і форм, захисту при зміні факторів і умов фінансового середовища його функціонування.

Практично всі задачі економічного розвитку сільськогосподарських формувань, розширення обсягу і відновлення складу його активів вимагають збільшення суми фінансових ресурсів. Вибір джерел формування цих ресурсів, а також мінімізація вартості їх залучення значною мірою визначають рівень економічної незалежності сільськогосподарських формувань й ефективності їх господарської діяльності.

Отже, стратегія забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських формувань є невід'ємною складовою частиною загальної стратегії їх економічного розвитку.

Література:

1. Кашенко О.Л. Системне уявлення фінансів / О.Л. Кашенко. – Суми: Видавництво «Довкілля», 2001. – 98 с.
2. Мікуліна М.О. Фінансова діагностика сільськогосподарського підприємств: можливості традиційного підходу / М.О. Мікуліна // Вісник СНАУ. Серія «Фінанси і кредит». – 2005. – №1. – С. 26-34.
3. Мікуліна М.О. Фінансова безпека розвитку сільськогосподарських формувань / М.О. Мікуліна, Ю.В. Скрипник // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія „Фінанси і кредит”. – 2007. – №2. – С. 132-137.
4. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємств: науковометодичне видання / За ред. проф. А.В. Чупіса. – Суми: Видавництво «Довкілля», 2011. – 404 с.

Дьяков Д.М. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – ст. викладач Костакова Л.Д.

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧАЮ ЯК РІЗНОВИДУ СМАКОВИХ ТОВАРІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Споживання чаю як одного із найбільш розповсюджених тонізуючих напоїв залишається в Україні стабільно високим. Значно розширюється асортимент чайної продукції, збільшується використання нових видів рослинних компонентів, які доповнюють основну сировину.

Проблемам вивчення харчових продуктів присвячено багато наукових праць, авторами яких є Дубініна А.А., Коробкіна З.В., Стефаненко С.П., Павлюченко Ю.П., Романенко О.Л., Похлебкин В.В., Колесник А.А. та інші. У той же час питання класифікації чаю як різновиду смакових товарів на світовому ринку є недостатньо висвітленим. [2]

У групу смакових товарів об'єднані різноманітні харчові продукти в основному рослинного походження, які завдяки особливостям хімічного складу покращують смакові і ароматичні властивості їжі й завдяки цьому сприяють більш швидкому і повному її засвоєванню. Це такі товари, як прянощі і приправи, чай та кава.

Більшість смакових товарів мають низьку енергетичну цінність тому, що у своєму складі містять невелику кількість речовин енергетичного балансу – вуглеводів, жирів, білків. Разом з тим завдяки вмісту алкалоїдів, ефірних олій, глікозидів, органічних кислот ці товари активно впливають на фізіологічний стан усього організму [4].

Чай – один з найдавніших напоїв, вживання якого нерозривно пов'язане з національною культурою, господарством та історичними традиціями багатьох народів. Чай – один з найбільш поширених тонізуючих напоїв. Щодня населення земної кулі заварює близько 3 мільйонів кілограмів чаю. У 2017 чай вперше включений до споживчого кошика українця, правда, в меншому обсязі – 0,4 кг, ніж споживається в дійсності (близько 0,5-0,6 кг). Таке широке розповсюдження і споживання визначається його високими смаковими, тонізуючими та лікувальними властивостями. Основна цінність чаю обумовлена вмістом в ньому алкалоїду кофеїну і дубильних речовин (таніну-катехинової суміші). Крім того, у чаї містяться білкові речовини, пігменти, ефірні олії, вітаміни і мінеральні речовини [5].

Основними виробниками чаю є Індія, Китай, Шрі-Ланка, Японія, Індонезія, Грузія. Світу відомо про півтори тисячі сортів чаю. Найбільшої популярності на світовому ринку користуються наступні:

- English Breakfast: популярний у Європі напій, суміш кімуну й індійських чаїв;
 - «Ерл Грей»: чай з бергамотом;
 - «Ірландський сніданок»: купаж індійських ассамів і цейлонських чаїв;
 - «Руський караван» – чай, популярний на Заході: суміш індійських і китайських сортів з додаванням Лапсанг Сушонгу [1].

Чайний ринок України є на 96% імпортозалежним. Українські виробники тільки фасують продукцію під своїми торговими марками. Лише незначна доля фруктового та трав'яного чаю вирощується і виготовляється в Україні [1].

Згідно з міжнародною класифікацією на світовому ринку буває чай наступних різновидів: чорний байховий чай, пакетований чай, гранульований чай, зелений чай, фруктовий і трав'яний чаї, бергамотові та інші ароматизовані чаї, чайні напої. Широке поширення отримали напої «Суданська троянда» і «Каркаде» (з висушених квітів та шматочків сухих плодів рослини сабдаріффа - *Hibiscus sabdariffa*), «Мате» (Парагвайський напій з сухого листя вічнозеленого тропічного дерева *Ilex Paraguariensis*, яке європейці називають «падуб»), «М'ятний» (з листя м'яти перцевої), «Ромашковий» та «Липовий» (з квітів ромашки лікарської і липи), ройбуш.

Також чаї класифікують ще за способом окислення: зелений, чорний, білий, жовтий, улун, пуер; за типом чайної рослини: китайський, ассамський, камбоджійський різновиди; за походженням району вирощування: китайський, індійський, японський, цейлонський та інші. За якісними показниками чай поділяють на такі сорти: букет, вищий, 1-й, 2-й, 3-й. Ще чай розрізняють за вагою (від до), за ціною (від до), за способом упаковки: паперові (картонні) коробочки, залізні банки, дерев'яні коробки, баночки з глини і кераміки, поліетиленові пакети, але це, скоріше, засоби реклами, або презентації торгової марки [3].

Оцінка якості чаю експертами здійснюється за такими показниками:

1. органолептичні показники (зовнішній вигляд, забарвлення настою, смак, аромат, колір розвареного листя);
2. фізико-хімічні показники (вологість, масова частка дрібних чаїнок, масова частка загальної золи, наявність метало домішок).

Як відомо, якість чаю напряму залежить від умов зберігання. Зокрема:

- режим зберігання;
- температура: 15-20°C;
- відносна вологість повітря не вища 70%;
- товарне сусідство;
- санітарно-гігієнічні вимоги;
- правильне укладання.

Дефектами чаю вважаються: засміченість (черешками, грубим листом, волокнами та іншої домішкою) – внаслідок збору з кущів грубого чайного листа та недостатньою очищенню при сортуванні; кислий присмак і запах – через порушення процесу і тривалості ферментації, сушці; затхлий, пліснявий і інші сторонні запахи – через порушення технології, підвищеної вологості чаю при

зберіганні [2].

Світові експерти відзначають, що сьогодні на світовому ринку чаю зустрічається багато неякісної продукції. Якісний чай займає не більше 30% загального об'єму ринку, ще 50% – це чай посередньої якості, останні 20% – чай дуже низької якості. Фальсифікація якості чаю зустрічається значно частіше і відбувається за рахунок повної або часткової заміни високоякісного чаю популярних найменувань (цейлонського, індійського, китайського) низькоякісними сортами, що вирощені в інших умовах (грузинським, азербайджанським).

Таким чином, на світовому ринку представлені різні види, сорти чаю, що класифікуються залежно від того, які показники будуть закладені в основу класифікації. Чаї, що входять в кожну кваліфікаційну групу, відрізняються один від іншого органолептичними, дієтичними властивостями, ароматом, смаком, кольором настою і біологічною активністю.

Література:

1. Дубініна А.А. Товарознавство смакових товарів : навч. посіб. /А.А. Дубініна, Ю.Т. Жук, В.А. Жук, Н.А. Жестерова. - К. : Професіонал, 2004. – 240 с.
2. Романенко О.Л. Асортимент та якість чаю. /О.Л. Романенко. - К.: «Знання», 2014. - 68 с.
3. Сирохман І.В. Товарознавство продовольчих товарів: підруч. /Сирохман І.В., Задорожний І.М., Пономарьов П.Х. - 4-е вид, переробл. і доп. - Київ: Лібра, 2012. - 600 с.
4. Бодак М. Дослідження ринку чаю в Україні /М.Бодак //Брендингове агентство «KOLORO» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://koloro.ua/ua/blog/issledovaniya/issledovanie-rynka-chaja-v-ukraine.html>
5. Коробкіна З.В. Товарознавство смакових товарів /З.В. Коробкіна, О.Л. Романенко. – К. : КНТЕУ, 2003. – 379 с.

УДК 336

Білецька М.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки та управління

Науковий керівник: к.е.н., доцент В. В. Пасенко

Черкаський державний технологічний університет

ДЕМПІНГОВІ ВІЙНИ

Чому товари реалізуються по низьких цінах, іноді навіть нижче за собівартість? На це є вагомі причини. Їх декілька, серед них найпоширеніші –

прагнення залучити купівельну аудиторію або розширити ринок збуту продукції внаслідок демпінгових цін, або навіть виграти держконтракт. Остання причина, яку можна вважати однією із найважливіших – отримання максимального прибутку від банкрутства іншої компанії.

В уявленні про цінову війну слід розуміти різке зниження ціни на послуги та товари, які реалізуються на однорідному ринку. Демпінгові війни – це різновид цінових війн.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» демпінг – ввезення на митну територію України товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару.

В основному, демпінг використовують або вмираючі компанії або швидкозростаючі. Демпінгові війни, як правило, не тільки порушують правила справедливої конкуренції, а також завдають чималих збитків місцевим виробникам. Щоб захиститися від демпінгу держава використовує такий захід, як антидемпінгове мито – це спеціальне імпортне мито, яким обкладаються певні товари чи послуги, які експортуються за ціною нижче за звичайні ціни на світовому ринці або внутрішні ціни певної країни, яка імпортує продукт при самостійному демпінгу. Заходи можуть бути тимчасовими, які встановлюються на термін здійснення антидемпінгової операції та постійним, визначеним і встановленими внаслідок антидемпінгового слідства. Головною метою мита є компенсація демпінгової дії - обсяг мита має бути еквівалентним різниці між демпінговою ціною та ціною національного ринку. Дана різниця називається коефіцієнтом демпінгу.

Якщо від країни надходять скарги щодо демпінгу, то вона несе відповідальність за проведення певного слідства, які знаходять докази наявності демпінгу та матеріальних збитків, яких спричинить або у майбутньому може завдати демпінг, тому виникає потреба у застосуванні антидемпінгового мита.

Значні процесні умови щодо здійснення антидемпінгового слідства та впровадження антидемпінгового мита пояснені в «Угоді про застосування Статті VI ГАТТ 1994», яка серед фахівців відома під назвою «Антидемпінговий кодекс», або «Угода про антидемпінгові заходи».

Як приклад цінової війни – японські компанії завоювали ринки США, тобто, японські виробники поставляли свою техніку високої якості по досить низьких цінах на американський ринок, що і призвело до банкрутства американських компаній.

Відома компанія, що займається випуском автомобілів прийняла рішення перенести виробництво транспортних засобів в європейські країни, скоротити витрати та пропонувати продукт за зниженими цінами, такі дії було помічено з боку держави, однак звинувачення з компанії були зняті внаслідок тривалих судових засідань.

На практиці компанії застосовують різні методи боротьби з конкурентами, не чекаючи антидемпінгового слідства. Наприклад, очікування – найпростіший варіант, багато компаній не маючи бізнес-плану, не розуміють, що зниження цінника перш за все погано позначиться на них, а не на їх конкурентах. Тому найкращим варіантом є змога оцінити власні ресурси на період демпінгу та почекати, поки опонент розориться.

Дружба з конкурентами – якщо всі тримають цінник в певних межах, то боротьба з демпінгом виявиться менше затратною. Знизити цінник ще більше, ніж у конкурента – необхідно розробити ефективні скрипти продажів, щоб не втратити клієнтів, так можна збільшити обсяг продажів. Також популярністю користується пакетна пропозиція – додати до свого продукту безкоштовну послугу, як варіант це може бути доставка чи розстрочка без відсотків.

Демпінг є позитивним явищем для ринку, адже нові пропозиції заохочують клієнта, але займатися демпінгом не варто, адже в підсумку компанія може залишитися ні з чим.

Література:

1. Циганкова Т. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: монографія / Т. Циганкова, А. Олефір, О. Фурсова – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 660 с.
2. Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22 грудня 1998 року

СЕКЦІЯ 2. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в Україні та шляхи її вдосконалення

Гончаренко І.Г. – д.н.держ.упр., професор кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

ПРИБУТКОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ МІЖ ДЕРЖАВАМИ

Є таке ствердження видатного американського лікаря, поета та письменника О.У.Холмса, що «податки - ціна, яку ми платимо за можливість жити в цивілізованому суспільстві», [2] тобто вони необхідні для того, щоб жити повноцінним життям громадянина й бути забезпеченим благами, які може надати держава. В сучасних реаліях глобалізаційних процесів змінюються підходи до оподаткування в контексті посилення податкової конкуренції між державами. Останні десятиліття ознаменувалися великою кількістю податкових реформ та змін у світі.

Найважливішою частиною податкової системи держави - оподаткування доходів. Із 23 видів оподаткованого доходу у державах-членах ЄС лише заробітна плата, доходи від бізнесу чи самозайнятості та доходи від спортивних і розважальних заходів оподатковуються у всіх європейських країнах-членах ЄС. Також, у 27 державах-членах ЄС використовуються для оподаткування персонального прибуткового податку допомоги в натуральній формі, доходи від здачі в оренду нерухомого майна та доходи від випадкової діяльності [3].

Податкове законодавство в сфері оподаткування доходів громадян розвивається достатньо динамічними темпами з точки зору внесення у нього змін. З прийняттям ПКУ у Розділ IV «Податок на доходи фізичних осіб» було внесено більше 250 змін [1]. Така часта зміна податкового законодавства вказує на пріоритетність підходу, що орієнтований на процес, а не на результат податкового реформування, незважаючи на особливе місце податкових змін у системі економічних реформ в Україні. Згідно зі змінами до податкового законодавства, що були прийняті в 2014 р., було введено військовий збір за ставкою 1,5 % (він анонсувався як тимчасовий), але справляється з серпня 2014 р. по теперішній час. Варто зазначити, що за даними Державної фіскальної служби у серпні 2014 р. до бюджету надійшло 287,1 млн грн. військового збору.

Основний податковий тягар в Україні лягає на плечі кінцевих споживачів через акцизні податки, податки на додану вартість та податки з доходів фізичних осіб. З 2017 року такі сплати принесли 75% податкових надходжень, а це мільярди гривень до Державного бюджету України. Тенденція перенесення податкового тиску на фізичних осіб посилилась після 2014 року. Бізнес сплачує все менше податків. Так, за 2017 рік частка податку на прибуток підприємств

склала лише 8,9%. Відсоток рентної плати за видобуток газу, руди та інших корисних копалин зменшився до 6,2.[3]

Ці цифри вказують на максимальну свободу для бізнесу та збільшення виплат з кишень громадян. Таким є загальний курс України, який підтримують основні міжнародні фінансові інституції та зовнішньоекономічні партнери. Основна тенденція - це послаблення контролю за економікою, а це, в свою чергу, має привабити іноземних інвесторів. Вони, зі свого боку, почнуть вкладати гроші в українське виробництво. Громадяни ж зможуть самотужки подбати про свої потреби, бо заробітна плата підвищиться, а робочих місць на нових або модернізованих підприємствах стане більше. [3]

Не можна стверджувати щодо спрацювання такої стратегії в наших умовах, так як міжнародна практика говорить, що такі реформи тільки поглиблюють соціально-економічну нерівність.

Висловлюючи думки різних науковців-дослідників, доцільно зменшити податковий тягар кінцевих споживачів, застосовувати адекватні ставки оподаткування для великих підприємств - платників податків. Однак такі зміни мають поєднатися із системними змінами у фіскальній політиці, а саме перетворення Державної фіскальної служби із непрозорої адміністративної структури на сучасну, ефективну державну службу, що задовольняла б податкові потреби держави та потреби підприємств у зниженні адміністративного тягара та податкових ризиків; спрощенням адміністрування податків та підвищенням прозорості контролю за їхнім використанням; політичною стабілізацією в країні.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями).
2. Лук'яненко І., Сидорович М. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики : монографія. Київ : НаУКМА, 2014. 229 с.
3. Соколовська А. М. Шляхи реформування податкової системи України / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2014. – № 12. – С. 103– 121.

Пожар Є. П. – к.е.н., викладач кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ НА ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ

Розвиток сучасної системи державних фінансів в Україні характеризується динамічністю та переходом на новий етап розвитку бюджетної системи.

Своєчасне виявлення бюджетних ризиків та забезпечення ефективного

управління ними, спрямованого на їх мінімізацію, є одним із важливих завдань модернізації системи управління державними фінансами України. Від його розв'язання залежить виконання передбаченого законом про державний бюджет обсягу його доходів та фінансове забезпечення виконання державою її функцій.

Державні фінанси в Україні є чутливими до кількох значних фіскальних ризиків, до яких належать макроекономічні ризики, ризики, пов'язані із державним боргом та гарантованим державою боргом, діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, невиконанням плану надходжень від приватизації, фінансовим сектором [3].

Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 883, табл. 1.

Таблиця 1

Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки [1]

Найменування показника	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	сценарій 1	сценарій 2	сценарій 1	сценарій 2	сценарій 1	сценарій 2
	(прогноз)					
Валовий внутрішній продукт:						
номінальний, млрд. гривень	4 510,8	4 598,8	5 041,6	5 206,9	5 593,1	5 886,3
відсотків до попереднього року	103,7	104,8	103,8	105,5	104,1	106,5
Індекс споживчих цін:						
у середньому до попереднього року, відсотків	106,4	106,6	105,6	105,5	105,3	105,2
грудень до грудня попереднього року, відсотків	105,5	105,8	105,3	105	105,1	105
Індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року), відсотків	108,2	109	108	108	106,1	105,7
Прибуток прибуткових підприємств, млрд. гривень	937,6	942,4	1 050,9	1 080,5	1 161,9	1 222
Фонд оплати праці	1 352,2	1 374,8	1 528,9	1 600,6	1 723	1 846,2

XVI міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»

найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, млрд. гривень						
Середньомісячна заробітна плата працівників, брутто:						
номінальна, гривень	12 497	12 552	14 187	14 692	16 014	16 966
номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, відсотків до попереднього року	110,1	110,4	107,5	110,9	107,2	109,8
Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15-70 років, млн. осіб	16,51	16,78	16,61	16,92	16,71	17,08
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років за методологією Міжнародної організації праці, відсотків до робочої сили відповідного віку	8,1	7,3	7,9	6,7	7,5	6
Продуктивність праці, відсотків до попереднього року	103,2	102,6	103,2	104,6	103,5	105,5
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн. доларів США	-14 882	-16 743	-16 561	-21 597	-18 773	-25 499
Експорт товарів і послуг:						
млн. доларів США	68 642	69 270	73 530	75 692	78 991	82 097
відсотків до попереднього року	107,8	108,8	107,1	109,3	107,4	108,5
Імпорт товарів і послуг:						
млн. доларів США	83 524	86 013	90 091	97 289	97 764	107 596
відсотків до попереднього року	109,6	112,9	107,9	113,1	108,5	110,6

Для мінімізації впливу макроекономічних ризиків на бюджет передбачено механізм проведення оцінки відповідності основних макроекономічних показників показникам, врахованим у розрахунках бюджету, а також можливість

внесення змін до бюджету у разі відхилення основних макроекономічних показників від прогнозу.

За даними Державної фіскальної служби станом на 01.07.2018 загальний борг суб'єктів господарювання державного сектору економіки по сплаті до державного бюджету податкових платежів становив 11,4 млрд. гривень [4].

У 2019 році суб'єкти господарювання, які включені до Переліку, мають здійснити платежі з погашення та обслуговування кредитів, отриманих під державні гарантії, в загальній сумі 26,1 млрд. грн., зокрема ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (11,2 млрд. грн.), ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (7,0 млрд. грн.), ПАТ «ДАК «Автомобільні дороги України» (2,3 млрд. грн.), ДП «Укркосмос» (1,5 млрд. грн.), ПАТ «Укрзалізниця» (1,5 млрд. грн.) [4].

Ризиками, які пов'язані з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки і можуть негативно впливати на державний бюджет, можуть бути: зменшення відрахувань податкових та неподаткових платежів, у тому числі частини чистого прибутку, дивідендів на державну частку (порівняно із запланованим обсягом); виконання державою гарантійних зобов'язань у разі неможливості суб'єктів господарювання виконати свої зобов'язання перед кредиторами; надання додаткової державної допомоги для покриття збиткової діяльності суб'єктів господарювання.

До заходів з мінімізації фіскальних ризиків, які пов'язані із діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, можуть належати:

- підвищення ефективності функціонування державних підприємств;
- приватизація значної частки державних підприємств та продаж не задіяних в основній діяльності активів державних підприємств на прозорих умовах;
- здійснення органами управління моніторингу фінансового стану державних підприємств та контролю за їх зобов'язаннями;
- створення незалежних наглядових рад на особливо важливих для економіки державних підприємствах;
- проведення стрес-тестування на державних підприємствах на випадок кризи та розробка декількох альтернативних сценаріїв;
- призначення за результатами прозорого конкурсу керівників на державних підприємствах, управління якими є незадовільним.

За даними Мінфіну, у 2018 році державний та гарантований державою борг України скоротився до 60,9% від ВВП з 71,8% - у 2017 році. Розмір державного та гарантованою державою боргу на 31 грудня 2018 року становив 78,32 млрд доларів, або 2,169 трлн грн. [5].

Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2019-2022 роки – передбачає такий граничний обсяг державного боргу до ВВП [2]:

- 52,0% - 2019 р.
- 47,5% - 2020 р.
- 45,5% - 2021 р.
- 43,0% - 2022р.

Основні ризики державного боргу України: ризик ліквідності, валютний ризик, ризик рефінансування, відсотковий ризик, бюджетний ризик.

Заходи щодо мінімізації ризиків державного боргу України:

- виважена політика управління державними банками;
- розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів;
- продовження здійснення активних операцій з управління державним боргом (за сприятливих умов);
- збільшення частки внутрішнього боргу, номінованого в національній валюті;
- продовження зусиль, направлених на фіскальну консолідацію;
- поступове зменшення частки держави в банківському секторі України;
- фінансова підтримка в межах співпраці з урядами іноземних країн;
- утримування обмеженої частини боргу з плаваючою відсотковою ставкою.

Література

1. Постанова КМУ від 23 жовтня 2019 р. № 883 «Основні прогностичні макроекономічні показники економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2019-%D0%BF#n5>

2. Постанова КМУ від 05 червня 2019 р. № 473 «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019—2022 роки» <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-serednostrokovoyi-strategiyi-upravlinnya-derzhavnim-borgom-na-20192022-roki>

3. Постанова від 24 квітня 2019 р. № 351 «Про затвердження Методики оцінювання фіскальних ризиків від 24 квітня 2019 р.» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2019-%D0%BF?lang=ru>

4. <https://mof.gov.ua/>

5. <https://minfin.com.ua/>

Богоніс А. М. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. З. М. Лободіна

Тернопільський національний економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Необхідність регулювання державою бюджетних відносин зумовлена значною диференціацією рівнів соціально-економічного розвитку, а, отже і фінансових потенціалів, регіонів та потребою усунення горизонтальних і вертикальних фіскальних дисбалансів з метою забезпечення доступності та якості надання гарантованих Конституцією України суспільних послуг усім

верствам населення.

Провідну роль в організації цього процесу відіграє бюджетне регулювання як один з найважливіших фінансових методів бюджетного механізму.

Бюджетне регулювання – це сукупність заходів, що здійснюються органами державної влади вищого рівня з метою збалансування бюджетів нижчого рівня (у процесі як розмежування доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи, так і подальшого перерозподілу доходів між бюджетами) для забезпечення права всіх громадян на отримання рівноцінних суспільних благ незалежно від місця їхнього проживання. Зарахування до бюджетного регулювання внутрішнього саморегулювання на місцях є доволі суперечливим, хоча це заслуговує на увагу, оскільки спочатку, справді, потрібно використати всі внутрішні ресурси й тільки після цього вирішувати питання надання фінансової допомоги.

На відміну від фінансового вирівнювання, яке як складова фінансової стратегії спрямоване на згладжування диспропорцій регіонального розвитку, бюджетне регулювання призначене для досягнення збалансованості місцевих бюджетів, тобто воно забезпечує реалізацію тактичних завдань управління державними фінансами [2, с. 35–36].

Важливого значення в сучасних умовах набуває і обґрунтування напрямів удосконалення бюджетного регулювання.

В умовах діючого порядку розмежування доходів між бюджетами різних рівнів органам державної влади доцільно дотримуватися алгоритму бюджетного регулювання, поданого на рис. 1.

Показник забезпеченості бюджетними ресурсами делегованих державою повноважень до органів місцевого самоврядування визначається як відношення суми обсягів закріплених загальнодержавних податків і зборів, субвенцій, додаткових дотацій та базової дотації до обсягу бюджетних ресурсів для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, визначеного на підставі законодавчо встановлених державних соціальних стандартів і нормативів.

Практичне застосування запропонованого алгоритму бюджетного регулювання дасть змогу вдосконалити бюджетне забезпечення реалізації:

– делегованих державою повноважень органам місцевого самоврядування за рахунок коштів державного бюджету шляхом забезпечення відповідності між одержаними від органів державної влади бюджетними ресурсами та потребою у них;

– власних самоврядних повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок спрямування на їхню реалізацію власних доходів місцевих бюджетів у повному обсязі без відволікання частини бюджетних ресурсів на реалізацію делегованих повноважень.

Послідовність бюджетного регулювання

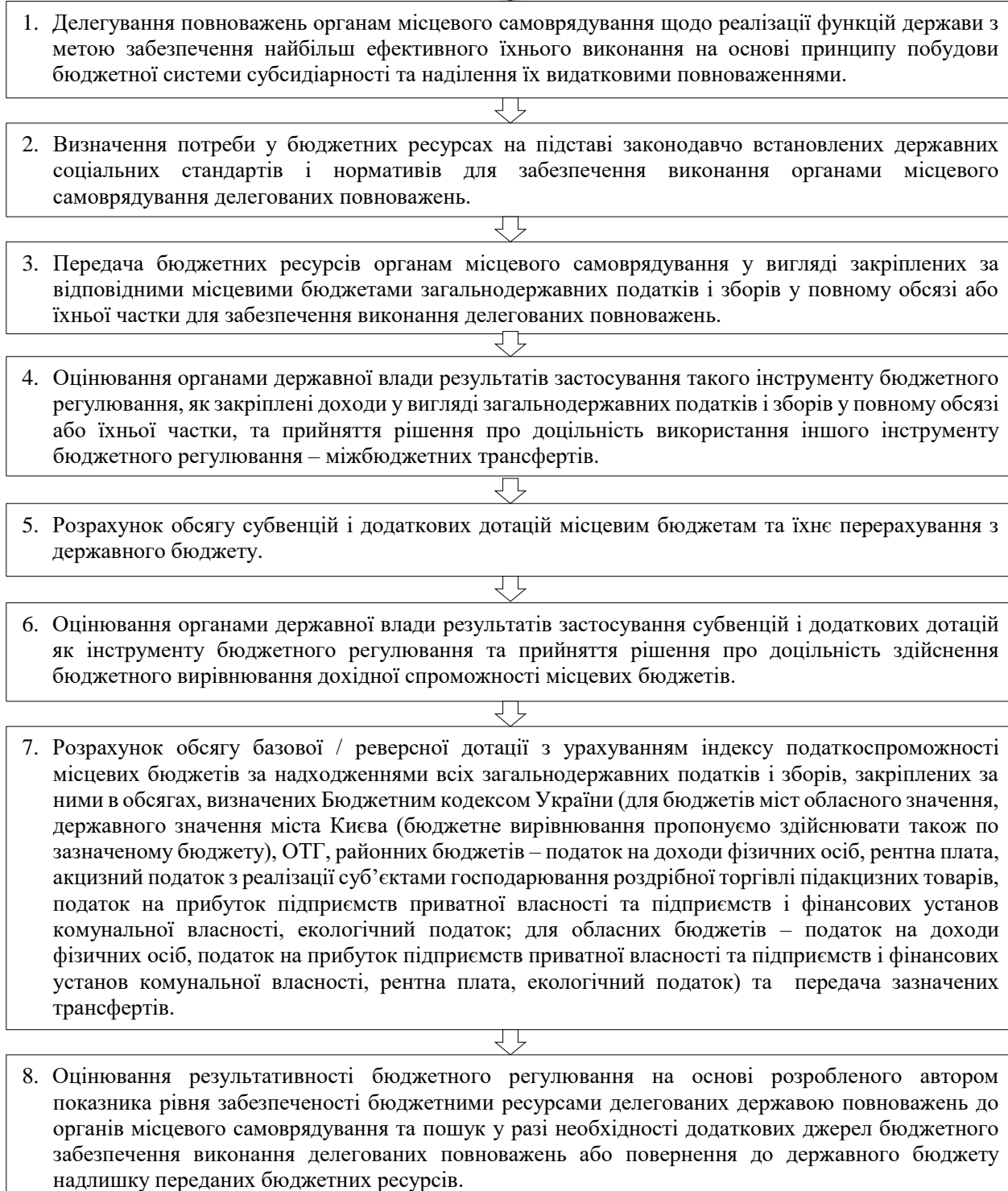

Рис. 1. Алгоритм бюджетного регулювання [1, с. 139]

Необхідною передумовою результативності запровадження запропонованого алгоритму бюджетного регулювання є чітке законодавче розмежування повноважень органів державної влади та місцевого

самоврядування, зокрема їхніх видаткових повноважень, та прийняття державних соціальних стандартів і нормативів, які дадуть змогу визначити необхідний для надання гарантованих державою доступних та якісних суспільних послуг населенню обсяг бюджетних ресурсів.

Ефективне здійснення бюджетного регулювання неможливе без дотримання принципів та критеріїв бюджетного вирівнювання, які успішно використовуються у міжнародній практиці й є предметом наукових дискусій вітчизняних науковців.

Слушною вважаємо також пропозицію Н. Савчук щодо доцільності дотримання таких основних принципів фінансового вирівнювання [3, с. 258–259]: єдності та системності; узгодженості; цільового призначення; простоти і прозорості; стимулювання ініціативи; передбачуваності та справедливості; оптимальності; ефективності. Оптимізація бюджетного регулювання на основі описаних принципів передбачає врахування таких критеріїв: економічної ефективності; політичної підзвітності; соціальної ефективності; розвиток бізнесу та інфраструктури; нарощування і реалізація фінансового потенціалу території; цільового використання бюджетних коштів.

Література:

1. Лободіна З. М. Бюджетне регулювання та перспективи його вдосконалення в контексті бюджетної децентралізації. *Економічний простір* : зб. наук. праць. Дніпро : Придніпров. держ. акад. будівництва та архітектури, 2018. № 133. С. 130–143.
2. Опарін В. М. Домінанти і пріоритети фінансового вирівнювання в Україні. *Фінанси України*. 2015. № 6. С. 29–43.
3. Савчук Н. В. Бюджетні пріоритети України у контексті суспільного вибору : моногр. К. : КНЕУ, 2014. 325 [3] с.

Борис В. І. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. З. М. Лободіна

Тернопільський національний економічний університет

ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНОГО МЕХАНІЗМУ

Трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні від моменту проголошення її незалежності, супроводжуються зростанням суспільних потреб та посиленням ролі держави у їхньому задоволенні. Це призводить до розширення функцій органів державної влади і місцевого самоврядування та

зумовлює необхідність пошуку джерел формування бюджетних ресурсів на фоні перманентного зростання обсягу та напрямів їх витрачання.

З огляду на обмежені можливості використання державою податкового методу формування бюджетних ресурсів через імовірність збільшення податкового тиску, внаслідок чого пригнічується підприємницька ініціатива, зменшуються сукупний попит і пропозиція, зростає рівень тінізації економіки, виникає необхідність застосування позикового методу бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави та відмінних від податків боргових інструментів.

Погоджуємося з твердженням А. Крисоватого, який зазначає, що податки як першооснова функціонування системи перерозподільних відносин формують базові межі експансії фіску. Оподаткування передбачає вилучення державою частини грошових доходів індивідів та суб'єктів господарювання для фінансування бюджетних видатків (продукування суспільних благ). Позики дають змогу розширити фінансову активність держави: ресурси бюджету, акумульовані кредитним методом, спочатку використовуються як забезпечення продукування суспільних благ, але пізніше вони повертаються (із процентами) кредиторам держави за рахунок податкових надходжень. Світова економічна думка розглядає позикові джерела фінансування бюджетних видатків як альтернативні податковим фінансам кредитні форми і механізми забезпечення суспільних потреб (відкладене в часі оподаткування), які за економічно не обґрунтованого використання замість позитивного впливу на відтворювальні процеси, здатні поставити під загрозу функціонування всієї бюджетної системи і фінансовий добробут суспільства [1, с. 132, 139].

Застосування позикового методу бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави передбачає формування бюджетних ресурсів за рахунок запозичень – позик банківських установ, міжнародних фінансових організацій, органів управління іноземних держав й ін.

У Бюджетному кодексі України державне запозичення визначено як операції, пов'язані з отриманням державою кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування державного бюджету [2].

У результаті здійснення державних та місцевих запозичень сформовано від 9,91% у 2004 р. до 31,54% у 2017 р. (19,02% у 2018 р.) обсягу бюджетних ресурсів, середній темп приросту яких за період 2004–2017 рр. – 33,35% (за 2004–2018 рр. – 25,91%) – перевищив середній темп приросту податкових надходжень до бюджету держави на 11,46 в. п. (4,22 в. п.). У 2004–2007 рр. та 2015 р. у складі боргових інструментів держави переважали зовнішні запозичення, а у 2008–2014 рр. і 2016–2018 рр. – внутрішні.

Активне використання позикового методу бюджетного механізму супроводжується значним збільшенням обсягу державного і гарантованого державою боргу (з 24,7% ВВП станом на 31.12.2004 р. до 71,8% ВВП станом на 31.12.2017 р. та 61,54% ВВП станом на 31.12.2018 р.) та видатків державного

бюджету на його обслуговування (з 3,9% від загального обсягу видатків державного бюджету в 2004 р. до 13,16% у 2017 р. та 11,71% у 2018 р.). У 2017 р. питома вага витрат бюджетних ресурсів на обслуговування і погашення боргових зобов'язань досягла 15,9% обсягу ВВП, 46,6% обсягу доходів бюджету держави та 57,3% обсягу податкових надходжень, а у 2018 р. – відповідно 3,24%, 9,75% та 11,7%.

Таким чином, використання боргових інструментів спрямоване на розширення фінансових можливостей держави за рахунок додаткових видів фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення соціально-економічного розвитку країни та макроекономічної стабілізації.

Результати оцінювання практики застосування боргових інструментів [3, с. 154–170] дають підстави стверджувати, що нераціональний підхід до їхнього використання, виявами якого є незбалансована структура боргових виплат у часі, висока вартість залучення ресурсів і зорієнтованість на вирішення короткострокових цілей бюджетної політики, призвів до посилення боргового навантаження на державні фінанси, критичного рівня загроз борговій безпеці України та є причиною зменшення потенційних темпів зростання національної економіки і збільшення її вразливості до зовнішніх шоків.

Зазначене актуалізує розроблення комплексу заходів щодо вдосконалення використання державних запозичень як інструменту бюджетного механізму в контексті мінімізації загроз борговій безпеці держави. Ми погоджуємося із З. Лободіною щодо доцільності: дотримання визначеного Бюджетним кодексом України [2] граничного обсягу дефіциту державного бюджету, державного і місцевого боргу, надання державних та місцевих гарантій; диверсифікації структури боргового портфеля запозичень з урахуванням при цьому валют, термінів погашення і відсоткових ставок; мінімізації вартості державних запозичень і ризиків щодо фінансування дефіциту державного бюджету та забезпечення боргової стійкості [4]; обмеження надання державних гарантій та здійснення державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання за рахунок державних запозичень в умовах перевищення питомої ваги державного боргу і гарантованого державою боргу у ВВП України граничного рівня 60%.

Література:

1. Крисоватий А. І. Парадигма податкових та позикових фінансів. *Вісник економічної науки України*. 2008. № 1. С. 132–140.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Лободіна З. Бюджетний механізм: концептуальні засади та перспективи модернізації : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 412 с.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки» № 142-р від 8.02.2017 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80/page>.

УДК 35.07(477:100)

**Губенко С.М. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник - к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНІ РЕФОРМИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Проблема адміністративно-територіальних реформ залишається ключовим питанням для подальшого формування стратегічного розвитку України, однак, запозичення моделей міжнародного спрямування потребує врахування специфіки розвитку самої держави. Оскільки існуюча система функціонування територіальних громад в Україні не є досконалою та знаходиться на початковому етапі свого розвитку, то вивчення досвіду зарубіжних країн дозволить зробити деякі висновки щодо перспектив подальшого розвитку територіальних громад в Україні та визначити основні напрямки впровадження кращого міжнародного досвіду з урахування реалій розвитку та функціонування територіальних громад в Україні.

Тема децентралізації публічної влади впродовж тривалого часу розглядається як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, серед яких доцільно згадати М. Кетинга, Дж. Скота, П. Джона, а також О. Бориславську, І. Заверуху, М. Іжу, В. Кубійду. Незважаючи на наявність нормативної бази та фахових розробок українських та іноземних вчених, процеси децентралізації та їх організаційне забезпечення залишаються недостатньо дослідженими.

Закордонний досвід укрупнення адміністративно-територіальних одиниць свідчить про те, що всі країни-реформатори здійснювали його примусово. Проте вибір пріоритетних напрямів у проведенні адміністративного реформування залежить від економічних, географічних, історичних, етнічних особливостей і традиції кожної держави, розвиненості системи місцевого управління, жорсткості зв'язків між рівнями управління. Можна виокремити кілька загальних напрямів: перегляд кількості та розмірів адміністративно-територіальних одиниць, перерозподіл функцій і повноважень між рівнями управління, професіоналізація служб місцевого управління [1].

На даний час процес формування громад в Україні проходить здебільшого стихійно, без залучення результатів наукових досліджень та урахування висновків експертів. У результаті новостворені територіальні громади істотно різняться між собою за головними топологічними параметрами – розмірами території та кількістю населення, а також характеризуються значними регіональними відмінностями власних доходів і дотаційності бюджетів.

У разі укрупнення територіальних одиниць примусовим методом доцільно застосовувати заходи щодо пом'якшення реалізації реформи. В їх якості можуть передбачатися:

1. Часова адаптація. Перетворення займають досить тривалий проміжок часу. Так, реформування у Польщі первісно розраховувалося на 20 – 30 років, в Литві, Латвії, Фінляндії воно фактичне зайняло 15 – 16 років.

2. Поступовість. Вимагає ретельної підготовки, вивчення стану адміністративних територій.

3. Широке врахування думки населення. Установлюється необхідність проведення місцевих референдумів, соціологічних опитувань не лише під час перетворень, але й при опрацюванні концепції реформи, залучення громадськості, представників органів місцевого самоврядування до складу спеціальних органів з опрацювання та реалізації реформи.

4. Установлення критеріїв для створення нових адміністративно-територіальних одиниць без зазначення кількісних та якісних характеристик, можливість застосування індивідуального підходу до кожного регіону.

5. Можливість обрання способу укрупнення: об'єднання муніципалітетів або встановлення міжмуніципального співробітництва [2].

Ці механізми, з одного боку, пом'якшують процес реформ, з іншого – дуже часто призводять до його уповільнення і, як наслідок, необхідності застосування більш жорстких, адміністративних заходів.

Метою адміністративно-територіальних реформ повинно бути підвищення ефективності надання послуг населенню та наближення влади до людей.

Реформи мають здійснюватися комплексно на основі науково обґрунтованих, достовірних програм з урахуванням зарубіжного досвіду, власних помилок минулих років, особливостей та потенціалу регіонів.

Більш доцільним є добровільне об'єднання територіальних громад. Держава при цьому може його стимулювати, надаючи певні преференції.

Фактично, у процесі створення об'єднаних територіальних громад можна виділити три види фінансової спроможності.

- по-перше, це потенціальна чи розрахункова спроможність, якою мають володіти громади, визначені такими відповідно до перспективного плану;

- по-друге, це спроможність, яка юридично визнається Кабінетом Міністрів України відповідно до статті 9 Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад";

- по-третє, це реальна спроможність, яка визначається вже після того, як об'єднана територіальна громада сформована і показує певні результати діяльності.

Практика показує, що потенціальна, юридично визнана та реальна спроможність збігаються, як правило, тільки для ОТГ, утворених навколо населених пунктів, які є районними центрами.

Натомість створення сільських об'єднаних територіальних громад навколо населених пунктів, які не мали статусу адміністративних центрів, одразу

викликає проблему якісного кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування. При цьому виникає потреба у таких кадрах, які б були здатні працювати в умовах розширення повноважень місцевого самоврядування і вирішувати завдання, які раніше не були притаманні місцевому самоврядуванню.

Якщо обсяг фінансових ресурсів чи стан об'єктів інфраструктури може бути заздалегідь прорахований, то формування кадрових управлінських ресурсів у сільській місцевості є фактично непередбачуваним процесом. Натомість сильна управлінська команда є значною мірою запорукою успіху громади [13].

Певні успішні кроки на шляху реформування публічної влади свідчать, що Україна обрала правильний напрямок, яким потрібно продовжувати рухатись. Однак без внесення відповідних змін до Конституції України щодо децентралізації завершити реформу та досягти європейського розвитку нашої країни буде неможливо. Зокрема, потрібно на конституційному рівні закріпити статус об'єднаної територіальної громади (ОТГ), привести у відповідність систему органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, узгодити їхні функції та повноваження, дотримуючись принципу субсидіарності та уникнувши дублювання.

Повноцінне впровадження реформи органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні можливе тільки у разі внесення відповідних змін до Конституції України, яке планувалось здійснити ще до кінця 2014 року. Внесення змін дозволить зафіксувати п'ять ключових положень:

- адміністративно-територіальний устрій поділяється на три ланки: громада, район, регіон. Це забезпечить основу для організації влади.

- право районних та обласних рад створювати власні виконавчі органи. Це забезпечить інституційну спроможність субрегіонального та регіонального рівня.

- зміну статусу місцевих адміністрацій. Це забезпечить збалансований перерозподіл повноважень.

- закріплення матеріальної і фінансової основи діяльності місцевого самоврядування. Це забезпечить гарантію на ресурси.

- введення інституту префекта. Це забезпечить контроль за діяльністю рад з боку держави.

Вивчення досвіду зарубіжних країн дозволяє виокремити наступні напрямки вдосконалення процесу децентралізації в Україні:

- 1) розмежування повноважень, прав та обов'язків різних рівнів влади відповідно до сутності демократичної держави, що дають змогу досягти балансу інтересів у системі публічних відносин;

- 2) розробка та реалізація регіональної політики спрямованої на забезпечення рівномірного місцевого і регіонального розвитку;

- 3) забезпечення реалізації принципу субсидіарності як способу подолання конфлікту інтересів між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

4) забезпечення розширення прав територіальних громад щодо вирішення проблем їх життєзабезпечення;

5) проведення бюджетної реформи з урахуванням державних та місцевих інтересів [3].

На основі впровадження перших кроків процесу децентралізації в Україні, з урахуванням міжнародного досвіду та вітчизняних реалій для вирішення питання щодо забезпечення фінансової спроможності територіальних громад пропонується розвиток селищ міського типу та сіл навколо великих міст шляхом забезпечення робочих місць для молоді, розвитку інфраструктури, сприяння залученню інвестицій для реалізації перспективних інноваційних проектів, що дозволить підвищити їх конкурентоспроможність, а тим самим і фінансову спроможність [4].

Таким чином, на сьогодні проблема реалізації стратегічного вибору України залишається досить складним завданням не лише на фоні зовнішньополітичного становища держави, а й через проблеми під час впровадження реформ внутрішньополітичного спрямування. Незважаючи на врахування досвіду інших країн щодо децентралізації, це поняття й досі залишається незрозумілим для більшості українців, адже впровадження такої системи за кордоном обумовлене історичним досвідом з урахуванням специфіки становлення та розвитку конкретної держави, тому запозичення певної моделі не гарантує досягнення успіху під час її впровадження в Україні.

Література:

1. Escolano, J., Eyraud, L., Moreno B. M., Sarnes, J. and Tuladhar, A. (2012), "Fiscal Performance, Institutional Design and Decentralization in European Union Countries", IMF Working Papers, Vol. 12, DOI: <https://doi.org/10.5089/9781463936464.001>

2. Забейворота Т. В. Зарубіжний досвід упровадження адміністративно-територіальної реформи в умовах проведення децентралізації влади. Зовнішня політика та національна безпека. 2014. Вип. 3 (46). С. 251–257.

3. Пігуль Н. В., Люта О. В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 685–689.

4. Агломерації, міжнародний досвід, тенденції, висновки для України. Аналітична записка. 2017. 136 с. URL : <https://www.csi.org.ua/books/aglomeratsiyi-mizhnarodnyj-dosvid-tendentsiyi-vysnovky-dlya-ukrayiny-analitychna-zapyska/>.

5. Створення об'єднаних територіальних громад в Україні 2015-2017: Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow Report. 2018. URL : <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Detsentralizatsiya-v-Ukrai-ni-2014-2017-rr.pdf>

Дутчак В. Б. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. З. М. Лободіна

Тернопільський національний економічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Реалізація делегованих державою та власних самоврядних повноважень органів місцевого самоврядування на належному рівні можлива за умов відповідного потреби обсягу фінансового забезпечення, домінуючу роль у якому відіграють доходи місцевих бюджетів.

Розглянемо вплив фіскальної децентралізації на формування доходів місцевих бюджетів Тернопільської області (обласний бюджет, 4 бюджети міст обласного значення, 17 районних бюджетів, 6 бюджетів міст районного значення, 5 селищних, 360 сільський бюджет та 40 бюджетів об'єднаних територіальних громад).

До загального фонду місцевих бюджетів Тернопільської області з врахуванням офіційних трансфертів з державного бюджету надійшло 13276,05 млн грн доходів, що становить 101,3% до уточненого річного плану 13110,4 млн грн. До спеціального фонду надійшло 716,1 млн грн, виконання склало 126,3%.

Доходів місцевих бюджетів області за 2018 р. без трансфертів надійшло 4316,4 млн грн, що на 693,1 млн грн або на 19,1% більше порівняно із 2017 р. До загального фонду місцевих бюджетів області отримано 3916,4 млн грн власних доходів, а до спеціального фонду – 399,93 млн грн, що на 28,3 млн грн (6,6 %) менше надходжень 2017 р. Виконання склало 159,4% до уточненого плану на рік.

Основними доходами спеціального фонду є власні надходження бюджетних установ (313,3 млн грн), надходження від продажу землі (27,6 млн грн), надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту (24,9 млн грн), надходження від відчуження майна, що знаходиться у комунальній власності (5,6 млн грн).

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що частка доходів місцевих бюджетів Тернопільської області без урахування міжбюджетних трансфертів скоротилась з 33,8% у 2004 р. до 30,84% у 2018 р. Найнижчою вона була у 2014 р. – 25,2%. При цьому у 2018 р. по місцевих бюджетах України частка власних і закріплених доходів сягає 46,85%. У 2017 р. обсяг власних доходів місцевих бюджетів по Україні на одну особу склав 5436 грн, по області – 3420 грн.

У складі доходів місцевих бюджетів Тернопільської області без урахування міжбюджетних трансфертів найвагомим джерелом є податкові надходження. Податку на доходи фізичних осіб надійшло 2467,8 млн грн, що на 521,8 млн грн (26,8%) більше, ніж у 2017 р. План виконаний на 106,5%. Питома вага податку

на доходи фізичних осіб у доходах загального фонду місцевих бюджетів становить 63%. Її відчутне зниження із 2015 р. можна пояснити змінами у структурі податкових доходів за рахунок впровадження акцизного податку (11,4% у 2015 р.), а також змінами до Бюджетного кодексу України в частині зарахування 25% ПДФО до державного бюджету. Подальше зростання надходжень ПДФО пояснюється зміною податкової ставки та ростом мінімальної заробітної плати.

Таблиця 1

Склад і структура доходів місцевих бюджетів Тернопільської області у 2004–2018 рр. *

Групи доходів	2004 р.		2014 р.		2017 р.		2018 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	211,3	28,1	1 182,3	21,3	3 153,3	25,0	3797,2	27,1
Неподаткові надходження	32,1	4,3	199,3	3,6	427,4	3,4	478,1	3,4
Доходи від операцій з капіталом	9,9	1,3	17,3	0,3	36,6	0,3	33,8	0,2
Цільові фонди	0,8	0,1	4,5	0,1	6,0	0,0	6,1	0,04
Трансферти	497,7	66,2	4 158,8	74,8	9 008,9	71,3	9676,9	69,2
Всього доходів	751,8	100	5 562,2	100	12 632,2	100	13992,1	100

* Складено автором на основі даних [2].

У 2018 р. рентної плати за використання природних ресурсів одержано 34,3 млн грн, що становить 105,6% плану. Суттєвого скорочення зазнають надходження рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів: до 2014 р. вона була другим за вагомістю податковим джерелом (11,4%), однак із 2015 р. з її складу було виключено податок на землю, що спричинило зміни у структурі податкових надходжень області.

Найсуттєвіших змін зазнала структура та фіскальне значення місцевих податків і зборів. Унаслідок запровадження податку на нерухоме майно, туристичного збору, збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, а також зарахування єдиного податку до складу місцевих податків та зборів їх частка значно зросла та у 2013 р. склала 10,5%. Серед місцевих платежів саме єдиний податок характеризується найвищим приростом відносно попереднього року. У 2018 р. єдиного податку надійшло 560,5 млн грн, що становить 104,6% плану. Певною мірою його суттєве зростання пояснюється зарахуванням до його складу із 2015 р. колишнього фіксованого сільськогосподарського податку, а також номінальним ростом заробітної плати, однак наразі платіж є одним із найперспективніших місцевих джерел наповнення бюджету. Із 2015 р. до складу місцевого податку на майно зараховуються плата за землю та транспортний податок, а також відбувається підвищення ставок та розширення бази оподаткування, як результат – питома вага місцевих податків і зборів зросла до 25,6%. Середній показник по місцевих бюджетах України у 2017 р. склав 26,2% (проти 8% у 2013 р.). У 2018 р. податку на майно надійшло 398,7

млн грн, що на 15,3% більше, ніж у 2017 р.

Загалом виконання податкових надходжень до місцевих бюджетів Тернопільської області характеризується позитивною динамікою. Надходження акцизного податку з роздрібною торгівлі підакцизних товарів склали 280, 1 млн грн, що на 1,5 млн грн (0,5%) менше, ніж у 2017 р. Податку на прибуток надійшло 35057 тис. грн, що на 10446 тис. грн (42,4%) більше, ніж у 2017 р.

У перший рік реформи бюджетної системи у напрямку децентралізації Тернопільська область зайняла лідируючі позиції по Україні: у 2016 р. було утворено 26 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), у 2018 р. – 40 ОТГ, а у 2019 р. – 49 ОТГ.

У 2018 р. середній обсяг доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів) на 1 мешканця ОТГ області збільшився на 674,6 грн (+33,4%) та склав 2696,5 грн (у тому числі: по 36 ОТГ, утворених у 2015–2016 рр. цей показник зріс на 22,6% та становить 2684,2 грн, а по 4 утворених у 2017 р. ОТГ – майже у 2,9 рази і становить 2773,9 грн) [4].

Незважаючи на визначену мету децентралізації – сформувати самодостатні та фінансово спроможні територіальні громади, практика показує, що частка власних доходів місцевих бюджетів не перевищує 40%. При цьому понад 70% трансфертів, передбачених місцевим бюджетам, спрямовуються на виконання державних функцій у сфері освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, фізичної культури та спорту. Переважна більшість місцевих бюджетів є дотаційними. Так, у 2016 р. лише 4 бюджети Тернопільської області передавали реверсну дотацію державному бюджету [3], у 2018 р. кількість таких бюджетів скоротилась до 2 [1].

Водночас, у результаті бюджетної реформи спостерігається позитивна тенденція щодо зростання вагомості місцевого оподаткування, яке, однак, відбувається в основному за рахунок зміни складу місцевих податків і зборів, а саме шляхом включення до їх переліку плати за землю та єдиного податку, введення податку на нерухомість.

Оскільки саме податки формують основний обсяг власних доходів місцевих бюджетів, питання підвищення ефективності податкового адміністрування виходить на передній план у контексті децентралізації.

Проте, у сучасних реаліях лише підвищення податкових ставок не здатне забезпечити місцеві бюджети необхідними фінансовими ресурсами, адже доки кількість малоприбуткових та збиткових підприємств у регіонах залишається значною, поширене тіньове ведення бізнесу, відбувається зростання цін та тарифів, зокрема й на житлово-комунальні послуги, а реальні доходи населення скорочуються, то зростання податкового навантаження не принесе очікуваного результату, а лише спричинить поглиблення кризових явищ. Тому на шляху до забезпечення нарощування податкових доходів місцевих бюджетів стратегічною ціллю місцевої влади повинна стати активізація економічного розвитку регіонів [5]. На нашу думку, цьому сприятиме, зокрема, й укрупнення адміністративно-територіальних одиниць шляхом створення об'єднаних територіальних громад

Література:

1. Експерти проаналізували бюджети об'єднаних громад кожної області за 2018 рік. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/10674?page=3>.
2. Звіти Головного управління Державної казначейської служби України у Тернопільській області про виконання Зведеного бюджету Тернопільської області за 2004–2018 рр.
3. Марчук А. Вплив децентралізації на структуру і динаміку доходів місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 2 (55). С. 20–31.
4. Фінансова децентралізація: результати 2018 року та перспективи 2019. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/382/Fourpager.pdf>.
5. Хотенко О., Смірнова О. Податкові джерела доходів місцевих бюджетів // Веб-сайт ГО «Інститут податкових реформ». 22 листопада 2017. URL: <http://ngoipr.org.ua/blog/podatkovyi-dzherela-dohodiv-mistsevyh-byudzhetiv/>.

Зарецька Х. С. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. З. М. Лободіна

Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Поряд із вагомими здобутками бюджетної реформи, розпочатої ще на початку ХХ століття, виявлено проблеми, що потребують невідкладного вирішення, оскільки є невід'ємною умовою зміцнення економіки демократичного суспільства. Більшість із них пов'язані з необхідністю внесення змін до чинного порядку формування доходів та здійснення видатків бюджетів різних рівнів, організації системи міжбюджетних відносин, пошуку джерел фінансування бюджету тощо.

В умовах децентралізації бюджетної системи практика наповнення місцевих бюджетів України свідчить про недостатність обсягу доходів місцевих бюджетів для відповідного потреби фінансування виконання делегованих та власних повноважень органів місцевого самоврядування. А тому при розробці та реалізації бюджетної політики виникає необхідність використання такого інструменту бюджетного механізму як міжбюджетні трансферти.

Згідно з Бюджетним кодексом України [1], міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Вони поділяються на дотацію вирівнювання, субвенції, кошти, що передаються

до державного та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, додаткові дотації.

С. Слухай та Н. Здерка пов'язують запровадження міжбюджетних трансфертів із необхідністю вирішення таких завдань:

- вирівнювання здатності місцевих колективів фінансувати надання локальних суспільних благ, зважаючи на об'єктивні відмінності їх можливостей акумулювати доходи з місцевих джерел;

- стимулювання центральною владою місцевих видатків на виробництво суспільних благ, які створюють корисний ефект на міжрегіональному та національному рівнях;

- забезпечення місцевих урядів необхідними коштами на виконання їх функцій, якщо місцевих джерел доходів для цього недостатньо [4, с. 17].

Погоджуючись із наведеними вище поглядами про багатогранність завдань міжбюджетних трансфертів, вважаємо за необхідне уточнити, що вони не стосуються такого виду міжбюджетних трансфертів, як реверсна дотація. Таким чином, головне призначення трансфертів, які надходять до місцевих бюджетів – вирішувати проблеми вертикальної і горизонтальної незбалансованості бюджетів, що виникають внаслідок невідповідності між повноваженнями на здійснення видатків та спроможністю наповнювати дохідну частину місцевого бюджету за рахунок податкових і неподаткових надходжень.

Охарактеризуємо динаміку міжбюджетних трансфертів за 2015–2018 рр., які надійшли з державного бюджету до місцевих.

У 2014 р. було перераховано з Державного бюджету України до місцевих бюджетів 130,6 млрд грн міжбюджетних трансфертів, що становило 94,9% річного плану, причому по загальному фонду виконання плану становило 97,2%, по спеціальному – 79,2%. У 2015 р. обсяг міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам становив 173,98 млрд грн, загальний відсоток виконання плану – 98,6%, по загальному і спеціальному фондах 99,1% та 48,9% відповідно.

У 2017 р. із Державного бюджету України до місцевих бюджетів було перераховано трансфертів на загальну суму 272602,9 млн грн, у тому числі трансфертів із загального фонду – 261278,5 млн грн, і 11324,4 млн грн – із спеціального. Порівняно з 2016 р. обсяг перерахованих трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів у 2017 р. збільшився на 77207,6 млн грн, і порівняно з 2015 р. – на 98622,9 млн грн.

У 2018 р. обсяг міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам становив 298,94 млрд грн, загальний відсоток виконання плану – 98,12%, по загальному і спеціальному фондах 98,89% та 84,56% відповідно.

Позитивне, на перший погляд, збільшення обсягу міжбюджетних трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів свідчить про те, що вони виступають стабільним джерелом наповнення місцевих бюджетів. Водночас, посилюється фінансова залежність органів місцевого самоврядування від центральних органів державної влади та їхня неспроможність за рахунок закріплених та власних доходів місцевих бюджетів здійснювати видатки на

виконання повноважень.

Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів у 2014 р. становила 56,4%, у 2015 р. з урахуванням змін до бюджетного законодавства цей відсоток зріс і становив 59,1%, у 2016 р. – 53,4%, у 2017 р. – 54,3%, у 2018 р. – 53,15% (рис. 1.).

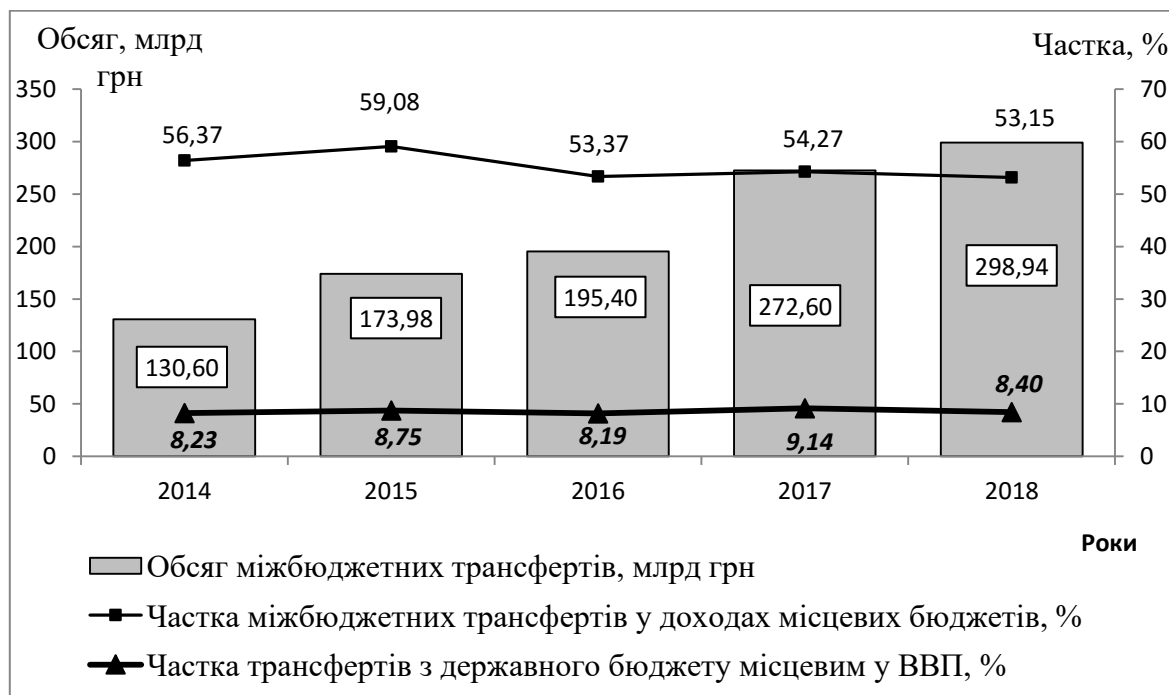

Рис. 1. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів у 2014–2018 рр. *

* Розраховано автором на основі даних [2]

Збільшення питомої ваги міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів свідчить про посилення їхньої ролі у формуванні доходів місцевих бюджетів України та дає підстави стверджувати про не лише важливість зазначеного виду доходів, а й про активне використання міжбюджетних трансфертів як інструменту вирівнювання [3, с. 238].

Отже, результати проведеного дослідження, дають підстави констатувати зростаючу роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів, що супроводжується одночасним зниженням фінансової самостійності органів місцевого самоврядування і збільшенням рівня дотаційності місцевих бюджетів. Що стосується самого порядку планування та перерахування міжбюджетних трансфертів, перспективними напрямками удосконалення зазначеного процесу мають стати: детальніше врахування при розрахунку дотацій, субвенцій відмінностей соціально-економічного розвитку територій; підвищення прозорості їх планування та розподілу між місцевим бюджетам; посилення контролю за цільовим та ефективним використанням субвенцій тощо.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2014–2018 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL : <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Лободіна З. Бюджетний механізм: концептуальні засади та перспективи модернізації : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 412 с.
4. Слухай С. В., Здерка Н. Я. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової реформи. *Фінанси України*. 2006. № 5. С.12–19.

УДК 336

Карнаух М.А. – здобувач вищої освіти, гр. ОП 18-1м

Науковий керівник – ст. викладач Г.Ю. Ісанишина

Донбаська державна машинобудівна академія

РОЗВИТОК СИСТЕМИ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Розвиток економіки, залучення іноземних інвестицій – це актуальні питання, що постали перед нашою державою. Негативний взаємозв'язок між складністю оподаткування та прямими іноземними інвестиціями добре відомий. Виконання податкових вимог може зайняти багато часу, а це означає додаткові витрати на більш складні системи оподаткування [1].

Однією зі складових дослідження Doing Business 2018 є дослідження «Оподаткування-2018» (Paying Taxes 2018). За результатами Paying Taxes 2018 Україна посіла 54 місце зі 190 країн. Витрачений час на розрахунок та сплату податків в Україні склав 327,5 години, на той же час у Великобританії цей показник дорівнював 105 годинам [2].

Загальна структура податкової системи України у повній мірі відповідає загальноєвропейським тенденціям. Непряме оподаткування представлено податком на додану вартість (ПДВ) та акцизним податком. Метою нашого дослідження є аналіз норм податкового законодавства в Україні та Великобританії відносно ПДВ. Саме ПДВ формує більше 33% податкових доходів Зведеного бюджету України. Для Великобританії цей показник лише ненабагато перевищує 13%. Загальний механізм дії ПДВ наведено у табл. 1.

Механізм дії непрямого оподаткування (ПДВ)

	Стандартна ставка 20%	Ставка 0%	Звільнення від оподаткування, не є об'єктом оподаткування
Придбання	20 000	20 000	24 000
Податковий кредит (ПК)	4 000	4 000	×
Ціна придбання з ПДВ	24 000	24 000	24 000
Продаж	30 000	30 000	30 000
Податкове зобов'язання (ПЗ)	6 000	0	×
Ціна продажу з ПДВ	36 000	30 000	30 000
Зобов'язання з ПДВ/ (переплата) ПЗ – ПК	2 000	(4 000)	×
Чистий прибуток	10 000	10 000	6 000

Норми Податкового кодексу України (ПКУ) містять перелік операцій постачання, що оподатковуються за зниженими ставками (0%, 7%) та звільнені від оподаткування ПДВ, не є об'єктом оподаткування ПДВ. Будь які інші операції поставки товарів, робіт та послуг оподатковуються за стандартною ставкою 20%.

Розміри ставок ПДВ в Україні відповідають вимогам Європейського союзу: основна – 20%, знижена ставка – не менше 5%, а також 0%. Але перелік операцій, відносно яких вони застосовуються, суттєво відрізняється.

Розрахунки у табл. 1 ілюструють найбільшу вигідність для платника податків, саме 0% ставки ПДВ, але в Україні нульова ставка застосовується тільки до експорту товарів, робіт, послуг. У Великобританії цей перелік значно більший (табл. 2).

У табл. 2 наведено загальні правила розподілу операцій з точки зору оподаткування ПДВ, але існують більш детальні вимоги податкового законодавства Великобританії.

Наприклад, у списку з нульовою ставкою оподаткування зазначено, що продукти харчування оподатковуються саме за ставкою 0%. Однак їжа, яка постачається у мережі громадського харчування (наприклад, харчування в ресторанах, доставка гарячих страв), не має нульової ставки.

Продукти харчування, такі як чіпси, арахіс, шоколадне печиво, алкогольні напої, морозиво, мінеральна вода у пляшках, також не мають нульової ставки.

В Україні усі продукти харчування оподатковуються за ставкою 20% при їх реалізації платниками ПДВ. Усі великі магазини, особливо мережеві, відносяться до платників ПДВ. Що ж стосується закладів харчування в Україні, то більшість з них є платниками єдиного податку і не сплачують окремо ПДВ.

До операцій з надання послуг водовідведення та водопостачання,

перевезення вантажів та пасажирів в Україні застосовується ставка 20%.

Таблиця 2

Розподіл операцій постачання з точки зору оподаткування VAT (value added tax, податок на додану вартість) у Великобританії [2]

Ставка 0%	Звільнення від оподаткування
Їжа для людини та тварин	Фінансові послуги
Послуги водовідведення та водопостачання	Страхування
Друковані матеріали, які використовуються для читання (наприклад, книги, газети)	Публічні поштові послуги, що надаються Королівською поштою
Будівництво нових будинків або продаж будинків, що не мають права власності	Лотереї та азартні ігри
Перевезення вантажів та пасажирів	Освіта та професійна підготовка
Ліки за рецептом та ліки, що надаються в приватних лікарнях	Медичні послуги
Одяг та взуття для дітей раннього віку, певний захисний одяг, наприклад, шоломи мотоциклістів	Послуги поховання та кремації
Операції експорту товарів, робіт, послуг за межі ЄС	Продаж вільних домівок будівель (крім комерційних будівель, молодших 3 років) та оренди земельних ділянок та будівель

Постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, а також медичних виробів за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, оподатковується за ставкою 7%. Для всіх інших лікарських засобів та медичних виробів застосовується базова ставка ПДВ 20%.

Постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України звільнене від оподаткування ПДВ [3], але така пільга значно менше впливає на ціну, ніж ставка 0%.

Постачання житла (об'єктів житлового фонду), крім їх першого постачання, звільнені від оподаткування ПДВ в Україні. У Великобританії для таких постачань діє ставка 0%.

Проведений аналіз розподілу операцій з точки зору оподаткування ПДВ свідчить про більш жорсткі норми податкового законодавства України на відміну від Директив з ПДВ у Великобританії.

Все це стосується і більш складного адміністрування ПДВ в Україні. У разі якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню згідно з цим розділом, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1 000 000 гривень (без урахування ПДВ), така особа зобов'язана зареєструватися як платник податку у контролюючому органі за своїм місцезнаходженням [3].

Для Великобританії такий показник повинен перевищити 82 000 фунтів стерлінгів або якщо є розумні підстави вважати, що вартість оподаткованої суми постачання перевищить 82 000 фунтів стерлінгів протягом наступних 30 днів. Вказані показники досить співставні, різниця має місце при визначенні звітних періодів. Відповідно до норм ПКУ звітні періоди з ПДВ дорівнюють 1 місяцю, а для добровільно зареєстрованих платників ПДВ – 1 рік.

У Великобританії платник VAT зазвичай має звітний податковий період 3 місяці. Her Majesty's Revenue and Customs (HMRC, Управління її Величності з доходів і митних зборів) розподіляє періоди ПДВ відповідно до класу діяльності, що ведеться (закінчується у червні, вересні, грудні та березні; липень, жовтень, січень та квітень; або серпень, листопад, лютий і травень), та рівномірно розподіляють надходження декларацій з ПДВ протягом року. Подаючи заявку на реєстрацію, платник може обрати періоди з ПДВ, які відповідають його власному звітному року. Також можливе обрання періодів ПДВ, що не базуються на календарних місяцях [2].

Взагалі, для визначення суми ПЗ та ПК використовується метод нарахування, але якщо річний оборот не перевищує 1,35 млн. фунтів стерлінгів, можливе обрання касового методу обліку ПДВ.

Зареєстрована особа, чий ПК регулярно перевищуватиме ПЗ, може обирати звітний період з ПДВ, що дорівнює одному місяцю, але доведеться збалансувати незручності робити: 12 декларацій на рік проти переваги отримання більш швидкого повернення ПДВ. Деякі малі підприємства можуть подавати щорічну декларацію з ПДВ. Майже всі зареєстровані платниками ПДВ підприємства повинні подавати декларації з ПДВ в Інтернеті та здійснювати платежі в електронному вигляді.

Термін подання та сплати – один місяць плюс сім днів після закінчення звітного періоду. Наприклад, платник, у якого звітний період з ПДВ дорівнює кварталу, що закінчується 31 березня 2019 року, повинен подати декларацію з ПДВ та сплатити належний ПДВ до 7 травня 2019 року. В Україні ж для квартального звітного періоду встановлено 40 календарних днів для подання декларації, та ще 10 для сплати зобов'язання.

Що стосується податкового контролю, то він охоплює майже 100% платників ПДВ в Україні та не більше 24% платників податку у Великобританії. До того ж максимальні штрафи з ПДВ в Україні сягають 50% суми ПДВ, у Великобританії – 20%. На оплату податку у Великобританії платники витрачають кілька хвилин, в Україні ж до 16 годин. Час на отримання бюджетного відшкодування ПДВ у Великобританії дорівнює 7 тижням (через квартальний податковий період у більшості випадків), в Україні – 14 тижням на фоні податкового періоду – місяць [4].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про основну функцію податків в Україні – фіскальну, а головне завдання – максимізувати платежі до бюджету. На фоні розмірів валового внутрішнього продукту в 2018 році у Великобританії – 2 061 408 млн. ф.-ст., в Україні – 3 558 700 млн. грн. Навіть

більша чисельність населення у Великобританії, 66,436 млн. осіб, не дозволяє співставити ці показники, враховуючи курс гривні відносно фунта стерлінгів.

Тому в нашій державі необхідно розвивати економіку, науку та новітні технології. В свою чергу це дозволить спростити адміністрування податків, що сприятиме залученню іноземних інвестицій.

Література:

1. Lawless, Martina, Do Complicated Tax Systems Prevent Foreign Direct Investment? // Journal : Economica, Volume 80, Issue 317, Pages 1-22, January 2013
2. Paying Taxes, 2018, The global picture, IFC, International Finance Corporation, The world bank / Global Annual Review. URL: https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf/
3. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI, зі змінами та доповненнями. URL : <http://sfs.gov.ua/nk/> (дата звернення: 25.09.2019).
4. Ісаншина Г.Ю., Дубинська О.С. Міжнародне трансфертне ціноутворення та система оподаткування в Україні // Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». – 2019. – № 35. – С.386-393. – <http://www.market-infr.od.ua/uk/35-2019>.

**Ковальова О.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Основною метою реформування місцевого самоврядування в Україні є активізація економічного зростання в державі, що в свою чергу вимагає створення спроможних територіальних громад, які зможуть нести відповідальність як за економічний розвиток так і успішне функціонування мешканців території. Однак, процес реформування адміністративно-територіального устрою, особливо в частині створення та розвитку ОТГ, супроводжуються наявністю складних проблем, які водночас і стримують такі процеси і зменшують їх соціально-економічну результативність.

Окремі теоретичні та практичні аспекти організаційних засад підвищення

ефективності територіальних громад знайшли відображення в роботах представників науки Х. Патицької, Н. Бикадорова, З. Варналій, І. Вахович, М. Гапонюк, О. Зарубіна, О. Іванова, Я. Казюк, С. Каламбет, І. Камінська, тощо.

5 лютого 2015 року було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1], згідно з яким сусідні міські, селищні чи сільські ради можуть об'єднуватися в одну громаду з єдиним центром місцевого самоврядування. Проте, на сьогоднішній день існує низка невирішених проблем, які, так чи інакше відбиваються на формування та розвиток ОТГ.

Можливим напрямком розвитку міст як центрів «економічного зростання» в умовах реформи місцевого самоврядування є використання потенціалу міських агломерацій, які фактично існують в Україні, проте, не визначені на законодавчому рівні.

Згідно з Проектом Закону про міські агломерації [2], міська агломерація є формою багатоцільового співробітництва територіальної громади міста-центру агломерації та територіальних громад сіл, селищ, міст, що розташовані в зоні впливу міста-центру агломерації та мають інтенсивні господарські, трудові, культурно-побутові зв'язки з містом-центром агломерації, з метою спільної реалізації окремих функцій місцевого самоврядування.

Можливість співробітництва територіальних громад існує і поза питанням формування міської агломерації. Згідно з Законом України «Про співробітництво територіальних громад» [3], співробітництво територіальних громад – це відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень, що дозволяє забезпечити якісне виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень та зекономити фінансові ресурси з можливістю подальшого їх використання на розвиток.

Продовження реформи місцевого самоуправління передбачає закріплення на практиці вже досягнутої максимальної самостійності громад і їхньої підзвітності передусім місцевим мешканцям. Проте наразі простежується тенденція до зростання доходів органів місцевого самоврядування, яка здебільшого характеризується збільшенням обсягів сум субвенцій, які в основному спрямовувалися областям і районам. Концентрація нових доходів на рівні областей та районів позбавляє ОТГ нових коштів та збільшує їх залежність від областей та районів, що йде врозрід із визначеною політикою децентралізації. [4]

Більш гостро постає проблема неспроможності ОТГ забезпечувати себе власними ресурсами так як багато ОТГ просто не мають достатньої податкової бази. Соціально-економічні ОТГ було утворено навколо особливо потужних промислових та аграрних комплексів, але за рахунок бідніших сусідніх

територій. Можна зробити висновки, що на завершальному етапі об'єднання громад уряду було б доцільно зобов'язати громади з особливо високими надходженнями на душу населення від ПДФО або земельних активів об'єднатися з максимально можливою кількістю бідніших сусідніх громад. [4]

Отже, продовження політики децентралізації має стати дієвим фактором стабілізації соціально-економічного клімату, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях. Основні завдання децентралізації полягають у завершенні формування спроможних територіальних громад на всій території країни, посиленні інституційної та ресурсної спроможності громад, запровадженні стратегічного планування розвитку ОТГ, розбудові інфраструктури громад, підвищенні якості надання всього спектру публічних послуг населенню.

Література

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-viii> (дата звернення: 17.11.2019 р).
2. Проект Закону про міські агломерації № 6743 від 17.07.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62318 (дата звернення: 17.11.2019 р.).
3. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. №1508-18. Відомості Верховної Ради. 2014. №34. С. 1167.
4. Реформа врядування на субнаціональному рівні та фінанси органів місцевого самоврядування в Україні: 2014-2018р URL : <http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/PolicyBrief-UKR-FINAL.pdf> (дата звернення: 17.11.2019 р).

УДК 657

Крижанівський В.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр

Науковий керівник – к.е.н., доцент Пасенко В. В.

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА

В ринкових умовах господарювання будь-яке підприємство створене і працює з метою отримання прибутку. Зазвичай прибутком підприємства називають позитивний результат його діяльності за певний період. Простіше кажучи, це перевищення сукупних доходів підприємства над понесеними ним

сукупними витратами. На нього згідно чинного законодавства нараховується податок, який у фінансовій звітності відображається як податок на прибуток підприємства. Задача кожного бухгалтера правильно нарахувати цей податок та правильно відобразити його у звітності, щоб потім підприємство у визначені строки сплатило цей податок. Тому, на мою думку, ця тема є актуальною оскільки відповідно до Податкового кодексу України є ряд особливостей при формуванні звітності з цього податку.

Це питання досліджували вітчизняні науковці та практики Коцуматрій М.М., Котенко Л.М., Фадеєва Г.М., Якимащенко В. та інші.

Згідно Податкового кодексу України (далі - ПКУ) платниками податку на прибуток є суб'єкти господарювання - юридичні особи резиденти та нерезиденти, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами. Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом надходження з України та за її межами та дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню [стаття 133-134, 1].

Об'єкт оподаткування може мати позитивне та негативне (від'ємне) значення. Якщо це значення позитивне то податок на прибуток обчислюється за діючими ставками. Базова ставка податку – 18%. Є також ставки 3%, 0%, 10%:

- 3% - сплачують ті платники податку, які мають договори страхування від об'єкта страхування;

- 0% - сплачують ті платники податку, які мають договори з довгострокового страхування життя, договори добровільного медичного страхування, договори страхування додаткової пенсії;

- 10% - сплачують ті платники податку, які отримують дохід від азартних ігор з використанням гральних автоматів. [ст..136, 1].

Якщо ж значення негативне то згідно ПКУ сума такого від'ємного значення підлягає включенню до витрат першого календарного кварталу [п.150.1 1].

Порядок відображення податку на прибуток у фінансовій звітності здійснюється на підставі Положення (стандарту) бухгалтерського обліку №17 «Податок на прибуток».

Зокрема у примітках до фінансової звітності наводиться така інформація:

- Складові елементи витрат (доходу) з податку на прибуток;

- Сума поточного та відстроченого податку на прибуток у складі власного капіталу;

- Ставка податку на прибуток, якщо вона змінюється протягом звітного періоду;

- Сума відстроченого податку на прибуток, що включена до звіту про фінансові результати;

- Сума витрат (доходу) з податку на прибуток, пов'язаних з прибутком (збитком) від діяльності, що припинена [2].

Що ж до податкової, підприємство формує та подає декларацію з податку на прибуток. Форма цієї декларації затверджена наказом Міністерства фінансів України № 897 від 20 жовтня 2015 року (зі змінами та доповнення). Цю

декларацію заповнює і подає бухгалтер або в рукописному вигляді, або в електронному. Якщо декларація подається в електронному вигляді то обов'язково повинен бути електронний підпис. Вона може подаватися щоквартально або за рік. Щоквартально її подають платники податку, прибуток яких більше 20 млн.грн. А за рік подають ті в яких прибуток менше 20 млн.грн. Строк подання декларації для платників податку що подають цю декларацію щоквартально зобов'язані звітуватися протягом 40 календарних днів, що настають за останнім днем звітного податкового періоду. А ті що подають річну декларацію – повинні звітуватися протягом 60 календарних днів що настають за останнім днем звітного податкового періоду. Сплата податку здійснюється протягом 10 днів після граничного строку подання декларації.

Література :

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» від 28.12.2000 № 353, редакція від 09.08 2013 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>.
3. Наказ про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств від 20.10.2015 № 897 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15>.

**Очеретяна А. С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – д.е.н., проф. І. Г. Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ВИДАТКИ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ МІСЬКОГО БЮДЖЕТУ ЯК ОДНІЄЇ З СКЛАДОВИХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1]. Місцевий бюджет складається з фондів фінансових ресурсів, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території [3].

За іншим визначенням, місцеві бюджети відображають кошти, які

надходять у розпорядження органів місцевого самоврядування, та те, на що такі органи їх витрачають. Тобто, місцевий бюджет являє собою річний план формування та використання фінансових ресурсів територіальної громади (від села до області) [4].

Розрізняють такі типи місцевих бюджетів, як обласні бюджети, бюджети міст республіканського/обласного значення, районні бюджети, бюджети об'єднаних територіальних громад, бюджети районів у містах обласного значення, бюджети міст районного значення, бюджети селищ міського типу та бюджети сільрад (сіл). Їхня кількість у 2019 році становила 25, 185, 488, 782, 40, 171, 521 та 6927 відповідно. Загальна кількість місцевих бюджетів станом на 21.08.2019 року складає 9139 [2].

Місцеві бюджети виконують розподільчу, контрольну та стимулюючу функції, а їх основними завданнями є:

- 1) забезпечення державних соціальних стандартів та гарантій соціального захисту населення, незалежно від економічних можливостей територій;
- 2) децентралізація влади і делегування додаткових функцій з управління економічним розвитком органам місцевого самоврядування;
- 3) ліквідація значних диспропорцій і підвищення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;
- 4) забезпечення необхідними грошовими ресурсами фінансування заходів господарського й культурного будівництва, комунального і житлового господарства, розвитку освіти, охорони здоров'я тощо [3].

Місцеві бюджети в Україні регулюються такими нормативно-правовими актами, як Конституція України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», щорічні закони України «Про Державний бюджет України».

Міські бюджети, районні у містах, селищні та сільські бюджети на наступний бюджетний період затверджуються відповідно рішеннями міської, районної у місті, селищної або сільської ради не пізніше, ніж у двотижневий строк з дня затвердження районного чи міського бюджету [1].

Одним із підвидів місцевих бюджетів є міський бюджет. Так, наприклад, міський бюджет м. Черкаси фінансує близько 250 підприємств, установ та організацій, значну частину яких становлять установи соціально-культурної сфери. Отже, розглянемо й проаналізуємо динаміку та структуру фінансового забезпечення видатків загального фонду міста Черкаси у галузях соціально-культурної сфери.

Видатки міського бюджету м. Черкаси у 2017 році по галузях соціально-культурної сфери становили 637,3 млн. грн. на освіту, 389,0 млн. грн. на охорону здоров'я, 891,7 млн. грн. на соціальний захист та соціальне забезпечення, 62,9 млн. грн. на культуру і мистецтво та 25,2 млн. грн. на фізичну культуру й спорт.

Ці ж показники у 2018 році мали наступне значення: освіта – 816,1 млн. грн., охорона здоров'я – 434,2 млн. грн., соціальний захист та соціальне забезпечення – 951,5 млн. грн., культура і мистецтво – 24,1 млн. грн., а фізична культура та

спорт – 34,4 млн. грн.

Таблиця 1

Динаміка виконання видатків загального фонду міського бюджету по галузях соціально-культурної сфери

Галузі соціально-культурної сфери	2017 млн. грн.	2018 млн. грн.	Відхилення 2018/2017 рр	
			Абс. грн	Відн. %
Освіта	673,2	816,1	142,9	21,23
Охорона здоров'я	389,0	434,2	45,2	11,62
Соціальний захист та соціальне забезпечення	891,7	951,5	59,8	6,71
Культура і мистецтво	62,9	24,1	-38,8	-61,69
Фізична культура і спорт	25,2	34,4	9,2	36,51

Джерело: розраховано автором на основі звіту Черкаської міської ради за 2018 рік

Як бачимо з таблиці, у 2017-2018 роках позитивна динаміка спостерігалась у видатках на такі галузі, як освіта, де видатки у 2018 році зросли на 142,9 млн. грн. порівняно з 2017 роком; видатки на охорону здоров'я збільшились на 45,2 млн. грн.; видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення збільшились на 59,8 млн. грн.; також зросли видатки на фізичну культуру та спорт – на 9,2 млн. грн.. У відсотковому значенні це становить 21,23%, 11,62%, 6,71% та 36,51% відповідно.

Суттєво зменшились видатки на культуру й мистецтво. Їх кількість у 2018 році знизилась на 38,8 млн. грн. порівняно з 2017 роком, а у відсотковому значенні це становить -61,69%.

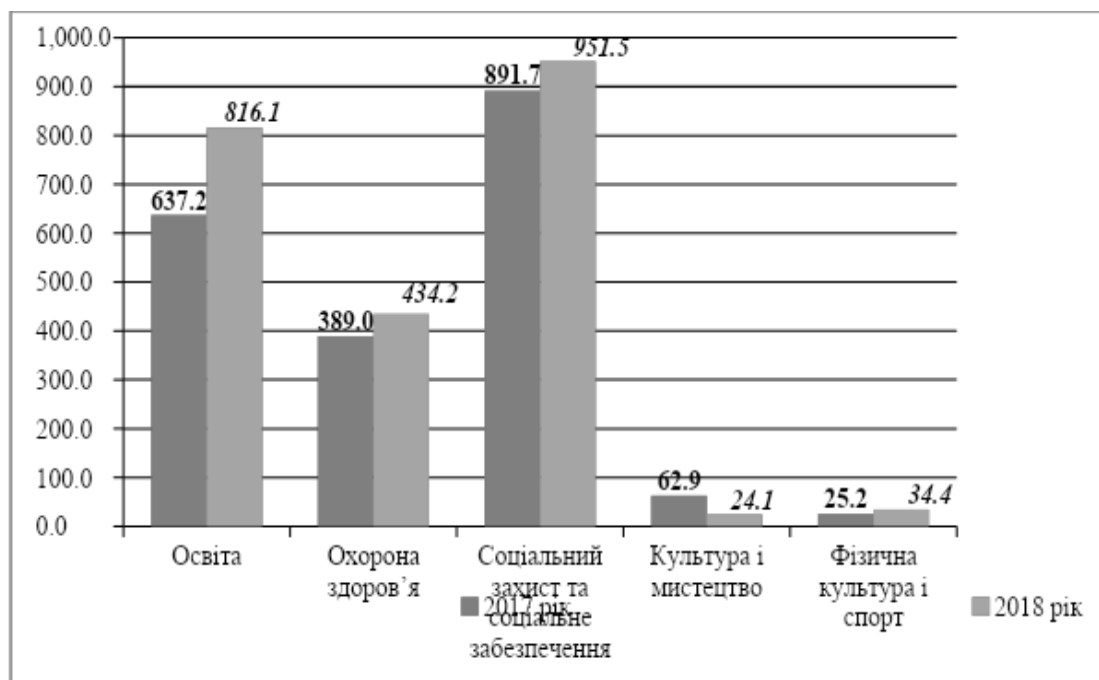

Рис. 1. Динаміка виконання видатків загального фонду міського бюджету по галузях соціально-культурної сфери, млн. грн.

Джерело: розраховано автором на основі звіту міського бюджету м. Черкаси за 2018 рік

Отже, на основі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що загалом стан місцевих бюджетів в Україні задовільний, але фінансування окремих галузей потребує додаткових асигнувань, а також вдосконалення та розробки напрямків оптимізації використання коштів місцевого бюджету.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51 – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. Міністерство фінансів України, 2018-2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua>
3. Бюджетне законодавство та його розвиток в Україні. [Електронний ресурс] – Код доступу: <https://pidruchniki.com>
4. Місцеві бюджети: коротко про головне. [Електронний ресурс] – Код доступу: <http://cost.ua>

УДК 33:338:330.3

Роєнко К.В. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Л.А. Свистун

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Ринкові відносини, які все більше вдосконалюються на вітчизняному просторі з кожним роком, сприяють розвитку такої форми господарювання, як корпорації. Серед великої кількості суб'єктів господарювання, корпорації є однією з найбільш поширених організаційних форм. Актуальність даної теми визначається популярністю корпорацій за останні роки та непростими умовами їх функціонування в період кризового стану економіки України.

Питанням появи та розвитку корпорацій займалися досить багато зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких були М. Гольцберг, Т. Кашаніна, П. Самуельсон, Д. Маршал, І. Васильчук, Р. Прилуцький та інші. Вони по-різному, хоч і подібно один одному, трактували поняття корпорації та її сутності. Проте, всі вони вважали досить важливим розвиток такої форми господарювання, яка сприяла покращенню економіки країни.

У сучасній ринковій економіці саме корпорації відіграють ключову роль. Найпоширенішим з типів корпоративних об'єднань є акціонерне товариство, яке

мобілізує капітал шляхом випуску цінних паперів: акцій та облігацій. Власники акцій товариства є його співвласниками і мають право на участь в управлінні компанією, у той час як власники облігацій, одержуючи фіксований прибуток, виступають лише в ролі кредиторів і не мають права брати участь в управлінні акціонерним товариством. Маючи незначну частку в структурі організаційних форм (20-25%), корпорації дають 80-90% господарських оборотів.

Корпорації відіграють дуже важливу роль в економіці України, адже саме вони виробляють найбільшу частку ВВП, в порівнянні з іншими підприємствами. В свою чергу, зростання ВВП країни призводить до збільшення доходів усіх власників факторів виробництва, адже зростання доходів домогосподарств дає їм можливість задовольняти свої потреби на більш високому рівні; зростання доходів підприємств дає змогу розвивати виробництво, вдосконалюватися, підвищувати рівень оплати праці тощо; збільшення доходів уряду дає змогу реалізовувати на належному рівні соціально-економічну політику держави та забезпечувати задоволення суспільних потреб [1]. Динаміка зміни ВВП протягом 2010-2018 років зображена на графіку.

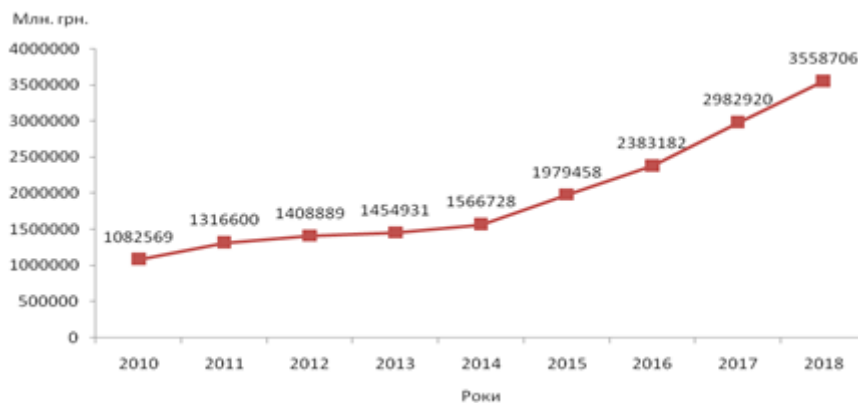

Рис. 1. Номінальний ВВП України у 2010-2018 роках

Складено автором за [2]

У другому кварталі 2019 року ВВП становило 927773 млн. грн. Таким чином, бачимо зростання номінального ВВП України протягом 2010-2018 років. Досить стрімке зростання спостерігається починаючи з 2014 року, що зумовлено грошовими надходженнями з-за кордону, підвищенням середнього рівня цін. В останні роки причинами збільшення ВВП також є галузі будівництва, в якому зростають ціни, сільського господарства, частка якого збільшилася на 12% в структурі ВВП за останні декілька років [3].

Для кращого аналізу розглянемо динаміку кількості підприємств, зокрема корпорацій, та їх основних показників в Україні за останні 5 років (табл. 1).

Виходячи з таблиці бачимо, що показник кількості підприємств у 2018 становить максимум порівняно з іншими роками досліджуваного періоду. Частка акціонерних товариств показала тенденцію до збільшення у 2018 році, порівняно з попереднім. Фінансові результати підприємств з кожним роком покращуються,

що означає покращення економічної ситуації в країні, адже збільшення кількості підприємств та їх прибутків позитивно впливаю на ВВП країни та на рівень безробіття.

Таблиця 1

Динаміка основних показників функціонування підприємств

Економічний показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість підприємств	341001	343440	306369	338256	355877
Фінансові результати підприємств	-590066,9	-373516	29705	168752,8	288305,5
Чисельність робітників, тис. осіб	6298,5	5889,7	5801,1	5812,9	5959,5
Частка акціонерних товариств	4,8	4,5	5	4,5	4,6

Складено автором за даними [2]

Особливістю розвитку акціонерних товариств, які відрізняють їх від інших видів господарських товариств в Україні є випуск цінних паперів, в особливості – акцій. Фондовий ринок в Україні розвивається досить добре, незважаючи на кризовий стан української економіки. У 2018 році, порівняно з 2017 роком, темп приросту обсягів торгів на ринку цінних паперів становив 26% при зростанні ВВП на 3,2%. Співвідношення обсягів торгів на ринку цінних паперів до ВВП – 19,8%. За підсумками 2018 року спостерігалось зростання обсягу торгів на ринку цінних паперів, порівняно з 2017 роком, на 26% - до 590,59 млрд грн. [3,4] (рис. 3).

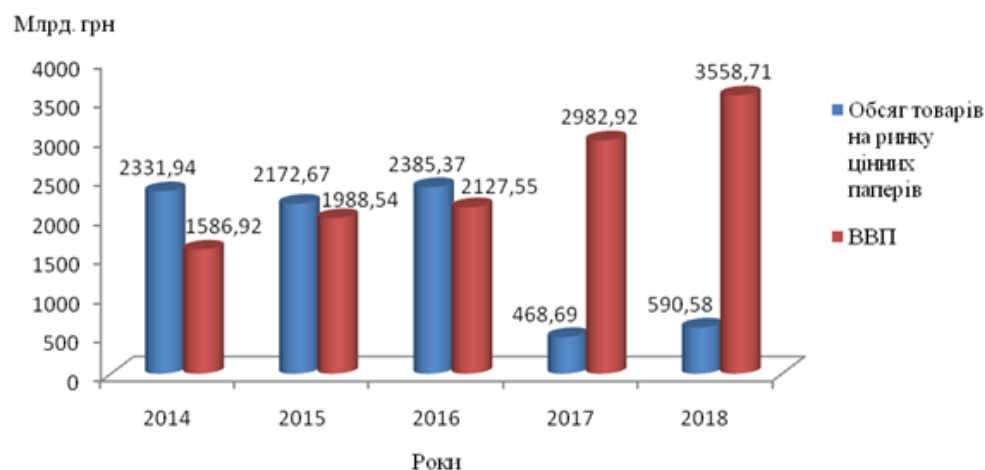

Рис. 3. Динаміка обсягів торгів на ринку цінних паперів порівняно з ВВП

Складено автором за даними [3]

Виходячи з аналізу динаміки функціонування корпорацій в Україні, можемо зробити висновок про те, що вони розвиваються досить добре, хоч і незначними

темпами, адже спостерігається симптоматика нездорового фондового ринку з досить малою часткою торгівлі акціями, а переважна більшість організаторів торгівлі фондовими інструментами є збитковими. Незважаючи на кризовий стан економіки, недосконалість податкової системи та законодавства, все ж корпорації займають провідне місце в економіці України та мають і надалі втримувати свої позиції на ринку, адже вони є рушійною силою здорової економіки країни.

Література:

1. Пелех О. Б. Аналіз динаміки ВВП України в контексті європейського розвитку / О. Б. Пелех // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2019. - Вип. 23(2). - С. 60-65.
2. Державна служба статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Річний звіт НКЦПФР за 2018 рік / Офіційний сайт НКЦПФР // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua>
4. Про біржу / Українська біржа // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ux.ua>

Агапова В.Е. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління

Науковий керівник – к.е.н., доцент Серватинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

КОНТРОЛІНГ: ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Фінансовий стан підприємства визначається розміщенням і використанням його фінансів. Фінансовий стан підприємства характеризується забезпеченістю власними обіговими коштами, станом нормованих запасів товарно-матеріальних цінностей, станом та динамікою дебіторської і кредиторської заборгованості, оборотністю коштів, платоспроможністю та іншими підсумками фінансово-господарської діяльності підприємства, які дозволяють дати оцінку досягнутим результатам, зробити висновки про рівень фінансово-економічного стану та про наявність нереалізованих внутрішньогосподарських резервів.

Типовою для багатьох підприємств є проблема неефективного управління ризиками (запізніле їх ідентифікування та нейтралізація) та оперативного виявлення і використання додаткових шансів поліпшення діяльності, наслідком чого може бути зменшення потенціалу розвитку та фінансова криза. З метою

своєчасної ідентифікації чинників, які сигналізують про той чи інший напрям розвитку окремих показників, внутрішніх і зовнішніх параметрів діяльності підприємства, вжиття превентивних заходів доцільно впроваджувати систему раннього попередження та реагування (СРПР).

Система раннього попередження та реагування - це особлива інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики та шанси, які можуть висуватися на підприємство як з боку зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Згідно з найновішими підходами до побудови системи контролінгу на підприємстві у СРПР інтегруються елементи як стратегічного, так і оперативного контролінгу. Сама ж СРПР повинна логічно вписуватися в систему планування та контролю.

Система раннього попередження і реагування виявляє та аналізує інформацію про приховані обставини, настання яких може призвести до виникнення загрози для підприємства чи до втрати потенційних шансів. Першочерговим завданням системи раннього попередження є своєчасне виявлення ознак кризи на підприємстві, тобто прогнозування можливого банкрутства. З іншого боку, за допомогою цієї системи виявляються додаткові шанси для суб'єкта господарювання. На базі СРПР і будується система управління ризиками, яка включає ідентифікацію ризиків, їх оцінку та нейтралізацію.

Розрізняють дві підсистеми СРПР: система, орієнтована на внутрішні параметри діяльності підприємства, та система, орієнтована на зовнішнє середовище. Предметом дослідження останньої є завчасне прогнозування загроз, передусім з боку контрагентів, держави, конкурентів тощо. Яскравим прикладом застосування даної підсистеми СРПР є проведення банківськими працівниками аналізу підприємств-позичальників у рамках оцінки їх кредитоспроможності. Внутрішньо орієнтована підсистема СРПР спрямована на ідентифікацію ризиків і шансів, які криються всередині підприємства. В своєму розвитку дана підсистема пройшла три покоління: перше було зорієнтовано в основному на ідентифікацію наслідків дії тих чи інших факторів; друге - на визначення симптомів; третє - на виявлення першопричин.

Найскладнішим завданням, яке слід вирішити в процесі організації системи раннього попередження та реагування, є підбір індикаторів раннього попередження та визначення критеріїв їх інтерпретації. У науково-практичній літературі здебільшого вирізняють такі блоки індикаторів:

- загальноекономічні - індикатори, які дозволяють своєчасно виявити зміни в тенденціях розвитку кон'юнктури економіки в цілому (використовуються результати досліджень відповідних науково-дослідних економічних і соціологічних інститутів);
- ринкові індикатори - дають змогу виявити тенденції на ринках, на яких здійснює свою діяльність підприємство;
- технологічні індикатори - дають інформацію щодо появи на ринку нових продуктів, методів, процесів тощо;

- соціальні індикатори - демографічна ситуація в країні, вартість робочої сили, рівень мінімальної заробітної плати тощо;
- політичні індикатори - вплив на діяльність підприємств, які мають політичну природу, зокрема тенденції в економічному законодавстві, політика протекціонізму тощо;
- внутрішні індикатори - система показників, які розраховуються на базі внутрішнього (управлінського) обліку та звітності.

Комбінація показників, які слугують внутрішніми індикаторами раннього попередження, підбирається з урахуванням можливостей прогнозування на їх основі фінансового стану підприємства та загрози банкрутства. Згідно з найновішими розробками у сфері фінансового контролінгу як ключовий внутрішній індикатор раннього попередження рекомендується використовувати показник Free Cash-flow. Цей показник є результатом руху грошових коштів у рамках операційної та інвестиційної діяльності й оперативно сигналізує про проблеми в сфері збуту, виробництва, управління оборотними активами тощо.

Отже, явно є те, що органічно вбудована в систему економічних служб підприємства служба контролінгу є функціонально відокремленим напрямком в його роботі, що дозволяє оптимізувати діяльність інших економічних служб з точки зору аналітичних позицій, а також найбільш повно реалізувати можливість вироблення альтернативних підходів для прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень.

Література

1. Ананькіна Е.А. Контролінг как инструмент управления предприятием / Ананькіна Е.А., Данилочкин С.В., Данилочкина Н.Г. / Данилочкиной Н.Г.(ред.). – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 279 с.
2. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту / Брігхем Є. / [пер. с англ.] – К.: Молодь, 2017. – 1000 с.
3. Петрусевич Н.Ю. Реалізація системоутворюючої функції контролінгу в розбудові ефективної системи показників управління діяльністю / Петрусевич Н.Ю. // Регіональні перспективи. – 2017. – № 5. – С. 18-21.

**Малахатко А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – д.е.н., професор Захарченко В.І.

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРОВИРОБНИКА

Оподаткування результатів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є однією із найбільш важливих та найбільш складних елементів податкової системи України. Специфіка аграрної галузі вимагає особливих підходів до оподаткування суб'єктів господарювання цього сектору економіки.

Згідно чинного законодавства українські сільськогосподарські товаровиробники мають право обрати одну з двох можливих систем оподаткування своєї діяльності:

- загальна система оподаткування (сплата податку на прибуток);
- спрощена система оподаткування (сплата єдиного податку четвертої групи). [2]

Загальна система оподаткування передбачає сплату всіх передбачених законодавством зборів і платежів, платниками яких зобов'язано бути сільськогосподарське підприємство.

Основним податком виступає податок на прибуток, який сплачується за ставкою 18%. Об'єктом оподаткування відповідно до Податкового кодексу України виступає «прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, які виникають на різниці» [1].

Іншим із основних податків у загальній системі оподаткування для сільськогосподарського підприємства також виступає податок на додану вартість (ПДВ).

Платниками цього податку повинні зареєструватись всі юридичні особи та підприємці з доходом за останніх 12 місяців понад 1 млн. грн. Враховуючи об'єми діяльності сільськогосподарських підприємств, майже всі вони є платниками цього податку.

Податок з доходів фізичних осіб сільськогосподарські підприємства сплачують з усіх видів доходів, що отримуються їхніми працівниками за ставкою 18%. Також ці доходи підлягають оподаткуванню і єдиним соціальним внеском –

22% від нарахованої суми доходів.

Спрощена система оподаткування для сільськогосподарських підприємств передбачає сплату єдиного податку за системою передбаченою для 4-ї групи платників цього податку.

Платники єдиного податку цієї групи звільняються від сплати наступних податків і зборів:

- податку на прибуток підприємств;
- податку на майно (в частині земельного податку), крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;
- рентної плати за спеціальне використання води. [1]

Платниками єдиного податку 4-ї групи можуть бути сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм, передбачених законами України, селянські та інші господарства, які займаються виробництвом (виращуванням), переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, а також рибницькі, рибальські та риболовецькі господарства, які займаються розведенням, виращуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах), у яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 75 відсотків загальної суми доходу. [3]

Об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь, переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди, а також земель водного фонду, які використовуються рибницькими, рибальськими та риболовецькими господарствами для розведення, виращування та вилову риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах).

Ставка єдиного податку для 4-ї групи з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюється у відсотках до їх грошової оцінки, проведеної за станом на 1 липня 1995 року відповідно до Методики, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

Сплата податку проводиться щомісячно протягом 30 календарних днів, наступних за останнім календарним днем базового звітного (податкового) місяця, у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку.

Проведеним дослідженням порядків сплати податків з'ясовано, що суттєво зростає податкове навантаження на сільськогосподарські підприємства. Особливо це стосується тих, які перебувають на загальній системі оподаткування.

Література.

1. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Павленко А. Спецрежим ПДВ: врятувати сільське господарство і догодити МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/03/22/586322/>.

3. Тулуш Л. Д. Методологічні аспекти розвитку системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників / Л. Д. Тулуш // Економіка АПК. – 2017. – № 9. – С. 116-123.

Пуш М. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр факультету економіки і управління

Науковий керівник – д.е.н., професор Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ДІЄВИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Державний фінансовий контроль - одна з найважливіших функцій державного управління, покликана виявляти відхилення від встановлених норм, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, оцінювати їх вплив на господарську діяльність, визначати причини їх появи та давати рекомендації органам державного управління. У вузькому розумінні метод фінансового контролю являє собою сукупність прийомів і способів його здійснення. У широкому розумінні він характеризується системою теоретико-пізнавальних категорій, базових концепцій, наукового інструментарію, регулятивних принципів організації контролю [2].

Головною причиною виникнення проблем у даній сфері є невизначеність складових системи державного фінансового контролю. В умовах фінансово-економічної кризи ця система має забезпечувати системний, універсальний, більш дієвий і результативний державний фінансовий контроль.

У системі управління суспільними фінансами контрольна функція є найбільш значущою у процесі формування доходів бюджетів і процесів використання бюджетних коштів. Контроль ефективності витрачання бюджетних коштів і використання державної власності передбачає:

- організацію і контроль вчасності виконання дохідних і видаткових статей бюджетів і державних позабюджетних фондів за обсягами, структурою й цільовим призначенням;

- визначення доцільності витрат і використання державної власності;

- оцінку обґрунтованості дохідних і видаткових статей бюджетів.

Таким чином, ефективність виконання бюджету є важливим показником

якості витрачання коштів Державного бюджету України [3].

Сучасні фінансові відносини потребують високопрофесійного управління з боку державних та місцевих органів влади, які мають забезпечувати ефективне, результативне і прозоре управління державними фінансами. За таких умов необхідний ефективний фінансовий контроль як важлива ланка системи управління національною економікою [1].

Важливим завданням державного управління, безперечно, є найбільш раціональний розподіл бюджетних асигнувань, як між програмами, так і між відомствами, які їх здійснюють. Як основний методичний інструмент мають використовуватися різні модифікації «програмного аналізу». Проте питання виявлення реальних результатів програм, внесення в їх реалізацію необхідних коригувань залишаються нині без відповіді. Контроль з боку парламенту за законністю витрачання фінансових ресурсів не розв'язує проблеми, масштаби якої ростуть зі збільшенням числа доказів низької ефективності урядових програм. Не розробленість відповідної методології, недостатнє фінансування аналітичних досліджень щодо виконання програм, низький «попит» керівників на результати оцінки - ці та інші обставини призвели до того, що програмна оцінка представляє собою ледь визнану управлінську функцію і є, по суті, білою плямою для державного управління [3].

У цій ситуації лише органи державного фінансового контролю можуть нести основну відповідальність за проведення досліджень реальних витрат і вигоди, які пов'язані з виконанням державних програм. Це потребує, зі свого боку, розробки правової основи діяльності державних органів фінансового контролю щодо активізації їх діяльності стосовно методів і оцінки урядових програм [3].

Проведення аналізу й оцінки програм потребує в законодавчому порядку створення необхідних фінансових і організаційних умов. Прийняті закони повинні передбачати ретельне вивчення результатів програм та їх ефективність, а також відповідні кошти на проведення аналітично-експертної оцінки (у вигляді відповідного відсотка від обсягів загальних коштів, передбачених на виконання програми). [2]

Проблеми ефективності витрат державних коштів і здійснення зовнішнього фінансового контролю діяльності виконавчої влади досить актуальні для України. Адже нині від рівня якості прийнятих законодавчих актів, пов'язаних із витрачанням бюджетних коштів і використанням державної власності, ефективності їх застосування на практиці виконавчою владою залежить ступінь досягнення поставлених цілей соціально-економічного розвитку країни. Тому, цілком зрозуміло, що контроль за діяльністю виконавчої влади щодо управління державними коштами, за результатами якого давалися б оцінки ефективності їх використання при виконанні бюджетів різних рівнів, повинен здійснювати незалежний орган зовнішнього державного фінансового контролю, яким є Рахункова палата.

Державний фінансовий контроль здійснюють Верховна Рада, Кабінет

Міністрів, Національний банк, Міністерство фінансів, Фонд державного майна, Рахункова палата, державна інші державні органи згідно із чинним законодавством. Утім, ситуація, що склалася в країні, вимагає внесення змін і доповнень до відповідних законодавчих актів щодо надання державним органам права притягати до відповідальності порушників бюджетного процесу.

Література.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254 к./ 96 / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. - 2004. - № 9.
2. Кудряшов В.П. Курс фінансів : навч. посібник / В.П. Кудряшов. – К. : Знання, 2015. – 431 с.
3. Молдован О.О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монографія / О.О. Молдован. – К. : НІСД, 2015. – 380 с.

УДК 658.1

Коверза В. С. – к.е.н., доц.

Канашина С. В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган – Барановського м. Кривий Ріг*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку країни, в умовах фінансової нестабільності та низьких показників економічного розвитку національної економіки гостро стоїть питання функціонування та фінансового забезпечення однієї з важливих складових частин фінансової системи – фінансів державних (бюджетних установ) та організацій.

Дана проблематика розглядалась у працях вітчизняних та зарубіжних учених: П.Й. Атамаса, В.Д. Базилевича, Т.А. Бутинця, В.В. Бурковського, В.Д. Василика, Р.Т. Джоги, О.О. Єрмакова, В.І. Лемішовського, І.О. Лютого, С.Я. Огородника, В.М. Опаріна, М.І. Карліна, С.В. Свірко В.М. Федосова, Ю. Цал-Цалко та інших. Проте наявні дослідження більше зорієнтовані на облікові аспекти діяльності бюджетних установ та не повною мірою враховують особливості їх функціонування та фінансування в системі державних фінансів і потребують проведення подальших досліджень. Метою дослідження є розкриття особливостей функціонування, ролі та значення бюджетних установ у фінансовій системі.

Бюджетний кодекс України визначає бюджетні установи як органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені

ними в установленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету, й є неприбутковими [1]. Окрім Бюджетного кодексу України, сутність даної категорії знайшла своє відображення в працях вітчизняних вчених - практиків.

Серед загальних ознак, що притаманні бюджетним установам, можна зазначити такі: правосуб'єктність (юридичні особи публічного права); форма власності (державна чи комунальна); форма бюджетного фінансування (кошторисне фінансування); характер діяльності (невиробничий); економічний результат діяльності (неприбутковий). Специфічними ознаками бюджетних установ є: правовий статус; юридична особа (бюджетний орган, бюджетна організація, бюджетна установа) або відокремлений підрозділ (структурна одиниця) бюджетної організації; правовий режим майна – головний розпорядник бюджетних коштів (бюджетний орган), розпорядник бюджетних коштів другого ступеня (бюджетна організація), розпорядник бюджетних коштів третього ступеня (бюджетна установа); форми реалізації права власності – користування (усі типи бюджетних закладів), розпорядження (бюджетний орган, бюджетна організація), володіння (бюджетний орган).

Для більш детального розгляду сутності та особливостей функціонування бюджетних установ в Україні основні з них представлено в табл. 1.

Таблиця 1.

Особливості функціонування бюджетних установ

Автор	Визначення та особливості
1	2
С.О. Левицька [2, с. 361–369]	Для вітчизняних бюджетних організацій характерним є надання державних послуг соціального спрямування на безоплатній основі.
С.В. Свірко [3, с. 470–486]	Суб'єкти господарювання в державному секторі, як правило, діють за умов бюджетних обмежень у формі асигнувань або бюджетів (чи їх аналогів), які набирають чинності після затвердження відповідними законодавчими актами.
Р.Є. Федів [4, с. 112–116]	Характерним є надання державних послуг соціального спрямування на безоплатній основі.
Р.М. Фрич [5, с. 115–119]	Бюджетні установи є некомерційними організаціями (що не мають на меті отримання прибутку), створюються задля здійснення соціальнокультурної, наукової й управлінської діяльності, є суб'єктами фінансового права, головним чином, у зв'язку з використанням для виконання своїх завдань коштів, що виділяються їм із державного або місцевого бюджету.

Важливо зазначити, що, незважаючи на нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність бюджетних установ та організацій, жоден із цих документів не визначає їх чітку класифікацію.

Бюджетне фінансування являє собою процес виділення, зарахування, розподілу та перерахування коштів на рахунки розпорядників коштів у межах, визначених кошторисами і затверджених у бюджеті.

Таким чином, проведений огляд літературних джерел щодо визначення

сутності та особливостей функціонування бюджетних установ дає підстави стверджувати, що фінанси бюджетних установ та організацій займають чільне місце у фінансовій системі держави та потребують проведення подальших поглиблених досліджень для виявлення основних проблем їх функціонування, фінансування та розробки дієвих заходів щодо покращення умов їх подальшого розвитку. Спираючись на все вище сказане, вважаємо що в сучасних умовах вагомим значення набуває необхідність побудови ефективної організації розподілу взаємовідносин між державним та місцевим рівнями в питаннях фінансування бюджетних установ з урахуванням особливостей їх діяльності.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Левицька С.О. Фінансові результати діяльності одержувачів бюджетних коштів: економічна сутність, вітчизняна та міжнародна практика / С.О. Левицька // Економічний аналіз. – 2008. – Вип. 2 (18). – С. 361–369.
3. Свірко С.В. Загальні положення порядку складання фінансової звітності в секторі державного управління відповідно до МСБОДС / С.В. Свірко // Формування ринкової економіки. – 2010. – № 23. – С. 470–486
4. Федів Р.Є. Реформування обліку фінансових результатів діяльності бюджетних установ / Р.Є. Федів // Збірник наукових праць ЧДТУ. – Вип. 21. – С. 112–116.
5. Фрич Р.М. Ознаки бюджетних установ як суб'єктів фінансового права / Р.М. Фрич // Держава та регіони. Серія «Право та державне управління». – 2012. – № 2. – С. 115–119.

УДК 336.1:352

Железняк М.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ролінський О.В.

Уманський національний університет садівництва

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ, ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Особливої актуальності в умовах ринкової трансформації української економіки набувають питання оптимального формування доходів місцевих бюджетів та виявлення резервів їх зростання. Діюча система акумулювання доходів бюджетів України характеризується низьким рівнем частки власних

доходів місцевих бюджетів, що породжує збільшення обсягів міжбюджетних трансфертів.

Бюджетна децентралізація кардинально змінила якість фінансового забезпечення місцевих бюджетів, і власні ресурси громад дійсно збільшилися за рахунок введення нових податків, збільшення їхніх ставок, перерозподілу доходів державного бюджету тощо.

Місцеві бюджети є частиною бюджетної системи України та держави взагалі, впливаючи на соціально - економічний розвиток регіонів і, як наслідок, на економічне становище держави.

Так, В.М. Опарін характеризує місцевий бюджет водночас і як економічну категорію, і як правову, і як категорію за матеріальним змістом [5, с.83].

Кравченко В.І. також розглядає місцевий бюджет в трьох аспектах: «По-перше, це правовий акт, згідно з яким виконавчі органи влади отримують легітимне право на розпорядження певними фондами грошових ресурсів. По-друге, це план (кошторис) видатків і доходів відповідного місцевого органу влади чи самоврядування. По-третє, це економічна категорія, оскільки бюджет є закономірним економічним атрибутом будь-якої самостійної територіальної одиниці, наділеної відповідним правовим статусом» [4, с. 221].

Але О.Д.Василик і К.В.Павлюк визначають, що «економічна сутність місцевих бюджетів виявляється у формуванні грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій, та використанні цих фондів на фінансування, утримання й розвиток соціальної інфраструктури, місцевого господарства» [2, с.176].

Сунцова О.О. підкреслює, що місцевий бюджет як економічна категорія «має певні, властиві лише йому, особливості – зосередження частини ВВП в руках органу місцевого самоврядування з його подальшим використанням на місцеві потреби та його перерозподіл між галузями виробництва й адміністративно-територіальними утвореннями» [6, с. 127–130].

Бюджетний кодекс України відносить до поняття «місцеві бюджети» бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування [1, с. 4]; до «бюджетів місцевого самоврядування» – бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

За матеріальним змістом О.Д. Василик і К.В. Павлюк характеризують місцеві бюджети як «фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи самоврядування» [3, с.94].

Отже, місцеві бюджети можна розглядати як наслідок фінансової або економічної діяльності певної території, оскільки через них утворюються і використовуються регіональні фонди грошових коштів і по їх стану можна визначитись щодо виконання основних показників діяльності господарства регіону. Тож місцеві бюджети – це сукупність економічних та грошових відносин, що виникають у зв'язку з утворенням та використанням фондів грошових коштів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного

доходу з метою забезпечення потреб суспільства.

Характерні ознаки місцевих бюджетів

наповнення дохідної частини місцевих бюджетів об'єктивно залежить від економічного потенціалу адміністративно-територіальної одиниці та суб'єктивно залежить від побудови системи міжбюджетних відносин

сфера дії місцевих бюджетів регламентована не тільки Бюджетним кодексом, але й іншими нормативно-правовими актами

учасниками бюджетних відносин є, з одного боку, місцеві органи влади, а з іншого – підприємства, установи та населення

забезпечується рух фінансових потоків від платника податків до бюджету і здійснюється бюджетне фінансування установ і організацій, які знаходяться на бюджетному утриманні

концентруючи фінансові ресурси на необхідних ділянках і напрямках, дозволяють здійснювати державне регулювання регіональною економікою і забезпечують проведення соціальної політики

структура місцевих бюджетів визначається адміністративно-територіальним поділом України: кожна адміністративно-територіальна одиниця створює власний бюджет, який є фінансовою основою діяльності місцевих органів влади

Рис. 1. Ознаки місцевих бюджетів

При цьому значна увага приділяється джерелам формування доходів місцевих бюджетів, серед яких найпріоритетнішими та найперспективнішими є податкові надходження, до складу яких входять місцеві податки та збори, а також законодавчо встановлені частки загальнодержавних податків на розкладній основі.

У процесі дослідження було з'ясовано, що за період з 2014 р. по 2018 р. обсяг доходів місцевих бюджетів зріс на 161,1 млрд грн., видатків – на 260,4 млрд грн., а міжбюджетних трансфертів – на 168,3 млрд грн. Тобто місцеві бюджети не в змозі належним чином покривати необхідні видатки наявними у них фінансовими ресурсами.

Вивчення ситуації за даними 2018 р. показало, що у загальному фонді місцевих бюджетів податкові надходження склали 227 млрд грн., причому фактичне виконання переважило очікувані планові показники на 3%, неподаткові надходження – 7 млрд грн. (виконання – 110%), доходи від операцій з капіталом – 0,01 млрд грн. (виконання – 141%). По спеціальному фонду

фактичне виконання планових показників з податкових надходжень склало всього 64 % (5,4 млрд грн. замість очікуваних 8,5 млрд грн). Проте, незважаючи на доволі невисокі результати, податкові надходження залишаються одним з основних доходів місцевих бюджетів, після офіційних трансфертів.

При цьому частка податкових надходжень у місцевих бюджетах України у 2018 р. зросла порівняно з 2014 р. на 4,8% та склала на кінець періоду 39,1 %. У структурі ж податкових надходжень станом на кінець 2018 р. 60,3% становив податок на доходи фізичних осіб, 26, 0% – місцеві податки та збори, 6,3% – акцизний податок. По Кіровоградській області частка податкових надходжень склала 87,6%.

Для з'ясування стану оподаткування регіону і визначення його податкових можливостей на прикладі Кіровоградської області було обраховано коефіцієнт податкових можливостей, який на кінець 2018 р. склав 0,95, та індекс податкового потенціалу регіону, який становив у 2018 р. 0,76. У загальному порівнянні з Україною це є середній результат, а отже свідчить про потенційні можливості підвищення рівня акумулювання фінансових ресурсів у вигляді податкових надходжень.

Відтак, вивчивши ситуація та з'ясувавши перспективи оптимізації податкових надходжень, як джерела доходів місцевих бюджетів, було запропоновано збільшити кількість податкових надходжень за рахунок спрямування у місцеві бюджети до 10% податку на додану вартість і податку на прибуток державних підприємств, що розташовані на відповідних територіях, запровадити прогресивну ставку податку на доходи фізичних осіб з одночасним наданням даному податку статусу місцевого та проведення прогнозування податкових надходжень на основі дотримання принципів соціально-економічного розвитку регіону.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 37. Ст. 189.
2. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
3. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.
4. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України. К. : Знання, 1999. 487 с.
5. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія). К.: КНЕУ, 1999. 164 с
6. Сунцова О.О. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 560с.

УДК 336.226.3

Панчоха О.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., доц. Л.В. Барабаш

Уманський національний університет садівництва

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У загальній системі податків та обов'язкових платежів податок на додану вартість посідає особливе місце. Він охоплює найбільшу кількість суб'єктів господарювання та є одним з основних джерел наповнення Державного бюджету України. І на сьогодні ПДВ залишається одним із основних дохідних джерел державного бюджету, хоча саме з ним пов'язані найбільші ризики недовиконання наповнюваності бюджету.

ПДВ є масовим регресивним податком на товари і послуги широкого споживання. Справді, якби весь дохід, отриманий платником протягом життя, використовувався виключно на споживання, ПДВ можна було б вважати пропорційним податком, рівномірним у часі, проте більша частина доходів накопичується і капіталізується [4, с. 76].

Також ПДВ має свої особливі ознаки, які у загальному характеризують його як основний непрямий податок на споживання в Україні. Розглянемо загальну характеристику функціонування ПДВ (рис. 1).

Наразі називають три основні групи причин, що роблять доцільним введення ПДВ: він забезпечує високі процентні державні доходи, йому властиві нейтральність і, звичайно ж, ефективність. У більшості країн ПДВ забезпечує від 12 до 30 % державних доходів, що еквівалентно приблизно 5 – 10 % валового національного продукту. Світовий досвід свідчить, що податкова система, побудована на базі ПДВ, забезпечує високу стабільність надходжень до бюджету і незначну його залежність від характеру економічної кон'юнктури. Цей вид податку складає стійку і широку базу формування бюджету, будь-яке незначне підвищення його ставок істотно збільшує надходження до бюджету. ПДВ має такі якості, як універсальність і абсолютна об'єктивність, він практично не впливає на відносні конкурентні позиції секторів економіки [1, с. 145].

В цілому функціонування податку на додану вартість на вітчизняних теренах пройшло доволі тривалий період становлення і розвитку, однак в сучасних економічних умовах йому все ще притаманні ряд недоліків і навіть проблемних характеристик. Незважаючи на доволі прозорий механізм адміністрування, фахівці в галузі оподаткування схильні одноголосно зауважувати на високому рівні порушень у сфері оподаткування доданої вартості. Зокрема, у процесі адміністрування ПДВ дедалі більшого значення

набуває проблема ухилення від сплати податку. Платники податку використовують ряд напрацьованих схем (рис.2).

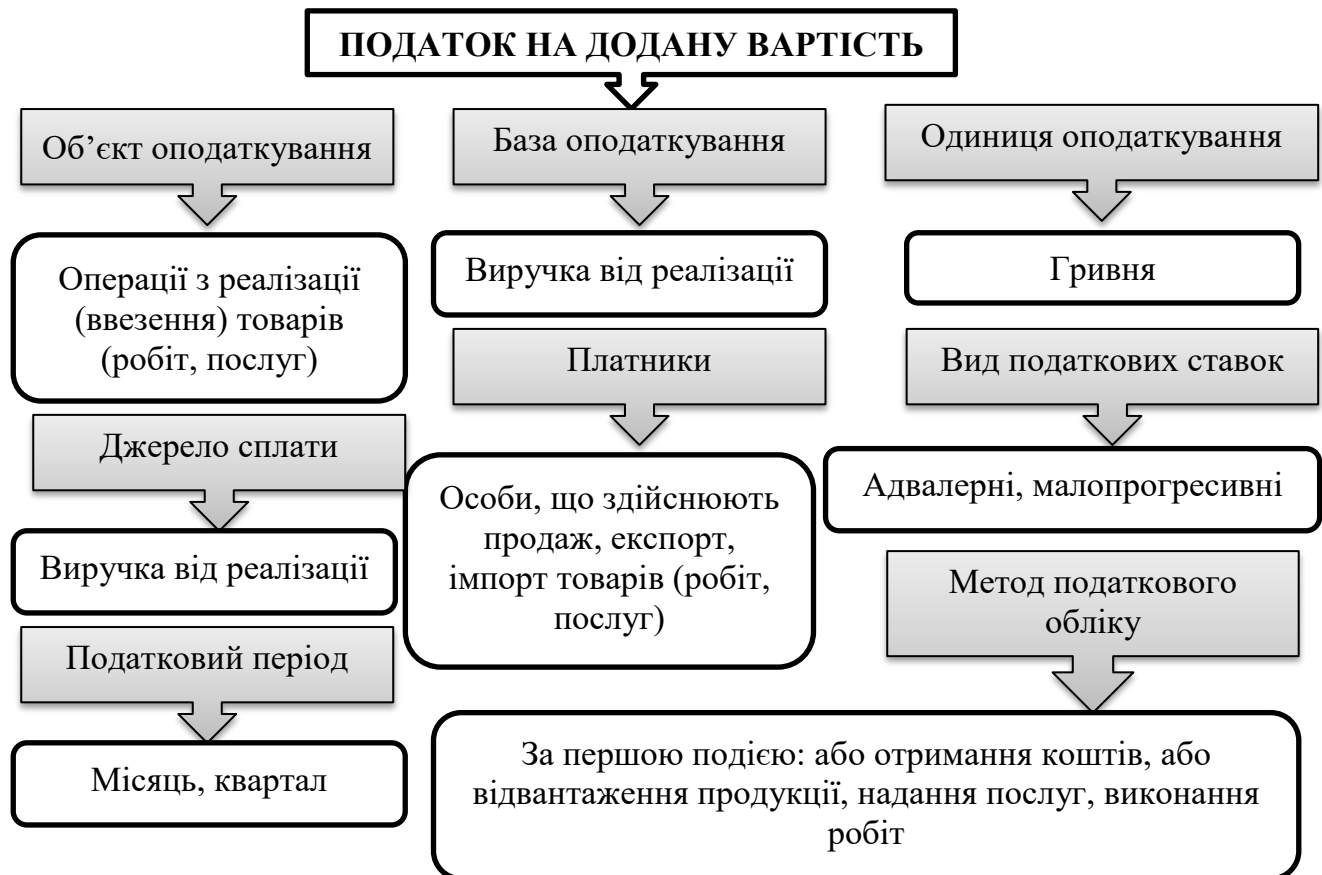

Рис. 1. Умови функціонування податку на додану вартість на сучасному етапі

У сучасних умовах дії працівників податкових органів спрямовані на ліквідацію вищезгаданих схем з метою детінізації економіки, зменшення числа недобросовісних платників, збільшення доходів бюджету.

Також однією з причин великої кількості порушень і зловживань при справлянні ПДВ в Україні є складність і заплутаність податкового законодавства. Окремі законодавчі і нормативні акти суперечать один одному, що призводить до численних непорозумінь і створює умови для ухилення від оподаткування. Для подолання цього в майбутньому потрібне детальне узгодження всіх положень податкового кодексу (щодо ПДВ), щоб не виникла необхідність у прийнятті додаткових рішень та роз'яснень, заборона внесення змін принаймні протягом року [4, с. 49].

Ще однією проблемою функціонування ПДВ є його ставка. В сучасних умовах низької заробітної плати переважної частини населення, постійної затримки її виплати, тяжкої економічної ситуації ставка ПДВ все-таки завищена. Тому доцільно розглянути для порівняння ставки ПДВ в різних країнах світу (табл. 1).

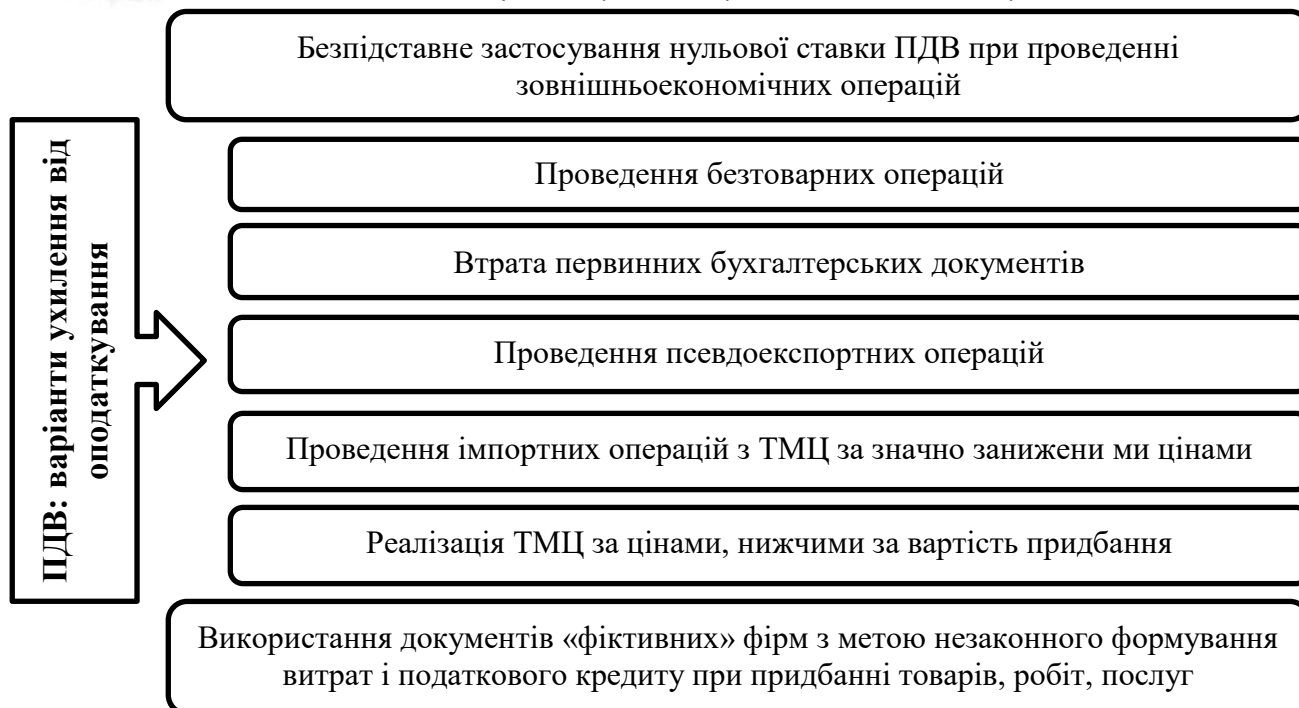

Рис 2. Основні способи ухилення від сплати податку на додану вартість [20]

Таблиця 1
Ставки податку на додану вартість в Україні та зарубіжних країнах [3, с. 46; 2]

Країна	Ставка	
	стандартна	знижена
Німеччина	19%	7%
Греція	23%	13% (6,5%)
Велика Британія	20%	5% (0%)
Україна	20%	7%, 0%
Франція	19,6%	5,5% (2,1%)
Швеція	25%	12% (6%)
Польща	23%	8%, 5%, 0%
Росія	18%	10%, 0%
Швейцарія	7,6%	3,6%, 2,4%
Японія	5%	–
Чилі	19%	–
Фінляндія	22%	17%, 8%

Ставки податку на додану вартість (табл. 1) в Україні, порівнюючи з іншими країнами, не найвищі. Оскільки у Швеції вони становлять 25%, Польщі і Греції 23%. А найнижча спостерігається у Японії 5% та Швейцарії 7,6%.

Слід зазначити, що оподаткування країн із ринковою економікою враховує конкретні умови розвитку економіки, традиції народу, рівень розвитку

внутрішньої і зовнішньої політики. Склад податкової системи, структурні співвідношення окремих податків значно відрізняються. Наприклад, розподіл влади між штатами та федеральним урядом, що склався історично у США, зумовив відсутність ПДВ у більшості штатів. У Швеції високий рівень податків пов'язаний з ефективною системою розподілу коштів на соціальні цілі.

Світовий досвід також показує, що важливою проблемою адміністрування ПДВ є підготовка громадської думки, пояснювальна робота з платниками і професійна підготовка персоналу податкових органів.

Зважаючи на наведені дані, слід зазначити, що ПДВ не приносить такого ж ефективного результату платникам податку, як державі. Виступаючи, по суті, податком на кінцеве споживання, який покладено на громадян та бюджетну сферу, він, за доволі високої ставки і стрімкої інфляції, стає одним із факторів, що стримують розвиток виробництва. Крім того, ПДВ дещо напружує соціальне становище в країні й особливо це стосується сфери відшкодування цього податку, яке на сьогодні в Україні є однією із головних проблем адміністрування податкових платежів.

Література

1. Грицюк А. Г. Напрями вдосконалення законодавства з метою підвищення ефективності боротьби з незаконним відшкодуванням ПДВ // Форум права. 2012. № 3. С. 146–150 .
2. Драгальчук Т.С., Прокопенко І.А. Європейські тенденції розвитку адміністрування ПДВ // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 1 (23). Т. 2. С. 51–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1%282%29__13
3. Морозова Г.С., Руденко Є.М. Вплив податку на додану вартість на формування доходів Державного бюджету України // Економіка та держава. 2014. № 8. С. 42–46.
4. Паянок Т. М. Оцінка фіскальної ефективності ПДВ // Сучасний стан та перспективи розвитку оподаткування в країнах ЄС : збірник матеріалів наук.-методич. семін. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. С. 74–77.

СЕКЦІЯ 5. Фінансові ринки, фінансові посередники

УДК 332.146:330

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКУМУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розумна спеціалізація (сма́рт-спеціалізація) в Україні – це частина зусиль ЄС у сприянні розвитку українських регіонів та допомоги у подоланні тривалого економічного спаду. Для України перевагою такого підходу є приєднання областей до мережі регіонів ЄС, залучення інвесторів в область, збільшення кількості спільних проєктів з ЄС, підтримка регіонів у процесі економічної трансформації та узгодження професійного потенціалу до ринкових вимог [1].

Згідно визначення, наданого в постанові КМУ «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів», розумна спеціалізація – це підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні [3].

Для впровадження сма́рт-спеціалізації в Україні Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ), Міністерство освіти і науки формують Національну команду, що координуватиме процес на національному рівні, наступним етапом є формування Регіональних команд в пілотних областях. Після проведення детально аналізу даних в різних сферах за методикою спеціалістів ЄС в пілотних областях та після аналізу результатів «процесу підприємницького відкриття» (entrepreneurial discovery process), буде адаптовано методику ЄС до особливостей України. Наступним кроком буде підготовка українських експертів, для можливості запровадження сма́рт-спеціалізації в усіх інших областях України. Враховуючи розробку Стратегій регіонального розвитку після 2021 року, то наявність в областях сма́рт-спеціалізації допоможе ефективніше використовувати наявні ресурси, розвивати унікальні сторони та удосконалювати систему стратегічного планування в областях [1].

Безперечно, успіху у впровадженні розумної спеціалізації можливо досягти

лише за умови ефективної співпраці та синергії між місцевою владою, бізнесом, академічним середовищем, та громадянським суспільством. Наразі в Україні пілотними регіонами зі впровадження смарт-спеціалізації обрано чотири регіони – Харківський, Одеський та Запорізький (наразі триває аналіз регіональних даних експертами ЄС для формування подальших пропозицій) та Черкаський регіон (процес входження регіону в пілот лише розпочато).

Переваги, які отримують регіони у разі визначення власної смарт-спеціалізації та впровадження відповідно стратегії:

підтримка тих видів економічної діяльності, які приносять найбільший розвиток, інноваційність та зростання регіональній економіці, в результаті – зростання ВРП та покращення інших соціально-економічних показників;

підвищення інвестиційної привабливості регіону через забезпечення формування розуміння інвесторів, які сфери є найефективнішими для інвестицій у регіоні;

розширення доступу до європейських програм (COSME, Горизонт-2020 та ін.);

розширення зовнішніх джерел фінансування розвитку регіону через доступ до програм структурних фондів ЄС: «попередня умовність» отримання фінансової підтримки Європейського фонду регіонального розвитку з питань досліджень та інновацій у період 2014-2020 років полягає у запровадженні стратегії смарт-спеціалізації для забезпечення ефективності регіональних інвестицій;

розширення можливостей євро регіонального партнерства через визначення та налагодження зв'язків з європейськими регіонами, що мають суміжну спеціалізацію, долучення до європейських ланцюгів доданої вартості;

забезпечення колегіального напрацювання, прийняття та реалізації стратегічних рішень через зміцнення комунікації між регіональними стейкхолдерами.

Для реалізації промислового потенціалу України МЕРТ розробило Стратегію розвитку промисловості, основними напрямками якої стали чотири блоки: енергоефективність, просування технологій – індустрія 4.0, економічна децентралізація та «smart-регулювання» промисловості. Сьогодні в Україні працюють 40 тисяч промислових підприємств, які виробляють 70% товарного експорту країни та створюють 21% від ВВП. Україна, за оцінками експертів, має багато конкурентних переваг у порівнянні з іншими країнами. На це впливають декілька факторів, таких як: низькі логістичні витрати та достатньо розвинута логістична інфраструктура, вигідне географічне розташування та вихід до Чорного моря, наявність виробничих майданчиків, високий мінерально-сировинний потенціал, угоди про вільну торгівлю з ЄС, державами ЄАВТ, Канадою, СНД та освічені працівники.

Першочерговими завданнями в реалізації нової промислової політики, визначеними МЕРТ [2], є: 1) модернізація та зростання промислового

виробництва; 2) регіональний розвиток промисловості та смарт-спеціалізація, а саме: підтримка кластерних ініціатив, розвиток регіональної інфраструктури, підтримка бізнес-проектів та інновацій та спрощення доступу до сировини; 3) підвищення ресурсоефективності промисловості (стимулювання інновацій, спрощення доступу до інвестицій, запровадження практики управлінням відходами та створення засад циркулярної економіки).

Постаючи перед викликами та можливостями, що приносять глобалізація та інтеграція будь-якій країні чи регіону, кожна територія прагне максимально їм протистояти (в першому випадку) та використати (у другому). Європейський Союз, його держави та регіони в контексті політики єдності демонструють ефективну модель використання таких можливостей та забезпечення конкурентоспроможності територій впроваджуючи модель регіональної смарт-спеціалізації. Це дозволяє сформулювати та реалізувати регіональну політику забезпечення справедливого розподілу отриманих вигод і використання інноваційного потенціалу регіону для модернізації економіки, підтримки соціальної моделі ЄС і забезпечення належних умов життя домогосподарств.

Синергія європейських моделей єдності, регіонального розвитку та інновацій з соціальною моделлю ЄС спрямована на досягнення головного кінцевого результату – розширення прав та можливостей, захист та забезпечення безпеки європейських громадян і регіонів, забезпечення сталого розвитку. У цьому контексті стратегії інтелектуальної спеціалізації вже вносять зміни, покращуючи якість інвестицій, політику єдності та інновацій. Сьогодні ці стратегії є невід’ємною частиною європейського підходу до інновацій та наочним прикладом того, як європейські регіони розробляють та впроваджують свою інноваційну політику та залучають регіональних стейкхолдерів: владу, бізнес, громадські організації та науку до спільного створення та реалізації унікальної інноваційної моделі розвитку регіону.

Смарт-спеціалізація – це нова модель регіонального та міжрегіонального партнерства, що має значний потенціал забезпечення регіонального розвитку. Досвід, накопичений на сьогоднішній день європейськими регіонами разом з поточними програмами політики єдності та пілотними проектами, має бути всебічно вивчений та впроваджений для забезпечення сталого розвитку регіонів України та покращення умов життя домогосподарств.

Література:

1. Для розвитку українських регіонів використовуватимуть інструменти Смарт Спеціалізації. Available at: <http://www.uiip.org.ua/https://decentralization.gov.ua/news/9614>
2. Мінекономрозвитку пропонує провести в Україні смарт-спеціалізацію регіонів Available at: https://zik.ua/news/2018/03/15/minekonomrozvytku_proponuie_provesty_v_ukraini_s_martspetsializatsiyu_1285353
3. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії

регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 959 від 14.11.2018) Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF>

УДК 336.7(477)

Пріхно І.М. – д.е.н., доц., професор кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ

Світові тенденції розвитку економіки та процеси економічних реформ в Україні неможливі без функціонування ефективного фінансового ринку, основними суб'єктами якого є фінансові посередники. Фінансове посередництво є надзвичайно потужним джерелом фінансових ресурсів, які можна використовувати в інвестиційних цілях, оскільки фінансові посередники здатні об'єднувати тимчасово вільні (незадіяні в економіці) фінансові ресурси різних суб'єктів господарювання та спрямовувати їх у ті галузі економіки, які потребують інвестицій. При цьому фінансові посередники одночасно забезпечують рух фінансових активів та сприяють розвитку економіки.

Серед основних науковців, які присвятили свої праці дослідженню фінансових посередників, слід відзначити таких: Д. Гайдукович, С Герасимова, О. Данілов, О. Дорош, В. Корнеєв, О. Лаврик, С. Науменкова, В. Пономарьова, М. Савлук, О. Сідельник, О. Стойко, Н. Ткаченко, В. Ходаківська, Н. Цікановська, Н. Яременко та інші.

Оскільки фінансове посередництво в Україні є слабо розвиненим, тому необхідно продовжувати дослідження цього сегмента фінансового ринку.

Фінансові посередники – це спеціалізовані професійні оператори ринку – інвестиційно-кредитні установи, які пропонують і реалізують фінансові послуги як особливий товар на умовах впровадження виняткових і сегментованих видів діяльності [1].

У процесі своєї діяльності фінансові посередники виконують такі основні функції: 1) акумуляція заощаджень суб'єктів господарювання; 2) розміщення залучених фінансових ресурсів у галузях економіки; 3) отримання прибутку (власного, а також інших суб'єктів господарювання); 4) забезпечення розвитку економіки.

Основним призначенням фінансових посередників є створення рівноваги на фінансовому ринку шляхом узгодження інтересів і потреб всіх учасників фінансового ринку та збалансування попиту і пропозиції на фінансові ресурси.

Найпоширенішою класифікацією фінансових посередників є їхній поділ на банківські інститути (банківський сектор) та небанківські фінансові інститути (небанківський фінансовий сектор).

Як свідчать статистичні дані, банківський сектор є більш масштабним за обсягом активів, у той час, коли за кількістю суб'єктів фінансового ринку значно переважає небанківський фінансовий сектор [2; 3].

Так, загальна кількість фінансових посередників в Україні протягом 2016-2018 рр. зменшилася з 2221 установи наприкінці 2016 р. до 2101 установи наприкінці 2018 р., тобто на 120 установ (або на 5,4 %). При цьому кількість банківських установ зменшується значно швидшими темпами, ніж кількість небанківських фінансових установ. Так, кількість банків протягом досліджуваного періоду зменшилася на 19,8 % (з 96 до 77 банків), а кількість небанківських фінансових установ зменшилася на 4,6 % (з 2125 до 2024 установ).

У структурі фінансових посередників за їх кількістю значно переважає небанківський фінансовий сектор, який становить більше 95 %. Так, наприкінці 2016 р. кількість небанківських фінансових установ становила 95,7 % від загальної кількості фінансових посередників (2125 установ), а наприкінці 2018 р. їх частка збільшилася до 96,3 % при одночасному зменшенні кількості таких установ до 2024.

У свою чергу, активи фінансових посередників в Україні сконцентровано в основному в банківському секторі (88,2 % від загальних активів станом на кінець III кварталу 2016 р., 87,9 % – на кінець III кварталу 2018 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Активи фінансових посередників в Україні у 2016-2018 рр.

№ з/п	Вид фінансового посередника	2016		2017		2018	
		млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %
Банківський фінансовий сектор							
1	Комерційні банки	1275,9	88,2	1280,7	87,3	1354,7	87,9
Разом по банківському фінансовому сектору		1275,9	88,2	1280,7	87,3	1354,7	87,9
Небанківський фінансовий сектор							
1	Страхові компанії	55,4	32,5	56,8	30,6	59,5	31,8
2	Кредитні спілки	2,2	1,3	2,2	1,2	2,4	1,3
3	Ломбарди	3,2	1,9	3,5	1,9	4,0	2,2
4	Фінансові компанії	107,7	63,1	121,0	65,1	118,7	63,4
5	Недержавні пенсійні фонди	2,1	1,2	2,3	1,3	2,7	1,4
Разом по небанківському фінансовому сектору		170,6	11,8	185,8	12,7	187,3	12,1
Всього активів фінансових посередників		1446,5	100,0	1466,5	100,0	1542,0	100,0

*Станом на кінець III кварталу кожного року

Джерело: сформовано і розраховано авторами за [2, с. 25; 3]

Загальний обсяг активів фінансових посередників в Україні протягом 2016-

2018 рр. збільшився на 95,5 млрд. грн. і становив приріст 6,6 %: з 1446,5 млрд. грн. на кінець III кварталу 2016 р. до 1542,0 млрд. грн. на кінець III кварталу 2018 р. При цьому активи банківського фінансового сектора збільшилися з 1275,9 млрд. грн. до 1354,7 млрд. грн. відповідно, тобто на 78,8 млрд. грн., що становило приріст 6,2 %, а активи небанківського фінансового сектора збільшилися з 170,6 млрд. грн. до 187,3 млрд. грн. відповідно, тобто на 16,7 млрд. грн., що становило приріст 9,8 %.

Активи небанківського фінансового сектора сформовано переважно за рахунок фінансових компаній і становили 107,7 млрд. грн. (63,1 % загального обсягу активів) на кінець III кварталу 2016 р. і 118,7 млрд. грн. (63,4 % загального обсягу активів) на кінець III кварталу 2018 р.), а їх приріст становив 10,3 % (11,0 млрд. грн.).

Досить значна частка активів небанківського фінансового сектора (більше 30 %) належить страховим компаніям, які протягом 2016-2018 рр. збільшили свої активи на 4,1 млрд. грн. (на 7,4 %): з 55,4 млрд. грн. на кінець III кварталу 2016 р. до 59,5 млрд. грн. на кінець III кварталу 2018 р.

Отже, виконаний аналіз свідчить про підвищення ролі небанківських фінансових установ на фінансовому ринку. Враховуючи, що сучасна банківська система не в змозі у повному обсязі задовольнити потреби реального сектора економіки, активізація діяльності небанківських фінансових установ є надзвичайно позитивною тенденцією в Україні.

Вважаємо, що основними проблемами, які заважають здійсненню ефективної діяльності фінансовими посередниками в Україні, є такі:

1) неузгодженість фінансової системи України з реальним сектором економіки, в результаті чого небанківський сектор економіки не спроможний у повній мірі виконувати свої основні функції;

2) наявність на фінансовому ринку установ, які практично не виконують покладені на них функції, створюючи тим самим суттєві ризики для нормального функціонування ринку;

3) неефективна система нагляду за діяльністю фінансових посередників, що породжує недовіру до фінансових інститутів;

4) низький рівень фінансової грамотності населення.

Для подолання виявлених проблем та забезпечення дієвого механізму функціонування та розвитку фінансових посередників в Україні пропонуємо:

1) запровадити єдині правила поведінки на фінансовому ринку як для банків, так і для небанківських фінансових установ, але з врахуванням специфіки діяльності кожного виду фінансових посередників;

2) посилити діяльність на фінансовому ринку інвестиційних фондів, страхових компаній і недержавних пенсійних фондів;

3) максимально сприяти залученню небанківського фінансового сектора у розвиток реального сектора економіки;

4) запровадити надійний механізм захисту коштів населення та суб'єктів господарювання;

5) створити сервісний консультаційний центр з питань надання послуг небанківськими фінансовими установами.

Вважаємо, що реалізація запропонованих напрямів сприятиме поліпшенню фінансових показників діяльності фінансових посередників в Україні та підвищить їхню роль у розвитку ринку фінансових послуг в Україні.

Література:

1. Корнєєв В.В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках / В.В. Корнєєв. – К. : НДФІ, 2003. – 376 с.

2. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2018 рік. – К. : Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, 2019. – 60 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua>.

3. Показники банківської системи України / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>.

Шевченко А.М. – к.е.н., доцент кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

СТРУКТУРА СУЧАСНОГО РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Сучасному стану сфери консалтингової діяльності в Україні притаманний динамічний, мінливий характер, зважаючи на неоднозначні політичні, економічні, фінансові, трансформаційні виклики, які перманентно впливають на життєво важливі сфери вітчизняної економіки. Зазначимо, що консалтингові послуги, досі не відокремили у вітчизняному законодавстві в окремий клас послуг, що перешкоджає його ефективному регулюванню, контролю та розвитку сегменту в цілому.

Вітчизняні консалтингові компанії відрізняються своєю унікальністю, оскільки практика вітчизняних фахівців орієнтована на роботу в непростих фінансових умовах існування, яким притаманний кризових характер. Проте, навика вітчизняних фахівців «заточені» на конкретні потреби споживача консалтингових послуг, напрацьовані дієві стратегії фінансових компаній, що є перевагою на конкурентному ринку консалтингових послуг.

Фахівці виділяють три стратегічні групи компаній у консалтинговій діяльності України: •група А – великі міжнародні консалтингові та аудиторські компанії; •група В – провідні консалтингові фірми українського походження; •група С – дрібні спеціалізовані українські консалтингові фірми [1].

Група А – включає міжнародні консалтингові компанії McKinsey&Partners, Bain, Roland Berger&Partners, Dr. Wieselhuber & Partners. Аудиторські компанії «великої четвірки»: Pricewaterhouse Coopers, Ernst & Young, Deloitte & Touche, KPMG та компанії «другого ешелону» BDO, Baker Tilly, Nielsen та ін.

Компанії групи А надають такі послуги: - проекти технічної допомоги; - реструктуризація підприємств; - глобальні проекти санації економіки; - інвестиційний консалтинг; - міжнародний аудит; - опанування ринку та розвиток бізнесу; - управлінський консалтинг. Клієнтами зазначеної групи є міжнародні фінансові організації (TACIS, USAID, Світовий банк), органи державного управління, транснаціональні компанії, великі українські підприємства.

Група В – це великі українські консалтингові компанії (Укрбізнесконсалтинг, Київська консалтингова група, Континентконсалтинг тощо). Послугами компаній цієї групи є: - маркетингові дослідження; - технічні проекти; - фінансовий консалтинг; - реструктуризація підприємств; - тренінг персоналу; - розвиток бізнес-процесів. Клієнтами є великі та середні українські підприємства (державні та комерційні), представництва іноземних компаній.

Група С - дрібні українські консалтингові фірми, що надають такі послуги: - ринкові дослідження; - оцінка майна; - юридичний консалтинг; - податковий та бухгалтерський консалтинг; - спеціалізоване галузеве консультування. Їхніми клієнтами найчастіше є суб'єкти малого та середнього бізнесу, галузеві підприємства.

Проведений аналіз структури конкуренції консалтингової галузі в Україні дозволяє зробити висновок про невисокий рівень суперництва між консалтинговими фірмами. Поглиблена диференціація консалтингових продуктів, досягнута завдяки стратегії кожної з груп, призводить до відмінних прихильностей споживачів до марки продуктів певних консалтингових фірм, що значно послаблює напруженість конкурентного змагання в галузі.

Характерна тенденція на ринку є зростання попиту на консультаційну діяльність серед підприємств АПК. Результати дослідження, проведеного виданням Institutional Investor [2], свідчать про підвищення інвестиційної привабливості України серед європейських інвесторів та міжнародних партнерів загалом. Найпривабливішою галуззю традиційно залишається сільське господарство, розмір прямих іноземних інвестицій у яку щорічно зростає. Відповідно, зростає і обсяг консалтингових послуг, які надаються компаніям АПК.

Реформи, які відбувались в сегменті консалтингових послуг у сфері регуляторної політики посткризового періоду більш за все вплинули на компанії сегменту фінансового консультування. Перехід на використання великими підприємствами міжнародних стандартів фінансової звітності при веденні бухгалтерського обліку дав значний поштовх до активізації боротьби провідних консалтингових компаній ринку за потенційних клієнтів [3]. Наступним чинником впливу є кардинальні зміни, які відбуватимуться на ринку

аудиторських послуг України з 1 жовтня 2018 року, що пояснюється вступом у силу нових положень Закону України «Про аудиторську діяльність». Основні зміни стосуються штату аудиторського підприємства, його кваліфікації та спектру діяльності. Відтак, задля проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності клієнта, штат компанії має налічувати мінімум три сертифіковані аудитори. Водночас для проведення перевірки звітності фінансових і страхових компаній, емітентів цінних паперів, які допущені до біржових торгів, та банків, у штаті з десяти кваліфікованих працівників половина повинні мати сертифікати аудиторів, а двоє – міжнародні сертифікати АССА.

Резюмуючи відзначимо, що для якісного росту всіх сегментів вітчизняного бізнесу доцільно покращити архітектуру бізнесу українських фірм. Цьому можуть сприяти саме компанії, які надають послуги управлінського консалтингу. Адже консалтингові організації пропонують як готові рішення для бізнесу, так і ті, що розробляються разом з клієнтом в індивідуальному порядку. Процес надання послуг починається з діагностики стану компанії, визначення вузьких місць. Потім слідує етап створення рішення і впровадження його в фірму. Закінчується проект оцінкою ефективності рішення, підрахунком ROI та інших результатів [4]. Вітчизняним фірмам треба усвідомити, що алгоритм надання послуги багато в чому залежить від предмета консалтингу та реалізованого підходу. Необхідно сформулювати запит консалтингового бізнесу на весь спектр управлінського консалтингу через розвиток потреб реального сектору економіки. Для цього власникам та менеджерам консалтингових фірм доцільно звернути увагу на всю потенційну вигоду від застосування проектних можливостей консалтингового підходу до реальних виробничих проблем вітчизняних компаній

Література:

1. Ковальська К.В., Пастушенко Р.М. Тенденції розвитку ринку консалтингових послуг у контексті посткризового періоду в Україні//«Молодий вчений» - № 8 (60) - серпень, 2018 р. – С. 194-200
2. Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 5 жовтня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 44. – Ст. 397
3. Ukraine Tops EMEA List for Potential Investment [Електронний ресурс] // Institutional Investor. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.institutionalinvestor.com/article/b1505pwl0mbsxs/TurnerInvestments-Kills-Troubled-Funds--Pivots-to-ETFs>
4. Черленяк І.І., Довба І.В., Клевяник В.Ю.. Виклики та бар'єри розвитку національного консалтингового бізнесу науковий// Вісник Мукачівського державного університету, 2017. – Серія Економіка. Випуск 2(8) – С. 57-66

Хозей А.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр факультету економіки і управління

Науковий керівник – к.е.н., доц. А.М. Шевченко

Черкаський державний технологічний університет

СИСТЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ І КРИЗОВИМ ЯВИЩАМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В сучасній умовах розвитку ринкової економіки дуже важливим для підприємств є своєчасно помічати негативні тенденції в своїй роботі, які можуть призвести до кризи та навіть банкрутства підприємства. Тобто зараз неабиякого значення набуває необхідність створення такої системи управління, яка б змогла швидко реагувати на зміни як в зовнішньому так і у внутрішньому середовищі, змогла підтримувати конкурентоспроможність продукції (послуг), прагнула до оптимального використання трудових та фінансових ресурсів, сприяла прийняттю вірних управлінських рішень [1].

З метою уникнення кризового стану підприємствам необхідно розробляти таку фінансову стратегію, яка буде направлена на прогнозування, попередження та подолання банкрутства підприємства і яка дозволить підприємству функціонувати в умовах підвищеного ризику.

До основних сигналів та факторів, що свідчать та можуть спричинити настання кризових явищ у роботі підприємства можна віднести:

- спад попиту на продукцію;
- підвищення конкуренції в галузі;
- зниження купівельної спроможності населення;
- підвищення цін на сировину, матеріали та обладнання;
- зміни в податковій політиці;
- коливання курсу валют;
- використання застарілого обладнання, що знижує продуктивність праці та підвищує собівартість продукції;
- збільшення об'єму використання енергоресурсів;
- ослаблення кадрового потенціалу [2].

Програма антикризового управління повинна виконувати дві основні задачі: подолання наслідків кризи та усунення факторів, що сприяють розвитку кризовим явищам на підприємстві.

Антикризова програма на підприємстві проходить наступні етапи:

- спеціальний антикризовий моніторинг і ситуаційний аналіз, пов'язаний з визначенням ймовірних джерел і зон ризику. Слід виявити основні фактори ризику, визначивши їх взаємовідносини один з одним і вплив на загальний стан підприємства. Потім важливо обґрунтовано вирішити, вплив, яких чинників

підприємство в змозі витримати, а вплив яких необхідно зменшити;

- розробка і проведення системи заходів із запобігання кризовим явищам, завчасному усуненню можливих причин виникнення кризової ситуації (своєчасна відмова від не користується попитом продукції, закриття енергоємних виробництв і т.п.);

- підготовка до дій в умовах неминучих або ймовірних кризових ситуацій при неможливості усунути їх причини (зменшення ризику і ослаблення наслідків за рахунок компенсаційних заходів, в тому числі створення запасів і резервів, перепідготовки кадрів і т.п.);

- безпосереднє реагування на виникнення кризової ситуації, включаючи дії щодо запобігання збиткам і власне ліквідації кризової ситуації (забезпечення мінімально необхідної життєдіяльності найважливіших систем підприємства);

- пом'якшення і усунення наслідків кризової ситуації за рахунок здійснення компенсаційних і відновлювальних заходів;

- проведення стабілізаційних заходів [2].

Основні рекомендації по управлінню в умовах кризової ситуації зводяться до наступного:

- в разі виникнення кризової ситуації повинна починати працювати особлива мережа зв'язків. Її призначення полягає в тому, щоб швидко передавати інформацію в усі ланки підприємства і керівництву, перетинаючи існуючі в повсякденності кордону підрозділів, і одночасно фільтрувати загальну масу інформації;

- введення кардинального перерозподілу звичайних обов'язків вищого керівництва. Так, наприклад, одна група керівників повинна здійснювати контроль і підтримку морального клімату в організації. Інша - організувати і підтримувати за будь-яких обставин звичайну роботу з мінімальним рівнем зривів. І тільки особлива, третя, група керівників повинна займатися розробкою і прийняттям антикризових заходів для виходу з кризової ситуації;

- можливий склад штабної і оперативних груп управління і зв'язку між ними повинні апробуватимуться заздалегідь. Швидке реагування на кризові ситуації необхідно виховувати і тренувати, тому всі зв'язки на випадок екстремальних умов повинні пройти випробування в не кризових умовах.

Література:

1. Воронкова Т.С., Рибальченко Н.П. Банкрутство підприємства та шляхи його подолання // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» // № 2 (24), 2 т., 2017. – С. 39-42

2. Войнаренко М.П., Троц І.В. Формування системи попередження, прогнозування і подолання банкрутства промислових підприємств.- Економіка: реалії часу.- №4(20), 2015. –С. 272-277.

3. Повстенюк Н.Г. Методи діагностики банкрутства підприємств у сучасних умовах. – Економіка і регіон №1 (50) – 2015 – ПолтНТУ. – С. 25-30.

Білан О. А. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. О.І. Тулай

Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Кінець ХХ ст. запусив трансформацію людської свідомості в сторону переосмислення необхідності руху суспільства за принципами сталого розвитку, в основі яких лежить припущення збереження балансу трьох видів ресурсів: природних, економічних та людських. В наслідок зменшення до критичного рівня будь-якого з них, навіть при високих показниках інших, обов'язково призведе до виникнення проблем у суспільному розвитку. Необхідність запровадження принципів сталого розвитку при проектуванні розвитку громад поставила перед світовою спільнотою сьогодні завдання пошуку шляхів та механізмів їх реалізації на практиці. Важливою складовою таких механізмів є фінансове забезпечення як найбільш продуктивний та дієвий інструмент забезпечення соціально-економічного та екологічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

В процесі вивчення основних підходів дослідження фінансового забезпечення сталого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, категорія "фінансове забезпечення" виступає однією із ключових.

Як свідчать результати ознайомлення з основними науковими працями, в економічній літературі фінансове забезпечення трактується як основоформуєча складова фінансового механізму, яка є системою джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер суспільства.

Більшість науковців фінансове забезпечення розглядають як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання.

Такого підходу у своїх наукових працях дотримуються О. Кириленко [1, с. 41–42], С. Юрій і В. Федосов [2, с. 94], Н. Кравчук [3, с. 56].

Фінансове забезпечення як підсистему фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства розглядає В. Опарін [4, с. 56]. Науковець розглядає фінансове забезпечення як один з двох методів фінансового впливу на соціально економічний розвиток, який реалізується на основі відповідної системи фінансування, та може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування [4, С. 56].

Появі терміна "сталий розвиток" передували наукові праці засновника національної школи фізичної економії С. Подолинського (1880 р.), який першим

з'єднав "фізичне з економічним", класичне вчення В.І. Вернадського про біосферу та ноосферу, новаторські ідеї щодо цивілізаційного прогресу людства М. Руденка. Декларації першої конференції ООН з навколишнього середовища в Стокгольмі (1972 р.), наукові доповіді Римського клубу (1997 р.) визначили зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища і створили ідею переходу цивілізації до стану "глобальної динамічної рівноваги". Динамічність світової економічної рівноваги як багатомірної та багатофакторної системи, що зароджується під впливом сукупності різноспрямованих сил і складається з низки елементів, означала, насамперед, таке стійке співвідношення сил (рівновагу), яке зберігається не тільки при втручанні в економічну систему сьогодні, а і при таких змінах, що відбуваються у часі, в майбутньому.

Модель сталого розвитку побудована на концепції сталого економічного розвитку, яка визнана світовою спільнотою як домінантна ідеологія розвитку людської цивілізації у XXI ст. Між тим, залишається недостатньо обґрунтованим питання, чи може ця теоретична концепція стати практичною (реальною) моделлю економічного розвитку громад вже сьогодні.

Одним із основних завдань політики громад, щодо фінансового забезпечення сталого розвитку є оптимізація обсягів фінансових ресурсів громади, що спрямовуються на реалізацію цілей сталого розвитку. В умовах обмеженості фінансових ресурсів основоположне місце на різних етапах реалізації політики фінансового забезпечення сталого розвитку належить розподільчим процесам, адже вдалий та обґрунтований розподіл коштів може стати основним інструментом вирішення невідкладних завдань, що потребують першочергового вирішення, попередження або ліквідації наслідків кризових ситуацій тощо. Акумуляуючи фінансові ресурси на реалізацію пріоритетних завдань, громада спроможна стимулювати розвиваток соціальної та екологічної сфер. Необхідність пріоритетності зумовлена суперечностями між зростанням потреб і фінансовими можливостями їх задоволення. Тому оптимізація за допомогою економіко-математичного апарату напрямків фінансового забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку на сьогодні є надзвичайно нагальною проблемою, особливо крізь призму необхідності підвищення якості життя населення. За таких умов на перший план висувається завдання розумного розпоряджання (розподілу) наявного фінансового потенціалу.

Формування пріоритетних завдань фінансового забезпечення вимагає певного методологічного та практичного підґрунтя, яким може слугувати отримана у процесі проведення теоретичного та аналітичного дослідження інформація. Такою інформацією, на нашу думку, повинні стати, в першу чергу, отримані дані з фінансового забезпечення соціальної, економічної та екологічної сфер громади за кожною із функціональних складових фінансової політики, що дозволяє на основі матричного підходу здійснити позиціонування об'єднаних територіальних громад [5].

Фінансове забезпечення сталого розвитку громади необхідно вирішувати з

урахуванням стану біологічних, географічних, економічних та соціальних складових країни (території, галузі, підприємств), а також сукупності факторів та умов зовнішнього середовища, тому засади сучасної моделі регіонального розвитку перетворюють пошук механізмів гармонізації в еколого-економічних чи соціо-економічних відносинах на пошук механізмів гармонізації у соціо-еколого-економічних відносинах. Результатом системного вирішення економічних, екологічних та соціальних проблем і буде фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад.

Література:

1. Кириленко О. П., Тулай О. І. Державні фінанси та людський розвиток: діалектика взаємозв'язку. *Фінанси України*. 2014. № 10. С. 42–54.
2. Фадеева А. Концепція устойчивого розвитку туризм. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 89. С. 48–51.
3. Кравчук Н., Горин В., Ясеновська Т. Фінанси : навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 432 с.
4. Опарін В. Фінанси: Загальна теорія: навч. посіб. Вид. 3-тє, переробл. і допов. – Київ: КНЕУ, 2002. 240 с.
5. Tulai O., Petrushenko Y., Glova J., Sydor I., Ponomarenko O. The impact of decentralization on the financial support of regional development. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. Vol. 16, Issue 4. P. 1-15

УДК 330.37:336

**Мороз В. М. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., проф. О. Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Поняття «фінансова стратегія» можна визначити як довготерміновий фінансовий план розвитку діяльності підприємства для досягнення певної мети. Вона окреслює основні шляхи, за якими потрібно рухатися суб'єкту господарювання для забезпечення поставленої мети.

У сучасній науковій літературі існують такі підходи до визначення поняття «фінансова стратегія підприємства» (табл. 1).

Підходи до визначення сутності поняття «фінансова стратегія підприємства»

Автор	Визначення
І.О. Бланк [1]	один із важливих видів функціональної стратегії підприємства, яка забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відношень шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення
О.М. Гончаренко [2]	визначення довгострокових фінансових цілей та завдань підприємства, що включають в себе формування, управління та планування його фінансових ресурсів з метою підвищення вартості підприємства за умови забезпечення фінансової рівноваги
В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.В. Маковоз, І.В. Токмакова, О.В. Шраменко [4]	загальний план визначення фінансових потреб і фінансових результатів, а також альтернативного вибору джерел фінансування з метою мінімізації вартості капіталу та максимізації прибутку
А.І. Петрова, О.І. Заруднєв [3]	складна багатофакторна орієнтована модель дій і заходів, необхідних для досягнення поставлених перспективних цілей у загальній концепції розвитку

*складено за [1-4]

Формування фінансової стратегії є доволі важким і трудомістким процесом, оскільки потребує значних витрат часу, праці та виконання комплексних розрахунків. Важливим у здійсненні цього процесу є врахування таких чинників:

- економічної та політичної ситуації в країні;
- рівня законодавчого та нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності;
- типу ринкової позиції підприємства;
- ресурсного забезпечення підприємства;
- рівня ризику фінансової діяльності, що викликається інфляційними коливаннями, різкими стрибками курсу валют та ймовірність настання фінансової кризи;
- кон'юнктури товарного і фінансового ринків та її зміни.

Хаванова М.С. у своєму дослідженні систематизувала види фінансових стратегій так (табл. 2):

Для забезпечення стійкого розвитку підприємства на ринку необхідно чітко сформулювати фінансову стратегію, дотримуватись головної стратегічної мети, а саме:

1. формування фінансових ресурсів і централізоване стратегічне керівництво ними;
2. виявлення вирішальних напрямів та зосередження зусиль їх на виконання, маневреності використанні резервів фінансовим керівництвом підприємства;

3. ранжування та поетапне досягнення мети;
4. відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям конкретного підприємства;
5. об'єктивний облік фінансово-економічного становища та реального фінансового стану підприємства за рік, квартал, місяць;
6. створення та підготовку стратегічних резервів;
7. облік економічних і фінансових можливостей самого підприємства та його конкурентів;
8. визначення головної загрози з боку конкурентів, мобілізацію сил на її усунення та вмілий вибір напрямів фінансових дій;
9. маневрування й боротьбу за ініціативу для досягнення вирішальної переваги над конкурентами.

Таблиця 2

Види фінансових стратегій

№	Назва	Автори	Сутність
1	Фінансова стратегія стабілізації	О.П. Коробейніков, Д.М. Гвішіані, В.К. Щербко	Така стратегія застосовується з метою урівноваження всіх аспектів фінансової діяльності та наступного переходу до фінансової стратегії зростання.
2	Фінансова стратегія зростання	О.П. Коробейніков, О.В. Вишневська, В.А. Горемикін, М.М. Одинцов	Ця стратегія спрямована на отримання позитивного ефекту за рахунок розширення ділової активності підприємства в умовах стабільного зовнішнього середовища та сегмента ринку, що динамічно розвивається, у якому працює підприємство.
3	Фінансова стратегія виживання	Е.М. Коротков, Д.М. Гвішіані, Х. Віссем	Застосовується в умовах глибокої кризи в стані, що близький до банкрутства, полягає в застосуванні швидких скоординованих дій, які базуються на максимально точних розрахунках. Ключовою метою стратегії є максимально швидке виведення підприємства з кризи та перехід до стратегії стабілізації
4	Фінансова стратегія ліквідації	О.П. Коробейніков, В.А. Горемикін, В.С. Кузнецов	Розглядається як підвид стратегії виживання, проте є досить специфічною для її самостійного розгляду; полягає в забезпеченні максимально ефективного процесу ліквідації всього підприємства, повного забезпечення фінансових інтересів акціонерів
5	Комбінована фінансова стратегія	В.А. Горемикін, В.С. Кузнецов	Забезпечує реалізацію цілей і завдань діяльності підприємства, що перебувають одночасно у площині кількох вищезазначених стратегій.

*складено за [5]

Фінансова стратегія є головним спрямовуючим вектором управління підприємством, без її належного формування неможливо оминати фінансові

проблеми під час здійснення виробничої діяльності у сучасному конкурентному ринковому середовищі.

Література:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебн. курс., 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2015. 656 с.
2. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. Вісник соціально-економічних досліджень. 2017. Вип. 1. № 56. С. 35.
3. Янковська В.А. Фінансова стратегія та її роль у розвитку підприємств. Вісник НТУ «ХП». 2016. № 50 (1023). С. 182–187.
4. Стратегічне управління: навч. посіб. / [В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.В. Маковоз, І.В. Токмакова, О.В. Шраменко]. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 272 с.
5. Хаванова М. С. Види фінансової стратегії підприємства / М. С. Хаванова // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. - 2013. - Вип. 33. - С. 223-228.

**Настенко О.Р. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., доц., Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний етап розвитку міжнародної фінансової спільноти висуває проблему управління ризиками до найбільш пріоритетних. Особлива увага приділяється завданню управління консолідованим фінансовим ризиком, що пояснюється нестабільністю економічної ситуації в країні та постійною зміною кон'юнктури фінансового ринку.

Саме тому обрана тематика дослідження є достатньо актуальною, так як вибір правильного методу управління фінансовим ризиком дозволить підприємству не тільки передбачити можливість його настання, а й мінімізувати наслідки впливу.

Серед дослідників-теоретиків, які зробили реальний внесок у розвиток теорії ризику, можна виділити таких вчених, як А. Маршал [1], А. Пігу [2], Дж. Кейнс [3], Ф. Найт [4], Дж. Ньюман и О. Моргенштерн [5]. Дослідженням особливостей фінансових ризиків та методів управління ними присвячені праці вітчизняних вчених-економістів: О. Землячової і Л. Савочки [7], О. Жихора і Ю. Балясної [8], М. Диби [9], В. Черкасова [6].

Вирішення фінансових завдань завжди супроводжується ризиком, який викликає у будь-якого підприємця цілком зрозуміле відчуття неминучої загрози і потребу в оцінці ступеню ризику та прийняття заходів щодо його елімінування, зниження чи страхування.

Поняття ризику асоціюється з усвідомленням небезпеки, загрози, ненадійності, невизначеності, невпевненості, випадковості, збитку. В найбільш загальному вигляді під ризиком розуміють вірогідність виникнення збитків або недоотримання прибутків в порівнянні з прогнозованим варіантом, тобто це ситуативна характеристика діяльності, що складається з невизначеності її результату і можливих кроків, за допомогою яких її можна оптимізувати [7].

Об'єктивна основа фінансового ризику пояснюється невизначеністю зовнішнього середовища, до якого підприємство має адаптуватись систематично. Сама ж невизначеність формується під впливом непередбачуваності поведінки елементів зовнішнього середовища, ймовірність дій яких оцінити точно досить важко.

Суб'єктивна основа фінансового ризику формується людиною на основі існуючих альтернатив вибору можливого результату під впливом особистісних критеріїв та компетенцій.

Фінансовий ризик – це ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства [7].

Фінансовий ризик є результатом вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при вірогідності настання економічного збитку (фінансових втрат) через невизначеність умов його реалізації [7].

Визначення фінансового ризику різняться залежно від сфери виникнення та виду діяльності суб'єкта підприємництва. Фінансовий ризик виникає під час фінансової діяльності чи виконання фінансових угод.

До фінансових ризиків належать: валютні, інфляційні, дефляційні, ліквідності, інвестиційні. Для успішної діяльності підприємствам не обхідно здійснювати управління ризиками. Управління ризиками передбачає прогнозування можливості настання потенційно ризикової події, а тому дає можливість вчасно вжити заходів із запобігання або зниження ступеня наслідків від ризику, який не можна локалізувати.

Механізм управління фінансовими ризиками полягає передусім в оцінці фактора ризику, його рівня, з метою розробки системи заходів щодо мінімізації негативних наслідків.

В системі методів управління фінансовими ризиками вагоме значення відіграють внутрішні механізми їх нейтралізації, до яких відносять методи та заходи мінімізації негативних впливів наслідків ризиків, що обираються і здійснюються в межах самого підприємства.

При аналізі ризику зазвичай використовуються припущення:

- втрати від ризику незалежні один від одного;

- втрата за одним напрямком діяльності не обов'язково збільшує ймовірність втрати за іншим, за винятком форс-мажорних обставин;
- максимально можливий збиток не повинен перевищувати фінансових можливостей учасника.

Фінансові ризики мають три основні способи їх оцінки:

- за допомогою фундаментальних показників;
- за допомогою порівняльної оцінки макроекономічних та фінансових мультиплікаторів;
- за допомогою ринкових показників привабливості сектору за вільними грошовими потоками, дивідендної доходності, технічним індикаторам.

Використання в системі управління ризиками фінансових нормативів допомагає мінімізувати фінансові ризики.

Ці нормативи (обмеження для мінімізації ризику) можуть стосуватися граничного розміру позикових коштів, мінімального розміру високоліквідних активів, максимального розміру депозиту, який можна розмістити в одному банку та ін.

Нормативні обмеження для різних підприємств будуть різними. Завданням керівництва підприємства є зниження ступеня ризику. Для цього використовуються різні способи: диверсифікація, страхування, лімітування, резервування коштів на покриття непередбачених витрат, розподіл ризику, отримання більшої інформації про майбутній вибір і результати.

Управління фінансовими ризиками на шляхом їх мінімізації передбачає процес розробки та реалізації управлінських фінансових рішень для зменшення або нівелювання потенційних негативних наслідків.

Лімітування фінансових ризиків здійснюється шляхом установлення відповідних фінансових нормативів, тобто верхньої межі коштів чи ресурсів, за окремими напрямами фінансової діяльності з метою фіксації можливих фінансових втрат на допустимому для підприємства рівні.

Хеджування як метод зниження фінансових ризиків представляє собою страхування ризиків від несприятливих змін цін на будь-які товарно-матеріальні цінності по контрактах і комерційних операціях, що передбачають постачання (продажі) товарів в майбутніх періодах [8].

Хеджування фінансових ризиків передбачає зменшення ймовірності їх виникнення за допомогою деривативів або похідних цінних паперів таких як ф'ючерси, опціони, свопи.

Диверсифікація підприємницької діяльності полягає в розподіленні зусиль і капіталовкладень між різними видами діяльності, які не пов'язані один з одним та виражатися в формах.

Страхування фінансових ризиків є досить популярним методом управління ризиками в розвинених країнах, в той же час даний метод є одним із найбільш складних та проблемних видів страхування. Фінансові ризики є об'єктом майнового страхування. У відповідності до закону України «Про страхування» страхування фінансових ризиків відноситься до добровільного страхування.

Варто зазначити, що на сьогодні, чіткого визначення та класифікації фінансових ризиків у законодавстві України немає.

Отже, управління фінансовими ризиками підприємства ґрунтується на передбаченні та нейтралізації їх негативних наслідків. Для успішної діяльності підприємствам необхідно враховувати чинники ризику при прийнятті управлінських рішень, ґрунуючись на методах управління ризиками. Для ефективного управління фінансовими ризиками і ризиками взагалі необхідно спиратися на наукові розробки, вміло комбінувати відомі методи і застосовувати їх в щоденній роботі.

Основне завдання побудови системи полягає в тому, щоб система управління фінансовими ризиками була простою, прозорою, практичною і відповідала стратегічним цілям підприємства. Напрямки подальшого розвитку досліджень в цій області пов'язані з розробкою методичних рекомендацій щодо управління фінансовими ризиками з урахуванням класифікаційних ознак та галузевої належності підприємства.

Література:

1. Marshall A. Principles of Economics. New York : Cosimo Classics, 2006. 627 р.
2. Pigou A. The Economics of Welfare. 8th ed. London : Macmillan, 1946. 548 р.
3. Keynes J. The General Theory of Employment. The Quarterly Journal of Economics. 1937. Vol. 51. № 2. P. 209-223.
4. Neumann J., Morgenstern O. Theory of Games and Economic Behavior. 16th ed. New Jersey : Princeton University Press, 2014. 741 p.
5. Knight F. Risk, Uncertainty and Profit. New York : Augustus M. Kelley, 1964. 454 p.
7. Землячова О. А., Савочка Л. С. Класифікація фінансових ризиків та методи їх зниження. Науко-вий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2012. № 3. С. 50–57.
8. Жихор О. Б., Балясна Ю. С. Управління фінансовими ризиками та методи їх нейтралізації на підприємстві. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2011. Вип. 2. С. 149–153.

УДК 005.915:658

Куліковська А.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., доцент І.М. Серватинська

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зміни, що відбуваються в економіці країни, потребують від керівників підприємств по-новому розглядати функції управління фінансами. Для того, щоб уникнути значної частини фінансових труднощів, з якими стикаються підприємства, необхідно сформувати ефективну систему фінансового менеджменту. Саме від рівня організації фінансового менеджменту залежить наскільки своєчасно, з мінімальними витратами, без втрати незалежності, підприємство буде забезпечено коштами, необхідними для його раціонального оснащення і нормальної поточної господарської діяльності, а також контроль за ефективним використанням коштів і рентабельністю операцій.

Питання фінансового менеджменту висвітлені у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, акцентували увагу на принципах організації фінансового менеджменту: Крамаренко Г.О., Салига С.Я., Омелянович Л.О., Даций Н.В., Шелудько В.М, Ситник Л.С., Бригхем Ю., Бланк И.А. та інші. Сучасні теорії фінансового менеджменту досить широко висвітлюють зарубіжні вчені, такі як: Ю. Брігхем, Л. Гапенські, Дж. ван Хорн, У. Шарп та інші. Серед фундаторів вітчизняної школи фінансового менеджменту слід відзначити праці В. Суторміної, В. Федосова і А. Поддєрьогіна.

Враховуючи, що в Україні 2,073 тисяч підприємств перебувають в процедурі банкрутства. Про це повідомляє OpenDataBot, сервіс моніторингу реєстраційних даних компаній. Так, лише за 2016 р. 1,524 тисяч компаній були визнані банкрутами. Найбільше підприємств-банкрутів в галузі оптової торгівлі, будівництва та сфері сільського господарства [1]. Враховуючи вищезазначене, ефективність фінансового менеджменту на підприємствах здійснюється не ефективно, але причини є масштабними та у випадку кожного підприємства індивідуальними. Крім того, не можна ігнорувати загальний економічний, бізнесовий клімат в країні. Тому, актуально продовжити наукові пошуки із вирішення окресленої проблематики.

Система фінансового менеджменту – це сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечують досягнення встановленої цілі фінансової діяльності підприємства на засадах концептуальних положень управління фінансовими ресурсами і фінансовими відносинами суб'єктів господарювання за допомогою методів, інструментів і важелів фінансового механізму.

Фінансовий менеджмент охоплює такі три складові [2, с. 129]:

1. Операційний менеджмент;
2. Інвестиційний менеджмент;
3. Власне фінансовий менеджмент.

Складові фінансового менеджменту наведені на рис. 1.

Рис. 1 – Складові частини фінансового менеджменту

Враховуючи аналіз визначимо нові вимоги до формування сучасної системи фінансового менеджменту.

Вимоги фінансового характеру:

- розробка плану фінансової роботи підприємств на коротко- та середньострокову перспективу;
- підвищення кредитоспроможності підприємств;
- залучення підприємств (акціонерних товариств) до продуктів фондового ринку;
- залучення іноземних інвесторів.

Вимоги не фінансового характеру:

- надання прозорості інформації щодо діяльності підприємства;
- застосування сучасних енергозберігаючих технологій;
- вдосконалення корпоративної культури на підприємстві;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств за рахунок стажування за кордоном.

Загальні рекомендації будуть стосуватися необхідності поліпшення макроекономічних показників.

Література:

1. Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opendatabot.ua>.

2. Стратегічний фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / Костирко Л. А. [та ін.] ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - 2-ге вид., перероб. та допов. - Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. - 464 с.

3. Шишова Ю.Г. Трансформація системи фінансового менеджменту на підприємстві: нові завдання та вимоги / Ю.Г. Шишова // Економічний простір. - № 68. – 2012 р. – С. 290-300.

УДК 330.131.7:336.02

**Мариніч А.І. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., доцент Серватинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Підприємницька діяльність – це перш за все творча діяльність, яка потребує продуманої політики реалізації. Однак в умовах трансформаційної економіки діяльності підприємства загрожують різні фактори, зокрема фінансові. Вважаємо, що оцінка та аналіз фінансових ризиків є одним із важливих шляхів для забезпечення стійкої конкурентної позиції на ринку.

Поняття ризиків було визначено ще в працях представників класичної теорії політичної економії: А. Сміта, Д. Рікардо, Дж.Ст. Мілля та інші. Серед вітчизняних науковців проблемою, аналізу фінансових ризиків займаються такі вчені, як Т.В. Письменна, Р.В. Пікус, А. Свідерська та інші.

Враховуючи значний науковий доробок вчених, проблема фінансових ризиків на підприємстві залишається актуальною та потребує подальшого вивчення.

Основними видами фінансових ризиків, які генеруються невизначеністю внутрішніх та зовнішніх умов реалізації фінансової діяльності підприємства є: ризик неплатоспроможності, інвестиційний, інфляційний, процентний, валютний, депозитний, кредитний та податковий. Вплив ризиків на діяльність вітчизняних підприємств не є таким значним, як у фінансово-економічній системі розвинених країн.

Розглянемо класифікацію фінансових ризиків [2]:

- ✓ Ризик зменшення фінансової стійкості;
- ✓ Ризик неплатоспроможності;
- ✓ Інфляційний ризик;
- ✓ Процентний ризик;
- ✓ Інвестиційний ризик;
- ✓ Валютний ризик;
- ✓ Ризик втраченої вигоди.

До внутрішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести:

- підвищення витрат на підприємстві;
- нераціональну цінову та фінансову політику підприємства;
- неефективну систему розподілу фінансових результатів діяльності.

Оскільки підприємство практично не може впливати на зовнішні ризики, то основну увагу необхідно приділяти внутрішнім механізмам нейтралізації ризиків, до яких належать [1]:

диверсифікація – процес інвестування різних об'єктів вкладення капіталу, які не пов'язані між собою;

лімітування – встановлення максимальної суми втрат від настання того чи іншого ризику, продажу або кредиту;

самострахування та хеджування.

Враховуючи сутність методів оцінки фінансових ризиків найбільш ефективним для сучасних підприємств є нормативний метод та метод оцінки фінансової стійкості. Перевагою нормативного методу є легкість розрахунків за рахунок вже визначених показників. Останні враховують в собі вплив інфляції, кредитної ставки та інших зовнішніх чинників на фінансову діяльність підприємства. Самі ці чинники є достатньо важливими нині.

Література:

1. Бурда О.А., Партин Г.О. Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації. Науковий вісник НЛТУ. 2010. URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2010/20_9/215_Partyn_NV_20_9.pdf.

2. Дерменжі Д.Ф. Визначення сутності фінансових ризиків та основних методів їх оцінки в умовах нестабільної ринкової економіки / Д.Ф. Джерменжі // Економіка та управління підприємствами. – Вип. 28. – 2018. – С. 71-74.

УДК 336.027:37](477)

**Минько Є.Г. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – д.е.н., доц., професор кафедри фінансів І.М. Пріхно

Черкаський державний технологічний університет

ДЖЕРЕЛА ФІНАСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Освіта – суспільне явище, яке впливає на всі сфери економічного життя суспільства та є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання і добробуту суспільства. Ця сфера займається формуванням знань і вмінь молодого покоління, його вихованням, підготовкою кадрів. Розбудова сучасної української держави, орієнтованої на високі європейські стандарти, висуває особливі вимоги до діяльності системи освіти, оскільки виникає потреба у чималій кількості спеціалістів, здатних здійснювати технічне, економічне та організаційне керівництво.

Однією з суттєвих проблем у сфері освіти в Україні є недостатність фінансування навчальних закладів, без чого неможливе надання якісних освітніх послуг. Недостатній рівень фінансування закладів освіти вимагає подальших наукових пошуків з метою вдосконалення фінансового забезпечення їхньої діяльності. У зв'язку з цим не викликає сумнівів актуальність дослідження проблем фінансового забезпечення освіти в Україні.

Питання розвитку сфери освіти та особливостей її фінансового забезпечення вивчали такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як: В. Андрущенко, Г. Бекер, Й. Бескид, І. Бланк, Т. Боголіб, В. Буковинський, Н. Грек, О. Грішнова, І. Каленюк, І. Кичко, Н. Ковалко, В. Когут, К. Корсак, В. Куценко, Д. Кучеренко, Х. Майер, О. Мартинюк, А. Монаєнко, Ю. Платонов, Ц. Огонь, М. Олієвська, М. Фрідмен, М. Шаварина, Л. Шевченко, Дж. Шумпетер та ін.

Водночас, в умовах сучасних інтеграційних процесів і внаслідок недостатнього фінансування закладів освіти державою, виникає необхідність пошуку ефективних механізмів фінансування освіти в Україні, тому проблема фінансового забезпечення освіти потребує подальшого дослідження.

Ефективність процесу фінансування освіти залежить від оптимального співвідношення різних джерел фінансування освіти. У сучасному світі виділяють дві основні форми фінансування освіти: державне фінансування і недержавне фінансування (табл. 1) [1].

Таким чином, фінансування освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей національного господарства, підприємств, організацій, а також додаткових джерел, зокрема, спонсорських внесків, освітніх кредитів тощо.

Форми фінансування освіти

Державне фінансування освіти	Недержавне фінансування освіти
<ul style="list-style-type: none">– пряме фінансування (з одного або декількох рівнів бюджетів) на основі кошторисів або нормативів;– додаткові асигнування за окремими категоріальними програмами, заходами тощо (наприклад програма підтримки кращих студентів);– дотації або субвенції для вирівнювання диспропорцій між регіонами;– фінансування специфічних програм (кредитування навчання, ваучерна освіта, харчування малозабезпечених дітей);– виділення матеріальних ресурсів, надання пільг;– фінансування на конкурсній основі і надання грантів.	<ul style="list-style-type: none">– кошти, одержані як плата за навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів;– надходження від надання платних послуг, супутніх з освітнім процесом (продаж навчальних посібників, надання житла тощо);– кошти, одержані за науково-дослідні роботи та інші роботи, виконані закладом освіти на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян;– доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, дільниць і господарств від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;– кошти, отримані від надання непрофільних послуг – видавничих, телекомунікаційних тощо;– кредити і позички банків, дивіденди від ЦП та доходи від розміщення на депозитних вкладах тимчасово вільних позабюджетних коштів;– добровільні грошові внески (пожертвування, спонсорська допомога, благодійні внески).

Співвідношення державного і недержавного фінансування освіти в Україні досліджено по відношенню до ВВП (рис. 1) [2].

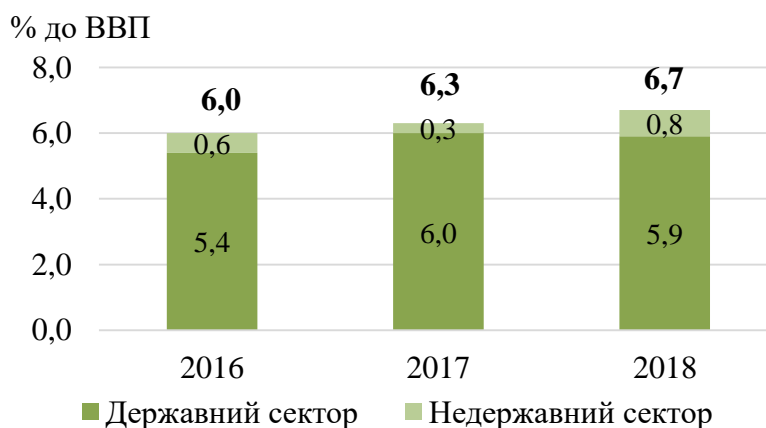

Рис. 1. Питома вага загального обсягу фінансування освіти в Україні по відношенню до ВВП у 2016-2018 рр.

Так, як свідчать статистичні дані, наведені на рис. 1, питома вага загального обсягу фінансування освіти в Україні по відношенню до ВВП є незначною. Але, позитивною є динаміка збільшення цього показника з 6,0 % до ВВП у 2016 р. до 6,7 % до ВВП у 2018 р., тобто на 0,7 відсоткових пункти. Зауважимо, що відповідно до Закону України «Про освіту», освітня галузь повинна

фінансуватися на рівні 10 % до ВВП, але з часів прийняття закону цей норматив ніколи не виконувався.

Щодо співвідношення державного і приватного фінансування, то в Україні значно переважає державне фінансування. Так, у 2016 р. частка державного фінансування становила 5,4 % до ВВП, а у 2018 р. цей показник збільшився до 5,9 % до ВВП, тобто на 0,4 відсоткових пункти. В свою чергу частка недержавного фінансування зменшилася з 0,6 % до ВВП у 2016 р. до 0,3 % до ВВП у 2017 р, тобто на 0,3 відсоткових пунктів. Така ситуація оцінюється нами як негативна, оскільки в умовах дефіцитності державних коштів надзвичайно необхідним є нарощування недержавного обсягу фінансування освіти. Позитивним слід відзначити зростання цього показника у 2018 р. до 0,8 % до ВВП.

Зауважимо, що пріоритетність бюджетного фінансування освіти склалася в Україні історично, ще з давніх часів. Аналіз обсягу фінансування освіти за рахунок бюджетних коштів різних рівнів відображено у табл. 2 [3, с. 218].

Таблиця 2

Динаміка видатків зведеного бюджету на освіту в Україні у 2016-2018 рр.

Обсяг видатків на освіту	2016	2017	2018
Зведений бюджет України, млн. грн.	129437,7	177915,8	210032,3
Державний бюджет України, млн. грн.	34826,5	41297,3	44324,3
Частка видатків державного бюджету на освіту у відповідних видатках зведеного бюджету, %	26,9	23,2	21,1
Місцеві бюджети України	94611,2	136618,5	165708
Частка видатків місцевих бюджетів на освіту у відповідних видатках зведеного бюджету, %	73,1	76,8	78,9

Згідно статистичних даних, наведених у табл. 2, впливає позитивна динаміка до зростання обсягу фінансування освіти в Україні за рахунок коштів Зведеного Бюджету України. Так, загальний обсяг видатків на освіту збільшився з 129437,7 млн. грн. у 2016 р. до 210032,3 млн. грн., тобто на 80594,6 млн. грн. (на 62,3 %). Але такий обсяг фінансування освіти не здатний покрити всі видатки, які необхідні для розвитку цієї галузі.

Щодо структури видатків, то близько 80 % видатків на освіту покривається за рахунок коштів місцевих бюджетів: 73,1 % у 2016 р. і 78,9 % у 2018 р. Отже, нині освіта в Україні фінансується переважно за рахунок місцевих бюджетів.

Доцільно відзначити, що починаючи з 2017 р. запроваджено новий механізм фінансування загальноосвітніх навчальних закладів. Так, за рахунок освітньої субвенції передбачено фінансування лише заробітної плати педагогічних працівників. Всі інші витрати, пов'язані з утриманням загальноосвітніх навчальних закладів здійснюються з місцевих бюджетів. Також для покриття

можливих бюджетних диспропорцій у місцевих бюджетах передбачено запровадження стабілізаційної дотації.

Підсумовуючи результати виконаного дослідження, доцільно відзначити, що ефективність як державних, так і недержавних видатків на освіту в Україні є досить низькою. Основними причинами такої ситуації є: відсутність функціонально-структурної спадковості та послідовності державних видатків, порушення законодавчо встановлених обсягів державної підтримки, накладення мораторію на механізми, що забезпечують утілення стимулюючих засад розвитку освіти, обмежене застосування прямих і непрямих форм підтримки і стимулів, брак належного контролю за цільовим і ефективним використанням ресурсів [4, с. 137].

Таким чином, державної підтримки потребують дошкільна і загальна середня освіта у сільській місцевості, професійно-технічна освіта, навчання здібних та обдарованих учнів і студентів, а також дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку. Необхідно істотно зміцнити навчально-матеріальну базу, здійснити комп'ютеризацію навчальних закладів, впровадити інформаційні технології, забезпечити ефективну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, запровадити нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти. Для вирішення цих проблем необхідним є значний обсяг фінансування.

Фінансування освіти буде тільки тоді ефективним, коли кошти, призначені для фінансування освіти, будуть виділятися в достатніх обсягах і на стабільній, об'єктивній та пропорційній основі. Дефіцитні бюджети на освіту, нерегулярні надходження бюджетних коштів і непрозорість їхнього розподілу на обласному і місцевому рівнях спричиняють зниження якості й ефективності освітніх послуг.

Література:

1. Ковалко Н. Моделі фінансування освіти: яка є дійсно нашою? / Н. Ковалко // Економічний дискусійний клуб. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://edclub.com.ua/blog/modeli-finansuvannya-osvity-ya-ye-diysno-nashoyu>.
2. Допоміжні рахунки освіти в Україні // Державна служба статистики України. [Електронних ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm.
3. Статистичний щорічник України за 2018 рік / За редакцією І.Є. Вернера. – Житомир: ТОВ «БУК-ДРУК», 2019. – 482 с. // Державна служба статистики України. [Електронних ресурс]. Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/zb_yearbook_2018.pdf.
4. Малишко В.В. Фінансування освіти в Україні / В.В. Малишко, І.М. Макарчук, Ю.В. Гродніченко // Економічний вісник університету. – 2018. – Випуск 38. – С. 132-138.

УДК 658.15:332.87

Назаренко М.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління

Науковий керівник – д.е.н., доц., професор кафедри фінансів І.М. Пріхно

Черкаський державний технологічний університет

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ

Фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності є важливою складовою фінансової системи регіону і мають складну систему зв'язків із фінансовими ресурсами місцевих органів влади. Зокрема, за рахунок місцевих бюджетів фінансується створення нових підприємств комунальної форми власності, здійснюється інвестування й пільгове кредитування підприємств комунальної форми власності, покриваються заплановані збитки тощо. З іншої сторони, підприємства комунальної форми власності формують певну частку доходів місцевих бюджетів.

Проблематика формування фінансових ресурсів підприємств комунальної форми власності є об'єктом дослідження таких науковців: В. Алексеевої, В. Бабаєва, Г. Бондаренко, М. Забаштанського, О. Кириленко, Л. Лазебник, Б. Малиняк, О. Нагорної, В. Письменного, С. Попової, В. Русіна, О. Сунцової, М. Трецова, В. Федосов, В. Чиж, П. Юхименко та інших.

Фінансовими ресурсами вважаються створені в результаті розподілу і перерозподілу ВВП грошові доходи, грошові нагромадження і резерви грошових коштів (частина яких акумулюється у відповідних фондах), необхідні органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій і завдань з метою забезпечення соціально-економічного функціонування та розвитку територіальної громади і задоволення їх спільних інтересів.

Фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності – це сукупність грошових коштів, резервів і надходжень цільового призначення, що є в розпорядженні підприємств, які закріплені за ними на правах оперативного управління або повного господарського відання і використовуються на власні статутні потреби [1, с. 97].

Фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності поділяються на три основні види: власні кошти, залучені кошти і позичені кошти, що схематично відображено на рис. 1 [1, с. 97; 2].

Власні кошти – це кошти підприємств, які постійно знаходяться в обігу й кінцевий строк використання яких не встановлений. Формуються вони за рахунок власного капіталу, тобто тієї частини активів підприємства, яка залишається після виконання його зобов'язань. До власних коштів належать

статутний фонд, амортизаційні відрахування, резервний фонд, валовий дохід, прибуток, кошти від реалізації майна.

Рис. 1. Види фінансових ресурсів підприємств комунальної форми власності

Залучені кошти – це кошти, які не належать підприємствам, але внаслідок діючої системи розрахунків постійно перебувають в їх обігу. Формуються вони за рахунок бюджетних асигнувань, усіх видів кредиторської заборгованості підприємства, страхових відшкодувань та благодійних внесків.

Позичені кошти – це ті, що одержує підприємство на визначений термін, за плату й на умовах повернення. Формуються вони, переважно, за рахунок коротко- і довгострокових кредитів банків, а також емісії облігацій.

Нині значна частина фінансових ресурсів комунальних підприємств формується за рахунок бюджетних асигнувань. Вважаємо, що для успішного функціонування комунальних підприємств важливо, щоб зазначені види фінансових ресурсів знаходилися у правильній пропорції: переважати повинні власні кошти, оскільки наявність саме власних коштів свідчить про ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Проаналізуємо загальну кількість комунальних підприємств та основні фінансово-економічні показники їхньої діяльності (табл. 1).

В останні роки кількість комунальних підприємств в Україні практично не змінюється і становить близько 11,5 тис. підприємств [3, с. 24].

Згідно статистичних даних діяльність комунальних підприємств в Україні є збитковою і свідчить про їхню незацікавленість в прибутковій діяльності, оскільки комунальні підприємства задовольняються постійними бюджетними

дотаціями. Так, фінансовий результат діяльності комунальних підприємств є від'ємним і має тенденцію до зростання: збитковість комунальних підприємств у 2016 р. становила 2619 млн. грн., а у 2018 р. – 6705 млн. грн., тобто за три роки зросла в 2,6 рази.

Таблиця 1

Основні фінансово-економічні показники діяльності комунальних підприємств в Україні в 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018
Кількість комунальних підприємств, тис.	11,4	11,7	11,6
Фінансовий результат діяльності комунальних підприємств, млн. грн.:			
- позитивний	2382	979	1356
- від'ємний	-5001	-5709	-8061
- сальдо	-2619	-4730	-6705
Середня сума видатків місцевих бюджетів комунальним підприємствам на 1 комунальне підприємство, млн. грн./од.	3,62	3,42	4,73

Складено автором на основі даних: [3; 4]

У свою чергу дотаційність комунальних підприємств навпаки збільшилася: середня сума видатків місцевих бюджетів комунальним підприємствам на одне комунальне підприємство збільшилася з 3,62 млн. грн. у 2016 р. до 4,73 млн. грн. у 2018 р., тобто в 1,3 рази.

Слід зазначити, що негативний вплив на розвиток комунальних підприємств у перспективі має безальтернативність дотацій. Нині бюджетна підтримка підприємств комунальної форми власності в Україні здійснюється на безповоротній основі. Варто підкреслити, що бюджетна підтримка не стимулює залучення підприємствами позабюджетних інвестицій, а також провокує у них відсутність бажання залучати кредитні кошти для власного розвитку. Комунальні підприємства не вважають за необхідне готувати інвестиційні проекти, оскільки це означає взяття на себе певних зобов'язань та ризиків, тому вони просто чекають гроші з бюджету, не переймаючись результатами їх використання. Також важливою проблемою є те, що через часті зміни у наданні бюджетної підтримки з боку держави такі підприємства не мають можливості ефективно планувати свою діяльність на довгострокову перспективу [5].

Отже, на сьогодні актуальною є потреба вирішення технічних, фінансово-економічних, нормативно-правових, управлінських і кадрових проблем підприємств комунальної форми власності. Підприємства комунальної форми власності потребують нових технологій і обладнання, додаткового інвестиційного капіталу, нарощення інноваційних переваг для підвищення рентабельності, посилення важелів впливу на боржників – споживачів послуг, використання нових форм фінансування, створення системи моніторингу та оцінки діяльності, правового регулювання.

Таким чином, комунальна власність є важливою складовою ресурсного потенціалу муніципального утворення. Фінанси підприємств комунальної форми власності є самостійною економічною категорією, яка відображає економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом вартості валового регіонального продукту шляхом формування та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів на місцевому рівні з метою найбільш повного задоволення житлово-комунальних потреб населення.

Фінанси комунальних підприємств повинні стати джерелом розвитку комунального сектора, а не засобом фінансування поточних витрат. Існує необхідність створення оптимальної моделі поєднання рентабельного функціонування підприємств з потребами громади. Перспективою подальших досліджень є створення ефективної системи управління комунальною власністю.

Література:

1. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін // Асоціація міст України – К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
2. Теорія фінансів : підручник / Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
3. Державна служба статистики України : офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Державна казначейська служба України : офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.treasury.gov.ua>.
5. Аудит і внутрішній контроль в органах місцевого самоврядування як механізми управління комунальним господарством. Режим доступу : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/audit-i-vnutrishniy-kontrol-v-organakh-miscevogo>.

УДК 336.7

Серватинська І.М. – к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

ОБЛІГАЦІІ ВНУТРІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ПОЗИК УКРАЇНИ: СУТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Облігації внутрішніх державних позик України набувають популярності серед суб'єктів економіки, зокрема й серед нерезидентів. Це пов'язано з відносною недороговизною та непоганим відсотковим прибутком на даний цінний папір. Все більше наукових публікацій в Україні присвячуються порівнянню даного боргового зобов'язання з іншими продуктами фінансового

ринку, зокрема депозитом. Однак, депозит, поки що, користується більшою популярністю серед населення, ніж облігації внутрішніх державних позик. Фахівці пояснюють даний факт, тим, що облігації актуальні, коли куплені на велику суму – більше 100 тис. грн., тоді як переважна частина українців такими коштами не оперує у зв'язку з ризиками та недостатніми доходами.

Тому дозволити собі такий цінний папір можуть або громадяни з високим рівнем доходу, або підприємства чи нерезиденти.

Варто зауважити, що боргові цінні папери є найменш інфляційним джерелом покриття дефіциту державного бюджету, тому сьогодні інструмент активно просувається державою (урядом).

Теоретичні та практичні аспекти розвитку інструментів фондового ринку широко висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. На особливу увагу заслуговують роботи класиків економічної думки: Л. Вальраса, Н. Грегорі-Менк'ю [1], П. Друкера, Дж. Кейнса, Г. Марковіца, Ф. Модільяні, К.Р. Макконнеллі, С.Л. Брю [2], Дж. Хікса, М. Фрідмана та ін. Серед вітчизняних науковців праці Б. Данилишина, О. Окуневої, А. Погребної, М. Поплавської, І. Лютого, В. Опаріна, В. Шелудько та ін.

Враховуючи науковий доробок вітчизняних науковців, фондовий ринок в Україні має недоліки функціонування. Основним ресурсом збереження заощаджень населення залишається банківський депозит, а інструменти фондового ринку викликають недовіру. Важливо проаналізувати сутність та виокремити перспективи розвитку облігації внутрішніх державних позик.

Згідно із ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480-IV від 23.02.2006 р. державна облігація відноситься до боргових цінних паперів. Боргові цінні папери – цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання [3].

В нашому дослідженні проведемо аналіз облігацій внутрішніх державних позик, оскільки вони є основним джерелом покриття дефіциту державного бюджету, що підкреслює актуальність дослідження.

Облігації внутрішніх державних позик України (далі – ОВДП) – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість облігацій внутрішніх державних позик України може бути визначена в іноземній валюті [3].

Цільові облігації внутрішніх державних позик України – облігації внутрішніх державних позик, емісія яких є джерелом фінансування дефіциту державного бюджету в обсягах, передбачених на цю мету законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та в межах граничного розміру державного боргу [3]. Емісія державних облігацій України регулюється законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, яким

встановлюються граничні розміри державного зовнішнього та внутрішнього боргу. Умови розміщення та погашення облігацій внутрішніх державних позик України встановлюються Міністерством фінансів України.

Національний банк України виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик та цільових облігацій внутрішніх державних позик України. Витрати на підготовку розміщення, а також на розміщення, погашення державних облігацій України, виплату доходів здійснюються відповідно до умов розміщення державних облігацій України за рахунок коштів, передбачених на такі цілі у Державному бюджеті України [3].

Статистика вітчизняного ринка ОВДП свідчить про те, що українці за два останні роки серйозно зацікавилися державними цінними паперами.

У 2018 р. обсяг торгів державними облігаціями України становив 406,42 млрд. грн., що більше на 58,7% порівняно з 2017 р., рис. 1.

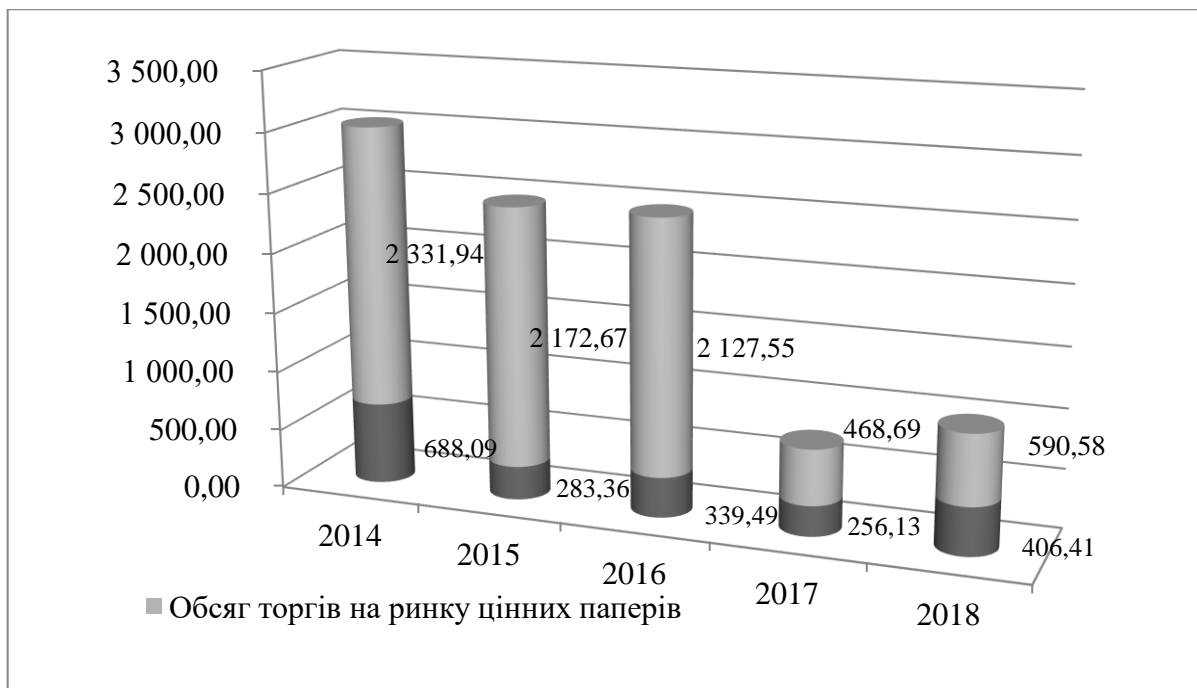

Рис. 1 – Обсяг торгів державними облігаціями України на ринку цінних паперів у 2014 – 2018 рр., млрд. грн. [4]

Починаючи з 2016 р. частка торгів державними облігаціями України на ринку цінних паперів зростає з 16 % до 68,8 % 2017 р.

Серед учасників ринку цінних паперів найбільшою популярністю користуються ОВДП з терміном погашення до 1 року (55,6%), від 1 до 2 років (30,3 %), від 2 до 3 років (12,5%), від 3 та більше (1,6 %).

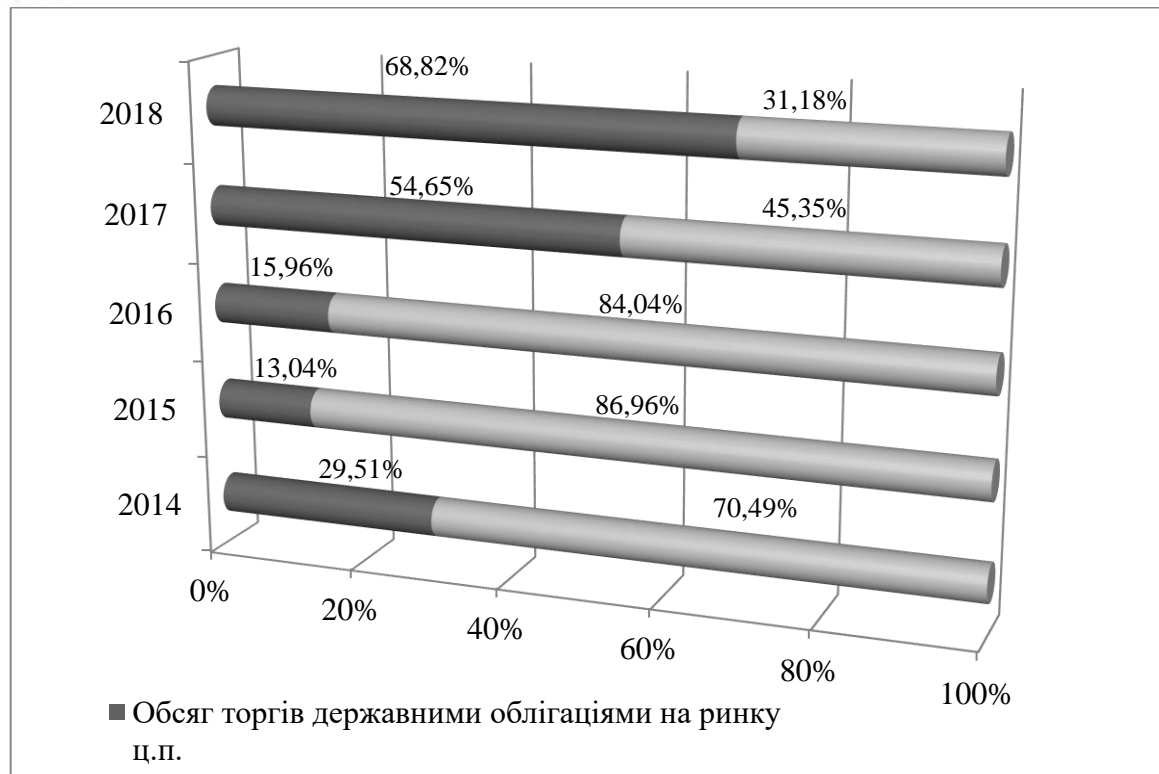

Рис. 2 – Частка обсягу торгів державними облігаціями України на ринку цінних паперів у 2014 – 2018 рр., % [4]

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження інституту первинних дилерів на ринку державних цінних паперів» № 363 від 14.04.2009 р. первинними дилерами є визначені Міністерством фінансів України банки, які взяли на себе зобов'язання співпрацювати щодо розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів в обмін на виключне право участі у розміщеннях ОВДП та переважне право брати участь в інших операціях, що проводить Міністерство фінансів з такими облігаціями [5]. Первинними дилерами можуть бути банки, які мають:

- 1) ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку (діяльності з торгівлі цінними паперами);
- 2) сплачений статутний капітал, еквівалентний не менш як 10 млн. євро;
- 3) практичний досвід роботи на ринку облігацій (загальний обсяг торгівлі облігаціями становить не менш як 1 млрд. гривень).

Операції з купівлі/продажу ОВДП на вторинному ринку відбуваються між професійними учасниками фондового ринку та їх клієнтами (фізичними та юридичними особами, нерезидентами).

Механізм отримання ОВДП через банк наступний: клієнт (інвестор) відкриває в банку рахунок у цінних паперах; підписує із банком договір на брокерське обслуговування; здійснюється підбір, придбання і зарахування ОВДП на рахунок; на вимогу інвестора банк-брокер може продати ОВДП на вторинному ринку. Отримані кошти надходять на рахунок клієнта.

На нашу думку, для подальшого розвитку фондового ринку та популяризації серед населення його інструментів у т ч ОВДП, необхідно:

нарошувати економічний потенціал населення, в частині поліпшення фінансової грамотності та створення умов для підвищення заробітних плат;

спростити процедуру відкриття рахунку та купівлі державних цінних паперів;

перейти до продажу ОВДЗ частково у документарній формі – залежно від суми цінного паперу. Наприклад, позика під цінний папір на суму до 200 тис. грн – в документарній формі, а на суму від 200 тис. грн – в бездокументарній.

розширити перелік фінансових інструментів, які доступні на ринку цінних паперів.

Література:

1. Мэнкью Н. Грегори. Принципы экономике. / Н. Грегори Мэнкью. – СПб.: Питер Ком, 2010. – С. 672.

2. Макконнелл К.Р., Брю С. Л. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. / К.Р.Макконнелл, С. Л. Брю – М.: Инфра-М, 2003. – 940с.

3. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480-IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

4. Річний звіт НКЦПФР за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktspfr-za-2018-rk/>

5. Постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження інституту первинних дилерів на ринку державних цінних паперів» № 363 від 14.04.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2009-%D0%BF>.

СЕКЦІЯ 6. Питання менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

УДК 657.336

**Гордополова Н.В. – к.е.н., доц.
Кабан К.О. – здобувач вищої освіти**

Торговельно-економічний коледж КНТЕУ

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасної економіки набуває актуальності створення системи, яка б забезпечувала своєчасне виявлення, глибокий аналіз та прогнозування можливих проблем підприємства з метою забезпечення прийняття випереджаючих управлінських рішень, спрямованих на досягнення його цілей. Необхідною складовою ефективного управління підприємством є забезпечення його стабільного розвитку, важливою умовою якого є оптимізація фінансового стану.

Фінансовий стан підприємства - це одна з найважливіших характеристик результатів його діяльності, що визначається взаємодією всіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [1, с. 29].

Фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, що дозволяють оцінити наявність, розміщення і ефективність використання фінансових ресурсів.

Основними складовими системи показників аналізу фінансового стану в умовах антикризового управління є:

1. ліквідність та платоспроможність - здатність розраховуватись за зобов'язанням, що визначається відповідністю активів за ступенем ліквідності зобов'язанням за ступенем їх погашення;

2. фінансова стійкість - оцінюється структура капіталу, що визначає ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування та пов'язаний з цим фінансовий ризик;

3. ділова активність - оцінюється швидкість обігу активів та капіталу, тривалість фінансового циклу;

4. фінансові результати та рентабельність - Оцінюються абсолютні та відносні показники результату діяльності підприємства, визначаються досягнення комерційної мети діяльності та доцільності вкладання капіталу.

Аналіз кожної складової фінансового аналізу дозволяє оцінити та виявити проблеми у фінансовому стані підприємства та спрямувати увагу менеджерів на їх оперативне вирішення.

Здійснювати даний аналіз потрібно регулярно в режимі моніторингу у випадках коли потрібно проводити наступну перевірку (даний термін встановлюється самостійно керівником економічного відділу підприємства), при наявності значних змін у складі та структурі активів та пасивів підприємства, вибір та розробка оптимального рішення при прийнятті управлінських рішень, при визначені впливу фінансових операцій на діяльність підприємства.

Проведення аналізу на підприємстві за вказаними етапами дозволяє уникнути багатьох випадків порушення фінансової безпеки діяльності та контролювати процес фінансового забезпечення.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- 1) збільшення виручки від реалізації;
- 2) продажу частини основних фондів;
- 3) рефінансування дебіторської заборгованості.

Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок:

- 1) зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції;
- 2) зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку. Основним заходом покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації.

В свою чергу, розмір виручки від реалізації залежить від:

- 1) обсягів реалізації продукції;
- 2) ціни одиниці продукції, що реалізується [2,с.61-62].

Потрібно нарощувати обсяги реалізованої продукції; враховуючи можливий приріст обсягів виробництва на підприємстві [5, с. 167]. Зростання доходу може відбуватись і за рахунок мінімізації витрат на виробництво; необхідні зіставлення витрат планового і звітного періодів та розрахунок витрат виробництва на 1 гривню проданого товару [3,с.234-235].

Внутрішні резерви підприємства складаються з явних та прихованих. Виявлення явних резервів здійснюється через ліквідацію: втрат окремих видів ресурсів, перевищення норм їх витрачання. Особливу увагу необхідно звернути увагу на приховані резерви. Приховані резерви - частина капіталу, що ніяк не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною вартістю. Шляхами покращення фінансового стану підприємства через виявлення прихованих резервів є: здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у робочому процесі; використання зворотного лізингу. Одним з основних напрямів пошуку резервів є зменшення вихідних грошових потоків через зниження собівартості продукції та витрат, джерелом покриття яких є прибуток. На кожному підприємстві, залежно від його особливостей, можуть бути різними набір факторів, які впливають на собівартість [4, с. 94].

Отже, підвищення ефективності антикризового управління на підприємствах передбачає впровадження попереджувальних заходів діагностики

та аналізу фінансового стану підприємства.

Не дивлячись на певні недоліки, рання діагностика дозволяє запобігти банкрутству підприємства. Тільки використання комплексного підходу, який включає спеціальні моделі інструментів та показників, забезпечує успіх в антикризовому фінансовому управлінні.

Література:

1. Головка В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / Головка В.І., Мінченко В.А., Шарманська В.М.- К. Центр навчальної літератури. 2006 - 446 с.

2. Карпенко Г.В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Карпенко Г.В. // Економіка держави. – К. 2010. - №1. - С. 61-62.

3. Ковтуненко Ю.В., Олексійчук А.Г. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 18. С. 234–238. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/45.pdf>.

4. Обушак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обушак // Актуальні проблеми економіки. – К. 2009. - № 9. - С. 92-100.

5. Олійник О.В. Стан економічного аналізу в Україні: проблеми адаптивності до інституційних запитів. Міжнародний збірник наукових праць. 2010. № 1(16). С. 158–169. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51457/47464>.

Камінська І. Б. – к.е.н., доц.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВИТРАТИ НА ПРАЦІВНИКІВ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Витрати на працівників – це сукупність усіх витрат, що несе працедавець, необхідних для ефективного функціонування людини на етапах входження, перебування, виходу із системи трудових відносин із таким працедавцем, а також підтримки посттрудова відносин, за винятком витрат, пов'язаних із виконанням виробничих функцій та завдань [1].

Витрати, які пов'язані із виконанням виробничих функцій і завдань, не є витратами на працівників, до яких можна віднести витрати на канцтовари, відрядження, оплату телефонних рахунків, пальне, тощо, за умови використання їх дійсно у виробничих потребах, а не для особистого вжитку.

Виходячи із визначення, можна виділити такі функції витрат на працівників: відновлювальна; винагороджувальна; мотиваційна; функція забезпечення безпеки.

Як доводить існуюча в Україні практика, структура і класифікація витрат на законодавчому рівні часто є суперечлива і часто не співпадає з науковими підходами.

Не винятком є і класифікація витрат на працівників. Офіційними документами, які регламентують наповнення витрат на працівників в Україні, є Інструкція по визначенню вартості робочої сили Держкомстату України та Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», які визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати працівникам у грошовій і негрошовій формах. Порівняльна інформація наведена в табл. 1.1.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика класифікації витрат на працівників
 відповідно до нормативних документів України**

Нормативний документ та визначення об'єкта класифікації		
Рекомендації Міжнародної організації праці № 170	Інструкція по визначенню вартості робочої сили Держкомстату України	ПСБО 26 «Виплати працівникам»
Витрати на працівників:	Вартість робочої сили:	Виплати працівникам:
Витрати на оплату виробничої роботи	Пряма оплата	Поточні виплати працівникам
Виплати за невідпрацьований час	Оплата за невідпрацьований час	
Премії та грошові винагороди	Премії та нерегулярні виплати	Виплати по закінченні трудової діяльності
Вартість харчування та інші виплати в натуральній формі	Заробітна плата в натуральній формі, пільги, послуги, допомоги в натуральній і грошовій формах	–
Вартість житла, наданого працівникам, що оплачується роботодавцем	Витрати підприємств на оплату житла працівників	–
Витрати на соціальне забезпечення працівників	Витрати підприємств на соціальне забезпечення працівників	–
Вартість професійного навчання	Витрати на професійне навчання	–
Робочий або спеодяг	–	–
Витрати на відновлення здоров'я	–	–
Вартість транспорту, наданого в користування працівникам	–	–
Інші змішані витрати	Витрати на утримання громадських служб	–
	Витрати на робочу силу, які не віднесені до інших груп	Виплати при звільненні Інші довгострокові виплати працівнику
	Податки, що належать до витрат на робочу силу	–

Джерело: сформовано автором на основі [2, 3, 4].

Аналізуючи таку структуру витрат на працівників, очевидним є той факт, що названі нормативні документи потребують серйозного вдосконалення і не відповідають сучасним вимогам взаємодії роботодавця і працівника. Жоден із документів не враховує витрати на пошук і підбір персоналу, витрати на корпоративні заходи та інші форми поточних і капітальних вкладень у працівників.

Структура витрат на працівників формується залежно від стратегії і стадії розвитку підприємства, потреб бізнесу. Правильно сформована структура витрат на працівників на конкретному підприємстві стає гнучким інструментом для підвищення продуктивності праці, оптимізації роботи та покращення фінансово-господарських показників діяльності підприємства.

У науковому товаристві вже є достатній накопичений досвід в управлінні витратами загалом по підприємству. Однак питання управління витратами на працівників є мало вивченим. У вітчизняній науковій сфері багато дослідників взагалі ототожнюють управління витратами на працівників із управлінням персоналом. Звичайно, що ці поняття є невіддільними одне від одного, однак вони – не тотожні. На нашу думку, управління витратами на працівників є частиною глобальнішого рівня управління – управління персоналом, його окремою ланкою. Раціональність і якість такого управління безпосередньо впливатиме на кінцеві показники діяльності підприємства. Його основна мета – сформулювати оптимальний розподіл грошових коштів підприємства між інтересами самого підприємства та інтересами працівників. Інтерес підприємства представлений у тих цілях, які воно переслідує: максимізація прибутку, розвиток підприємства у перспективі, становлення ділового іміджу на ринковій арені тощо. Інтереси працівника виражаються у максимізації своїх доходів, максимізації вільного часу, самовираженні, прагненні влади тощо.

Тому управління витратами на працівників – це процес, спрямований на зближення інтересів кожного працівника з інтересами підприємства через систему матеріальної і нематеріальної мотивації.

Основними елементами механізму управління витратами на працівників є: суб'єкт та об'єкт, методи, принципи, інструменти, сукупність взаємозв'язків між елементами, функції управління.

Одним із ключових елементів системи управління витратами на працівників є саме мотиваційний аспект, оскільки він вирізняє механізм управління витратами на працівників від механізму управління всіма витратами підприємства. Система управління витратами на працівників повинна орієнтувати кожного працівника до високопродуктивної праці за умови виконання ним доведеного плану витрат.

Література:

1. Камінська І. Б. Оцінювання ефективності управління витратами на працівників нафтогазовидобувних підприємств Прикарпатського басейну ПАТ «Укрнафта». Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості». 2015. Випуск 2 (12). С. 29-36.
2. Інструкція по визначенню вартості робочої сили. Затверджена наказом Міністерства України № 131 від 29.05.97. Офіційний Вісник України. 1997. № 28.
3. Рекомендація щодо статистики праці № 170 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_279
4. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» від 28.10.2003 року № 601 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>

УДК 331.101.3

Лопушинська О. В. – асистент

Титаренко А. А. – здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Полтавська державна аграрна академія

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Ефективне використання людських ресурсів на підприємствах фінансового сектору економіки є основою забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання і більшою мірою, ніж інші фактори виробництва, визначають його стратегічний успіх. Від рівня якісного розвитку, професійно-кваліфікаційного рівня персоналу залежить ефективність використання матеріальних, фінансових та інших видів ресурсів підприємства.

Керівники вітчизняних фінансових установ, як правило, основну свою увагу зосереджують на вдосконаленні фінансового менеджменту. При цьому персонал як об'єкт управління, залишається на другому плані. Тому служби управління персоналом більшості вітчизняних фінансових установ мають низький організаційний статус, недостатньо професійно підготовлені і по суті обмежуються виконанням лише облікових функцій. Як свідчить зарубіжний і сучасний вітчизняний досвід, саме персонал стає сьогодні довгостроковим чинником конкурентоспроможності і виживання фінансових установ [1].

В науковій літературі існує декілька тотожних понять, що стосуються професійної діяльності людей в процесі виконання певного виду робіт. Так, в системі категорій сучасної економіки та менеджменту розрізняють поняття «робоча сила», «трудові ресурси», «людські ресурси».

Більшість науковців під робочою силою розуміють сукупність фізичних, психологічних та ментальних властивостей, необхідних індивіду для виконання певної роботи [2]. Категорія «людські ресурси» використовується більшою мірою зарубіжними вченими і представляє собою систему характеристик та ціннісних установок працівників підприємства, які визначають їхню поведінку у колективних трудових процесах [3]. Під людськими ресурсами слід розуміти сукупність працівників підприємства, що мають відповідні професійні якості, знання, вміння і досвід для виконання своїх посадових обов'язків. Поняття трудових ресурсів за своїм змістом науковці вважають більш макроекономічним. Трудові ресурси представляють собою частину населення країни, яка має необхідні характеристики для зайнятості в національній економіці [4]. У сучасній економічній науці поняття «трудові ресурси» ототожнюється із соціально активним населенням.

Так як нами розглядаються проблеми використання ресурсів на рівні

підприємства, доцільно застосовувати поняття людських ресурсів.

Більшість науковців управління людськими ресурсами визначають як сукупність організаційних заходів, направлених на оптимальне функціонування колективу і повне використання здібностей людини у виробничому процесі (політика підбору і найму працівників, розвиток кар'єри, мотивацію, заохочення, звільнення з роботи, вихід на пенсію, лідерство в колективі, культура, взаємовідносин і зв'язків, розвиток колективу, творчі умови для самореалізації особистості, управління конфліктними ситуаціями). Управління людськими ресурсами - це безперервний процес впливу на колектив людей з метою організації і координації їх діяльності в процесі виконання посадових обов'язків задля досягнення найкращих результатів при найменших витратах.

Метою управління людськими ресурсами є сукупність взаємозв'язаних суспільних і особистих інтересів людей, спрямованих на задоволення потреби у праці та ефективному використанні.

Основними завданнями системи управління людськими ресурсами на рівні підприємства є:

- забезпечення організації кваліфікованими кадрами;
- створення необхідних умов для ефективного використання знань, навичок і досвіду працівників;
- удосконалювання системи оплати праці і мотивації;
- підвищення задоволеності працею всіх категорій персоналу;
- надання працівникам можливостей для розвитку, професійного росту; стимулювання творчої активності;
- формування і збереження сприятливого психологічного клімату;
- удосконалювання методів оцінки персоналу; управління внутрішніми переміщеннями і кар'єрою працівників;
- участь у розробці організаційної стратегії [5].

Отже, управління людськими ресурсами є одним із найважливіших видів діяльності сучасного менеджера, оскільки забезпечує стабільне функціонування підприємства. Детальне дослідження проблем управління людськими ресурсами дозволяє виявити додаткові джерела підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому.

Література:

1. Погорелова Т. О. Питання управління банківським персоналом у сучасних умовах / Т. О. Погорелова // Вісник НТУ «ХПІ». – №60, 2015. – С. 46-49
2. Маркіна І. Конкурентоспроможність персоналу як елемент розвитку людського капіталу / І. Маркіна, О. Лопушинська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Випереджаюче управління соціально-економічним розвитком регіонів – інноваційне забезпечення». – Сімферополь: ДІАЙПІ, 2011. – С. 53-57
3. Доронина М. С. Управление ценностными установками коллектива / М. С. Доронина // Вісник ХНЕУ. – 2003. – № 2. – С. 81-84.

4. Маслов Е. В. Управление персоналом предприятия / Е. В. Маслов. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 312 с.

5. Тищенко Т. Ю. Механізм ефективного управління трудовими ресурсами підприємства [Електронний ресурс] / Т. Ю. Тищенко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NMIV_2013/Economics/10_131244.doc.htm

УДК 330.3

Юдіна С.В. – д.е.н., проф.
Пирогов С.О. – аспірант кафедри фінансів та обліку

Дніпровський державний технічний університет

СТРУКТУРА ВИТРАТ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ІННОВАЦІЇ

У сучасній економіці під впливом інформації відбувається радикальна економічна модернізація системи факторів виробництва. Такий матеріальний фактор як *земля* втрачає нееластичність своєї пропозиції, через те, що уся економічна активність переноситься у штучно створений мережевий інформаційний простір; *праця* замінюється інноваційною працею; *капітал* стає інтелектуальним, а *підприємницькі здібності* розглядаються як творчі, креативні здібності.

Перехід до нової економіки відбувається не за рахунок витіснення старих галузей новими, а шляхом витіснення традиційних продуктів інформаційно-інтенсивними, що з різною силою проявляються в певних галузях.

Разом з інтелектуальним капіталом провідним елементом, який домінує в умовах нової економіки, тому що пов'язаний з реалізацією нових ідей у діяльності людини, є інноваційна праця.

Під інноваційною працею необхідно розуміти діяльність, що спрямована на створення продуктів, послуг, організаційних форм та інших споживчих вартостей, для якої є характерною висока частка знанневої, інтелектуальної, творчої компоненти і яка здатна задовольнити суспільні потреби з великим корисним ефектом [86, с.7].

Інноваційність притаманна більшості видів трудової діяльності, вона є або може бути в різних процесах праці. Об'єктом інноваційної праці є створення інновацій, а саме - розроблення нової техніки, технологій, видів продукції. Інноваційна праця допомагає сформуванню власних конкурентних переваг і передумови для гідного життя як особистості, так і всього суспільства. Кількість створених інноваційних продуктів, що знаходять попит на ринку, визначають інноваційну активність підприємств.

У табл.1. наведено загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні в динаміці за 2000-2018 роки.

Дані табл.1. показують, що за 18 років частка кількості інноваційно активних підприємств не збільшилась, а навіть зменшилась майже на 2%. Витрати на інновації в абсолютному вимірі зросли з 1760,1 млн.грн. до 12180,1 млн. грн. Але у порівнянні з ВВП України у 2018 році (3 558,7 млрд.грн (1) витрати на інновації склали 0,34%. Зрозуміло, що такий рівень інноваційних витрат не відповідає вимогам нової економіки.

За структурою витрати на інновації у 2018 році були такі:

- дослідження і розробки (26%);
- придбання інших знань (0,04%);
- придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (68%);
- Інші витрати (5,2%).

Таблиця 1

**Загальний обсяг витрат за напрямми інноваційної діяльності
промислових підприємств**

Роки	Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	Витрати на інновації, млн. грн.	У тому числі за напрямми					
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР			
2000	18,0	1760,1	266,2	X	X	72,8	1074,5	346,6
2001	16,5	1979,4	171,4	X	X	125	1249,4	433,6
2002	18,0	3018,3	270,1	X	X	149,7	1865,6	732,9
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	1873,7	777,3
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	2717,5	1228,3
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	243,4	3149,6	1746,3
2006	11,2	6160	992,9	X	X	159,5	3489,2	1518,4
2007	14,2	10821,0	986,4	793,5	192,9	328,4	7441,3	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,5	1312,1	326,4	87,0	5546,3	2290,9
2014	16,1	7695,9	1754,6	1221,5	533,1	47,2	5115,3	778,8
2015	17,3	13813,7	2039,5	1834,1	205,4	84,9	11141,3	548,0
2016	18,9	23229,5	2457,8	2063,8	394,0	64,2	19829,0	878,4
2017	16,2	9117,5	2169,8	1941,3	228,5	21,8	5898,8	1027,1
2018	16,4	12180,1	3208,8	2706,2	502,6	46,1	8291,3	633,9

Тобто, основні витрати на інновації були пов'язані з придбання машин, обладнання та програмного забезпечення та виконанням досліджень і розробок.

При цьому, частка витрат на внутрішні дослідження склала 22%, а на зовнішні 4%. Така структура свідчить, що до інноваційних досліджень і розробок майже не залучаються іноземні інвестори.

*XVI міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Причину таких тенденцій слід шукати в джерелах фінансування інновацій. Бо саме можливість фінансування інновацій обумовлює інноваційну активність більшості суб'єктів ринкової економіки.

Література:

1. Держстат <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/rost-vvp-ukrainy-v-2018-godu-sostavil-33-gos-351251/> (10.09.2019).
2. Патентування винаходів в Україні та світі: тенденції та особливості / В.О. Чехун, О.В. Кот, О.С. Вашуленко // Проблеми науки. – 2012. – № 3. – С. 12-19.

СЕКЦІЯ 7. Актуальні питання розвитку банківської системи

УДК 346.62

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів
Снитюк О.І. – к.е.н., доцент кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА CASHLESS В УКРАЇНІ

Відповідно до проекту «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [1] Обсяг безготівкових операцій невпинно зростає, розширюється перелік фінансових операцій, які здійснюються дистанційно. Рівень готівки в економіці у 2018 році порівняно з 2014 роком зменшився з 17,8 % до 10,3% від ВВП. Частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток збільшилась з 25,0% у 2014 році до 49,7% на кінець вересня 2019 року. Впроваджено СЕП-3. В рамках ініціативи СЕП 24/7 опрацьовані основні етапи впровадження цілодобової роботи СЕП та визначені принципи роботи цієї системи за розширеним регламентом. З метою розвитку платіжного ринку України на базі міжнародних стандартів Національним банком України імплементовано стандарт ISO 13616 – міжнародний номер банківського рахунку (IBAN); розпочато роботи з упровадження в безготівкових розрахунках в Україні міжнародного стандарту ISO 20022 і відповідно – створення нового покоління СЕП (СЕП-4).

Ще одним нововведенням в цій сфері стало впровадження в промислову експлуатацію системи Національного банку BankID та затвердження її як одного з інструментів ідентифікації для дистанційного відкриття рахунків фізичних осіб. Упровадження такої системи дало можливість дистанційного відкриття рахунків фізичним особам, а також збільшити кількість послуг, що може бути отримано за допомогою системи (державних, адміністративних та комерційних).

Потрібно відмітити, що наразі розпочато пілотний проєкт для підтримки розвитку FinTech-рішень в Україні, на базі якого створено Експертну раду з питань комунікації з інноваційними компаніями.

Також до НПС «ПРОСТІР» (Національна платіжна система «Український платіжний простір») підключено найбільші банки України та процесингові центри. Проведено пілотний проєкт «електронна гривня», під час якого Національним банком здійснено аналіз міжнародного досвіду, правових аспектів, макроекономічних ефектів та опрацьовано оптимальні варіанти бізнес-моделі обігу е-гривні. Поряд з цим за останні роки впроваджено міжнародні стандарти для оверсайта за платіжними системами. Забезпечено можливість

власникам наземних транспортних засобів укладати електронні договори про ОСЦПВ та запроваджено електронні сервіси щодо підтвердження власниками наземних транспортних засобів наявності внутрішнього електронного договору про ОСЦПВ під час здійснення контролю підрозділами Національної поліції.

Необхідно відмітити, що із розвитком нових технологій зростає конкуренція як на банківському, так і небанківському сегментах фінансового ринку. Операторам поштового зв'язку надано право на здійснення переказу коштів в національній валюті, що сприятиме конкуренції на платіжному ринку та розширенню доступу населення до фінансових послуг та збільшенню користувачів таких послуг. Запроваджено інститут уповноважених банків, спрямований на забезпечення готівковими коштами банків та інших учасників готівкового обігу. Нова модель готівкового обігу дасть змогу розширити перелік учасників готівкового обігу (СІТ-компанії), сприятиме поліпшенню ліквідності банків, зменшенню використання готівки. Подальше розширення переліку уповноважених банків разом з посиленням контролю за їх діяльністю слугуватиме вагомим інструментом забезпечення якісною готівкою споживачів фінансових послуг.

Для більш активного використання електронних платіжних засобів планується забезпечити подальше покращення інфраструктури, а також сприяти підвищенню фінансової грамотності. Розвиток інноваційних технологій відповідно до змін вподобань споживачів фінансових послуг, поширення віртуальних каналів обслуговування, персонізованих фінансових послуг, мобільних рішень, розвиток відкритого банкінгу та поширення співробітництва традиційних фінансових установ з FinTech-компаніями сприятимуть кращому задоволенню потреб клієнтів і вимагатимуть від регуляторів більш гнучкого та проактивного підходу до регулювання та нагляду за більш широким спектром учасників фінансового ринку.

Потрібно зазначити, що розширенню можливостей впровадження інновацій під час надання фінансових послуг професійними учасниками фондового ринку сприятиме прийняття комплексних змін до нормативно-правових актів з питань провадження депозитарної діяльності, діяльності з торгівлі цінними паперами та функціонування фондових бірж. Завдяки вищезазначеним змінам з'явиться можливість застосування новітніх мобільних ІТ-технологій у разі встановлення ділових відносин і надання професійними учасниками фондового ринку послуг своїм клієнтам щодо відкриття та обслуговування рахунку в цінних паперах, проведення операцій з цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, у тому числі на фондових біржах, що дасть можливість інвесторам отримати спрощений та оперативний доступ до послуг депозитарних установ і торговців цінними паперами. Разом з тим для всіх учасників фінансового ринку мають бути забезпечені рівні умови конкуренції, усунуено можливість використання регуляторного арбітражу та забезпечено дотримання міжнародних стандартів з фінансового моніторингу.

За даними проєкту «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [1] розвиток технологій, електронної комерції, використання смартфонів, цифрових валют привели до переходу традиційного банківського обслуговування та операцій з фінансовими інструментами у віртуальний простір. Вдосконалення регулювання інфраструктури платіжного ринку відповідно до стандартів ЄС сприяло до розвитку та здешевленню безготівкових платежів та створенню великої кількості FinTech-компаній в Україні. У Національному банку створено Sandbox для стимулювання розвитку FinTech-компаній. Запроваджено регулювання діяльності краудфандингу та операцій з віртуальними активами. Завдяки стрімкій зміні потреб учасників фінансового ринку здійснено перебудову традиційної платіжної діяльності у цифровий формат, зросли обсяги безготівкових розрахунків (співвідношення безготівкових операцій до загального обсягу транзакцій – 75%), стали доступними фінансові послуги у форматі 24/7 незалежно від місцезнаходження клієнта, використання різноманітних методів віддаленої ідентифікації, посилилася конкуренція на фінансовому ринку з боку FinTech-компаній та появи нових IT-рішень та інструментів у фінансовому секторі, у тому числі регулятивні та наглядові технології. Одним із пріоритетних напрямів діяльності регуляторів фінансового сектору є забезпечення кібербезпеки платіжної, депозитарної та біржової інфраструктури. Діджиталізація у фінансовому секторі стимулює розвиток цифрового суспільства в Україні.

Таким чином, стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій дає змогу підвищити конкурентоспроможність на фінансовому ринку, забезпечити розширення спектра фінансових послуг, підвищити надійність та технологічність фінансової системи, певною мірою досягти європейських стандартів на фінансовому ринку та підвищити довіру до фінансового ринку.

Література

1. Проєкт «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [Електронний ресурс]. – URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku>

УДК 336.7

**Козубенко Н.П. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н, доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Банківська система посідає унікальне місце як у загальній структурі функціонування капіталу, так і в його кругообігу в процесі розширеного відтворення. Роль банківської системи як унікального фінансового посередника полягає, передусім, у концентрації в ній майже усіх грошових засобів і за її допомогою – у розподілі та перерозподілі ресурсів у галузевому, технологічному і функціональному аспектах.

На сьогодні в Україні існує ряд перешкод на шляху розширення потоку позикового капіталу до вітчизняних підприємств. До них можна віднести як проблеми світового масштабу, зокрема глобалізацію фінансової сфери, так і суто українські: відсутність сприятливого інвестиційного клімату, недосконалість ринкового механізму, нестабільність політичної ситуації, спекулятивну направленість більшості капіталовкладень, недостатньо привабливі інвестиційні проекти, і разом з тим – нестачу зацікавлених партнерів та коштів [1, с.99].

Становлення кредитних відносин важливе для розвитку підприємств та галузей в країні, адже кредитування здатне вирішити чимало економічних і соціальних проблем. На сьогоднішній день, система банківського кредитування України не здатна задовольнити потреби економіки, що зумовлено низьким рівнем життя населення, недостатньою ефективністю економіки, переміщенням національного капіталу на територію інших держав, наявністю значних коштів у тіньовому секторі. З огляду на економічну ситуацію, у банківській системі переважає короткострокове кредитування, що не сприяє активному впровадженню інновацій на підприємствах та підвищенню конкурентоспроможності їх продукції на внутрішньому та міжнародних ринках.

У нашій країні потреби економіки у кредитах, а особливо довгострокових, залишаються здебільшого незадоволеними. Значною мірою така ситуація продиктована відсутністю довгострокових ресурсів, високим рівнем процентних ставок та вузькістю асортименту кредитних послуг, які в свою чергу пов'язані із незадовільним станом економіки, відсутністю платоспроможного позичальника, а також недостатнім законодавчим захистом прав кредиторів, що обумовлює високі кредитні ризики при кредитуванні [2].

Серед проблем, що не дозволяють забезпечити необхідний рівень масштабів довгострокового кредитування, можна виділити такі: низький рівень довіри населення до комерційних банків; недосконалість державного регулювання банківської сфери; великий кредитний ризик; політична нестабільність; негативні інфляційні очікування.

Банківським установам необхідно вдосконалювати внутрішню нормативну базу з питань споживчого кредитування та ефективніше проводити роботу з позичальниками на всіх етапах організації кредитного процесу, зокрема щодо розробки та використання методики аналізу кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб.

Удосконаленню системи банківського кредитування фізичних осіб також сприятиме Закон України «Про споживче кредитування», ухвалений Верховною Радою України 15 листопада 2016 року, що повинен забезпечувати сприятливі умови для розвитку економіки України, гармонізацію законодавства України із міжнародними стандартами та законодавством Європейського Союзу [3].

В системі комерційних банків України в останні роки відбувається доволі помітний процес залучення іноземного капіталу.

Одним із важливих питань діяльності комерційних банків України є подальша їх капіталізація. Суттєвою проблемою стала недостатність у багатьох з банків капіталу і низькоякісна структура активів. Хоча розмір сплаченого статутного фонду в середньому на один банк рік у рік збільшується, проте він порівняно з іноземними банками невеликий. Незважаючи на труднощі, комерційні банки нарощують свою ресурсну базу і розвивають активні операції. Найважливішим джерелом збільшення пасивів комерційних банків залишається залучення вільних коштів юридичних та фізичних осіб. Посилюється активність банків, щодо випуску цінних паперів власного боргу, найпоширенішою формою яких є депозитні сертифікати для фізичних осіб. Сумарні активи комерційних банків щорічно зростають.

У структурі активних операцій банків найбільшу питому вагу мають кредитні операції, обсяг яких перевищує половину працюючих активів. Кредитна діяльність банку зорієнтована на короткострокове кредитування (понад 82% загального залишку заборгованості за позичками – це короткострокова заборгованість). Але намітилась тенденція до зростання обсягів довгострокових кредитних вкладень комерційних банків в економіку держави, що є позитивним явищем [4].

Отже, для нашої країни важливо проводити політику вдосконалення системи банківського кредитування шляхом покращення законодавчої бази, зменшення рівня процентних ставок, ефективної роботи з позичальниками. В подальшому це призведе до модернізації техніко-технологічної бази виробництв, спонукання підприємців до розширення бізнесу та впровадження інноваційних технологій, а також зростання інвестиційної привабливості України на міжнародній арені.

Література

1. Манжос С. Б. Особливості кредитування банками реального сектора економіки у післякризовий період / С. Б. Манжос. // Економіка і регіон. – 2012. – №1. – С. 99–104.

2. Про затвердження Положення про рекомендації парламентських слухань «Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку: постанова Верховної Ради України від 15.05.2003 р. №781-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/781-iv>.

3. Про споживче кредитування [Електронний ресурс] : Закон України від 15.11.2016, №1734-VIII / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.

4. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін. - К.: Молодь, Ін Юре, 2001.-680 с.: іл.+вкл. .88с. С. 294-295.

**Горбунова Г. Є. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н., доцент, Л. В. Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Платіжні системи є частиною грошової системи країни, їхня роль полягає в прискоренні грошового обороту та створенні більш зручних способів оплати. У Законі України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" дається таке визначення терміну "платіжна система" – "це платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією платіжної системи" [1]. Мета створення платіжних систем очевидна – зменшення готівково-грошової маси. Будь-яка безготівкова платіжна система призначена мінімізувати витрати на випуск готівки і зменшити витрати на її обслуговування, інкасацію, перерахунок. Саме тому, в умовах побудови Cashless економіки, дослідження теоретичних аспектів функціонування платіжних систем є актуальним завданням.

Розвиток платіжних систем в Україні характеризується нерозривним зв'язком із банківською системою, адже більшість з них, навіть не банківських, надають свої послуги кінцевим користувачам через банківські установи, що пов'язано з особливостями українського законодавства й розгалуженою мережею

банківських відділень. Це дозволяє платіжним системам охоплювати значну частину території країни.

В Україні представлені всі можливі види таких систем:

- системи термінових грошових переказів;
- карткові платіжні системи;
- міжбанківські платіжні системи;
- платіжні системи на основі електронних грошей;
- термінальні платіжні системи;
- спеціалізовані платіжні системи.

Крім того, використовуються системи віртуальних грошей і СМС-платежів, які не регулюються державними органами у зв'язку з відсутністю відповідного законодавства. У будь-якому разі, кожен вид платіжних систем має свої унікальні характеристики та сферу застосування.

Необхідність розвитку платіжних систем була очевидною з початком реорганізації банківської системи в Україні, тому в 1994 році Національний банк України першим на пострадянському просторі увів в експлуатацію міжбанківську платіжну систему – систему електронних платежів (СЕП). Це дозволило повністю відмовитись від повільних і ненадійних поштових і телеграфних авізо [2]. Крім того, СЕП сприяв переведенню готівки в безготівкову форму, що сприяло зміцненню ресурсної бази банків і розширенню масштабів фінансування економіки [3].

Система електронних платежів є державною системою міжбанківських розрахунків, що забезпечує проведення переказу коштів через кореспондентські та інші рахунки її учасників, відкриті в Національному банку України із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації у файловому режимі або режимі реального часу.

Слід зауважити, що введена в експлуатацію в 2006 р. СЕП НБУ другого покоління відповідає вимогам, що висувуються до системно важливих платіжних систем, які були визначені у звіті робочої групи за принципами і практичними аспектами платіжних систем Комітету з платіжних і розрахункових систем у 2001 році (табл. 1). Виконання зазначених принципів є необхідною умовою успішного розвитку таких платіжних систем.

Таким чином, СЕП НБУ функціонує в унікальних для України умовах, які характеризуються відсутністю конкуренції з боку інших платіжних систем і всебічною підтримкою НБУ, який є оператором і розрахунковим банком цієї платіжної системи, що також відповідає сучасним тенденціям, оскільки міжбанківські платіжні системи займають ключове місце на ринку будь-якої країни і, як правило, контролюються центральними банками, оскільки їх надійність не повинна викликати жодних сумнівів.

**Реалізація ключових принципів для системно важливих платіжних систем
в СЕП НБУ**

Ключові принципи	Реалізація ключових принципів у СЕП НБУ
Система повинна мати добре обґрунтовану юридичну базу в усіх юрисдикціях	Платіжна система регулюється Законами України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та іншими законодавчими актами України та нормативно-правовими актами НБУ. СЕП була створена НБУ та її діяльність повністю узгоджена з чинним законодавством
Система повинна мати чітко визначені процедури управління кредитними ризиками і ризиками ліквідності, які встановлюють відповідальність оператора та учасників системи і забезпечують належні стимули для управління ризиками та їх обмеження	Метод розрахунку в СЕП забезпечує мінімізацію таких ризиків. НБУ здійснює банківський нагляд, спрямований на забезпечення дотримання банками законодавства України і встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи й обмеження ризиків.
Система повинна забезпечувати швидкий остаточний розрахунок в дату валютування, бажано протягом дня, у крайньому разі – до кінця дня	СЕП належить до гібридних платіжних систем, що означає можливість здійснення розрахунків у режимі реального часу й у файловому режимі.
Активи для розрахунків переважно повинні бути вимогами до центрального банку; якщо використовуються інші активи, вони повинні нести невеликий або нульовий кредитний ризик і ризик ліквідності	Розрахунковим банком СЕП є НБУ. Усі розрахунки здійснюються через відкриті в НБУ кореспондентські рахунки.
Система повинна забезпечувати високий рівень безпеки та операційної надійності та мати резервні механізми своєчасного завершення обробки платежів протягом операційного дня	За роки своєї експлуатації СЕП довела свою операційну надійність. Вимоги щодо забезпечення функціонування СЕП у надзвичайний період і забезпечення її безперервного функціонування визначені в положенні про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем НБУ та банків України.
Система повинна надавати зручні для користувачів та ефективні для економіки способи здійснення платежів	Мета СЕП полягає не в отриманні прибутку, а в забезпеченні ефективного функціонування банківської системи України, що дозволяє встановлювати низькі тарифи на послуги системи.
Система повинна мати об'єктивні й публічно оголошені критерії участі, що забезпечують справедливий і відкритий доступ	СЕП працює за публічно опублікованими правилами, що складаються з комплексу нормативно-правових актів НБУ та технологічної документації.
Механізми управління системою повинні бути ефективними, підзвітними і прозорими	Управління платіжною системою здійснюється НБУ на основі чинного законодавства й публічно опублікованих нормативно-правових актів НБУ

Джерело: складено автором за даними [4, 5]

У свою чергу, роздрібні платіжні системи хоч і відіграють набагато меншу роль в економіці країни, яка визначається грошовим оборотом у системі, становлять не менший науковий інтерес через складнішу організаційну структуру та економічну модель, оскільки роздрібні платіжні системи обслуговують дві різні групи клієнтів - користувачів платіжних карт, які мають прямий доступ до інфраструктури платіжної системи (а саме: банкоматів, терміналів, Інтернет-ресурсів тощо), і торговців, які приймають до оплати платіжні карти. Крім того, роздрібні платіжні системи, на відміну від СЕП НБУ, функціонують в умовах конкуренції.

У свою чергу, платіжні системи на основі електронних грошей, які також відносяться до роздрібних систем, поки що не отримали в Україні достатньої розповсюдженості через законодавчі обмеження емісії електронних грошей небанківськими установами, а також обмеження на суму електронних грошей, яка одночасно може зберігатись на електронному приладі та використовуватись суб'єктом господарювання протягом року.

Слід відзначити, що деякі законодавчі обмеження, які стосуються валютного регулювання, заважають іноземним платіжним системам на основі електронних грошей офіційно розпочати роботу в Україні, що також негативно відображається на розвитку ринку роздрібних платіжних систем.

Україна характеризується добре розвинутим ринком термінових грошових переказів, який представлений великою кількістю внутрішньодержавних і міжнародних систем.

Системи термінових грошових переказів є найстарішим видом платіжних систем, які відрізняються простотою використання, оскільки для здійснення й отримання переказу не потрібно відкривати банківський рахунок (окрім випадків, передбачених законодавством).

Подальший розвиток платіжних систем, з одного боку, пов'язаний із розширенням послуг, які вони надають, та, як наслідок, посиленням міжвидової конкуренції, а з іншого - інтеграцією інфраструктури платіжних систем різних видів з метою підвищення якості та доступності їхніх послуг. Інший аспект розвитку платіжних систем пов'язаний з поширенням біометричних технологій аутентифікації користувачів та, як наслідок, поступовою відмовою від фізичних платіжних інструментів, таких як платіжні карти, на користь програмних.

Висновки. В Україні представлені всі види платіжних систем, однак віртуальні гроші і СМС-платежі поки що не легалізовані. Розвиток платіжних систем в Україні нерозривно пов'язаний з банківською системою, тому що більшість платіжних послуг надаються банками.

Ключовою платіжною системою є СЕП НБУ, за допомогою якої здійснюються міжбанківські перекази. Проведене дослідження засвідчило, що ця система відповідає принципам, які висуваються перед системно важливими платіжними системами в розвинутих країнах. Зазначені принципи передбачають забезпечення обґрунтованою юридичною базою, правилами та процедурами, які

дають змогу оцінити вплив системи на фінансові ризики учасників, процедурами управління кредитним ризиком і ризиком ліквідності, остаточним розрахунком протягом дня, високим рівнем безпеки та операційної надійності, використанням для розрахунків активів із мінімальним ризиком, зручними для користувачів та ефективними для економіки способами здійснення платежів, об'єктивними та публічно оголошеними критеріями участі, ефективними, підзвітними й прозорими механізмами управління.

Література:

1. Закон України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. - № 29. - Ст. 137 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
2. Кравець В. Розвиток платіжних систем в Україні та новітні форми розрахунків / В. Кравець // Вісник Національного банку України. - 2011. - № 10. - С. 45-47.
3. Барановський О. І. Особливості посткризового розвитку банківського сектора вітчизняної економіки / О. І. Барановський // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. - № 3 (12). - С. 169-174.
4. Платежные и расчетные системы. Международный опыт. Ключевые принципы для системно значимых платежных систем. - 2013. - № 23. - 16 с.
5. Правила СЕП [Електронний ресурс] // Офіційне Інтернет-представництво НБУ. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25098151&cat_id=25098150.

УДК 336.713

**Кравченко В.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ТА ОЦІНКА СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В 2019 РОЦІ

Забезпечення фінансової стабільності банківського сектору держави з кожним роком набуває все більшої активності. Центральні банки країн мають бути готовими до шоків, які можуть виникнути як поза межами, так і в самій країні й передадуться через канали взаємозв'язку у середину національної економіки та зашкодять фінансовій стабільності. У зв'язку з цим виникає питання про те, як можливо на ранніх етапах попередити потенційні шоки для

банківського сектору і країни в цілому. Ключовим методом, що сприяє ефективному забезпеченню фінансової стабільності є макроекономічне стрес-тестування.

Як відомо, стрес-тестування (stress testing) визначено як метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями. Стрес-тестування широко використовується для оцінки кредитного ризику, ризику ліквідності, валютного ризику, ризику зміни процентної ставки та вартості активів [1].

Стрес-тестування виникло у відповідь на кризові явища. З 2010 року увійшло у регуляторну практику багатьох країн світу, а з 2014 року використовується Національним банком України на постійній основі.

У листопаді 2019 р. НБУ завершив оцінку стійкості банківського сектору. Оцінка стійкості мала такі складові:

1. Оцінка якості активів та прийнятності забезпечення. Оцінка проводилася зовнішніми аудиторами для усіх банків, крім "Розрахункового центру", який здійснює виключно розрахункові операції.

2. Стрес-тестування (СТ), оцінка достатності та потреби в капіталі. Для стрес-тестування використовувалося 2 макроекономічні сценарії – базовий та несприятливий. Роль базового сценарію – створити базу порівняння для несприятливого сценарію. Об'єктами стрес-тестування стали 29 банків, на які сукупно припадає 93% активів банківського сектору станом на початок 2019 року. Для стрес-тестування обиралися банки, найбільші за середнім зваженим значенням трьох показників:

- 1) зважені на ризик активи,
- 2) кредити,
- 3) депозити фізичних осіб.

Національний банк проводив стрес-тестування кредитного та ринкового ризиків (процентного та валютного).

За результатами проведеного дослідження банківський сектор є достатньо стійким за поточних макроекономічних умов, проте певні великі банки мають посилити свою стійкість на випадок жорсткої кризи [2].

За підсумками оцінки стійкості Національний банк визначив для низки банків потребу в капіталі. Вона виникає, якщо розраховане значення нормативу достатності капіталу банку на етапі оцінки якості активів чи на етапі стрес-тестування за базовим та несприятливим сценаріями виявиться нижче за встановлені регулятором мінімальні вимоги. При цьому використовується горизонт стрес-тесту – 3 роки.

Оцінка якості активів, проведена незалежними аудиторами, підтвердила, що загалом банки правильно відображають кредитний ризик за активами. Здійснені аудиторами коригування розміру кредитного ризику та капіталу майже для усіх

банків були мінімальними і обумовлювалося переважно технічними помилками у інформаційних системах банків. Для одного банку було встановлено потребу у капіталі за результатами оцінки якості активів, проте він станом на листопад 2019 р. усунув цю потребу.

Водночас серед установ, які проходили стрес-тестування, для низки банків виникає потреба у капіталі. Так, за базовим макроекономічним сценарієм для 11 банків виникає потреба у додатковому капіталі на суму 35,2 млрд грн. За несприятливим макроекономічним сценарієм ці ж установи, а також ще 7 банків потребуватимуть вже 73,8 млрд грн.

Це значною мірою обумовлено амортизацією застави, тобто поступовим виключенням застав за непрацюючими кредитами з оцінки кредитного ризику. Отже, для забезпечення стійкості таких установ в умовах гіпотетичної кризи діє вимога у дотриманні вищих за мінімальні рівнів достатності капіталу.

Банки, капітал яких за результатами стрес-тестування опускався нижче встановленого мінімального рівня, для підвищення власної стійкості повинні будуть дотримуватися визначених Національним банком вимог з достатності капіталу, або ж здійснити заходи для зниження профілю ризиків, тобто виконати реструктуризацію. Ці заходи можуть включати покращення якості кредитного портфеля, оптимізацію структури активів та пасивів, коригування бізнес моделі. У разі реалізації таких заходів вимоги можуть бути пом'якшені або ж скасовані. При цьому, регулятор встановлює строк виконання вимог – до кінця вересня 2020 року.

За характеристикою Національного банку України особливістю цього річного стрес-тестування стала прискіплива увага до портфеля споживчих кредитів. Оцінка стійкості виявила, що не всі банки, які активно займаються споживчим кредитуванням, мають консервативні підходи до визначення кредитного ризику. Вони суттєво недооцінюють можливе погіршення якості кредитного портфеля у разі реалізації несприятливого макроекономічного сценарію. Такі висновки регулятора мають бути враховані банками.

Отже, за результатами оцінки стійкості для банків визначено необхідний рівень нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) та нормативу достатності основного капіталу (Н3). Необхідний рівень нормативів достатності капіталу буде розраховано регулятором таким чином, щоб забезпечити виконання банками мінімальних вимог Н2 та Н3 за базовим сценарієм (10% та 7% відповідно) та знижені вимоги за вказаними нормативами за несприятливим сценарієм (5% та 3,5% відповідно) на всьому прогностичному горизонті тривалістю три роки (до 2021 року включно).

Потрібно зазначити, що Національний банк продовжуватиме проведення щорічної оцінки якості активів та стрес-тестування. Як свідчить регулятор, макросценарії для стрес-тестування будуть змінюватись так, щоб виявити вразливі точки банківського сектору і окремих банків. Водночас ті банки, які за результатами стрес-тестування цього та попереднього років не потребували додаткового капіталу, у 2020 році не проходитимуть стрес-тестування. Вони

проходитимуть лише оцінку якості активів.

Таким чином, можна зробити висновок, що для забезпечення фінансової стабільності Національний банк ефективно використовує макроекономічне стрес-тестування, як один із ключових методів макропруденційної політики, який дозволяє попередити потенційні шоки для банківського сектору і країни в цілому.

Література

1. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України // Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 460. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>

2. Великі банки повинні ретельніше працювати над створенням запасу міцності на випадок жорсткої кризи – висновки за результатами оцінки стійкості банків [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/veliki-banki-povinni-retelnishe-pratsyuvati-nad-stvorenyam-zapasu-mitsnosti-na-vipadok-jorstkoyi-krizi--visnovki-za-rezultatami-otsinki-stiykosti-bankiv>

УДК 336. 77:336. 748 (477)

Гвоздь Т.І. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр факультету економіки та управління

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

АНАЛІЗ СТАНУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ

Макроекономічна нестабільність та монетарні деформації, пов'язані з недосконалістю інструментів та заходів реалізації монетарної політики, загострюють проблеми пошуку стабілізаційних механізмів банківської системи. Монетарна політика сама по собі не генерує фінансову стабільність, яка передбачає поєднання функцій стратегічного розвитку та антикризового регулювання банківської системи. Без забезпечення фінансової стабільності банківської системи практично неможливо досягти основної цілі держави – сталого економічного зростання. Саме тому, дослідження особливостей стану та режиму грошово-кредитної політики, який використовує регулятор в сучасних умовах розвитку економіки України є актуальним завданням.

Наразі, Національний банк застосовує пом'якшену монетарну політику, яка проявляється в поступовому зниженні облікової ставки. Так, з 25 жовтня 2019 року Правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку до 15,5% річних, що пов'язано зі стійкою тенденцією до уповільнення інфляції до цілі 5%.

У вересні споживча інфляція в річному вимірі зменшилась до 7,5% і була навіть нижчою, ніж передбачав регулятор у липні. В основі цієї стійкої тенденції – поступове послаблення фундаментального тиску на ціни. Ознакою цього є стрімке уповільнення базової інфляції. Жорстка монетарна політика стала однією з причин зміцнення обмінного курсу та покращення інфляційних очікувань. Це з певним часовим лагом помітно позначається на цінах та нівелює вплив все ще стійкого споживчого попиту та гіршого врожаю окремих овочів, які тиснуть на ціни в бік підвищення.

Необхідно відмітити, що як і раніше, Національний банк України очікує, що інфляція зменшиться до 6,3% за підсумками 2019 року. З одного боку, базова інфляція уповільнюватиметься суттєвіше, ніж передбачалося раніше, а ціни на паливо залишатимуться нижчими минулорічних через міцніший обмінний курс гривні. З іншого боку, на ціни у бік зростання тиснутиме нижча пропозиція окремих овочів. Однак в цілому ці чинники компенсуватимуть один одного, і тому прогноз інфляції на цей рік залишається незмінним.

Також, оптимістичним залишається прогноз регулятора і стосовно індексу споживчих цін у 2020 р [1]. На початку року інфляція увійде в цільовий діапазон 5% +/-1 п.п., а наприкінці – знизиться до 5%, що відповідатиме середньостроковій цілі режиму інфляційного таргетування. Уповільненню зростання цін сприятимуть, як і цього року, досить жорсткі монетарні умови. Навіть за поступового зниження облікової ставки її реальне значення залишиться високим з огляду на поліпшення інфляційних очікувань.

Порівняно високі реальні процентні ставки підтримуватимуть інвестиційну привабливість гривневих фінансових інструментів та, відповідно, позначатимуться на обмінному курсу гривні.

За словами Голови НБУ Я. Смолія, як наслідок, більш сприятлива, ніж очікувалося раніше, ситуація на валютному ринку нівелюватиме тиск на ціни з боку внутрішнього попиту, який за новим прогнозом буде дещо вищим, ніж передбачалося досі [1].

Також поступовій дезінфляції сприятимуть:

- виважена фіскальна політика,
- відносно низькі ціни на енергоресурси на світових ринках,
- зростання пропозиції продовольчих товарів завдяки підвищенню продуктивності сільськогосподарського виробництва.

Потрібно зазначити, що Національний банк також здійснив оновлення інших макроекономічних прогнозів [1].

Так, у зв'язку зі стійкішим внутрішнім попитом, збільшенням продуктивності у сільськогосподарському виробництві і поліпшенням споживчих настроїв були підвищені прогнози темпів економічного зростання на 2019–2020 роки до 3,5% та на 2021 рік – до 4%. Водночас стримуючими факторами для економічного зростання у наступному році можуть стати уповільнення світової економіки та погіршення умов торгівлі.

Дефіцит поточного рахунку у 2019 році звузиться до 2,9% ВВП, попри

міцніший обмінний курс гривні. Однак, у 2019–2021 роках він залишатиметься в прийнятних межах. Цьому сприятимуть кращі умови торгівлі та високий врожай зернових.

Натомість, у наступних роках дефіцит поточного рахунку дещо розшириться внаслідок зменшення обсягів транзиту газу та погіршення цінових умов на світових товарних ринках. Зокрема, регулятор передбачає дещо нижчі ціни на залізну руду та вищі – на енергоносії [1].

Базою для розробленого Національним банком України прогнозу макроекономічних показників є подальша співпраця з Міжнародним валютним фондом, з яким до кінця 2019 року передбачається укладання нової програми співпраці. Це дозволить Україні отримувати інше офіційне фінансування, покращувати умови доступу до міжнародних ринків капіталу, а також підтримувати інтерес інвесторів до українських активів.

У результаті, обсяг міжнародних резервів, попри суттєві виплати за зовнішнім боргом, у наступні роки коливатиметься на рівні 23–24 млрд дол. США. Цього має бути достатньо для фінансування майбутнього імпорту впродовж трьох місяців [1].

Однак, Національний банк вбачає дві основні загрози щодо макроекономічного прогнозу, за яким не буде дотримано інфляційної цілі у 5%:

1) ризик відтермінування укладання нової програми співпраці з МВФ.

2) ризик посилення загроз для макрофінансової стабільності, насамперед внаслідок рішень українських судів.

Реалізація цих ризиків може погіршити курсові й інфляційні очікування та ускладнити доступ до міжнародних ринків капіталу в умовах пікового боргового навантаження на державу.

Необхідно відмітити, що актуальними на сьогодні для української економіки залишаються й такі загрози:

- повне припинення транзиту газу з Росії територією України,
- посилення торговельних війн та підвищення турбулентності на глобальних фінансових ринках,
- ескалація військового конфлікту та нові торговельні обмеження з боку Росії.

Проте, регулятор вважає, що хоч баланс ризиків з початку вересня 2019 р. не змінився, але змінилися економічні передумови – спостерігається більш стрімке зниження фундаментального інфляційного тиску. Це створило підстави для дещо швидшого пом'якшення монетарної політики у цьому році, ніж передбачав попередній макроекономічний прогноз, і Правління Національного банку України отримало змогу знизити облікову ставку одразу на 1 процентний пункт – із 16,5% до 15,5%.

Потрібно зазначити, що прогнозний сценарій Національного банку передбачає подальше зниження облікової ставки до 8% на кінець 2021 року за умови стійкого зниження інфляції до цілі 5% [1]. Однак фактична швидкість, фактичні кроки, якими буде керуватися регулятор, залежатиме від багатьох

передумов.

Водночас, за словами Голови НБУ Я.Смолія, існують можливості і для більш швидкого зниження облікової ставки до 8%. Важлива умова для цього – прискорене втілення в життя ключових внутрішніх реформ. Мова йде як про реформи, передбачені меморандумом про взаємодію між Урядом та Національним банком, так і про судову реформу як необхідну передумову забезпечення верховенства права в Україні.

Література

1. Виступ Голови Національного банку Якова Смолія під час прес-брифінгу щодо рішень з монетарної політики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/vistup-golovi-natsionalnogo-banku-yakova-smoliya-pid-chas-pres-brifingu-schodo-rishen-z-monetarnoyi-politiki-6826>

УДК [336.71:004.771]:005.334 (477)

Кутах Н.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр, факультет економіки та управління

Науковий керівник – д.е.н , професор Захарченко В.І

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРВІСІВ ТОКЕНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Все більшої популярності набувають в Україні сервіси безконтактної оплати з використанням смартфонів та інших пристроїв, які підтримують технологію NFC. Сервіси токенизації дають змогу використовувати реквізити платіжних карток (у тому числі виключно з магнітною смугою) для безконтактних розрахунків за цією технологією. При цьому, за даними Національного банку України, вже кожна дев'ята активна платіжна картка в Україні є безконтактною – 4,0 млн шт. (зростання на 44,3% порівняно з початком 2018 року) [1].

Намагаючись запровадити нові фінансові сервіси, інноваційні компанії разом із працюючими на українському безготівковому ринку комерційними банками розвивають і відповідну платіжну інфраструктуру.

Так, наприклад, Mastercard у партнерстві з ПриватБанком та сервісом LiqPay у листопаді 2019 р. запустили в Україні сервіс MDES for Merchants, що дозволяє зберігати токени замість карткових даних в електронній комерції, а відтак – підвищує рівень захисту онлайн-транзакцій та покращує споживацький досвід. Першими платформу інтегрували MEGOGO.NET, OLL.TV, AUTOLUX та Приват24.

Mastercard у партнерстві з ПриватБанком та платіжним сервісом LiqPay запустили Mastercard Digital Enablement Service for Merchants, що є частиною діджитал-платформи Mastercard (MDES), яка працює з глобальними цифровими гаманцями (Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay та ін.). Новий сервіс токенизації для торговців замінює карткові дані на токени і дозволяє онлайн-торговцям значно підвищити рівень завершених оплат завдяки високому рівню довіри до таких транзакцій з боку банків-емітентів.

Як зазначено на сайті ПАТ КБ «ПриватБанк» [2] користувачам не буде потрібно під час кожної оплати вводити реквізити фізичної картки, також рішення робить банківську картку фактично безстроковою онлайн. Адже в оцифрованому вигляді картка залишається дійсною, навіть коли термін її фізичного аналога завершився та потрібно перевипустити пластик: дані нової картки синхронізуються із токеном. Все це спрощує та пришвидшує розрахунки в інтернеті та покращує досвід користувача.

Потрібно відзначити, що LiqPay забезпечує роботу нової платформи токенизації з онлайн торговцями, які до неї підключені в Україні. Під час оцифровки картки в онлайн-магазині банківська картка отримує унікальний номер (токен) – як і в мобільних гаманцях. Токенизацію здійснює діджитал-платформа MDES від Mastercard.

Підвищений рівень безпеки токенизованих транзакцій забезпечує унікальна криптограма для кожної транзакції, а крім того при оцифровці карток в різних онлайн-магазинах кожен онлайн-торговець отримує індивідуальні токени до кожної картки. Такий захист операцій відповідає системі міжнародних стандартів EMV.

Токенизація карток, які вже зберігаються в онлайн-кабінеті торговця, відбувається за допомогою LiqPay. Якщо картку додають до онлайн-кабінету вперше, токен згенерується під час першої транзакції. Токенизація карток відбувається зі згоди клієнта. Картка, емітована будь-яким українським банком, може бути токенизована торговцем за допомогою платформи Mastercard.

За словами Юрія Батхіна, віце-президента з розвитку бізнесу Mastercard в Україні, який би спосіб оплати не обирав споживач – картка, телефон чи будь-який інший пристрій – Mastercard фокусується на тому, щоб зробити процес оплат у діджитал-середовищі простим, швидким та максимально захищеним, як і у фізичному світі. Наразі частка успішних транзакцій в e-commerce в Україні становить 80%. А це означає, що кожна п'ята частина онлайн-розрахунків не завершується. При цьому темпи розвитку електронної комерції щонайменше вдвічі випереджають традиційний ритейл. За глобальними даними Mastercard, рівень успішних транзакцій підвищується на 6% у випадку транзакцій з MDES for Merchants порівняно зі звичайними транзакціями в електронній комерції. Поява платформи токенизації для торговців в Україні надасть користувачам додаткову впевненість у безпечності транзакцій, зручність через подовження терміну дії картки та стимулюватиме розвиток українського e-commerce [2].

ПАТ КБ «ПриватБанк» зазначає, що рішення MDES for Merchants сьогодні вже доступне в Україні на онлайн-ресурсі для перегляду відео та телебачення MEGOGO.NET, у сервісі інтернет-телебачення OLL.TV, онлайн-сервісі з продажу квитків перевізник AUTOLUX та в мобільному банкінгу Приват24. Необхідно відмітити, що токенизація онлайн еквайрингу є проривною подією для ринку, яка стане значним стимулом для розвитку інтернет торгівлі в Україні, діджиталізації офлайн послуг та сервісів [2]. За словами члена правління ПриватБанку Сергія Харітича, реалізація спільного з Mastercard рішення дозволить клієнтам у сфері електронної комерції надати користувачам банківських карток найбільш досконалий новий рівень безпеки, при цьому - забезпечуючи максимальну швидкість і комфорт при проведенні платежів.

Потрібно зазначити, що впровадження рішення MDES for Merchants відкриває нові можливості розвитку бізнесу для онлайн-торговців: такий спосіб розрахунків усуває бар'єри покупців щодо безпеки оплат. За даними Mastercard, 80% європейців мають сумнів щодо безпеки зберігання та передачі даних карток. Використання ж посиленого захисту нової платформи дозволяє покупцям на інтернет-майданчиках отримати новий досвід, переконатися в безпечності транзакцій та завершити їх, а відтак покликана стати одним із драйверів ринку електронної комерції.

Таким чином, цифрова економіка суттєво трансформує банківський бізнес у результаті стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Це сприяє прагненню банківських установ зайняти провідні позиції на фінансових ринках, стимулює їх до використання інноваційних технологій банківського обслуговування. Тому, лише ті банки, які в повному обсязі усвідомлюють ці процеси, отримують низьку вартість трансакцій, цілодобове обслуговування, розширення клієнтської бази та каналів збуту, а також збільшення операційних та комісійних доходів.

Література

1. Ринок платіжних карток в Україні [електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
2. Сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [електронний ресурс]. URL: <https://privatbank.ua/news/2019/11/14/1066>

УДК 336. 77:336. 748 (477)

**Коваленко А. Г. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

ТИПИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Одним з необхідних умов ефективного розвитку економіки є формування чіткого механізму грошово-кредитного регулювання, що визначається монетарною політикою та дозволяє впливати на ділову активність, сукупний попит, стан кредитного ринку, контролювати діяльність комерційних банків, стабілізувати грошовий обіг. Таким чином монетарна політика займає одне з ключових положень в макроекономічному регулюванні.

Ключовим суб'єктом грошово-кредитного регулювання виступає держава, яка через представницькі органи регулює монетарну сферу. До таких органів належать центральний банк з належними йому функціями провідника грошово-кредитної політики держави, відповідні урядові структури, наглядові органи, комерційні банки, великі компанії, страхові установи тощо. Типи монетарної політики обумовлені її цілями (рис 1).

Рис. 1. Система цілей грошово-кредитного регулювання [2, с. 8].

Стратегічні цілі монетарної політики повинні не суперечити загальним цілям економічної політики держави та бути суміжними із довгостроковими цілями уряду. Тобто, вони мають бути спрямовані на досягнення економічного зростання, забезпечення високого рівня зайнятості, стабілізації цін та підтримання купівельної спроможності грошової одиниці.

Досягнути усіх стратегічних цілей одразу неможливо, оскільки вони суперечать одна одній. Наприклад, неможливо досягнути високого рівня зайнятості при низькому рівні інфляції, оскільки фінансування державою заходів щодо підготовки фахівців, для забезпечення «повної зайнятості», може стати наслідком дефіциту державного бюджету, що призведе до інфляційних процесів в економіці. Тому, через протиріччя між стратегічними цілями, центральні банки та уряди країн, при здійсненні монетарної політики, вибирають, залежно від економічної ситуації, одну із стратегічних цілей.

Досягнення стратегічних цілей центральним банком є доволі складним і довготерміновим завданням, для їх досягнення та ефективного результату, важливим є реалізація проміжних цілей грошово-кредитної політики центрального банку. Головним завданням проміжних цілей є пошук балансу чи стримування кон'юнктури на товарних і грошових ринках. Виділяють чотири основні типи проміжних цілей грошово-кредитної політики: таргетування валютного курсу, таргетування грошових агрегатів, таргетування інфляції та грошово-кредитна політика без номінального якоря.

Тактичні цілі монетарної політики носять короткотерміновий характер і спрямовані забезпечувати досягнення проміжних цілей. Система тактичних цілей покликана запобігати помилкам при реалізації монетарної політики. Тактичні цілі грошово-кредитної політики, центрального банку, мають регулюючий вплив та є короткостроковими [2, с. 43].

Усі цілі монетарної політики пов'язані між собою, від їх спрямованості визначається тип монетарної (грошово-кредитної) політики.

В економічній літературі є кілька критеріїв класифікації грошово-кредитної політики. Найбільш популярною є класифікація грошово-кредитної політики за впливом її інструментів на пропозицію грошей [1, с. 77]. За цим критерієм виділяють два типи грошово-кредитного регулювання: політику дешевих грошей (монетарної експансії) та політику дорогих грошей (монетарної рестрикції), що є протилежними за спрямованістю з усіх варіантів регулювання грошової пропозиції. Проте, між ними виділяють проміжні варіанти, монетарної політики, такі як – політика рефляції та політика дезінфляції.

Експансійна політика характеризується довільним та швидким зростанням грошової маси. На етапі експансійної монетарної політики послаблюється контроль за емісійною діяльністю комерційних банків, збільшуються обсяги рефінансування, відбувається зниження процентних ставок на грошовому ринку, що призводить до «здешевлення» грошей. Метою політики «дешевих» грошей є стимулювання кредитної активності комерційних банків.

Зазвичай, метою експансійної монетарної політики є стимулювання ділової

активності, економічного зростання, підвищення рівня зайнятості та інші стратегічні цілі, що характеризують реальний сектор економіки і не визначають рівень цін. Наведені цілі в короткостроковому періоді досягаються шляхом нарощення платоспроможного попиту та за допомогою зменшення процентної ставки за кредитами. Ці чинники сприяють зростанню обсягів кредитів у реальний сектор економіки, що сприяє збільшенню обсягів виробництва, а це, у свою чергу, призводить до збільшення робочих місць та зайнятості. Відповідно, збільшуються доходи та заощадження населення, які формують інвестиційний потенціал, розвивається споживче кредитування.

Однак, довгострокова експансійна грошово-кредитна політика має негативний ефект на економіку, що проявляється у безконтрольному нарощуванню грошей та високому рівні інфляції, що має згубний вплив на економіку. Попередити та зупинити інфляційні процеси буває досить складно, тому за нормальних умов уряди намагаються уникати експансійної монетарної політики.

Більш дієвою є політика рефляції, яку ще називають політикою «м'якої» інфляції. За даним типом монетарної політики пропозиція грошей є контрольованою та нарощується повільно. Рефляцію зазвичай проводять після рестрикційної політики, оскільки вона передбачає поступове повернення до рівня цін, які були до рестрикції. Поступово відновлюється обсяги грошей в обороті та рівень процентної ставки. При такій політиці інфляція підтримується на низькому рівні, і стає регульованим, стимулюючим чинником розвитку економіки без негативних впливів на стабільність грошей. При здійсненні рефляційної монетарної політики важливим є не перейти межу, за якою інфляція стане зростаючо-неконтрольованою та підірве вартість грошей.

Рестрикційна монетарна політика (політика обмеження) полягає у скороченні грошової пропозиції, зменшенні маси грошей в обороті та підвищенні процентної ставки на грошовому ринку. Основними важелями здійснення монетарної рестрикції є становлення жорстких умов вторинної емісії, що полягає у зниженні обсягів рефінансування центральним банком комерційних, зростанні вартості кредитних ресурсів для підприємців та населення, та зменшенні їх обсягів. Даний тип грошово-кредитної політики зазвичай застосовується в умовах високої інфляції для гальмування подальшого її росту та стабілізації рівня цін. Рестрикційна монетарна політика зазвичай супроводжується системою жорстких фінансово-бюджетних заходів на ринкову кон'юнктуру: зниженням бюджетних витрат та дефіциту державного бюджету, підвищенням оподаткування, зменшенням податкових пільг, та інших. Грошово-кредитна рестрикція протилежна щодо експансійної монетарної політики по впливу на економічну кон'юнктуру, і її називають ще політикою дефляції, або «дорогих грошей».

Таким чином, стабілізаційна здатність монетарної політики відіграє важливу роль на переломних стадіях економічного циклу – під час виходу з депресії, кризи виробництва, економічному спаді, тощо. За допомогою

відповідних інструментів монетарна політика здатна сповільнювати та знижувати негативні наслідки для економіки при кожному з цих процесів, залежно від орієнтирів загальноекономічної політики держави.

Література

1. Ісаєва О. В. Монетарна політика: сутність та сучасне становище в Україні. / О. В. Ісаєва, П. Г. Мідна //Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. О. В. Коваленко. - Запоріжжя, 2017. – Вип. 6-2 (12). - С. 76 – 79.

2. Стельмах В.С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.

УДК 336.7

Гудзенко С.Ю. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр,
факультет економіки та управління

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ефективність функціонування реального сектору економіки багато в чому залежить від якісного стану діючої в країні банківської системи і зокрема від системи банківського кредитування. Такий вид банківського кредиту, як споживчий кредит, відіграє суттєву роль у задоволенні потреб, які виникають у населення, підвищенні його життєвого рівня, забезпеченні соціально-економічного захисту та розвитку, соціальної відповідальності кредиторів. Розвиток та удосконалення кредитування населення є одними з передумов ефективної та прибуткової роботи банків, а також зростання задоволення потреб населення, підвищення платоспроможного попиту. Тому імплементація інноваційних підходів саме у цьому напрямі банківської діяльності матиме позитивний вплив на кредитора та позичальника.

На проблемах розвитку банківського кредитування загалом і кредитування населення зокрема зосереджують увагу багато науковців. Питанням впровадження інновацій у цій сфері бізнесу присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як, зокрема, С.А. Демінський, О.Л. Лаврик, К.Д. Лапшина, О.М. Паливода, Ю.М. Петрушенко, Н. Чен, А. Гош, Н.С. Ламберт, В. Глущенко, Г. Музиченко, Л. Примостка, І. Сало, Солоділова К.В., Шафранова О.В., О. Болдирєв, Н. Жукової та ін. Проте в умовах волатильності ринку та

швидкого розвитку технологій це питання набуває все більшої актуальності і потребує подальшого дослідження.

У сучасних трансформаційних умовах розвитку економіки банківське кредитування виконує основну роль у процесі перерозподілу капіталу, адже банківський кредит забезпечує рівновагу між тимчасово вільними коштами та обсягами ресурсів.

Налагоджене кредитування реального сектору економіки позитивно впливає на обсяги ВВП. Як наслідок, збільшується реалізація товарів та послуг, зростає кількість робочих місць та підвищується добробут населення.

Банківський кредит відіграє значну роль у розвитку економіки країни і залежить від рівня розвитку економічних відносин. Лише в умовах ринкової економіки всі прояви ролі банківського кредиту розкриваються в повному обсязі [1].

Внаслідок банківської кризи 2014–2017 рр. в Україні значно скоротилася кількість банківських установ. Порівняно з 2014 р. у 2018 р. кількість діючих банків скоротилась на 45,6% (із них 68% – малі банки, 14% – середні, 15% – великі та 3% – найбільші банки) [2].

Із 2013 до 2018 р. кредитування фізичних осіб поступово зменшувалося. Зменшення суми кредитів, наданих фізичним особам, відбулося внаслідок скорочення депозитної бази банків, погіршення платоспроможності кредиторів та зміни курсу валюти. У цей час простежувалися труднощі з обслуговуванням кредитів банківськими установами, особливо в іноземній валюті, через зміну курсу гривні до іноземних валют, зниження реальної заробітної плати та міграцію [3].

Із січня 2018 р. сума наданих кредитів фізичним особам зростає. Станом на серпень 2018 р. фізичним особам було надано 202 683 млн. грн., що на 14% більше від показника 2017 р. Із них 73% займають споживчі кредити, 25% – кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості [2]. Такий розподіл зумовлений тим, що за споживчого кредитування значно менші ризики неповернення коштів.

З 2010 по 2018 роки споживче кредитування в Україні розвивалося нерівномірно. У 2013–2014 роках ринок кредитування фізичних осіб почав поступово відновлюватися. Про це свідчить активізація обсягів кредитування банківськими установами фізичних осіб в 1,1 рази, а саме з 187 629 млн. грн. у 2012 році до 211 215 млн. грн. у 2014 році. Проте у 2015–2016 роках, спостерігалось падіння рівня банківського кредитування фізичних осіб в 1,3 рази, а саме з 211 215 млн. грн. у 2014 році до 163 333 млн. грн. у 2016 році. 2017 та 2018 роки характеризуються певним зростанням на ринку і кількість виданих кредитів зросла на 20% [4].

Серед банківських кредитів, наданих фізичним особам, за цільовим спрямуванням найбільшу частку займають споживчі кредити (табл. 1).

Обсяги кредитування банками фізичних осіб, млн. грн.

Період	Усього	Споживчі кредити	На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	Інші кредити
2008	280 490	186 088	88 352	6 050
2009	241 249	137 113	98 792	5 343
2010	209 538	122 942	81 953	4 643
2011	201 224	126 192	70 447	4 585
2012	187 629	125 011	58 427	4 191
2013	193 529	137 346	51 447	4 736
2014	211 215	135 094	71 803	4 318
2015	174 869	104 879	66 169	3 821
2016	163 333	101 528	58 549	3 255
2017	174 182	122 066	48 268	3 848
2018	201 102	151 625	44 458	5 019

З 2011 року щомісячно видавалося споживчих кредитів на суму понад 8 млрд. грн. Така тенденція могла б спричинити нову хвилю активізації споживчого кредитування, але до кінця 2011 року не збереглась. Обсяг кредитів домашнім господарствам на кінець 2012 року становив 187,6 млрд. грн. Отже, кредитування населення до 2013 року не було відновлене до докризових обсягів [4].

У 2011–2014 роках на ринку споживчих кредитів активно розвивався лише сегмент дрібних кредитів, а саме готівкові кредити, кредитні карти та кредити на споживчі товари. Вони й забезпечили поживлення цього сегменту, про що свідчить деяке зростання (близько 10%), проте відновленню докризових обсягів кредитування завадила політична та економічна нестабільність в державі, а вже за 2014–2015 роки спостерігалось скорочення 4 його обсягів на 22,4%, або на 30 215,0 млн. грн. На тлі економічної нестабільності в країні багато банків через підвищення ризиків цього виду кредитування взагалі згорнули його. Так, у 2016 році питома вага споживчих кредитів становила 62,2%, кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості – 35,9%, інших кредитів – 2,0%, іпотечних кредитів – 36,9% від загального обсягу наданих банківськими установами кредитів [5].

Станом на серпень 2018 р. надано 46 948 млн. грн. іпотечних кредитів. Починаючи з 2015 р. спостерігаємо скорочення обсягів іпотечного кредитування, що обґрунтовується низкою наявних проблем таких, як відсутність гарантійних фондів іпотечного страхування, нерозуміння населенням процесів іпотечного фінансування, недовіра населення до українських банків, наявність на ринку іпотечного кредитування універсальних банків, адже в багатьох розвинених країнах працюють спеціалізовані [5].

Велике значення під час банківського кредитування населення відіграє страхування банком окремого кредиту чи кредитного портфеля.

Страховальником у такому разі виступає не позичальник, а банк. У процесі дії кредитної угоди категорія якості кредиту може змінюватися. Тоді з метою зменшення витрат на страхування банкам слід страхувати не всі кредити під час їх надання, а лише ті, у процесі обслуговування яких простежується тенденція до зміни якості. Таким чином, банк отримує відшкодування від страхової компанії у разі непогашення позичальником боргу і не несе витрат на його стягнення чи реалізацію заставного майна. Страхова компанія, згідно з принципом суброгації, має можливість проводити роботу з позичальником щодо відшкодування понесених нею витрат. Проте недоцільно використовувати одночасно і страхування відповідальності позичальника, і страхування банком кредиту, оскільки, відповідно до принципу контрибуції, страхові компанії можуть розподілити між собою необхідну суму виплат, а витрати на страхування несуть і банк, і позичальник.

Отже, у процесі банківського кредитування населення необхідно використовувати не лише обов'язкове, але й добровільне страхування. Запровадження практики bancassurance надає переваги комплексного обслуговування, сприяє кращому задоволенню потреб клієнтів, а також слугує додатковим джерелом доходу для банку. Тому цей напрям взаємодії між банками та страховими компаніями під час кредитування населення є перспективним.

Сьогодні спостерігається зменшення частки кредитів, наданих фізичним особам, у загальному обсязі кредитування. Для активізації банківського кредитування населення необхідно використовувати інноваційні підходи у цьому сегменті банківської діяльності.

Основним фактором покращення стану вітчизняної банківської системи є довіра населення та його впевненість у стабільному стані економіки країни. У банків виникає необхідність у вдосконаленні кредитної політики для запобігання появи проблемної заборгованості шляхом застосування жорстких умов для надання кредиту. Вирішенням для вже наявної проблемної заборгованості є продаж цих кредитів колекторським агентствам.

Розвиток партнерських програм спільного споживчого кредитування та практики bancassurance дасть змогу банкам диверсифікувати спектр продуктів для населення, залучити нових клієнтів, розширити кредитний портфель, отримати додаткові комісійні доходи, що підвищить ефективність кредитування населення.

Література:

1. Кузнєцова Л.В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектору економіки України. Економічний простір. 2008. №20/1. С. 107–115. URL: http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/KMBD/konkurs/Konkurs2016/.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua.
3. Солоділова К.В., Шафранова О.В. Сучасний стан кредитування в Україні. Молодий вчений. 2017. № 3(43). С. 844–847.

4. Огляд банківського сектору / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>.

5. Грошово-кредитна та фінансова статистика – 2017 / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45361172>.

УДК 346.62

Лозумірська Н.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

АНАЛІЗ СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

Відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року головною метою реформування цього сектору є створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС [1].

Проте, однією з найактуальніших задач на сучасному етапі розвитку фінансового сектору є питання розвитку інфраструктури, технічних, технологічних, електронних та програмних засобів для забезпечення належного рівня безготівкових розрахунків, інакше кажучи Cashless.

Необхідно відмітити, що з цією метою Програма серед усіх інших завдань, передбачає:

1) Підвищити прозорість та продуктивність банківської системи, у т. ч. за рахунок впровадження цифрових технологій та безпаперових бізнес-процесів, використання новітніх ІТ-технологій, спрощення та оптимізації діяльності учасників фінансового сектору.

2) Зменшити частку готівкових розрахунків і частку готівки в грошовій масі за рахунок упровадження новітніх технологій, залучення інноваційних надавачів платіжних послуг та створення сприятливих умов для використання електронних платіжних засобів.

3) Створити конкурентне середовище для впровадження та використання інноваційних платіжних послуг та сервісів.

4) Запровадити необхідну законодавчу базу для використання новітніх технологій у банківській сфері, розширити методи ідентифікації клієнтів.

5) Стимулювати розвиток ринку FinTech.

Аналіз стану платіжного ринку в Україні свідчить, що розширення платіжної інфраструктури та зростаюча популярність інноваційних способів оплати сприяє сталому розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні.

Так, зокрема, за даними Національного банку України, загальна кількість операцій (безготівкових та отримання готівки) із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за результатами першого півріччя 2019 року становила 2 352 млн шт., а їхній обсяг – 1 667 млрд грн [2]. Ці показники, якщо порівняти з першим півріччям 2018 року, зросли на 28% кожен.

Водночас кількість безготівкових операцій становила 1 918,1 млн шт., а їхній обсяг – 823,2 млрд грн. Тобто сьогодні безготівковими є вісім із десяти операцій з платіжними картками.

Частка безготівкових розрахунків з початку цього року зросла на 4,3% і становила 49,4% (у першому та другому кварталах 2019 року – 49,6% та 49,2% відповідно).

Розподіл безготівкових операцій із використанням платіжних карток за підсумками першого півріччя 2019 року свідчить, що найбільша кількість операцій припадає на розрахунки в торговельних мережах – 51%. За обсягами безготівкових операцій домінують перекази з картки на картку – 40,5%.

Потрібно зазначити, що загальна кількість платіжних карток в Україні станом на 01 липня 2019 року становила 63,2 млн шт. (з них понад 60% – це активні платіжні картки), що на 6% більше, якщо порівнювати з початком 2019 року.

Зберігається тренд щодо поширення безконтактних платежів, зокрема за допомогою смартфонів та інших NFC-пристроїв. Їхня популярність зумовлена безпекою, швидкістю та зручністю таких операцій.

Так, безготівкові операції за допомогою безконтактних та токенизованих карток (такі, що створені в результаті заміни реквізитів платіжних карток (у тому числі виключно з магнітною смугою) на унікальні цифрові ідентифікатори, які далі використовуються для здійснення операцій з використанням гаджетів з функцією NFC (зокрема, через платіжні сервіси Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay та інші)) разом становлять майже третину від загальної кількості та обсягу безготівкових операцій з використанням платіжних терміналів (30% та 29% відповідно). При цьому, продовжує зростати й кількість таких карток. З початку цього року кількість безконтактних платіжних карток збільшилась більше, ніж на третину (на 36%) – до 5,3 млн шт., токенизовані платіжні картки зросли майже на чверть (на 24 %) – до 1,4 млн шт. Тобто, кожна сьома платіжна картка в Україні є безконтактною.

Національний банк акцентує, що популярність безконтактних операцій позитивно впливає на розширення безконтактної платіжної інфраструктури. З початку 2019 року мережа безконтактних торговельних платіжних терміналів зросла на 18,7 % – до 262,8 тис. од. На сьогодні вже 86% торговельних POS-терміналів в Україні забезпечують можливість здійснення безконтактної оплати

(станом на 1 січня 2019 року – 79,4%).

Співвідношення загальної кількості платіжних терміналів (контактних та безконтактних) до чисельності постійного населення України станом на 1 липня 2019 року становило майже 8 тис. шт. на 1 млн населення. Водночас регіональний розподіл термінальної мережі на території України залишається нерівномірним. За кількістю платіжних карток та платіжних пристроїв для їхнього обслуговування домінують м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. Найменша кількість платіжних пристроїв спостерігається на заході країни та у Луганській, Донецькій областях.

Загальна кількість банківських пристроїв самообслуговування (банкоматів та програмно-технічних комплексів самообслуговування) в Україні залишилася майже без змін.

Отже, необхідно й надалі розвивати платіжний ринок України. Для цього, відповідно до Концепції проекту «A9. Cashless economy» [3], одними із основних заходів, які необхідно вжити, може стати закріплення на законодавчому рівні норми щодо максимізації здійснення виплат заробітної плати за допомогою платіжних карток та здійснення всіх соціальних виплат і пенсій через безготівкові канали. Питання переведення платежів із готівкової форми в безготівкову актуальне з огляду на значну частку економіки, яка знаходиться "в тіні". Для функціонування тіньової економіки необхідним є основоположний ресурс – готівка. Чим меншим буде обіг готівки, тим складнішими будуть умови для ведення тіньового бізнесу. Такий крок дасть змогу збільшити кількість власників платіжних карток, що, відповідно, сприятимуть підвищенню попиту з боку споживачів на здійснення розрахунків в безготівковій формі. За таких умов споживачі будуть віддавати перевагу прозорому легальному бізнесу, який забезпечує можливість здійснення розрахунків в безготівковій формі. Натомість, частка тіньового бізнесу, який змушений буде або втрачати клієнтів, або виходити "з тіні", зменшуватиметься [4].

Література

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору до 2020 року [електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>.
2. Ринок платіжних карток, 1 півріччя 2019 року [електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/files/CnrJZCkPYxtryVA>
3. A9. Cashless economy. Концепція проекту [електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31538042>.
4. Е. Веремийченко. Как развивается cashless в Украине [електронний ресурс]. URL: <https://biz.nv.ua/experts/kak-razvivaetsja-cashless-v-ukraine-2456085.html>.

**Ганечко Б.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ БАЗЕЛЬ III В УКРАЇНІ

У відповідь на виклики глобальної фінансово-економічної кризи Базельський комітет в грудні 2010 р. прийняв два документи – «Загальні регуляторні підходи до підвищення стійкості банків і банківських систем» [1] та «Міжнародні підходи до оцінки ризику ліквідності, стандартів і моніторингу» [2], також відомі як Базель III.

Нові стандарти являють собою реформу регулювання капіталу й ліквідності на міжнародному рівні, спрямовану на зміцнення банківського сектора, підвищення його здатності переживати фінансові й економічні стреси незалежно від джерела їх походження, а також на вдосконалення банківського регулювання і нагляду.

Нова редакція «Міжнародної конвергенції оцінки капіталу і стандартів капіталу: нові підходи», що дістала назву Базель III, містить низку документів, правил та рекомендацій, які становлять його основу. Міжнародна конвергенція встановлює нові мінімальні вимоги до капіталу, нові показники ліквідності та «левєридж», а також пропонує нові методики й підходи до оцінювання ризиків.

Крім того, документ вводить більш жорсткі стандарти нагляду за банківською діяльністю, зокрема підвищує вимоги до розкриття інформації з питань управління ризиками. До основних переваг Базеля III треба віднести те, що Базельські стандарти мають підвищувати стійкість банків і захищати права споживачів фінансових послуг.

Запропонований пакет нових правил має забезпечити стабільність фінансової системи, мінімізувати ризики та ймовірність майбутніх криз, допомогти банкам долати економічні й фінансові потрясіння без істотної державної підтримки, що сприятиме зміцненню банківських установ у довгостроковій перспективі й підвищенню довіри до банківської системи з боку населення.

Слід зауважити, що Базель III визначає конкретні строки запровадження новацій (табл.1) для різних країн, і це є свідченням того, що розроблені Базельським комітетом нормативи перестають бути лише рекомендаціями для світової банківської спільноти – вони є обов'язковими вимогами до банківських установ, невиконання яких передбачає жорсткі санкції з боку регуляторів. Реалізація Базельських вимог потребує від кожної країни істотних зусиль.

Для кращого розуміння особливостей імплементації рекомендацій

Базельського комітету, а також труднощів, що виникають при цьому, розглянемо декілька прикладів, більш близьких до вітчизняних реалій.

Так, наприклад, Литва, незважаючи на труднощі, запровадила Базель II власними силами, без допомоги консультантів ззовні, але за активної співпраці із зарубіжними колегами (оскільки майже 90 % банківського сектора країни належить дочірнім підприємствам іноземних банків і фінансових груп).

Таблиця 1.

Терміни запровадження Базеля III в країнах - членах Базельського комітету*

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Базовий капітал першого рівня/RWA, %	3.5	4.0	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
Буферний капітал/RWA, %			0,625	1,25	1,875	2,5	2.5
Контрциклічний капітал, %				0,625	1.25	1.875	2.5
Акціонерний капітал + буфер, %	3,5	4,0	4,5	5,125	5,75	6,375	7,0
Коефіцієнт достатності капіталу, %	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Достатність капіталу + буфер, %	8,0	8,0	8,0	8,625	9,25	9,875	10,5
Фінансовий буфер	Початок періоду спостережень	Тестування на рівні 3%, банки повинні розкривати інформацію з 01.01.2015		Коригування	Уточнення даних		
Норматив короткострокової ліквідності	Початок періоду спостережень		Запровадження мінімального стандарту				
Показник чистого стабільного фінансування		Початок періоду спостережень				Запровадження мінімального стандарту	

* Побудовано на підставі <http://www.bis.org/>

Так, наприклад, Литва, незважаючи на труднощі, запровадила Базель II власними силами, без допомоги консультантів ззовні, але за активної співпраці із зарубіжними колегами (оскільки майже 90 % банківського сектора країни належить дочірнім підприємствам іноземних банків і фінансових груп).

Одна з основних проблем, що виникла в ході впровадження Базельських рекомендацій у литовських банках, полягала в тому, що фахівцям бракувало статистичних даних. Як наслідок, неточність одержаних параметрів ризику, що, до речі, можна виправити за допомогою експертних оцінок.

З аналогічними проблемами стикнулася більшість країн – нових членів Європейського Союзу. Сьогодні держави-учасниці СНД самостійно приймають рішення щодо впровадження рекомендацій Базельського комітету, зважаючи на поточну економічну ситуацію і стан фінансової системи.

Так, експерти відзначають, що в Білорусі цей процес відбувається набагато ефективніше, ніж у Росії та в Україні. Упродовж 2005-2007 рр. у Білорусі було введено нормативи Базеля II щодо стандартизованого підходу, деталізовано вимоги до систем внутрішнього контролю та управління ризиками, введено правила здійснення банками самооцінки управління ризиками, включаючи їх кількісну оцінку [3].

Банківська система Казахстану з 1 січня 2006 р. дотримується нормативів Базеля II щодо стандартизованого розрахунку адекватності капіталу, а також ринкового та операційного ризиків банків. У Казахстані проведено радикальну реформу національної банківської системи, результатом якої стала консолідація капіталу внаслідок різкого скорочення кількості діючих комерційних банків.

Ці зміни сприяли підвищенню прозорості національної банківської системи, зростанню довіри з боку внутрішніх і зовнішніх інвесторів, збільшенню обсягів запозичень на міжнародних ринках. Національний банк Казахстану планує поетапно переходити на стандарти Базеля III [4].

Щодо відповідності вітчизняної економіки новим Базельським стандартам слід сказати, що натеper банківський сектор відповідає вимогам Базеля I і лише окремі банківські установи з іноземним капіталом приведено у відповідність до стандартів Базеля II.

Однак слід пам'ятати, що Базель II – це загальна система, яку має бути пристосовано до конкретної ситуації. На неї можуть впливати різні фактори, які потрібно обов'язково враховувати, перш за все такі, як розвинутість фінансового ринку та його інструментів, система законодавчого регулювання фінансових установ, рівень розвитку рейтингового бізнесу в країні, якість ризик-менеджменту в банківських установах, конкурентна ситуація в банківському секторі, ступінь інтегрованості банківської системи країни у світову, типи банківських структур, рівень концентрації банківського капіталу та ризикованості банківських операцій тощо.

З огляду на викладене, впровадження рекомендацій Базельського комітету в національній банківській системі має відбуватися поетапно з урахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Існує багато різних думок щодо доцільності впровадження Базельських вимог у вітчизняну практику. Більшість фахівців вважає, що вони сприятимуть розширенню можливостей банківського сектора, даючи змогу протистояти потрясінням, спонукатимуть банки збільшувати рівень капіталізації та якість капіталу.

Отже, безперечним є той факт, що впровадження нових стандартів є одним із кроків на шляху стабілізації вітчизняного фінансового ринку, що має сприяти євроінтеграції України.

Література:

1. A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. – Bank for International Settlements, December 2010 (rev. June 2011). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>
2. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. – Bank for International Settlements, December 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>
3. Внедрение нормативов Базеля II в банковский надзор Беларуси [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.cbonds.info/by/rus/news/index.phtml/params/id/379207>
4. Буздалин А. Казахское чудо / А. Буздалин // Коммерсант. – 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kazakh.ru/news/articles/?a=927>

УДК 336. 717.3

Гелеверя В. В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр факультету економіки і управління

Науковий керівник – к.е.н., доцент Серватинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ефективність діяльності банків залежить від обсягів і структури банківських ресурсів, основна частина яких формується за рахунок залучення тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб. Для більшості банків основними кредиторами є фізичні особи, які формують як банківські ресурси, так і довіру до банку та банківської системи в цілому. Зарубіжна практика підтверджує, що депозити фізичних осіб є найстійкішим ресурсом, за якими спостерігається

значно менший рух коштів у порівнянні з відповідними рахунками юридичних осіб. Такі депозити невеликі за своїми розмірами, однак набагато чисельніші. Разом з тим при будь-яких конфліктах у суспільстві депозити фізичних осіб є найбільш вразливим продуктом банківського бізнесу, що створює загрозову ситуацію як для банку, так і для банківської системи в цілому.

Теоретико-прикладним аспектам формування ресурсної бази комерційних банків присвячено чимало наукових праць. Адже, одним із основних завдань банківської системи держави є мобілізація депозитних ресурсів для реалізації кредитних та інвестиційних проектів. Так, Довгань Ж. М. [1] у своїй статті обґрунтовувала основні стратегії депозитної політики банків України в розрізі пошуку шляхів вдосконалення фінансового посередництва у банківському секторі. У дослідженні Коваленко В. В. [2] висвітлюються концептуальні положення формування і реалізації депозитної політики банку. Стаття Кошонько О. В. [3] присвячена розгляду впливу грошово-кредитних факторів на розвиток ринку депозитних послуг України. Макаренко Ю.П. [4] сконцентрував свою увагу на виявленні проблем формування депозитного портфеля комерційних банків у сучасних умовах розвитку економіки.

Необхідною умовою ефективного функціонування економіки будь-якої країни є ефективний розвиток банківського сектору. Банки є інститутами фінансового ринку, що забезпечують процеси акумуляції і перерозподілу вільних фінансових ресурсів, забезпечуючи рух коштів між усіма економічними суб'єктами та підтримку процесів економічного відтворення. Банківська система України протягом останніх декількох років знаходиться у стані системної кризи, яка зумовлена сировинною моделлю розвитку національної економіки, постійним дефіцитом довгострокових банківських ресурсів, диспропорціями банківських балансів та неефективними діями монетарного регулятора, що в кінцевому результаті призвело до трикратної девальвації гривні, вразливості банків та їхніх клієнтів до валютних шоків.

Прибуткове функціонування комерційного банку не можна забезпечити без концептуально сформованої і економічно обґрунтованої депозитної політики, яка враховує специфіку діяльності установи, її реальних та потенційних клієнтів; обрану стратегію розвитку та пріоритетні показники результативності діяльності комерційного банку; соціально-економічні умови, в яких діє банківський ринок.

Якщо провести аналіз динаміки депозитів банківського сектора за період 2013-2018 рр., то можна помітити чітке зростання вкладів клієнтів: так у 2013 році розмір вкладів становив 670 млрд. грн, за досліджуваний період цей показник збільшився на 34% і станом на 2018 рік становив 899 млрд. грн.

Також протягом даного періоду спостерігалось стрімке скорочення питомої ваги довгострокових депозитів у загальній частці, а саме депозитів тривалістю більше одного року. Так станом на 01.01.2013 року питома вага таких депозитів становила 41% від суми всіх депозитів, починаючи з 2014 року цей показник стрімко спадав, зменшившись у 2014 році на 9%, у наступному 2015 році ще на

12%, протягом 2016-2018 рр. показник залишався на рівні 5-20%.

Під час аналізу банківського сектора і стратегій формування депозитних портфельів конкретних комерційних банків України були виявлені наступні основні проблеми, пов'язані з залученням депозитних коштів:

Відсутність інноваційних, привабливих для клієнтів банківських продуктів. Усі банківські продукти по суті є лише модернізацією первинних продуктів. Банки повинні уловлювати всі зміни у навколишньому середовищі, адаптуватися до цих змін і міняти свою діяльність, щоб досягнути певної рівноваги із оточуючим світом.

Іншою проблемою сучасного ринку є орієнтація банків на обслуговування переважно фізичних осіб в порівнянні з обслуговуванням юридичних осіб. Така тенденція виразно спостерігається на українському ринку банківських продуктів. Так, станом на 2016 рік частка рахунків фізичних осіб становить 96,2% від усіх відкритих клієнтами рахунків. Це ще раз доводять, що в основі вітчизняної моделі ринку банківських продуктів закладена європейська модель, яка з одного боку орієнтована на отримання швидкого прибутку, з іншого боку є високо ризикованою діяльністю.

Ще однією важливою проблемою у банківській системі України є мінімізації ризиків дострокового розриву вкладів (депозитів). Багато банків, встановлюючи високі комісії за дострокове розірвання договору вкладу, прагнуть частково компенсувати за рахунок цієї комісії свої втрати. Проте зазначимо, що багатьох клієнтів насторожує відсутність можливості достроково забрати свої грошові кошти без втрат.

Для вирішення перерахованих вище проблем існують певні способи і заходи, які необхідно проводити для успішного функціонування як окремого банку так і банківської системи в цілому.

Все вище зазначене обумовлює необхідність негайного застосування заходів, спрямованих на удосконалення банківської системи, що сприяло б її стабільному розвитку.

Так, по-перше, з метою залучення банками довгострокових вкладів (депозитів) фізичних осіб потрібно створювати позитивну репутацію банку, впроваджувати нову послугу, основу якої складає спільне фінансування банком і вкладником певного інвестиційного проекту.

По-друге, для мінімізації ризиків дострокового припинення дії депозитного договору пропонується формування і розвиток партнерських відносин з клієнтами, при якому клієнт сам буде визначати строк (кількість днів), на який він хоче відкрити депозит.

По-третє, у сфері вдосконалення кредитних продуктів пропонується розвивати спільну участь банку та клієнта в придбанні нерухомості при поступовому зменшенні частки банку за рахунок викупу клієнтом частки банку до повного виходу банку з числа власників.

По-четверте, для підвищення фінансової грамотності населення необхідно організовувати семінари і тренінги, на яких потенційні клієнти банку зможуть

детально дізнатися про механізм кредитування та інші послуги для населення.

Проведений аналіз дав можливість виявити особливості сучасного стану ринку банківських послуг та обґрунтувати окремі рекомендації щодо удосконалення депозитної діяльності банків.

Література

1. Довгань Ж. М. Удосконалення депозитної політики банківських установ / Ж. М. Довгань // Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. – 2015. – № 23. – С. 46–53.
2. Коваленко В. В. Вплив депозитної політики на формування архітекτονіки розвитку банків / В. В. Коваленко // Scientific Journal «Science Rise». – 2015. – № 3. – С. 78–81.
3. Кошонько О. В. Тенденції розвитку вітчизняного депозитного ринку в сучасних умовах / О. В. Кошонько // Економіка і суспільство. – 2016. – № 3. – С. 399–406.
4. Макаренко Ю. П. Проблеми формування депозитного портфеля банків в умовах нестабільності депозитної бази та шляхи їх вирішення / Ю.П. Макаренко, Т.О. Сагач // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. - № 1. - С. 15-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_1_5

УДК 336.71.012(091)(477)

Міннікова О. О. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – старший викладач Н. М. Лазерєва

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

В умовах побудови в Україні ринкової економіки, банківська система перебуває на етапі формування, що не дозволяє їй сповна використовувати усі стимулюючі властивості. Низький рівень капіталізації банків, проблема ефективності банківської системи та способів оцінювання цієї ефективності, недосконала державна стратегія діяльності банківської системи стримують розвиток банківської системи. Саме тому пошук напрямів удосконалення банківської системи є актуальними.

Проблеми функціонування банківської системи досліджували такі вчені-економісти, як Мороз А. М., Міщенко В. І., Савлук М. І., Герасимович А. М. та інші, а саме - аналізували особливості функціонування банківської системи, її інтеграцію у світовий фінансовий простір, аналіз і уникнення проблеми ліквідності та платоспроможності банків.

Але залишається низка проблем невирішених, а саме проблема високої концентрації капіталу у групі найбільших банків, брак довіри населення до банків, слабка диференціація банківських послуг.

Метою дослідження є виявлення проблем функціонування банківської системи України та формування пропозицій шляхів їх розв'язання.

Українські банки швидко розвиваються, але їм бракує внутрішньої стійкості, тому будь-які кризові явища в економіці можуть призвести до нестабільності в банківській системі.

Економічна криза, знецінення національних грошей, системна банківська криза, що відбувається в Україні, є джерелом подальшої нестабільності та перешкоджання економічному розвитку, зростанню безробіття, поглибленню бідності та посиленню соціально-політичних ризиків банків [1, ст. 40-41].

За цих обставин ні Уряд, ні Національний банк не подали системного стратегічного бачення та цілісного комплексу дій, спрямованих на подолання кризи та прискорення економічного зростання, які об'єднали б суспільство, посилили довіру до влади та визначили шлях консолідації зусиль. В умовах зовнішньої військової агресії такий стан може мати критичні наслідки для держави, тому розробка та успішне виконання Економічної стратегії та Стратегії розвитку банківської системи, як її інструменту, є завданнями рівня національної безпеки [1, ст. 40-41].

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, яка існує та реалізовується Національним банком, поряд із деякими позитивними моментами, містить суттєві недоліки та суперечності [2].

Далі не повний перелік таких суперечностей:

➤ програма не містить глибоких аналітичних висновків щодо причин інфляції та банківської кризи і, відповідно, не дає систематичного бачення шляхів їх подолання;

➤ в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку, наближення світу до четвертої промислової революції та технологічної відсталості економіки України Програма не дає стратегічного бачення шляхів створення фінансових передумов економічного розвитку, підвищення її конкурентного статусу та нарощування потужної клієнтської бази для банківської системи, яка є основою стабільно фінансового і прибуткового банківської діяльності;

➤ оголошення основної мети програми наближення до стандартів ЄС та створення конкурентного цивілізованого ринку суперечить його меті - зменшити кількість банків та здійснити непрозорі процедури ліквідації банків [2].

Очевидно, що поруч із Програмою має бути розроблена Стратегія розвитку банківської системи, побудована на глибокому аналітичному та методологічному фундаменті, який враховує специфіку системної кризи. Ця Стратегія може стимулювати розвиток уряду спільно з експертною спільнотою економічної стратегії, спрямованої на прискорення зростання за рахунок високотехнологічної індустріалізації України, а також вдосконалення існуючої програми реформування фінансового сектору.

В останні роки банківський сектор суттєво змінився, насамперед структурно, приплив іноземного капіталу суттєво змінив стратегії розвитку місцевих банків. Необхідно звернути увагу на наявність позитивних та негативних моментів присутності іноземних банків [3, ст. 20-28].

Щодо позитивних моментів:

- ✓ швидке та ефективно впровадження передових банківських практик;
- ✓ поліпшення якості кредитного аналізу;
- ✓ стан зростання кредитних ресурсів;
- ✓ розширення спектру якісних послуг;
- ✓ дешевші банківські послуги;
- ✓ впровадження системи страхування банківських послуг [3, ст. 20-28].

Серед негативних моментів можна назвати наступні:

- ✓ іноземні банки можуть бути менш схильні до кредитування у приймаючій країні;
- ✓ наявність присутності іноземних банків може послабити позиції нерозвиненої банківської системи України;
- ✓ іноземні банки можуть займатися лише спекулятивною діяльністю без надання повного спектру якісних послуг [4, ст. 13-17].

Важливим є той факт, що ризики та можливі падіння від присутності іноземних банків не такі ефективні, як стабільність банківської системи та рівень економічного розвитку країни перебування.

Банківська система України є одним із найрозвиненіших елементів економічного механізму, оскільки її реформування розпочалося раніше, ніж інші галузі економіки України [4, ст. 13-17].

Однак, незважаючи на всі позитивні зрушення, існує ряд невирішених питань, а саме:

1. Низький рівень капіталізації комерційних банків.

За цим показником вітчизняні банки значно відстають від іноземних. Причиною цього є те, що для вирішення проблем фінансово-промислових груп було створено значну кількість новостворених кредитних установ. Мета інших банків - обслуговування брокерських та обмінних операцій з швидким оборотом коштів.

2. Відсутність довіри населення до банків зменшує мобілізацію ресурсів банками порівняно з потенційними можливостями.

Рівень довіри населення до банків в Україні все ще значно нижчий, ніж у країнах з високорозвиненою ринковою економікою та банківськими системами.

3. Висока концентрація капіталу в групі найбільших банків.

Така практика може призвести до розширення практики домогосподарств та великих банків між собою у провадженні їх діяльності, наприклад, у встановленні цін на банківські послуги).

4. Кадрова проблема - недостатня кваліфікація керівників та спеціалістів та відсутність досвіду персоналу [5, ст. 94].

Низька заробітна плата не сприяє залученню молодих фахівців до

банківського сектору.

Для вирішення вищезазначених проблем було б доцільно:

1. Підвищити надійність та фінансову стійкість банків шляхом:

- оптимізація податкового законодавства;
- розвиток ринку іпотечних акцій.

2. Не допускати зниження рівня капіталізації банків та підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках шляхом:

➤ забезпечення пропорційного зростання регулятивного капіталу та його обсягу;

- розробка плану дій щодо збільшення капіталізації;
- активніше застосовувати процедури реорганізації та реструктуризації банків [5, ст. 94-102].

3. Для банків з недостатньою капіталізацією з боку НБУ слід передбачити такі заходи щодо грипу:

- зобов'язання продати акції;
- заборона виплати дивідендів;
- ліміт рівня процентних ставок за зобов'язаннями;
- запровадження певних пільгових умов оподаткування тієї частини прибутку, яка спрямована на збільшення банківського капіталу;
- заборона виплати надмірної компенсації управління та прийняття депозитів від банків-кореспондентів [5, ст. 94-102].

Висновок: доцільно зазначити, що в банківській системі України є багато проблем, пов'язаних із загостренням конкурентної боротьби через об'єктивне уповільнення темпів розширення у зовнішнє середовище, які можуть забезпечити стійкий розвиток банківського сектора та економіки загалом та сформулювати заходи для їх досягнення. Такі стратегії - це формування інституційного середовища для регулювання факторів конкурентної боротьби та уповільнення монополізації банківського сектору.

Література:

1. Євченко Т. І. Банківська система України: проблеми і перспективи розвитку / Т.І. Євченко // Економіка. – 2016. – № 6. – С. 40–41.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Квактун О.О. Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій у банківську систему України / О. О. Квактун // Економічний простір. – № 75. – 2013. – С. 20–28.
4. Вовчак О. Сучасні інструменти реструктуризації вітчизняної банківської системи / О. Вовчак, І. Осадчий // Вісник НБУ. – 2014. – № 12. – С. 13–17.
5. Осадчий Є. С. Банки з іноземним капіталом на ринку України: проблеми та перспективи розвитку / Є. С. Осадчий // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 94–102.

**Глущенко Т. С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., доцент Снитюк О.І.

Черкаський державний технологічний університет

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Кредитна політика комерційного банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності [2].

Кредитну політику необхідно розробляти та діяти згідно з нею насамперед тому, що вона дає змогу планувати, регулювати, контролювати, раціонально організовувати взаємовідносини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху грошових коштів.

На сучасному етапі становлення ринкових відносин в Україні банківська політика загалом і кредитна політика комерційного банку, зокрема, залежить від двох груп чинників - зовнішніх та внутрішніх.

Немає якоїсь єдиної кредитної політики для всіх комерційних банків. Кожен банк визначає власну кредитну політику, беручи до уваги всю множину ризиків (внутрішніх і зовнішніх), якими він обтяжений, які впливають на ефективність його діяльності, враховуючи також ставлення керівництва банку до ризику.

До найважливіших зовнішніх чинників належать такі:

- ✓ загальний стан економіки країни, темпи інфляції, темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), дефіцит бюджету тощо;
- ✓ грошово-кредитна політика Національного банку;
- ✓ рівень доходів населення, здатність споживати банківські послуги, наявність соціальних пільг тощо;
- ✓ регіональна та галузева специфіка функціонування банку;
- ✓ рівень конкуренції;
- ✓ рівень цін на банківські продукти та послуги;
- ✓ політизованість суспільства;
- ✓ соціальна напруженість;
- ✓ попит на позики банку його клієнтів.

До найважливіших внутрішніх чинників, які визначають кредитну політику банку, належать:

- ✓ - кредитний потенціал банку;
- ✓ - ступінь ризику та прибутковості окремих видів позик;

✓ - стабільність депозитів;

✓ - спектр виконуваних операцій і послуг;

✓ - забезпеченість позик;

✓ - професійна підготовленість, кваліфікація та досвід персоналу банку;

✓ - клієнтура банку;

✓ - цінова політика банку;

✓ - практичне володіння персоналом банку теорією та інструментарієм економічного ризику.[3]

Кредитна політика банку має свою внутрішню структуру. Її основними елементами є:

✓ - стратегія щодо основних напрямів кредитного процесу;

✓ - тактика банку щодо організації кредитування;

✓ - контроль і моніторинг щодо здійснення обраної (узгодженої) стратегії і тактики.

Кредитна політика банку визначається, по-перше, пріоритетами у виборі клієнтів і кредитних інститутів (сегментації ринку); по-друге нормами та правилами, що регламентують практичну діяльність банківського персоналу, який реалізує ці пріоритети на практиці. Отже, здатність управляти ризиком (зокрема кредитним) залежить від компетентності керівництва банку, фахової підготовки та досвіду персоналу, осіб, що займаються відбором конкретних кредитних заяв і формують умови кредитних договорів (угод).

Загалом, кредитна політика, в розрізі стратегії, включає пріоритети, принципи та цілі окремого банку на кредитному ринку, а стосовно тактики – фінансовий та інший інструментарій, що використовується комерційним банком для реалізації його цілей при здійсненні кредитних угод, правила їх здійснення, регламент організації кредитного процесу.

Кредитна політика - це сукупність норм і правил здійснення кредитної діяльності за такими основними напрямками:

✓ - оцінка кредитних заявок і укладання кредитних угод;

✓ - ведення кредитних справ і кредитний моніторинг;

✓ - кредитне оздоровлення.

Проте початковим етапом розробки кредитної політики має бути визначення структури органу, який проводить її на практиці. Таким органом є кредитний департамент комерційного банку, і саме від ефективності його роботи залежатиме успішність реалізації кредитної політики. Ефективність роботи кредитного департаменту визначатиметься чітким розмежуванням повноважень кожного із його службовців.

Кожен службовець, закріплений за однією з цих ділянок, має виконувати лише ті функції, які передбачені для певної ділянки. Це стосується всіх зазначених вище ділянок, крім останньої. Службовці, які відповідають за управління ризиками в кредитуванні, мають залучатися до роботи на всіх інших ділянках.[1]

Отже, кредитна політика створює необхідні загальні передумови ефективної

праці персоналу банку, знижує ймовірність помилок і прийняття раціональних рішень. Вона передбачає створення відповідної організаційної структури й розподілу обов'язків між персоналом банку

Із сутності кредиту випливає, що за його допомогою відбувається перерозподіл вартості на засадах повернення. Отже, кредит виконує перерозподільну функцію. Вона властива всім формам та видам кредиту. Разом з тим кредитні відносини опосередковують не всі перерозподільчі процеси в суспільстві. Значна частина грошових коштів перерозподіляється, наприклад, через фінансову систему та систему ціноутворення. Кредит перерозподіляти може тільки вартість (як у товарній, так і в грошовій формі), котра в даний момент є вільною. Перерозподільній функції кредиту властиві такі риси, що відрізняють її від перерозподільних функцій інших категорій та характеризують специфіку саме кредитного перерозподілення.

Призначення цієї функції полягає в тім, що за посередництвом кредиту за рахунок тимчасово вільних коштів одних юридичних та фізичних осіб задовольняються тимчасові потреби у коштах інших юридичних та фізичних осіб. Особливістю кредитного перерозподілу є те, що він охоплює тільки тимчасово вільні кошти. Однак у комерційному кредиті попереднього вивільнення коштів немає, але і в цьому випадку надання кредиту можливо лише за умов існування у кредитора вільних коштів, а за відсутності – можливості їх позичити на умовах повернення. Тому має місце вторинний розподіл ресурсів, тобто реалізація перерозподільної функції кредиту. [3]

Вказана особливість обумовлює широкі масштаби перерозподілу коштів через кредитну систему, тому що вона охоплює практично усі тимчасово вільні кошти суспільного господарства.

Об'єм кредитних ресурсів за потенціалом значно перевищує, наприклад, об'єм ресурсів, що перерозподіляються через бюджетну сферу. Окрім цього поверненість кредитних ресурсів дозволяє надавати їх у позику повторно протягом певного періоду, що розширює можливості кредитування. Це забезпечує в цілому значну доступність кредиту у порівнянні з бюджетними коштами. Перевагою перерозподілу за посередництвом кредиту є також оперативність надання коштів, у той час коли розподіл бюджетних коштів визначається на весь календарний строк, коли планують бюджет.

Література

1. Бутинець Ф.Ф., Герасимович А.М. Аналіз діяльності комерційного банку : Навчальний посібник. -К.: ПП "Рута", 2001.-384с.;
2. Владичин І.В. Роль кредитування в економічному зростанні України / Фінанси України, 2017, №1, с.96-102;
3. Волощук І. П., Данилюк О. В. Управління якістю банківських послуг: теоретичний аспект. - К.: Науковий світ, 2016. - 45 с.

**Ремигайло К.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – д.н.держ.упр., професор Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасній ринковій економіці із розподілом праці банківська система має величезне значення завдяки зв'язкам цієї системи з усіма секторами економіки. Найважливіші функції банків полягають у забезпеченні безперервного грошового обігу та обігу капіталу, у наданні можливостей отримання необхідного фінансування підприємствами, державою, приватними особами, а також створення сприятливих умов для вкладання коштів із метою нагромадження заощаджень у національній економіці. Через неї проходить великий обсяг грошових розрахунків і платежів підприємств, організацій і населення. Вона мобілізує і перетворює в активно діючий капітал тимчасово вільні кошти, заощадження та доходи населення, виконує різні кредитні, посередницькі, інвестиційні, довірчі та інші операції. Банківська система організовує і обслуговує рух головного атрибуту ринку – капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перетікання у ті сфери суспільного виробництва, де виникає дефіцит капіталу.

Функціональна специфіка діяльності банків зумовлює необхідність організаційно-правового виділення їх у самостійну, відносно замкнуту структуру, яка називається банківською системою. Насправді банківська система має своє особливе призначення, свої специфічні риси і функції в економіці, які не просто повторюють призначення і функції окремих банків. Банківська система виникає не внаслідок механічного поєднання окремих банків у випадкову сукупність, а будується за заздалегідь виробленою концепцією, у межах якої відводиться певне місце кожному окремому банку.

Національна банківська система є одним з визначальних факторів забезпечення ефективного здійснення відтворювальних процесів підприємств, виступає одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни, забезпечує внутрішньогалузевий, міжгалузевий, внутрішньорегіональний та міжрегіональний перерозподіл тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку і тим самим сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, виступає запорукою її довгострокового зростання.

Стабільність у банківській сфері є однією із основних складових економічного зростання у державі. Банківська діяльність суттєво впливає на об'єктивні процеси функціонування економіки, особливо на ефективність і

стабільність економічного розвитку. Форми впливу банків на економічну стабільність у державі досить складні, але розуміння їх дії дозволяє розробляти таку грошово-кредитну і фіскальну політику, яка може забезпечити економічний розвиток країни.

На процес розвитку банківської системи та її роль в соціально-економічному розвитку країни впливає сукупність факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх.

До зовнішніх факторів слід віднести макrofактори (економічні, політичні, правові, соціально-психологічні і форс-мажорні).

Під внутрішніми факторами, що впливають на результати функціонування банківської системи як єдиного цілого, слід розуміти сукупність факторів, які формуються суб'єктами банківської системи: центральним банком, комерційними банками, банківськими асоціаціями.

Аналіз банківської системи України засвідчив, що основними ключовими проблемами, які впливають на сталий розвиток банківської системи, є: банки все ще мають суттєві частки проблемних активів у балансі, що потребує системного вирішення проблеми якості активів; банківська система не має фундаменту для сталого розвитку, має замалу базу заощаджень, кредитування призупинилось, джерела капіталу обмежені, ринок надзвичайно фрагментований, довіра до банківської системи знизилася; банківський нагляд не в змозі проводити макропруденційний нагляд на необхідному рівні та виявляти ризики на ранній стадії; права учасників ринку недостатньо захищені через відсутність відповідного законодавства та низьку фінансову грамотність населення; корпоративне управління банків не відповідає світовим практикам; фінансовий ринок в Україні не розвинений; розвиток фінансової інфраструктури не відповідає потребам банківського сектору та економіки в цілому.

Таким чином, основними проблемами банківської системи України, пов'язаними з високим рівнем присутності в ній банків іноземних банківських груп є наступні: зростання частки банків іноземних банківських груп на тлі зменшення частки присутності банків з капіталом українського походження в українській банківській системі; хронічна збитковість окремих банків іноземних банківських груп протягом останніх років, що негативно впливає на збитковість банківської системи України в цілому; знецінення вартості іноземних інвестицій у банківську систему; надмірний рівень доларизації кредитів і депозитів банків іноземних банківських груп. Це потребує відповідних заходів, направлених з одного боку на сприяння притоку інвестицій в банківський сектор. А з іншого – забезпечення достатнього рівня безпеки національної економіки та фінансового сектору України.

Література

1. Геєць В.М. Економіка України / В. М. Геєць // Економіка та прогнозування. – 2016. – №1. – С. 7–22.
2. Богдан Т.П. Трансформація національної економіки контролю руху

капіталів в умовах реформування міжнародної фінансової архітектури / Т.П. Богдан // Фінанси України. – 2013. – № 7. – С.18–32.

3. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2016. – № 1. – С. 3–32.

4. Лук'янов В.С. Синергетична парадигма розвитку фінансових ринків та фінансових економік / В.С. Лук'янов // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 1. – С. 77–85.

УДК 336.7

**Бережна К.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н, доцент Серватинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Банківська система України відіграє важливу роль у формуванні ринкових відносин, здійсненні структурних перетворень, економічному піднесенні країни. В останні роки значно збільшився її вплив на реальний сектор економіки, саме вона значною мірою визначає швидкість, якість та широту економічного зростання. Як регулятори грошового обігу і центри акумуляції грошових ресурсів та їх перерозподілу банки мають важливі важелі впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки. Однак реалізуватися банки зможуть тоді, коли у суспільства не буде жодних підстав для сумнівів у їх стабільності, а вкладники, партнери та інвестори будуть впевнені у надійності банків.

Аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних економістів на визначення сутності фінансової стабільності банків та ролі у її забезпеченні держави неоднозначні. Зокрема часто поняття «стабільність» і «стійкість» ототожнюють. Незважаючи на усю схожість цих понять, вони все ж є різними.

Стабільність передбачає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями та забезпечувати прибутковість на достатньому рівні. Банк, який стабільно розвивається, ніколи не буде мати різких підйомів чи спадів. Своєю чергою, стійкість – це здатність банку протистояти зовнішнім та внутрішнім дестабілізуючим чинникам. Але, на відміну від фінансової стійкості, яка має передбачати здатність банку протистояти загрозам, фінансова стабільність акцентує увагу на здатності до постійного відтворення. Стейким банк стає завдяки своїй стабільності.

Ареф'єва О.В. відзначає, що стабільність банку пов'язана з такими

поняттями як сталість, стійкість та постійність. Це проявляється в частоті прояву певного явища, рівновазі, безпомилковості, що в цілому забезпечує ефективність функціонування банку [1, с.84].

В узагальненому вигляді фінансова стабільність банку являє собою комплексну категорію, що характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів банку, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечувати розширення діяльності без збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Категорія «фінансова стабільність банку» відображає фінансовий стан банківської установи в існуючому середовищі. Звідси можна виділити основні параметри забезпечення фінансової стабільності банку, табл. 1.

Таблиця 1

Основні параметри забезпечення фінансової стабільності банку

Параметр	Характеристика
Соціально-політична ситуація в країні	Визначається рівнем соціальної стабільності в суспільстві, впливом опозиції, фінансово-економічною і соціальною політикою, політичною орієнтацією уряду
Загальноекономічний стан держави	Виражається такими параметрами, як стан платіжного балансу країни, інвестиційний клімат, стан реального сектору економіки, масштаби тіньової економіки, рівень оновлення виробничих потужностей
Стан фінансового ринку	Визначається попитом і пропозицією грошової маси, темпами інфляції та інфляційними очікуваннями, вартістю і порядком обслуговування державного боргу, рівнем дохідності ринку цінних паперів, валютообмінним курсом національної валюти, грошовою емісією, спрямованістю грошово-кредитної політики НБУ
Внутрішня стійкість банку	Включає в себе такі параметри: рівень банківського менеджменту, якість банківської стратегії, достатність капіталу, рівень професійної кваліфікації персоналу

Джерело: [2, с. 37].

Очевидно, що забезпечити стійке функціонування банків та виконання ними важливих суспільних функцій має ефективний нагляд за їх діяльністю з боку держави [3]. Вважаємо, головною метою банківського нагляду, який згідно з законодавством здійснюється Національним банком України, є безпека та стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Розв'язання саме цих завдань дасть змогу посилити надійність банківської системи та забезпечити динамічний розвиток вітчизняної економіки.

Література:

1. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8(86.) – С. 83-90.

2. Кочетков В.М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 238 с.

3. Закон України «Про банки і банківську діяльність». Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

УДК 336.71

Коверза В. С. – к.е.н., доц.

Волощук В. М. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган – Барановського м. Кривий Ріг*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКУ

Сучасні процеси банківської конкуренції зумовлені змінами, що відбуваються на національних та світових фінансових ринках, та мають низку особливостей, що відрізняють її від конкуренції в інших галузях економіки. Все це зумовлює обрання банками стратегій, зорієнтованих на зайняття провідних позицій у конкурентному середовищі, а також на збереження та підвищення своєї конкурентоспроможності.

Основи теорії конкуренції сформовано в роботах класиків політичної економіки Дж. М. Кейнса, Дж. С. Мілля, К. Маркса, Д. Рікардо, Дж. Робінсона, А. Сміта, П. Сраффи, Ф. А. Хайєка, Е. Чемберліна, Й. Шумпетера. Розвитку окремих положень теорії конкуренції в цілому та банківської конкуренції зокрема присвячено роботи зарубіжних та вітчизняних вчених Г. Азоєва, Ф. Барроса, Т. Бреснахана, Д. Галкіна, Ю. Коробова, С. Леонова, Л. Модесто, Дж. Панзара, А. Пантелеєва, М. Портера, Дж. Росса, І. Сергєєва, А. Тавасієва, Ю. Таранухи, А. Чандлера, А. Юданова. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності банків відображені у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, зокрема, у дослідженнях Г. Азаренкової, З. Васильченко, О. Васюренка, І. Волошка, І. Волощука, Ю. Заруби, А. Єпіфанова, С. Козьменка, А. Мещерякова, Ю. Пікуша, І. Сала, Ф. Шпиґа та інших.

Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених даній проблематиці, залишається актуальним вирішення питання стратегії поведінки банків в умовах фінансової кризи для утримання їх конкурентних позицій.

Конкуренція в банківській сфері – об'єктивне явище еволюції світової фінансово-кредитної системи, зумовлене зростаючими потребами суспільства в капіталізації вільних грошових коштів. Там, де є конкуренція, виникає необхідність у виробленні особливих прийомів і засобів збереження свого місця на ринку або завоювання нових сегментів ринку [1].

Заслуговує на увагу визначення конкурентоспроможності, надане Н.Ю. Гладинцем, в якому враховано і макроекономічні аспекти розвитку країни: «Конкурентоспроможність комерційного банку – це спроможність фінансової установи бути успішною в банківському середовищі, спрямовуючи свої конкурентні продукти на ринок банківських послуг задля досягнення високих результатів у майбутньому, враховуючи соціально-політичне та загальноекономічне становище держави [2, с. 816–817].

На конкурентоспроможність банків впливає значна кількість чинників, які можна розглядати на макро- та мікрорівні функціонування банків (рис.1).

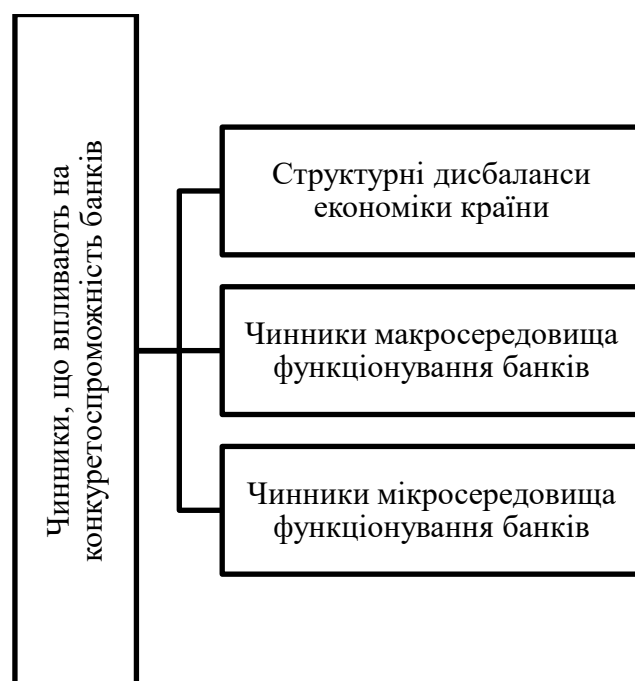

Рис. 1. Чинники, що впливають на конкурентоспроможність банків України
(Складено автором на основі [3, с. 150; 4, с. 456])

До чинників структурних дисбалансів економіки можна віднести: скорочення реального сектору економіки; прискорення інфляції призвело до зниження доходів населення та споживання в реальному вимірі; зростання частки відтоку коштів з економіки України на оборону; розвиток фінансового сектору супроводжується стрімким зменшенням банків, скороченням депозитної бази та пропозиції кредитів; заощадження зосереджені у фінансових установах, уряді та домашніх господарствах; сировинна орієнтація промислового виробництва; підвищена вразливість до макроекономічних шоків; хронічні платіжні дисбаланси; імпортозалежність та ін.

Чинниками макросередовища функціонування українських банків є: обсяги промислового виробництва; активізація діяльності суб'єктів підприємницької діяльності; життєвий рівень населення України; ступінь розвитку фондового ринку; активізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств України;

розгортання інфляційної спіралі; рівень безробіття та ін.

До чинників мікросередовища функціонування українських банків відносять: швидкість та строки освоєння банком ділового циклу певного бізнес-напрямку або певного банківського продукту; товарна політика, що включає асортиментну й обсягову політику; цінова політика (розчленування і диференціація цін, врівноважувальне ціноутворення); збутова політика (організація мережі збуту); комунікаційна політика (власне продаж, реклама, робота з громадськістю, стимулювання збуту); розроблення та реалізація клієнтозорієнтованої корпоративної стратегії та ін.

Важлива характеристика активності конкурентної середовища на ринку, яка звертає на себе увагу вчених – це ступінь протидії конкурентів в боротьбі за споживачів та нові ринкові сегменти, або інтенсивність конкуренції. До чинників, які дають змогу кількісно оцінити ступінь інтенсивності конкуренції, необхідно віднести: характер розподілу ринкових часток між конкурентами, темпи росту ринку та його рентабельність [5, с. 661].

Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності банків України необхідно розробити, прийняти та систематизувати конкурентні права на фінансовому ринку. Зважена державна конкурентна політика повинна спиратися на стійке законодавство. На сучасному етапі відсутня чітка нормативна база, яка не дає змоги оперативно реагувати на динамічні зміни ринку та затрудняє регулювання конкурентних відносин у банківському секторі.

Література:

1. Дубовик О.В. Маркетинг у банку: [навч. посіб.] / О.В. Дубовик, С.М. Бойко, М.А. Вознюк; 2-е вид. – К.: Алерта, 2007. – 275 с.
2. Гладинець Н.Ю. Конкурентоспроможність комерційного банку: теоретичні аспекти та підходи до визначення / Н.Ю. Гладинець, В.В. Петрина // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 814 – 818.
3. Коваленко В.В. Забезпечення конкурентоспроможності банків України в умовах циклічного розвитку економіки України / В.В. Коваленко, Ю.М. Белова // Науковий вісник ХДУ. – 2016. – Вип. 20. – Ч. 2 – С. 149 – 152.
4. Коваленко В.В. Грошово-кредитна політика та її вплив на подолання структурних дисбалансів економіки України / В.В. Коваленко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 12. – С. 445 – 449.
5. Радова Н.В. Передумови забезпечення конкурентоспроможності банків України / Н.В. Радова // Економіка і суспільство. – 2017. - № 8. – С. 659 – 665.

УДК 346.62

Бережна Д.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр

Київський національний університет ім. Т.Г.Шевченка

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ CASHLESS В УКРАЇНІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У січні 2018 року уряд ухвалив Концепцію розвитку цифрової економіки, тобто такої, що базується на комп'ютерних технологіях та глобальній мережі інтернет. У документі йдеться про амбітні плани покриття до 2020 року понад 70-80% території України ширококутовим інтернетом, цифровізацію освіти, медицини, транспорту та громадської безпеки. Особливе місце у концепції посідає безготівкова економіка, яка передбачає розвиток cashless, тобто безготівкових розрахунків, які мають на меті скорочення в Україні готівкових платежів та залучення у банківську систему значного обсягу коштів населення.

За даними Національного банку України, станом на 01.10.2019 р. на одного українця в середньому припадає 1,4 картки, активних – 0,9 шт. Це мало. Тобто, навіть середньостатистично, не у кожного є активна картка. А якщо взяти те, що у багатьох власників платіжних карток вона не одна, а декілька? Можна припустити, що активні платіжні карти мають близько половини населення країни.

Україна декларує прагнення до інтеграції в європейську економіку, суспільство, систему цінностей. Логічно, що в процесі такої інтеграції ми мали б орієнтуватися на ситуацію та тенденції, які існують в Європі. За даними Європейського центрального банку [1] на кінець 2018 року у одного жителя Європи є 1,6 картки. Отже, якщо тенденція випуску карток українськими банками збережеться, то Україна зможе наблизитися до середньостатистичних європейських показників.

З іншого боку є питання щодо розвитку платіжної інфраструктури, зокрема, кількості платіжних терміналів. Вочевидь, що в Україні вона зростає на 20% щороку. Наразі на 01.01.2019 р. ми маємо в середньому 8 тис. терміналів на 1 млн. населення. Порівнюючи цю ситуацію із даними по європейським країнам [2] видно, що за цим показником найгірша ситуація в Румунії – трішки більше 10,5 тис. терміналів на мільйон населення та Данії – 14,2 тис./млн. Тобто, Україна за рівнем розвитку інфраструктури для прийому безготівкових платежів в півтора рази відстає від цих країн. Необхідно відмітити, що найпотужнішими в плані розвитку платіжної інфраструктури країн ЄС є Люксембург, Греція та Італія, кількість терміналів на 1 млн. населення яких складає відповідно 300,9 тис., 52,6 тис. та 52,4 тис. При цьому в середньому по Європі цей показник набуває значення 30 тис. шт. Як видно, він майже в чотири рази більший за середнє значення по Україні.

Таким чином, не зважаючи на збереження позитивних трендів розвитку безготівкових операцій та безконтактної платіжної інфраструктури в Україні в останні роки, вони все ще є недостатніми для наближення до середніх показників розвитку cashless в ЄС.

Дієвий інструмент на подолання цієї ситуації передбачено Проектом А.9 Cashless economy [3], який є складовою частиною Комплексної Програми розвитку фінансового сектору України до 2020 [4]. Відповідно до Концепції проекту одними із основних заходів, які необхідно вжити, є закріплення на законодавчому рівні норми щодо максимізації здійснення виплат заробітної плати за допомогою платіжних карток та здійснення всіх соціальних виплат та пенсій через безготівкові канали. Питання переведення платежів із готівкової форми в безготівкову актуальне з огляду на значну частку економіки, яка знаходиться “в тіні”. Для функціонування тіньової економіки необхідним є основоположний ресурс – готівка. Чим меншим буде обіг готівки, тим складнішими будуть умови для ведення тіньового бізнесу. Такий крок дасть змогу збільшити кількість власників платіжних карток, що, відповідно, сприятимуть підвищенню попиту з боку споживачів на здійснення розрахунків в безготівковій формі. За таких умов споживачі віддаватимуть перевагу прозорому легальному бізнесу, який забезпечує можливість здійснення розрахунків в безготівковій формі. Натомість, частка тіньового бізнесу, який змушений буде або втрачати клієнтів, або виходити “з тіні”, зменшуватиметься.

Ще одним аргументом на користь виплат заробітної плати та пенсій через банківські карткові рахунки є питання безпеки. Переведення розрахунків із готівкової форми в безготівкову може убезпечити громадян та підприємства від можливих ризиків втрати коштів у злочинах, безпосереднім об'єктом яких є готівка. В той же час втрата платіжної картки, за умов дотримання її власником базових правил безпеки, не призводить до втрати коштів, що знаходяться на рахунку.

Також слід врахувати той факт, що витрати підприємства при виплаті заробітної плати на карткові рахунки співробітників будуть меншими, порівняно з тим, коли заробітна плата виплачується готівкою. Виплати на карткові рахунки можливо автоматизувати, суттєво зменшивши при цьому витрати часу та кількість співробітників, що необхідні для здійснення нарахувань та проведення виплат.

Переведення виплат заробітної плати та пенсій на карткові рахунки дозволить підвищити рівень фінансової грамотності населення, а також забезпечити можливість більш широкого доступу до банківських послуг. Для своїх клієнтів, які мають карткові рахунки, банки пропонують зменшені ставки кредитування, додаткові відсотки за депозитними рахунками, для власників платіжних карток діють знижки в торгових точках та програми лояльності.

Звичайно, зазначена пропозиція не є панацеєю та може бути неоднозначно сприйнята. Зрозуміло, що, навіть якщо закріпити таку норму на законодавчому рівні, вона не подіє на тих, хто виплачує заробітну плату “в конвертах”. Також

аргументами проти є певне упереджене ставлення населення до банківської системи та низький рівень розвитку банківської інфраструктури в регіонах. Однак це можна врегулювати шляхом надання права вільного вибору банку, через який будуть здійснюватися виплати.

Щодо розвитку інфраструктури для прийому безготівкових платежів.

Крупний і легальний бізнес вже давно приймає платежі за допомогою платіжних карток. Але в Україні не з'являються щодня нові крупні мережі супермаркетів чи автозаправок, відповідно, розвиток інфраструктури для прийому безготівкових платежів можливий виключно за рахунок малого бізнесу. Але тут ми стикаємось з такою проблемою як бажання бізнесу оптимізувати та зменшити податкове навантаження. Обороти переводяться на ФОПів на спрощеній системі оподаткування, а потім ці обороти чітко контролюються для того, щоб не вийти за межі максимально дозволеного ліміту, що дозволяє не застосовувати реєстратори розрахункових операцій та сплачувати мінімальні податки. В такій ситуації бізнес, звичайно, не зацікавлений в переведенні готівкового (по факту неконтрольованого) обороту в безготівковий, адже це несе ризики розкриття механізму ухилення від сплати справедливого розміру податків. Разом з тим, підприємці не є авантюристами поголовно і розуміють, що неможливо все життя ухилитися від податків, що існує постійний ризик наразитися на перевірку та заходи впливу з боку контролюючих органів. Тому в Україні здійснена спроба вирішити це питання прийняттям 20.10.2019 р. законів «Про внесення змін до Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг» №128-IX [5] і «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг» № 129-IX [6], якими з 01.01.2021 р. зобов'язують підприємців використовувати касові апарати, запроваджують електронний чек, грошову винагороду для покупців та чималі штрафи для бізнесу.

Також, стимулом до заохочення суб'єктів підприємницької діяльності до розвитку cashless, може стати надання для них податкових пільг за прийом безготівкових платежів. Так, це дорожче, ніж несплата податків взагалі, але й менш ризиковано. Податкові пільги для бізнесу за прийом безготівкових платежів – це механізм, який задовольнить інтереси всіх. Підприємці отримають можливість вивести бізнес з тіньової зони, держава зможе збільшити надходження до бюджету, споживачі отримають більш розвинену інфраструктуру для здійснення розрахунків у безготівковій формі.

Зазначені заходи дозволять збалансувати потреби як бізнесу, так і споживачів та в перспективі сприятимуть суттєвому розвитку ринку безготівкових платежів.

Література

1. Number of cards issued by resident PSPs per capita. Payments statistics of European central bank [Електронний ресурс]. –

URL: <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001403>

2. Number of terminals provided by resident PSPs per million inhabitants. Payments statistics of European central bank [Електронний ресурс]. – URL: <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001406>

3. «A9. Cashless economy»: Концепція проекту [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31538042>

4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору до 2020 року [електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>

5. Про внесення змін до Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг» №128-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t190128>

6. «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг» № 129-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t190129>

УДК 336.71

Березін І.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр факультету економіки і управління

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Вперше стрес-тестування банківської системи України проведено у 2008 р. із залученням 17 банків, а згодом – навесні 2010 р. Результати обох стрес-тестувань не оприлюднено. Відомо лише, що у 2010 р. стрес-тестуванням було охоплено 176 банків, за результатами якого виникла потреба збільшити капітал у 61 вітчизняних банках на суму 40 млрд грн [3, с. 71]. У 2012 р. Світовий банк наголосив на необхідності обов'язкового стрес-тестування банківської системи України. Того разу лише дочірні установи європейських банків (ING Bank, Unicredit, Credit Agricole, Alfa Bank, Swedbank, Piraeus Bank Group) провели стрес-тестування найбільш значущих видів ризику. Разом з тим, НБУ відмовився від рекомендації Світового банку проводити стрес-тестування в Україні у 2012 р., аргументуючи це тим, що банківська система має позитивні темпи розвитку [1].

У травні 2014 р. НБУ у рамках Меморандуму з Міжнародним валютним фондом розпочав стрес-тестування вітчизняних банків. Насамперед, цю процедуру пройшли перші 15 найбільших за активами банків, далі – наступні 20

банків. Влітку 2014 р. стали відомі результати першої хвилі стрес-тестів. Так, лише 5 з 15 українських банків достатньо капіталізовані – ПриватБанк, Райффазен Банк Аваль, Альфа-банк Україна, Сбербанк Росії, ПУМБ. Потреба решти банків у докапіталізації перевищила 30 % від розміру власного капіталу. Це Ощад банк, Укрексімбанк, Дельта, Промінвестбанк, Укрсоцбанк, Надра, ВТБ, Фінанси та Кредит, УкрСиббанк та Укргазбанк [1].

Діагностичне дослідження банківської системи було ініційоване Нацбанком 24 квітня 2015 року в межах співпраці з МВФ і включало обов'язковий аналіз якості активів, на якому пізніше базувався стрес-тест 20 найбільших банків. Специфіка фінансової системи України з нерозвиненим міжбанківським і фондовим ринком і суттєвою концентрацією кредитів, безумовно, вплинула на методологію стрес-тестування 2015 року, в якій увага фокусувалася на кредитному, валютному та процентному ризиках. Водночас у стрес-тестах не було аналізу ризику втрати ліквідності банків унаслідок масового вилучення вкладів. Вихідні дані для стрес-тесту датувалися 31 березня 2015 року, а прогнозний горизонт становив три роки. Особливістю вітчизняного стрес-тесту стала також відсутність негативного макроекономічного сценарію, мотивована «досягненням нижньої межі економічної кризи». Розрахунки базувалися на стандартному базовому прогнозі на 2015–2017 роки, розробленому разом із МВФ, у якому для 2015-го приріст реального ВВП становив -9%, річна зміна реальної зарплати – -18,5%, середньомісячна заробітна плата – 4256 гривень, інфляція – 45,8%, міжбанківський курс долара – 23,5 гривні. Результати стрес-тесту регулятор отримував за підсумками дослідження очікуваної зміни якості кредитів великих позичальників, а також інших кредитів, за винятком позик державних установ. Плани поповнення капіталу мали надати банки, показники яких виявилася нижчими за мінімальні значення достатності регулятивного капіталу – 5% у 2016-му і 7% у 2017 році [2].

Слід зазначити на якісно вищій рівень (незважаючи на низку недоліків), методології стрес-тестування 2015 року, порівняно з методикою аналізу життєздатності банків 2010 року. Методика 2010 року не передбачала використання макроекономічних сценаріїв, консолідована звітність великих позичальників не вивчалася, а матриця змін категорій проблемності кредитів задавалася окремою постановою НБУ без аргументованого обґрунтування реальними даними.

У 2016 році тривало масштабне стрес-тестування банківської системи – на кінець року понад 98% банківської системи за активами вже було протестовано. За результатами перевірок 21 із 60 перевірених банків не потребував докапіталізації, 9 достроково виконали трирічні плани докапіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження, 4 банки виведені з ринку, решта – виконують плани згідно із графіком. Загалом у 2016 році банки здійснили заходи на виконання програм докапіталізації на 108 млрд грн. Докапіталізація – критично важливий крок до посилення стійкості і надійності банківської системи. Як зазначила К.Рожкова, у 2015-16 роках НБУ здійснив

перевірку перших 60 банків за розміром активів. У 2017 році настала черга продіагностувати решту банків, розмір активів яких менше 2% активів банківської системи. З топ-60 банків, які вже пройшли діагностику, 21 банк з самого початку не потребував докапіталізації, 9 банків станом на початок лютого 2017 року виконали затверджені НБУ програми докапіталізації в повному обсязі, 4 банки – «Хрещатик», «Фідобанк», «Платинум Банк» і «Фортуна-банк» – за невиконання програм докапіталізації, визнані неплатоспроможними, 26 банків виконують взяті на себе зобов'язання щодо докапіталізації згідно із затвердженим графіком [4].

За даними міжнародного рейтингового агентства Fitch, має місце поліпшення платоспроможності українських банків, водночас деякі фінустанови потребують подальшої докапіталізації. Показники платоспроможності банків значною мірою відновлені: до кінця першого кварталу 2018 року більшість із 25 найбільших банків, які контролюють понад 90% активів сектору, відповідали нормативу достатності капіталу (10%). Водночас Fitch додає, що рівень проблемних активів банків все ще залишається високим – близько 56% до кінця першого кварталу 2018 року. За даними агентства, це переважно старі кредити, реструктуризація яких зазвичай проходить повільно і часто утруднена правовими аспектами процесу банкрутства позичальника. У 2018 році НБУ проведе чергову оцінку якості активів та стрес-тестування 25 найбільших банків. За очікуваннями цього рейтингового агентства, оцінка підтвердить потребу деяких банків в докапіталізації, оскільки не всі банки мають достатнє покриття ризиків потенційних збитків від реструктуризованих зобов'язань. Під перевірку потрапили наступні банки: Приватбанк, Ощадбанк, Укресімбанк, Райффайзен Банк Аваль, Альфа-Банк, Укргазбанк, ПУМБ, Укрсіббанк, Сбербанк, Укрсоцбанк, ОТП Банк, Південний, Креді Агріколь, Промінвестбанк, Таскомбанк, Прокредит Банк, Кредобанк, ВТБ Банк, Кредит Дніпро, Мегабанк, Восток, А-Банк, Ідея Банк, Універсал Банк, Банк інвестицій та заощаджень. Це установи, які є найбільшими за середнім значенням двох показників: зважених на ризик активів та депозитів фізичних осіб. На них сукупно припадає 93% активів банківського сектору. Якщо під час тестування виявиться, що деяким банкам необхідна буде докапіталізація, то вони до 10 серпня отримають вимогу про розробку програм капіталізації [1].

НБУ проводитиме стрес-тестування кредитного та ринкового ризиків (процентного та валютного). СТ передбачає оцінку стійкості банків за умов гіпотетичної кризи, адже банки повинні мати достатній запас капіталу, щоб не тільки повноцінно функціонувати за поточних макроекономічних умов, але і витримати негативні наслідки можливої кризи. Стрес-тестування проводитиметься за двома сценаріями: базовим та несприятливим (табл. 1). Базовий макроекономічний сценарій є близьким до базового прогнозу НБУ (для нього використано публічні прогнози НБУ). Значення обмінного курсу для базового сценарію взято з консенсус-прогнозу «Focus Economics». Базовий макроекономічний сценарій ґрунтується на публічних прогнозах НБУ, крім

прогнозу обмінного курсу. Прогноз зміни обмінного курсу, закладений в базовий сценарій, базується на даних консенсус-прогнозу [5].

Несприятливий макроекономічний сценарій побудований на гіпотетичних припущеннях макроекономічних показників, які призводять до реалізації кредитного та ринкового ризиків в суттєвих обсягах. Відповідно до міжнародної практики стрес-тестування, несприятливий сценарій повинен бути жорстким, але правдоподібним (*severe but plausible scenario*). При цьому він не відображає очікувань розвитку економіки на найближчий період. Несприятливий сценарій розроблено НБУ, він ґрунтується на таких припущеннях: зниження реального ВВП на одне стандартне відхилення від базового прогнозу (стандартне відхилення розраховане на даних з 2000 року); девальвація гривні до долара США – 23% р/р у 2018 (середній рівень девальвації протягом двох попередніх криз) та помірно надалі; інфляція першого року забезпечує зниження РЕОК на 5%, надалі залежить від динаміки валютного курсу (інфляція за базового сценарію плюс перенесення темпів зростання курсу із урахуванням коефіцієнту трансмісії).

Таблиця 1

**Макроекономічні сценарії для стрес-тестування банківської системи
України на 2018-2020 рр.**

Показник	2017	Базовий сценарій			Несприятливий		
		2018П	2019П	2020П	2018П	2019П	2020П
		За оцінками НБУ					
Реальний ВВП, %	2.1	3.4	2.9	2.9	-3.3	-3.8	1.0
Номінальний ВВП, %	23.0**	15.8	11.3	8.9	18.8	12.9	11.6
Індекс споживчих цін, % (на	13.7	8.9	5.8	5.0	18.7	15.5	9.3
Індекс споживчих цін, %	14.4	11.0	7.3	5.7	20.8	16.5	8.7
Рівень безробіття, %	9.5**	8.5	8.2	8.3	9.8	10.0	9.5
		За оцінками «Focus			За оцінками НБУ		
Зниження курсу гривні до	3.8	5.4	2.7	1.5	23.1	11.1	5.6

* реальний ефективний обмінний курс

** оцінені значення за 2017 рік

Тут слід звернутися до зарубіжного досвіду і зазначити, що наприклад у США за несприятливим сценарієм припускається зниження реального ВВП у пік кризи на 3.5% та за надзвичайно несприятливим (SA – Severely adverse) на 8.9%; у країнах Єврозони криза за несприятливим сценарієм триває два роки і зниження ВВП припускається на рівні 2% у середньому і до 6% у окремих країнах; у Великій Британії за несприятливим сценарієм відбувається девальвація фунта відносно євро на 24%.

За результатами проведеного стрес-тестування у 2018 році НБУ планує до оприлюднення такі результати оцінки стійкості: регулятивний капітал; основний капітал; норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2); норматив достатності основного капіталу (H3); сума потреби (нестачі) у капіталі за результатами оцінки стійкості; заходи, здійснені після 01.01.2018 та до оприлюднення результатів оцінки стійкості які мали істотний вплив на капітал

банку зі зменшення впливу ризиків; сума потреби (нестачі) у капіталі з урахуванням заходів.

Література:

1. Інформаційний портал «Banki.ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.banki.ua>.
2. Перевірка на міцність: як стрес-тести банків допомагають контролювати ризики у фін секторі <http://forbes.net.ua/ua/business/1409891-perevirka-na-micnist-yak-stres-testi-bankiv-dopomagayut-kontrolyuvati->
3. Прийдун Л. Стрес-тестування кредитного ризику банку: загальна характеристика та особливості практичного застосування / Л. Прийдун // Вісн. ТНЕУ. – 2011. – № 2. – С. 67–74.
4. Річний звіт НБУ за 2016 рік. Офіційний сайт Національного банку України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/>
5. Стрес-тест: НБУ оцінить, як на топ-25 банків вплине девальвація гривні на 23% <http://finbalance.com.ua/news/Stres-test-NBU-otsinit-yak-na-TOP-25-bankiv-vpline-devalvatsiya-hrivni-na-23>
6. https://news.finance.ua/ru/news/-/425718/nekotorye-ukrainskie-banki-nuzhdayutsya-v-dalnejshij-dokapitalizatsii-fitch?utm_source=email&utm_medium=news&utm_campaign=2018-05-04

УДК 336.7

**Левченко І.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри фінансів Серватинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В сучасному світі жодна економічна система країн світу не може ефективно функціонувати без банківських установ, адже саме за допомогою банків здійснюється рух грошових коштів, платежів та розрахунків.

Основним джерелом формування дохідних активів комерційних банків є саме залучення депозитних коштів. При цьому, депозити є взаємовигідними як для фізичних осіб так і для банків. З позиції банків депозитні кошти фізичних осіб є основним джерелом поповнення ресурсної бази та підтримки достатнього рівня їхньої ліквідності, а з позиції фізичних осіб – джерелом накопичення та збереження вартості заощаджень. Отже, депозити фізичних осіб у банках

потребують глибокого дослідження, а особливого значення набуває оцінка їх якості.

Проблемам депозитної політики комерційних банків присвячено чимало праць. Значний внесок у дослідженні питань депозитної діяльності зробили такі зарубіжні та вітчизняні науковці: Г. Айленбергер, О. Бартош, О. Васюренко, Е. Долан, О. Дзюблук, Р. Коцовська, П. Роуз, М. Савлук, Дж. Сінкі та інші. Однак, питання шляхів ефективного залучення депозитних коштів залишається актуальним та потребує подальшого вивчення до сьогодні.

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність» № 2258-VIII від 21.12.2017 вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [1].

До депозитів відносять грошові кошти, цінні папери, банківські метали та інші цінності, які клієнт передає на збереження у банківські установи та за якими установа виплачує проценти.

Для оцінки якості депозитів фізичних осіб у банках використовуються показники, які характеризують ступінь задоволення клієнтів. До таких показників належать [2, с. 20]:

- фінансовий стан банку;
- якісне обслуговування вкладників на відповідному рівні;
- час та швидкість здійснення операції;
- прозорість операцій з коштами клієнтів;
- спектр послуг для усіх верств населення, з метою пропозиції клієнту найбільш цікавого для нього банківського продукту.

Проте у світовій практиці існують і інші методики оцінки надійності банку, які виражаються в рейтингах, і вони є важливим фактором для фізичних осіб при виборі банку. До них відносять: американську рейтингову систему CAMELS, англійську рейтингову систему RATE та важливою є оцінка таких рейтингових агентств, як Moody's, Fitch та S&P [2, с. 43-44].

Рейтинги надійності банківських депозитів дозволяють потенційним вкладникам здійснити відбір найнадійніших банків і прийняти рішення щодо доцільності розміщення коштів у банку, або у випадку закінчення терміну дії депозитного договору – доцільності його пролонгації. На рис. 1 представлено критерії, які використовують під час визначення рейтингу надійності банківського депозиту.

На відміну від загального кредитного рейтингу банку, рейтинг надійності банківського депозиту враховує черговість і пріоритетність виконання зобов'язань банківською установою.

Міжнародна практика характеризує зарубіжну банківську систему, як досить міцний моноліт, довіра до якого з боку населення непохитна навіть в економічну кризу.

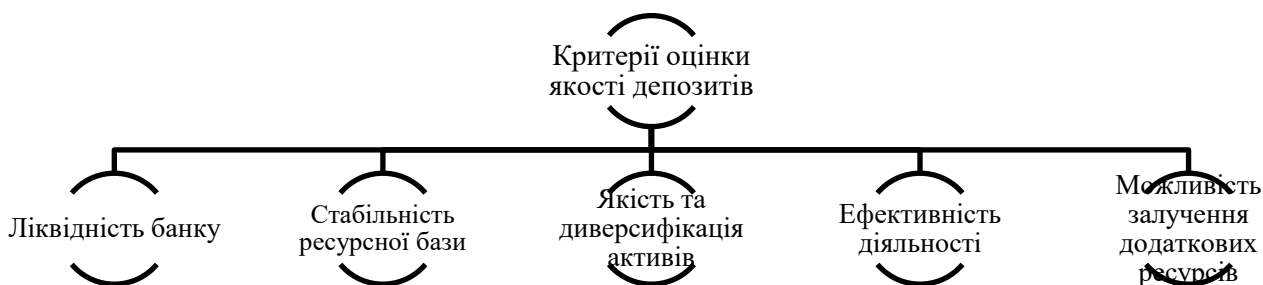

Рис. 1. Основні критерії оцінки якості депозитів

В Україні послуги банківської системи також увійшли в життя більшої частини населення, але довіра людей до банків знижується щороку. З 2014 р. почався масовий відтік депозитів з банків України через високий ризик втрати своїх грошей не дивлячись навіть на те, що з точки зору прибутковості за банківськими вкладками Україна займає одне з найвищих місць в світі [3, с. 49-51].

В усіх розвинених країнах світу система гарантування вкладів обіцяє вкладникам більше, ніж в нашій країні. Наприклад, в Європейському Союзі (ЄС) сума повернення повинна бути не менше 20 тис. євро за кожним депозитом, незалежно від їх кількості та валюти, в той час як в Україні не більше 200 тис. грн.

Депозитні ставки країн-членів ЄС рідко перевищують 3% річних. Прибутковість в США ще нижче – до 1%. У деяких країнах-членах ЄС Східної Європи ставки вище – до 5% річних. Але треба врахувати, що така ставка залишається, якщо термін вкладу більше 3 років, на менший термін ставки будуть ще нижче. Депозити зі 4% ставкою завжди були великою рідкістю. На даний момент ставки значно знизилися і прийшли до рівня 2%, табл. 1.

Відмінними від інших банківських систем є Ісламські банки. Що стосується депозитів, то їх, зрозуміло, також можна розмістити в ісламському банку, але за схемою інвестиційної організації: банк вкладає кошти клієнта, який потім отримує частину від прибутку, отриманого обраною банком компанією. Фіксований відсоток заборонений, прибуток за депозитом залежить, по суті, від ефективності вибору, який зробив банк.

Варто також відмітити і те, що багато країн світу мають «Фонд гарантування вкладів». Його особливість полягає в тому, що вкладник в будь-якому випадку може повернути часткову або й повну суму вкладу. У країнах з економікою, що розвивається і перехідною економікою рівень сум, які захищаються, знаходиться в межах від 380 доларів (Танзанія) до 12 000 доларів (Чехія). В Люксембурзі поріг захисту становить 90% від суми вкладу, але не більше 20 000 євро (21 300\$). Трапляється так, що в діапазоні певної суми вкладу захищається повна сума, а

понад цієї суми застосовуються часткові розрахунки з встановленням ліміту виплат. Наприклад, в Польщі гарантується повний захист по депозиту в межах 1 000 євро, по депозитах від 1 000 до 3 000 євро – 90%. Однакова схема функціонує в Португалії повна гарантія депозитів в діапазоні 15 000 євро, а далі – часткова гарантія депозитів до 45 000 євро. Отже, система страхування депозитів відрізняється у різних країнах. Деякі банки гарантують вклади і фізичних, і юридичних осіб [4, с. 55-57].

Таблиця 1

Депозити деяких країн Європи станом на 1 вересня 2018 р. [3]

Країна	Показник інфляції	ВВП на душу населення, доларів США	Населення	Процентна ставка	Валюта вкладу
Україна	49%	6,665	42,977,367	15.00%	UAH
Грузія	4.1%	6,145	4,490,500	11.50%	GEL
Туреччина	7.8%	13,905	76,667,864	10.00%	TRY
Росія	8.9%	14,913	146,149,200	7.00%	RUB
Ісландія	3.9%	41, 000	328,170	3.75%	ISK
Італія	2.3%	29,418	60,783,711	2.00%	EUR
Великобританія	2%	34,388	64,105,654	2.00%	GBP
Норвегія	1.9%	53,471	5,156,450	1.40%	NOK
Польща	4%	18,837	38,496,000	0.99%	PLN
Болгарія	4.2%	13,789	7,245,677	0.25%	BGN
Австрія	3.3%	39,634	8,527,230	0.15%	EUR
Фінляндія	2.2%	36,236	5,468,609	0.15%	EUR
Португалія	0.4%	23,361	10,477,800	0.15%	EUR
Німеччина	2.2%	34,388	80,767,000	0.10%	EUR
Чехія	1.4%	27,062	10,521,600	0.05%	CZK

Таким чином, оцінка якості банківських депозитів здійснюється на основі реальних економічних показників, що характеризують діяльність банку. Професійна оцінка банківських депозитів у подальшому стимулює розвиток усієї банківської системи. Порівнюючи ставки на міжнародному ринку депозитів можна побачити, що в Україні досить прийнятні умови для вкладників. Розвинені країни світу мають значно меншу ставку закладами, ніж пропонується в українських банках. Це пов'язано з можливим ризиком втрати коштів. Міжнародна практика характеризує зарубіжну банківську систему, як досить надійну, а депозити фізичних осіб є гарантованими. Отже, українським банкам варто звернути увагу на впровадження депозитної політики у світі задля повернення довіри з боку населення.

Література:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: Закон України від 07.12.2018 р. // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. Додаток до журналу Вісник НБУ. – 2018. – № 1.

2. Васюренко О.В. Банківські операції: Навч. посіб. / О.В. Васюренко – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2018.

3. Мельник Я.М. Рейтинги депозитів банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua/ua/about-rating/purpose/4627>

4. Панасенко Г.О. Сучасні методики рейтингування банківських депозитів: теорія і практика, особливості та перспективи / Г.О. Панасенко // Механізм регулювання економіки. – 2016. – № 1.

УДК 346.62

**Степаненко Н. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ БАНКІВ

Загалом, фінтех (фінансові технології) – це технології, що застосовуються в фінансових службах, або використовуються для того, щоб допомогти компаніям керувати фінансовими аспектами свого бізнесу, включаючи нові програми та додатки, процеси та бізнес-моделі. Іншими словами фінтех існує для того, щоб користувачі проводили фінансову операцію через інтернет-програму для онлайн-покупок чи інших операцій.

Раніше фінтех сприймався виключно як внутрішні розробки та процеси фінансових установ, до яких у споживачів фінансових послуг не було прямого доступу. Але сьогодні фінтех став основою для всіх онлайн-транзакцій – переказів грошей, кредитування, сплати комунальних платежів тощо

Фінтех складно назвати новинкою. Однак, актуальним завданням залишається дослідження сучасного стану розвитку інтернет-простору та застосування різного роду фінансових технологій. У тій чи іншій формі фінансові технології існують стільки ж, скільки і фінансові послуги. Власне, слово «фінтех» вперше було опубліковано у 80-х роках минулого століття, коли в газеті Sunday Times вийшла стаття авторства Пітера Найта з аналогічною назвою. Він використав це слово для опису бота, який вніс зміни в його електронну пошту. Після глобальної фінансової кризи 2008 року, компанії у галузі фінтех почали швидко розвиватися і суттєво змінили комерцію, інвестиції, управління активами, страхування та операції з цінними паперами. Саме завдяки фінтеху стало можливо існування криптовалют, таких як біткоїн. Після кризи 2008 року з'явилися тисячі стартапів, які усвідомлювали, що довіра споживачів фінансових послуг у старому форматі зруйнована і назріла потреба у нових

фінансових бізнес-моделях. Великі корпорації почали інвестувати у фінтех-бізнес, який сприймався як альтернатива старим бізнес-моделям фінансового сектору. Традиційні ж банки зі свого боку мали мільйони клієнтів, які вимагали нових стандартів обслуговування.

Згідно доповіді компанії Deloitte на Всесвітньому економічному форумі (WEB) сьгоднішні споживачі очікують простого онлайн-доступу до фінансових послуг, швидкого схвалення кредитів та безкоштовних платежів для фізичних осіб, – всіх тих нововведень, які зробили фінтех популярним.

І хоча на сьогодні фінтех поки не можна назвати домінуючою тенденцією у фінансовому світі, окремі компанії досягли значного успіху, а власне явище фінтех стало важливою ланкою у ланцюжку фінансових послуг. Фінтех також швидко змінює страхові та інвестиційні галузі.

Наприклад, у США автомобільні страхові компанії вже продають страхування на основі "телематики", де керування контролюється за допомогою даних, зібраних через смартфон або "чорну скриню", встановлену у автомобілі водія. Ці дані можуть бути використані для визначення того, скільки клієнт платить за страховий поліс.

Необхідно відмітити, що потенційні переваги фінтеху очевидні:

1) Швидкість і зручність – фінтех-послуги, як правило, постачаються в Інтернеті, і таким чином користувачі можуть отримати доступ до них простіше та швидше.

2) Великий вибір – споживачі отримують вигоду від більшого вибору продуктів і послуг, оскільки їх можна придбати віддалено, незалежно від місцезнаходження.

3) Вигідніші умови на послуги – компаніям фінтех, зазвичай, не потрібно вкладати гроші в фізичну інфраструктуру, таку як мережа філій, тому вони зможуть запропонувати споживачам вигідніші умови на свої послуги, у порівнянні з традиційними компаніями.

4) Більше персоналізованих продуктів – технологія дозволяє фінтех-компаніям збирати та зберігати більше інформації про клієнтів, щоб вони могли запропонувати споживачам більш персоналізовані продукти або послуги.

Проте у фінтеху є і певні недоліки:

а) Нечітка регуляція – фінтех-компанії в цілому нові для фінансової галузі та використовують відмінні від традиційних фінустанов бізнес-моделі. Це може зробити важчим з'ясування, які з них регулюються, і які ваші права, якщо щось піде не так.

б) Спонтанні рішення – споживачі онлайн-послуг зазвичай мають обмежений час та інформацію для прийняття рішень, що часто призводить до необдуманих дій.

в) Технологічні ризики – здійснюючи операції онлайн, фінтех-компанії отримують багато приватної інформації про вас. Як наслідок, ваші особисті дані можуть бути неправильно використані або ви можете стати жертвою кіберзлочину.

г) "Не для всіх" – хоча з одного боку доступ до фінтеху здається простим та зрозумілим, є багато категорій громадян, які з різних причин не можуть використовувати гаджети або комп'ютери для здійснення онлайн-операцій.

Потрібно зазначити, що в Україні ключовим в цій сфері є Закон "Про захист персональних даних", який передбачає основи захисту персональних даних, та, загалом, відповідає міжнародній практиці.

Фінтех-компанії, які володіють чи обробляють персональні дані, мають певні обов'язки та відповідальність щодо їх збереження, захисту від незаконної обробки та доступу до них.

Не дивлячись на те, що вимоги щодо збереження персональних даних доволі детально передбачені законодавством, їх виконання недостатньо стимульовано системою захисту.

За порушення законодавства у сфері персональних даних передбачена адміністративна відповідальність (КУпАП 188-39) у вигляді доволі незначного штрафу (до 500 неоподаткованих мінімумів – приблизно 8500 гривень). Так, за даними щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради з Прав Людини, за 2017 рік було проведено 45 перевірок власників та розпорядників персональних даних на предмет дотримання законодавства щодо їхнього захисту. В результаті виявлено 13 осіб порушників

Останнім часом у пресі поруч з терміном "фінтех" також почало з'являтися слово "техфін". Відмінність техфіну від фінтеху полягає у виді основної діяльності підприємства.

Фінтех-компанії – це фінансові установи, які використовують технологічні розробки для здійснення операцій.

А техфін-компанії – це технологічні по свої суті компанії, які мають велику базу користувачів, новітні технології, і головне – довіру, яку вони використовують для надання фінансових послуг. Типовими прикладами "техфіну" є ApplePay та GoogleWallet.

За словами співзасновника Alibaba Group Джека Ма, і перед фінтех, і перед техфін-компаніями у майбутньому стоять спільні виклики, які полягають у коректній обробці великих масивів даних, персоналізації послуг, пришвидшення онлайн-операцій та максимальному задоволенні потреб свого споживача. З часом все більше і більше людей дратуватимуться, коли змушені будуть відвідувати фізичне банківське відділення для здійснення фінансових операцій. Традиційні банки вже не можуть розраховувати лише на депозити, кредити та поточні рахунки як основу свого бізнесу. Конкуренти з боку фінтех та техфін-компаній вже витісняють банки з найбільш активних галузей, перетворюючи їх на суто утилітарні установи.

Майбутнє банківської галузі залежатиме від його здатності впливати на розуміння споживачів, розширену аналітику та цифрові технології для надання послуг, які допомагають сьгоднішнім технологічним клієнтам краще керувати своїми фінансами та їх повсякденним життям.

Оскільки як фінансові, так і технологічні компанії демонструють більш широкий погляд на банківський бізнес, пропонуючи як банківські, так і небанківські послуги, остаточною переможцем в цій ситуації буде споживач незалежно від того, яку компанію він обере.

Література

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 р. // Сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>.
2. Фінтех в цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://issuu.com/kateshcheglova/docs/fintechissue>.
3. Global Findex database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/en/programs/globalfindex>.
4. European Parliament adopts European Commission proposal to create safer and more innovative European payments // Press release/ European Commission's.
5. FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision / Toronto Leadership Centre.

УДК 336.77.067

Савелкова І.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., доц. Л.В. Барабаш

Уманський національний університет садівництва

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Банківське кредитування фізичних осіб є однією з найважливіших основ провадження банківської діяльності. Саме тому воно має досить широкий спектр взаємодії, а різноманітність і різноплановість його видів зумовлена низкою класифікаційних ознак: цільовим призначенням, строком надання, видом валюти кредиту, наявністю забезпечення та посередників, ступенем покриття вартості товарів і послуг, видом відсоткової ставки, способом надання коштів позичальнику, методом видачі коштів і своєчасністю їх повернення, рівнем ризику.

Кредитування фізичних осіб є невід'ємною складовою функціонування кредитного ринку України та банківської системи. Відповідно до Цивільного кодексу України, кредит співставляють із грошовими коштами, що надають кредитором позичальнику: «За кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит)

позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти» [6].

Однак у наукових колах досі немає єдиної думки щодо сутності кредиту, як економічного явища (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування дефініції «кредит» науковцями

Автор	Трактування
Дем'яненко М.Я. [5, с. 265]	Кредит – це форма передачі у тимчасове користування коштів у грошовій або грошово-натуральній формі на умовах строковості, повернення, платності та цільового характеру, що надається однією юридичною або фізичною особою – кредитором, іншій особі – позичальнику
Алексєнко Л.М., Олексєнко В.М., Юркевич А.І. [1, с. 117]	Кредит – позика, взята на певний строк у грошовій або товарній формі з умовою повернення та сплати відповідної винагороди (процента)
Мочерний С.В. [4]	Кредит – це позичка у грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк з виплатою відсотка, в процесі руху якої між кредитором і позичальником виникають відносини економічної власності
Лагутін В.Д. [2]	Кредит – це форма прояву кредитних відносин, форма руху позичкового капіталу, що виражає економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення. Кредит як форма руху позичкового капіталу об'єднує в собі два процеси: 1) акумуляцію тимчасово вільних грошових коштів; 2) вкладення, або розміщення, цих коштів
Маслова С.О., Опалов О.А. [3, с. 87]	Кредит виражає економічні відносини між кредитором та позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення

На основі наведеного вище можемо зазначити, що кредит є економічними відносинами, що виникають з приводу передачі кредитором позичальнику вартості на умовах повернення, строковості, платності. При цьому під поняттям «вартість» слід розуміти як грошові кошти, так і товари, а право власності на об'єкт кредиту залишається у кредитора.

Розвиток банківського кредитування в Україні проходить донині й умовно його можна розділити на п'ять етапів. Протягом першого, який тривав з 1995 р. по 1998 р. відбувалося становлення банківської системи України, що супроводжувалося зростанням обсягів кредитування, в тому числі – банківського кредитування фізичних осіб, частка якого зросла з 3,31% на початок етапу до 7,69% на його кінець. При цьому аналогічним чином зростали обсяги кредитів, наданих в іноземній валюті.

Другий етап розвитку банківського кредитування в Україні проходив з 1999 р. по 2001 р. У цей період загальні обсяги кредитування зросли. А от частка кредитування фізичних осіб знизилася на 2,17 в.п., хоча загальна тенденція до

збільшення обсягів кредитування в іноземній валюті залишилася.

Під час третього етапу, 2002–2008 рр., частка банківського кредитування фізичних осіб у загальному обсязі наданих кредитів зросла до 38,21 %, обсяги кредитування в іноземній валюті на кінець періоду склали 72,0%, значно зросли показники споживчого кредитування, відзначилося зростання сум кредитів, наданих на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, а також відзначилося переважання довгострокових кредитів (понад 5 років) над коротко- та середньостроковими.

Четвертий етап, що тривав у 2009–2016 рр., характеризується як кризовий, оскільки за цей період відбулося дві великі фінансово-економічні кризи: 2008 р. і 2014 р. Відтак, попри загальне зростання обсягів кредитування, банківське кредитування фізичних осіб втратило 17,0% обсягу, частка кредитів в іноземній валюті знизилася до 50,5%, знизилися суми кредитів на рухоме та нерухоме майно.

П'ятий етап, що розпочався у 2017 р. і триває донині, демонструє поступові тенденції зростання обсягів банківського кредитування фізичних осіб, хоча частка кредитів, наданих в іноземній валюті, продовжує знижуватися. При цьому незначне зростання відзначається і щодо кредитних коштів, спрямованих на придбання рухомого та нерухомого майна.

Оцінюючи фактори впливу на розвиток банківського кредитування фізичних осіб, слід відзначити, що зростання частки депозитів відбувалося синхронно збільшенню обсягів банківського кредитування фізичних осіб. Оберненою до останньої є динаміка індексу реальної заробітної плати, індексу споживчих цін і рівню безробіття, коли їх спад у більшості періодів відзначався зростанням обсягів банківського кредитування.

Вивчаючи вплив банківського кредитування фізичних осіб на розвиток економіки України, слід відзначити зменшення останнього. Так, питома вага банківських кредитів фізичних осіб в обсягах роздрібної торгівлі знизилася з 63,1% у 2006 р. до 19,2% у 2018р. Подібна динаміка спостерігається і відносно частки банківських кредитів фізичних осіб у ВВП – з 14,5% у 2006 р. до 4,9% у 2018 р.

Серед перспектив оптимізації системи банківського кредитування фізичних осіб варто назвати оптимізовану модель індивідуальної оцінки позичальника, що ґрунтується не лише на варіативності методів оцінки позичальника, а й на оцінці потенційного ризику кредитоотримувача. Не менш важливо застосувати нову модель банківського кредитування фізичних осіб, яка ґрунтується на усталених принципах взаємодії між позикодавцем і позичальником.

Література

1. Алексеенко Л. М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок. К.: Видавничий будинок «Максимум»; Тернопіль: Економічна думка, 2000. 392 с.

2. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. / В. Д. Лагутін. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. 215 с.
3. Маслова С.О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. К. : Кондор, 2006. 192 с.
4. Мочерний С. В. Довбенко М.В. Економічна теорія. Економічна теорія: Підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 856 с.
5. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін. ; [за ред. М.Я. Дем'яненка]. К. : ІАЕ УААН, 2003. 555 с.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року, № 435-IV // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

УДК 336.7

Власюк С.А. – к.е.н., доцент

Сторожук Д.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Уманський національний університет садівництва

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

В сучасних умовах функціонування банківського сегменту, перед його керівництвом постає, зазвичай, нагальна потреба у прийнятті швидких та відповідальних управлінських рішень. Так як, кредитна діяльність є однією з найбільших ефективних та результативних банківських операцій, що забезпечують стабільність функціонування установи, саме тому, діагностика кредитного портфеля посідає основне місце у системі управлінських рішень банку.

Кредитний портфель – сукупність усіх позик (у формі позик, облігацій, простих векселів, підтверджених авансів, векселів, строк сплати яких уже настав, рахунків факторингу, овердрафтів, короткострокових комерційних векселів, банківських акцептів та інших подібних зобов'язань), наданих банком з метою отримання прибутку [1].

Для поглиблення розуміння призначення сутності кредитного портфеля в самій діяльності банківської установи доцільним є дослідження сутності даної дефініції.

Так, на думку Бугеля Ю. В. формування кредитного портфеля банку варто розглядати як в широкому, так і у вузькому значеннях. В широкому розумінні – це комплексний інструмент управління (фінансовими ресурсами та джерелами їх формування) банку; у вузькому сенсі – це набір кредитних інструментів для досягнення таких цілей, як: високий рівень прибутковості в поточному періоді;

темпи приросту доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня кредитних ризиків; дотримання ліквідності кредитного портфеля; забезпечення максимального ефекту податкових пільг тощо [2].

Голуб В. М., вважає, що кредитний портфель повинен спрямовувати власну стратегічну політику та поточну діяльність, з урахуванням нормативної бази, на виконання завдань державної кредитної політики країни [3].

Чуб П.М., у своїх дослідженнях, характеризує управління кредитним портфелем як процес, який складається з чітко послідовних етапів: вибору кредитної політики; аналізу ринку кредитів; формування кредитного портфеля; оцінки самого кредитного портфеля та оцінки його ефективності [4]. Аналізуючи, визначення Чуба П.М., варто зазначити, що на кожному з визначених етапів є процес управління кредитним ризиком.

Розглянувши теоретичні напрацювання, варто відмітити, що дефініція «управління» передбачає трансформацію інформації про сам стан об'єкта в загальну (адміністративну) інформацію від суб'єкта, а також є цілеспрямовано-програмованим або має довільний вплив на об'єкти заради досягнення ефективного результату із використанням явищ та процесів. Ефективність управління окреслюється адекватністю дій щодо об'єкта.

Весь процес створення кредитного портфеля можна наочно поділити на три основні фази:

- 1) створення системи лімітів кредитування відповідно до мети і стратегії кредитної політики банку;
- 2) підбір конкретних об'єктів кредитування;
- 3) аналіз поточного стану кредитного портфеля, оперативне управління виявленими відхиленнями від оптимального стану [5].

Варто відмітити, що ефективність та результативність управління кредитним портфелем банку залежить від самого механізму функціонування, способів та методів оцінки кредитного ризику та своєчасності системи реагування з боку банків та регулятора. Керівництво банку має самостійно створювати та розвивати комплексну систему ризик-менеджменту, яка б забезпечила надійний процес прояву, аналізу, контролю та моніторингу кредитного ризику з метою мінімізації його проявів на всіх етапах кредитного процесу та забезпечення ліквідності, прибутковості і надійності кредитного портфеля на основі стратегії і тактики ризик-менеджменту.

Нині, найвагомішою проблемою для банків є неповернення позичальником отриманих ресурсів. Наслідком збільшення обсягу проблемних кредитів є виникнення цілого шерегу негативних наслідків, таких як нерентабельність діяльності, неплатоспроможність, втрата ділової та фінансової репутації, втрата кваліфікованого персоналу, виникнення додаткових витрат пов'язаних зі стягненням проблемної заборгованості тощо.

Отже, управління кредитним портфелем банку є однією з ключових умов ефективного та результативного функціонування банківських установ. З основних наукових підходів портфельної теорії випливає, що прийняття

управлінських рішень щодо формування кредитного портфеля банку, а також управління ним має відбуватися за результатами аналізу співвідношення дохідності й ризикованості. Основною проблемою сучасних банків є неповернення кредитів, тому перш за все необхідно вчасно враховувати економічні та політичні зміни, виробляти кредитну стратегію банку з урахуванням визначених факторів та розробляти заходи щодо мінімізації кредитного ризику.

Література:

1. Термінологія законодавства. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term>
2. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. Галицький економічний вісник. 2010. №2. С.157-163.
3. Голуб В.М. Управління кредитним портфелем комерційного банку. Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 ; Київ. нац. екон. ун-т. К., 2004. 19 с
4. Чуб П.М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. ...к.е.н: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». К: 2003. 18 с.
5. Д'яконов А.М. Оптимізація ризику кредитного портфеля банку. Наука й економіка. 2010. № 2. С. 36-48.

УДК 005.334:336.71

**Литвин Я.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки і управління**

Науковий керівник – д.е.н., доц., професор кафедри фінансів І.М. Пріхно

Черкаський державний технологічний університет

БАНКІВСЬКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК МЕТОД УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ

Кризові явища в банківському бізнесі, з одного боку, пов'язані з макроекономічними проблемами, що ззовні впливають на діяльність банків, а з іншого – з вагомим впливом внутрішніх чинників, серед яких, окрім проблем фінансового характеру, значне місце займають труднощі в галузі управління, технологій та організації власної діяльності.

Становлення банківської системи України як важливої складової фінансово-кредитної системи і підвищення її ролі безпосередньо пов'язані з розвитком економіки в цілому, різноманітним форм власності та економічною самостійністю суб'єктів, в тому числі, й їх правом вибирати самостійно банки обслуговування. Сьогодні дуже багато говориться про світову фінансову кризу,

яка практично торкнулася всіх країн.

Банківська діяльність також піддається ризикам. Ризик – це вартісне вираження імовірнісної події, що призводить до втрат [1, с. 4]. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними, таким чином прибуток можна отримувати тільки у випадку, якщо можливості зазнати втрат будуть передбачені заздалегідь.

Враховуючи наявність значної кількості банківських ризиків, доцільно здійснити їх класифікацію. Під класифікацією ризиків слід розуміти розподіл ризиків на окремі групи за певними ознаками для досягнення поставленої мети. Вдало здійснена класифікація створює можливості для ефективного застосування відповідних методів і прийомів управління банківськими ризиками.

У науковому світі класифікація ризиків представлена залежно від обраних критеріїв, що відображено у табл. 1 [2, с. 41].

Національний банк України виділяє такі види ризиків [3, с. 23]:

1. Ринковий ризик – це ризик, який пов'язаний з втратами через коливання норм позичкового відсотку, змінами прибутковості і фінансового благополуччя компаній (банків) – емітентів цінних паперів, а також інфляційним знеціненням грошей.

2. Процентний ризик – це ризик скорочення або втрати банківського прибутку через зменшення відсоткової маржі.

3. Валютний ризик – це ризик курсових втрат, пов'язаних з операціями з іноземною валютою на національному та світовому валютних ринках.

4. Інвестиційний ризик – це ризик втрат внаслідок зміни розміру портфеля цінних паперів або ситуації на ринку цінних паперів.

5. Ризик ліквідності – це ризик, поява якого в більшій мірі пов'язана з неякісною організацією управління в банку, і, в першу чергу, управлінням фінансами.

6. Кредитний ризик – це ризик банку-кредитора, пов'язаний з непогашенням позичальником основного боргу і відсотків по виданих кредитах.

На основі Звітів про фінансову стабільність, представлених Національним банком України, проаналізуємо карту ризиків банківського сектору за 2017-2019 рр. (рис. 1) [3, с. 23; 4, с. 6].

Зауважимо, що НБУ здійснює оцінку ризиків за десятибальною шкалою, де 0 – це відсутність ризику, а 10 – це найвищий ступінь ризику.

Кредитний ризик має середній ступінь ризику, що відповідає 5 балам, і є досить стабільним і незмінним протягом останніх років. Це свідчить про те, що на ринку нині бракує високоякісних позичальників. Ризик достатності відповідає 5 балам і це свідчить про те, що сектор належно капіталізований. Валютний ризик оцінено в 4 бали, що пов'язано з високим рівнем доларизації активів та пасивів банківського сектору, а ці показники змінюються повільно. Юридичний ризик зріс до 9 балів, а отже це загрожуватиме зниженню довіри населення та бізнесу до банків. Ризик прибутковості знизився до 3 балів – це означає, що прибутковість банківського сектору перевершує попередні очікування НБУ,

операційні прибутки стрімко зростають, а відрахування до резервів є доволі низькими.

Таблиця 1

Класифікація видів банківських ризиків

Критерії класифікації	Види банківських ризиків	Характеристика
Залежно від сфери виникнення	Зовнішні	Спричинені дією зовнішніх факторів: політична ситуація в країні, соціально-економічне становище держави тощо
	Внутрішні	Формуються під впливом дії внутрішніх факторів, зумовлених самим банком у процесі здійснення ним операцій з клієнтами, формуванням грошових потоків
Залежно від категорії ризику	Фінансові	Пов'язані з непередбаченими змінами в обсягах діяльності, рентабельності та вартості банку, структурі активів й пасивів
	Функціональні	Мають відношення до діяльності банку в цілому, а також виникають при продажу окремих банківських продуктів чи наданні банківських послуг
	Інші	Мають не фінансовий характер наслідків для банку, але чинники, що зумовили виникнення ризиків, пов'язані із зовнішніми факторами їх прояву
Залежно від специфіки діяльності банку	Універсальні	Коло ризиків є достатньо широким, що зумовлено значною кількістю видів банківських операцій, які впроваджуються
	Спеціалізовані	Кількість ризиків є звужена через обмеження у здійсненні певних видів банківських операцій
Залежно від джерела виникнення	Системний	Пов'язаний із загальним станом економіки країни, банківської системи та залежить від макроекономічного середовища
	Несистемний	Є індивідуальний та пов'язаний зі станом контрагентів банку
Залежно від характеру виникнення	Чистий	Постійно супроводжує діяльність банку і не залежить від його мотивів
	Спекулятивний	Даний вид ризику має свідомий характер виникнення та переслідує корисливу мету зі сторони суб'єкта ризику

Банківський менеджмент визначає ефективність діяльності банку та є одним з найважливіших напрямів досліджень у фінансовій сфері.

Вважаємо, що наявність ефективного банківського менеджменту означає наявність чіткої системи діяльності, яка могла б бути заснована, перш за все, на досягненні головної стратегічної мети, яка полягає в забезпеченні стабільної, конкурентоспроможної діяльності банку, в максимальному задоволенні потреб клієнтів, освоєнні незайнятих ринкових ніш із застосуванням новаторського

підходу і використанням новітніх інформаційних, інноваційних, банківських технологій міжнародного рівня.

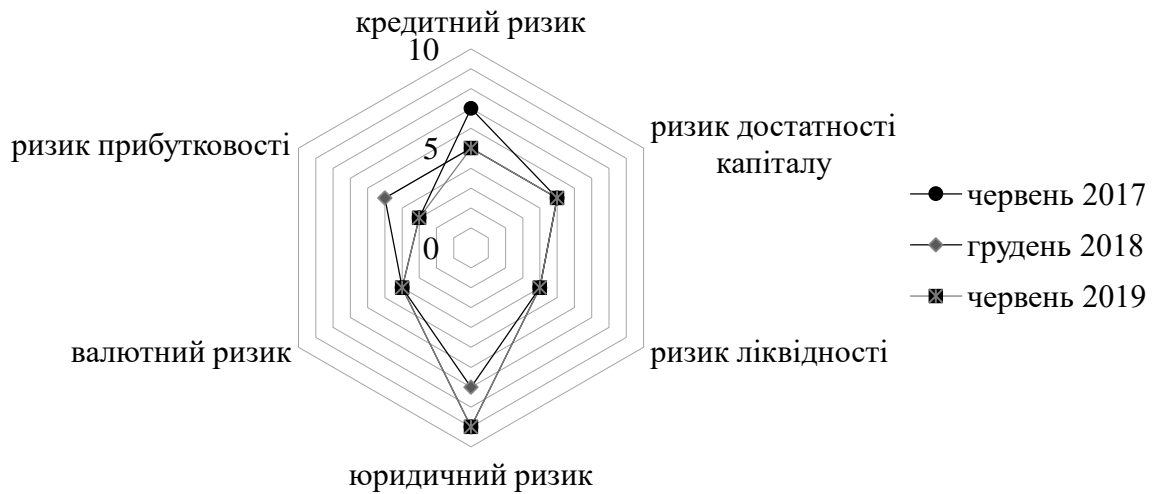

Рис. 1. Карта ризиків банківського сектору

Банківський менеджмент – це управління банком в умовах ринку, що означає:

- орієнтацію банку на попит і потреби ринку, на запити клієнтів та створення таких банківських продуктів і послуг, які користуються попитом і можуть дати банкові запланований прибуток;
- постійне прагнення до підвищення ефективності банківської діяльності з метою зменшення витрат і одержання оптимальних результатів;
- коригування цілей, завдань і програм банку залежно від кон'юнктури ринку;
- необхідність використання сучасної інформаційної бази (комп'ютерних мереж та зв'язків з валютною і фондовою біржами, іншими кредитно-фінансовими інститутами) з метою здійснення багатоваріантних розрахунків для прийняття обґрунтованих і оптимальних рішень;
- раціональний добір персоналу та його ефективне використання [5].

Банківська сфера потребує такого стилю роботи, в основі якого лежать постійний пошук нових можливостей, уміння залучати й використовувати для вирішення поставлених завдань ресурси з найрізноманітніших джерел, домагаючись підвищення ефективності й одержання максимально можливого результату за мінімальних витрат.

Вважаємо, що ефективності банківського менеджменту щодо управління ризиками можна досягти шляхом комплексного використання таких підходів:

- 1) прийняття частини ризику (адекватного капіталу банку);
- 2) запобігання ризику (з огляду на спеціалізацію за функціональними ознаками);
- 3) делегування ризику (через хеджування (страхування), делегування повноважень);

4) управління (розробка технологічної процедури управління ризиками з подальшим жорстким дотриманням її принципів).

Отже, ефективна організація системи управління банківськими ризиками є запорукою стабільності банку та сприяє зміцненню банківської системи України.

Література:

1. Лагунова І.А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту / І.А. Лагунова // Актуальні проблеми державного управління. – 2018. – № 1(53). – С. 1-8. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2018-1/doc/2/04.pdf>.
 2. Павлишин І.О. фінансовий ризик-менеджмент комерційного банку: класифікація та оцінка ризиків / І.О. Павлишин // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 10. – С. 39-42.
 3. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2019 року. – 50 с. / Національний банк України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-R1.pdf?v=4.
 4. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2018 року. – 76 с. / Національний банк України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2018R1.pdf?v=4.
- Квасницька Р.С. Фінансовий менеджмент в банку / Р.С. Квасницька // Хмельницький національний університет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0456&T=01&lng=1&st=0.

Бондаренко Н.В. – к.е.н, доцент
Буранова В.О.

Уманський національний університет садівництва

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Від стану фінансової стійкості банків значною мірою залежить спроможність банківської системи здійснювати свою діяльність. Фінансова стійкість є не тільки основою стабільної банківської системи, а й важливою економічною категорією, оскільки відсутність або низький рівень фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання, в тому числі і комерційного банку, веде до його неплатоспроможності та у кінцевому результаті – до банкрутства. На відміну від проблеми забезпечення фінансової стійкості банків, проблема забезпечення фінансової стійкості та надійності банківських установ має свої особливості, які виникають в джерелах формування їхніх фінансових ресурсів, структурі активів, оцінці результатів діяльності тощо. Питанням забезпечення фінансової стійкості банків присвячено роботи багатьох провідних

вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: О. Барановського, В. Вовка, В. Коваленко, Р. Михайлюк та ін. Проте проведені дослідження не можуть повністю задовольнити потреби теорії і практики щодо забезпечення фінансової стійкості банківських установ.

На сучасному етапі розвитку економіки спостерігається посилення фінансової нестабільності, яка розповсюджується не лише на національну економіку, а й поширюється у регіональному і світовому масштабі та має як циклічний, так і епізодичний характер. Зазначена тенденція підсилюється відкритістю економік у цілому та банківських систем зокрема внаслідок лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами. Це вимагає використання нових концепцій, методологічних та методичних підходів до вивчення методів оцінювання та умов забезпечення фінансової стійкості національної банківської системи. Своєчасне виявлення проблемного банку є важливим завданням Національного банку країни, адже банкрутство банківської установи, особливо якщо вона є системною, може викликати ланцюгову реакцію в банківській системі в цілому [1].

Фінансова стійкість банку – це стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Стійкість є основою всієї банківської системи та окремого банку як складового елемента даної системи.

В економічній літературі існують різні підходи до забезпечення фінансової стійкості банків.

Перший підхід характеризується як забезпечення фінансової стійкості банківської системи на макрорівні. Прихильники даного підходу під фінансовою стійкістю банківської системи розуміють здатність системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною користю й мінімальним ризиком здійснювати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Другий підхід характеризують як забезпечення фінансової стійкості банківської системи через підтримку фінансової стійкості банку як складової банківської системи.

Однією з основних характеристик, за якою можна зробити висновок про фінансову стійкість окремого комерційного банку, є рівень його капіталізації. Саме достатність власного капіталу забезпечує економічну самостійність, прибуткову діяльність на ринку банківських послуг, що в кінці позитивно впливає на фінансову стійкість комерційного банку. Хоча власний капітал банку й займає незначну частку в загальній сукупності банківських ресурсів, проте має велику роль у процесі його діяльності. Достатність капіталу є одним з найбільш важливих критеріїв, що застосовується під час оцінки фінансової стійкості будь-якого комерційного банку.

Отже, власний капітал – основа діяльності банку, він забезпечує його самостійність і фінансову стійкість. За допомогою власного капіталу банки можуть нейтралізувати збитки, забезпечуючи платоспроможність, а також

залучити додаткові ресурси для підтримки ліквідності. Достатність капіталу або капітальна адекватність обсягу здійснюваних операцій – важливий індикатор фінансової стійкості банку.

На стійкість банківської системи впливає безліч факторів, які залежно від якісних характеристик їх впливу мають як позитивне, так і негативне значення. Їх поділяють на фактори-стимулятори та фактори-дестимулятори. До стимуляторів належать фактори, високі значення яких бажані з економічної точки зору й свідчать про сприятливі умови для підвищення рівня конкурентоспроможності банку. До дестимуляторів належать фактори із протилежними якостями. Виділення серед факторів стимуляторів і дестимуляторів, а також їх якісна оцінка, є невід'ємними складовими забезпечення стійкості банківської системи [3].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку економіки досить актуальним є забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Фінансова стійкість є основним елементом стабільності банку та відповідає такому стану розподілу і використанню фінансових ресурсів, який забезпечує розвиток банку на підставі зростання норми нагромадження та раціоналізації структури капіталу у процесі збереження платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Література

1. Барановський О. І. Фінансова стійкість комерційного банку: способи визначення /О. Д. Заруба, Р. І. Шиллер. Вісник Національного банку України. – 1997. № 7. С. 33–36.
2. Корольова А.В. Методологічні аспекти визначення фінансової стійкості комерційного банку. Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. К.:КНЕУ, 2001. Вип. 4. С. 293–300.
3. Кочетков, В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах. К.: Вид-во Європейського університету, 2003. 300 с.
4. Масленченков, Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: технология финансового менеджмента клиента. М.: Перспектива, 1997. 214 с.
5. Михайлюк Р. В. Концептуальні засади механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків. Світ фінансів. 2005р. № 3–4. С. 21-31.
6. Олійник А. В., Суцук Г. С. Управління фінансовою стійкістю банків. Вісник Хмельницького національного університету. 2010, № 5, Т. 4. С. 159-164.

**Лук'яненко А.Ю. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н. доцент Серватинська Інна Миколаївна

Черкаський державний технологічний університет

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Основним пріоритетом державної соціально-економічної політики є забезпечення високих і стійких темпів економічного зростання. Досягнення цієї задачі неможливе без підвищення ролі банківського сектора в економіці, ефективного виконання банківською системою задачі задоволення фінансових потреб реальної економіки.

Серед вітчизняних, зарубіжних вчених та практикуючих спеціалістів, які займаються висвітленням цієї тематики, варто відзначити: Н. І. Антипову, С.В. Андроса, О.В. Бикову, О.Д. Вовчак, І.С. Гуцала, Н.К. Жукову, М.М. Новосельцеву, Т.С. Павленко, Г.С. Панову, Т.В. Родичева та інші.

Незважаючи на те, що цьому напрямку наукових досліджень присвячені численні публікації, динаміка розвитку банківського сектору в значній мірі залежить від стану правового середовища, інвестицій, ділового клімату, податкових умов, вдосконалення регулювання банківської діяльності та системи банківського нагляду, ефективності функціонування системи страхування вкладів, доступності позикових ресурсів, у тому числі, зовнішніх. В умовах глобальної економіки ці фактори набувають особливого значення та вимагають поглибленого вивчення досвіду розвинених країн[2].

Кредитна політика створює основу для всього процесу кредитування, визначає його об'єктивні параметри і особливості. Розвиток кредитних операцій вимагає підвищення ефективності кредитної політики комерційних банків. Створені і використовувані банками способи формування та проведення кредитної політики повинні забезпечувати формулювання цілей, розробку планів, що визначають майбутній стан кредитного портфеля і банку в цілому, вибір засобів і шляхів для досягнення цілей, реалізацію контролю за використанням кредитів, забезпечувати ефективний захист від можливих і прийнятих ризиків, пов'язаних з кредитними операціями [1].

При формуванні кредитної політики необхідно вибрати ті сфери діяльності, які забезпечать максимальний ефект, поліпшать якість кредитного портфеля і оптимізують роботу банку в цілому. Кредитування реального сектору – це один з найбільш значущих напрямів діяльності.

Цілі кредитної політики комерційного банку повинні бути строго узгоджені

із загальними стратегічними цілями банку (прибутковість, ліквідність, агресивність, надійність).

Головною метою кредитної політики є створення умов для ефективного використання банківських ресурсів у короткостроковій (одержання прибутку) і довгостроковій перспективі (стабільність одержуваного прибутку) [3].

Реалізація головної мети стає можливим за допомогою вирішення наступних завдань кредитної політики:

- ✓ аналіз кредитного ринку і визначення цільових сегментів;
- ✓ визначення вимог до позичальників і методів аналізу кредитоспроможності;
- ✓ опис кваліфікаційних вимог, організаційної структури і системи повноважень органів кредитування;
- ✓ розрахунок оптимальних показників ліквідності, прибутковості та достатності капіталу;
- ✓ управління кредитним портфелем;
- ✓ зниження частки проблемних кредитів;
- ✓ розробка та оптимізація процесу кредитування.

Кредитна політика може розроблятися на макро- та мікрорівні економіки. Національний банк України розробляє кредитну політику на макрорівні, він встановлює нормативи її проведення, рівень облікової ставки, що становить основу формування ціни на кредитні ресурси тощо.

Кредитна політика спрямована на забезпечення зв'язку кредитної політики банку зі загальною стратегією його розвитку на мікрорівні. Однією з найважливіших складових кредитної політики комерційного банку є постійна оптимізація кредитного процесу [4].

Отже, кредитна політика банку і її реалізація складають основу кредитного процесу. Ретельно продумана стратегія і тактика у сфері кредитування дозволяє досягнути оптимального співвідношення між ризиком і дохідністю банку.

Для вирішення цієї проблеми банки повинні більше приділяти уваги підвищенню якості та ефективності управління кредитним портфелем.

Банківське кредитування для розвитку потребує досягнення умов макроекономічної стабільності, тому для покращення ситуації в кредитуванні потрібна стабілізація економічних, політичних, соціальних умов та підтримка держави всього банківського сектору.

Література:

1. Бикова, О. В. Оцінка ефективності кредитної політики банку / О. В. Бикова, О. В. Марченко // Молодий вчений. – 2017. – №3 (43) – С. 586-589.
2. Вовчак, О. Д. Кредит і банківська справа [підручник] / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К.: Знання, 2017. – 564 с.
3. Житар, М. О. Аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України / М. О. Житар // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2017. – №1 – С. 94-105.

*XVI міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

4. Жукова, Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська // Економічний часопис-XXI. – 2016. – № 5-6. – С. 54-57.

СЕКЦІЯ 9. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

УДК 35.07(477:100)

Науменко А. Ю. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління

Науковий керівник - к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Глобальні зміни та стрімкий розвиток фінансових технологій, посилені складністю системи задіяних інститутів та використанням широкого спектру фінансових інструментів, визначаються вагомими зрушеннями як з боку пропозиції фінансових послуг, так і з боку попиту на них. Страховий ринок змушений реагувати на окреслені трансформації задля максимального задоволення потреб і побажань своїх клієнтів з метою їх страхового захисту в частині удосконалення підходів до ведення бізнесу, розробки інноваційних каналів реалізації продуктів і надання послуг та технологій обслуговування [1].

Рівень розвитку страхового ринку визначається соціально-економічним становищем в країні, готовністю населення та суб'єктів господарювання до споживання такого роду фінансових послуг, а також державною підтримкою страхового бізнесу. Порівняно з європейськими країнами, де страхування охоплено понад 94% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10–15% страхового поля), особливо у галузі майнового та окремих видів особистого страхування, що зумовлено як низькою довірою економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем їхньої обізнаності у сфері страхування.

Сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про те, що він недостатньо ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. Так, за оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить усього 4-5%, тоді як у Західній Європі та США цей вид послуг займає близько 60%, у Японії – 80%, у Великобританії – 70%, а у світі в середньому – 58,3%. Загальний обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів – із Францією [2].

Дослідження основних тенденцій розвитку страхового ринку вказує на стабільну тенденцію щодо скорочення кількості страхових компаній в Україні (табл. 1.), що вказує на процес консолідації страхової системи. Так, станом на

30.06.2019 кількість страхових компаній становила 249, з яких 26 надавали послуги страхування життя (СК «Life») та 223 страхова компанія, що здійснювала види страхування, інші, ніж страхування життя (СК «non-Life»).

Ринок страхування в Україні наразі демонструє позитивну динаміку свого розвитку. Проте, у зв'язку із інфляцією, наявного зростання ще недостатньо, щоб повернути втрачені за кризові роки обсяги його діяльності. Динаміка обсягів валових страхових премій та виплат є важливою характеристикою розвитку страхового ринку і відображає ступінь виконання ним його специфічних функцій, пов'язаних із захистом, фінансуванням, забезпеченням впевненості та зменшенням ризиків. У 2018 році розмір валових страхових виплат становив 12863,4 млн грн (приріст на 22,08% порівняно з 2017 роком).

Таблиця 1

Динаміка розвитку страхових компаній в Україні

Назва показника	Роки				
	2015	2016	2017	2018	30.06.2019
Кількість страхових компаній, од.	361	310	294	281	249
Обсяг валових страхових премій, млн. грн.	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	27291,1
Обсяг страхових виплат, млн. грн.	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	6667,6
Активи страхових компаній, млн. грн.	60729,1	56075,6	57381,0	63493,3	65265,1

Оцінити стан розвитку страхового ринку і визначити його вплив на соціально-економічний розвиток країни дає змогу показник рівня проникнення страхування (співвідношення обсягу страхових премій у масштабах країни до валового внутрішнього продукту). Так, більша частка страхових премій у ВВП свідчить про більший перерозподіл ВВП через страхування та, як правило, більший рівень розвитку страхового ринку. При цьому вважається, що для ефективного страхового ринку цей показник повинен бути на рівні від 8 до 12% [3]. В Україні у 2018 році частка валових страхових премій у відношенні до ВВП залишились на рівні 2017 року та становила 1,4%. Низький рівень проникнення страхування свідчить про те, що на сьогодні розвиток страхового ринку України все ще знаходиться на досить низькому рівні. Відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України планується поступове підвищення даного показника і на кінець 2020 року даний індикатор повинен становити 7% [4]. Порівнюючи значення даного показника з іншими країнами світу, слід зауважити, що значно більші значення рівня проникнення мають Фінляндія – 11,8%, Велика Британія – понад 11%, Італія – 9,09%, Франція – 9,73, США – 7,3%, Німеччина – 6,84%, що свідчить про належний рівень страхової культури населення та про довіру до страхових компаній у цих країнах [2]. В цілому у Європі середнє значення рівня проникнення страхування становить 7,2%, а у світі – 6,28% і протягом останніх років демонструє тенденцію до зростання. Таким чином, страхування у нашій країні й досі не виконує у повній

мірі свої важливої ролі на відміну від більшості розвинених країн світу, де страхова галузь є важливим атрибутом та головним фактором стимулювання економіки.

Покращення стійкого зростання ринку страхових продуктів залежить від правильного впровадження та здійснення реалізації стратегії і тактики його функціонування. Разом з цим, основними завданнями підвищення якості сектору страхування залишаються збільшення конкурентоспроможності страховиків, розвиток сучасної інфраструктури страхового ринку та збільшення різноманітності страхових послуг. Ринку страхових послуг в Україні необхідно почерпнути досвіду інших країн світу, щоб мати в майбутньому перспективу для розвитку держави, для стабільності національної економіки, а головне, для забезпечення інтересів громадян та юридичних осіб.

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Основними факторами під впливом яких функціонує ринок страхування в Україні є: продовження військового конфлікту в країні; обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг (страхувальників) через зниження рівня вільних доходів населення і суб'єктів господарювання; девальвація національної валюти; втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ; зниження ліквідності фондового ринку тощо [5]. На даний момент ефективне функціонування страхового ринку України гальмується відсутністю єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі, нестабільністю економічної ситуації в державі, низьким рівнем страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку, браком ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів, низьким рівнем капіталізації вітчизняних страховиків (недокапіталізованість страхових компаній унеможливорює страхування масштабних ризиків в енергетичній, екологічній, фінансовій сферах), зволіканням із упровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, низьким рівнем якості послуг, що надаються окремими страховиками тощо.

Література

1. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку / Г. Кулина, Я. Фаріон // Світ фінансів. – 2017. – № 3(52). – С. 48-59.
2. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні / О.В. Золотарьова // Економіка і суспільство. – 2017. – №11. – С. 413-420.
3. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / Я.М. Гринчишин, А.В. Прокопюк // Молодий вчений. – 2017. – №3 (43). – С. 622-626.

4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>

5. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні / В.А. Диба // Економіка та держава. – 2016. – № 11. – С. 80-83

6. Berezina O. Challenges and strategic priorities for the development of investment insurance in Ukraine economy / I. Honcharenko, O. Berezina// Baltic Journal of Economic Studies. – Vol. 3 (2017) – No. 5 December. – P. 84-90. DOI: 10.30525/2256-0742/2017-3-5-84-90

УДК 368 (477)

Прокопчук О.Г. – к.е.н., доц.

Уманський національний університет садівництва

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ

Протягом усього історичного шляху розвитку суспільне виробництво стикається із суперечностями між природою і людиною, а також між окремими суб'єктами виробничих відносин. Ці суперечності зумовлюють появу несприятливих подій (ризиків), серед яких виокремлюють стихійне лихо і нещасні випадки. Потенційна можливість настання стихійного лиха і нещасних випадків становить суть ризику. За умов ризикового характеру функціонування будь-якого підприємства і не менш ризикового поведіння кожної людини існує нагальна потреба попередження і відшкодування збитків, завданих стихійним лихом та нещасними випадками. Відносини, що складаються в суспільстві з цього приводу, мають об'єктивний характер і в сукупності формують зміст економічної категорії «страховий захист».

В науковий обіг термін «страховий захист» був введений Л.І. Рейтманом. Базовим положенням введення даного терміну з'явився ризиковий характер суспільного виробництва, обумовлений протиріччям людиною і природо-руйнівними силами, щодо безумовного відшкодування завданих збитків [1].

Специфіка цієї категорії зумовлена такими ознаками: випадковістю ризику; незвичайністю заподіяної шкоди; можливістю вираження шкоди в натуральній або грошовій формі; необхідністю попередження чи подолання наслідків події і відшкодування завданих нею збитків.

Страховий захист – це потенційна готовність страховика, закріплена юридично, надати страхувальнику, застрахованій особі або вигодонабувачу матеріальне забезпечення, передбачене договором, у вигляді страхової виплати

або в формі інших послуг [2; 3].

Страховий захист практично реалізується у вигляді конкретних страхових правовідносини (договору), згідно якого страховик, отримуючи страхову премію стає носієм зобов'язання виплатити страхувальникові (застрахованій особі) страхові виплати, передбачені при настанні страхового випадку.

Дана категорія включає в себе три аспекти, що згруповані на рис. 1

Доцільно виділи наступні цілі, за якими страховий захист набувається різними економічними суб'єктами:

1. Фінансування ризику. При використанні страхового захисту з метою фінансування ризику набуває першочергового значення якісна передача ризику. За таких обставин виступає в ролі інструменту ризик-менеджменту.

2. Виконання вимог законодавства. В окремих випадках покупець страхового захисту керується обов'язковістю його придбання в силу чинного законодавства. В першу чергу це стосується обов'язкових видів страхування.

3. Накопичення грошових коштів фізичними особами.

4. Здешевлення внутрішнього фінансування підприємств. Підприємства можуть використовувати страховий захист для цілей, що формально пов'язані із подоланням наслідків випадкових подій, оскільки можливим є використання його фінансового механізму як каналу для руху капіталу.

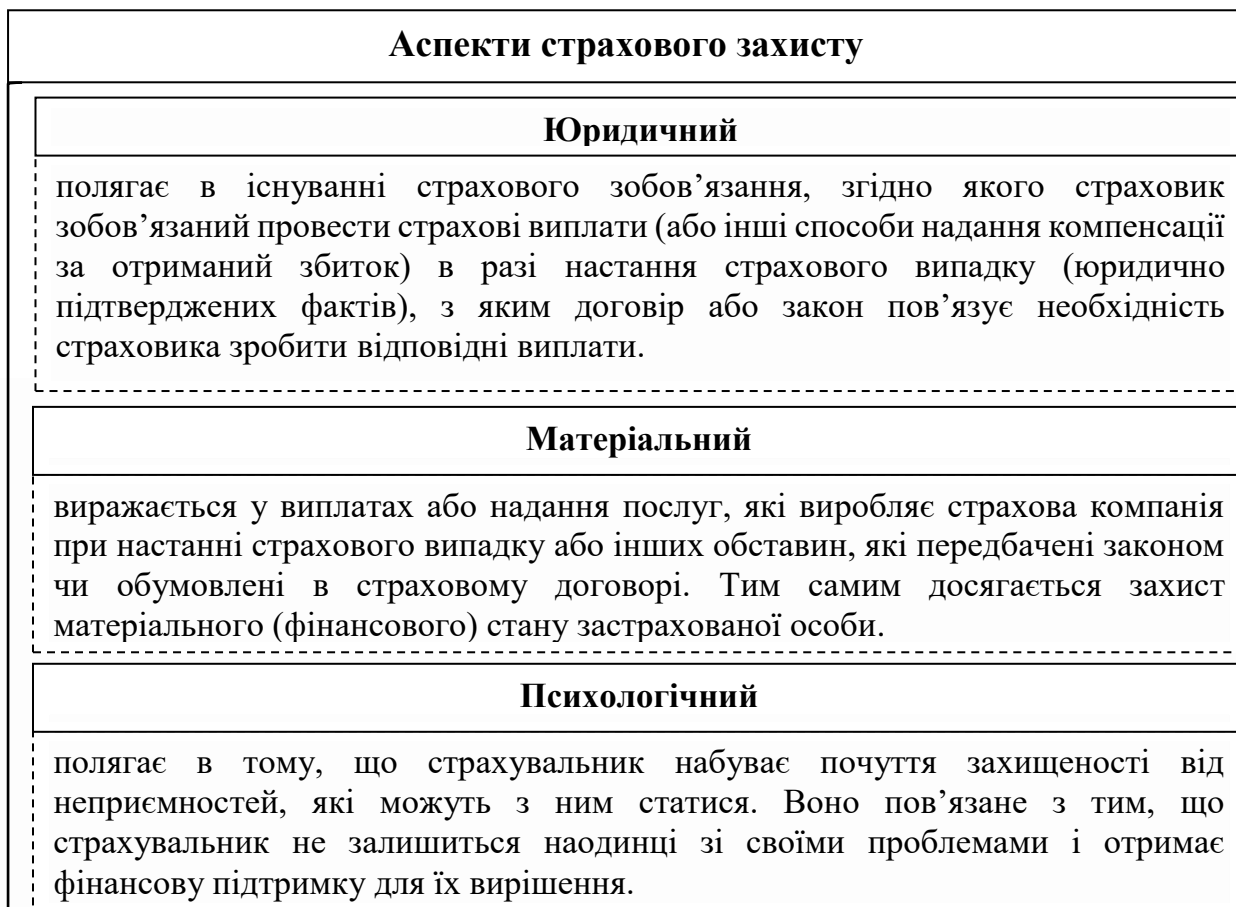

Рис. 1. Ключові аспекти страхового захисту

У країнах з розвинутою ринковою економікою страхування забезпечує стабільність у суспільстві, гарантує власникам відшкодування збитків при загибелі майна й втраті доходу, захищає людину в багатьох випадках життя. Страхування - невід'ємний атрибут цивілізованого суспільства.

Література:

1. Бовсуновська Г.С. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки страхового ринку. *Збірник наукових праць Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*. 2014. Том 16. № 1. С. 167-173.
2. Прокопчук О.Т. Особливості формування та сучасні тенденції функціонування українського ринку агрострахових послуг. *Збірник наукових праць «Економіка та управління АПК»*. 2018. № 1 (139). С. 50-59.
3. Прокопчук О.Т. Розвиток українського ринку страхових послуг в контексті забезпечення економічної безпеки країни. *Збірник праць Уманського національного університету садівництва*. Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: Видавництво «Сочінський М.М.». 2019, Вип. 94. Ч. 2: Економічні науки. С. 69-85. DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-69-85.

УДК 368

Шпільчак О. І. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. О. М. Ромашко

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ДЕФІНІЦІЇ «СТРАХОВИЙ РИНОК»

Одним із складових елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави є страховий ринок. Міжнародний досвід свідчить, що рівень розвитку економіки країни часто визначають за ступенем розвитку страхової галузі, яка за рівнем прибутковості у високорозвинених країнах світу випереджає промисловий та банківський сектори.

Страховий ринок є сукупністю економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхових послуг, тобто він забезпечує органічний зв'язок між страховиками та страхувальниками і на ньому здійснюється обов'язкове визнання страхової послуги. При цьому необхідною умовою існування страхового ринку є наявність суспільної потреби з боку страхувальників та страховиків, які можуть задовольнити ці потреби.

Поряд з цим, страховий ринок є складовою фінансового ринку, що представляє особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а

сукупність всіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання [1].

Можна сформулювати ще й такі підходи до визначення страхового ринку як:

1) форма організації економічних відносин у сфері грошового обігу по формуванню та використанню страхового фонду й інших фондів та ресурсів страховика за допомогою купівлі-продажу страхових продуктів;

2) сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист;

3) сукупність страховиків, страхувальників, посередників, що приймають участь в реалізації страхових послуг.

Різні науковці по-своєму визначили зміст поняття «страховий ринок». Розглянемо деякі з них, наприклад: В. Д. Базилевич вважає, що страховий ринок – це частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на нього [2]; С. С. Осадець – економічний простір, в якому взаємодіють страхувальники (формують попит на страхові послуги), різноманітні за формами організації страхові компанії (страховики, котрі задовольняють попит на послуги), страхові посередники (агенти та брокери), а також організації страхової інфраструктури - асоціації та об'єднання, що діють на ринку [3]; Н. М. Внукова – складна багатофакторна динамічна система, що становить діалектичну єдність двох систем - внутрішньої системи (страхові продукти, система організації продажу страхових полісів і формування попиту, гнучка система тарифів, власна інфраструктура страховика) і зовнішнього оточення (система взаємодіючих сил, що оточують внутрішню систему ринку і впливають на неї) [4]; А. В. Криворучко – сфера фінансово-економічних відносин між страховиками і страхувальниками щодо надання страхових послуг і захисту майнових інтересів юридичних осіб і громадян, а також по здійсненню відповідної фінансової діяльності в межах чинного законодавства з боку комерційних страхових компаній і фірм чи державних організацій [5].

З наведених визначень досліджуваної категорії бачимо, що в цілому під страховим ринком розуміють частину фінансового ринку, економічний простір, динамічну систему, сферу фінансово-економічних відносин.

Підсумовуючи дослідження щодо наведених дефініцій, загалом можна стверджувати, що у науковій літературі для визначення економічного змісту поняття «страховий ринок» науковцями, в більшій мірі, використовується системний підхід, основною метою якого є розгляд всіх складових елементів ринку та орієнтація на аналізі взаємозв'язку між ними.

Література:

1. Музика О. М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку в Україні / О. М. Музика // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009 - № 19.2. – С. 246-255.
2. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. - К.: Знання, КОО, 2002. - 203 с.
3. Страхування: підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред.. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2002. - 599 с.
4. Страхування: теорія і практика. Навчально-методичний посібник / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін. – Харків: Бурун Книга, 2004. - 376 с.
5. Криворучко А. В. Розвиток страхового ринку в сільському господарстві / А. В. Криворучко // Економіка АПК. – 1997. – № 6. – С. 66-70.

**Майборода О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник д.е.н., професор Захарченко В.І.

Черкаський державний технологічний університет

СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСІВ ЮРИДИЧНИХ І ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Формування в Україні ринкової економіки, розбудова її інфраструктури, створення дієвих механізмів господарювання для усіх суб'єктів ринку передбачає необхідність теоретичного з'ясування суті страхової діяльності, пошук адекватних новим умовам методів захисту та відшкодування втрат як фізичним, так і юридичним особам.

Страхування відповідальності – галузь страхування, в якій об'єктом страхування виступає відповідальність перед третіми юридичними або фізичними особами, котрі можуть зазнати збитків внаслідок будь-якої дії чи внаслідок бездіяльності страхувальника.[2]

Предметом договору страхування є майнові інтереси страхувальника, що не суперечать закону, пов'язані з відшкодуванням страхувальником у порядку, встановленому чинним законодавством України, заподіяної ним у процесі здійснення діяльності, шкоди життю, здоров'ю та/або майну третіх осіб (тілесне ушкодження та/або майновий збиток).

Страховим ризиком є певна подія, яка має ознаки ймовірності та випадковості настання, на випадок якої проводиться страхування майнових інтересів Страхувальника, пов'язаних з його обов'язком відшкодувати шкоду,

заподіяну ним життю, здоров'ю та/або майну третіх осіб у порядку, встановленому чинним законодавством України.

Необхідність запровадження такого об'єкта в страховій справі зумовлена тим, що особа, яка завдала збитків іншим особам, за законом або за рішенням суду повинна відшкодувати їх, а також потребою захисту інтересів тих, хто постраждав (третіх осіб), оскільки в сучасних умовах розмір збитків може бути досить значним (винуватцю цих збитків не вистачить і життя, щоб «відробити» їх відшкодування). [1]

Страхування відповідальності має особливі риси:

- беруть участь завжди три сторони – страхувальник, страховик та третя сторона (третя особа), при чому останньою можуть виступати будь-які, не обумовлені наперед, особи;

- попередньо не встановлюються страхова сума та застрахований, обумовлюється лише ліміт відповідальності страховика (верхня межа розміру відшкодування);

- відшкодування стосується як матеріального збитку, так і шкоди, завданої життю і здоров'ю третіх осіб, яким у силу закону або за рішенням суду здійснюються відповідні виплати, що компенсують понесений збиток;

- одержувачем страхової суми виступає абсолютно невідома до настання страхового випадку фізична особа, а у разі смерті – її правонаступники або юридична особа, якій заподіяна шкода страхувальником. [4]

Страхування відповідальності покриває не власний збиток, а збиток, який застрахована особа нанесла іншій особі. Цивільна відповідальність носить майновий характер: особа, яка нанесла збиток, зобов'язана відшкодувати збиток у повному обсязі потерпілому, тобто третій особі. Укладаючи договір страхування цивільної відповідальності цей обов'язок перекладають на страховика, але не звільняють страхувальника від кримінальної чи адміністративної відповідальності за нанесений збиток третій особі.

Вводити обов'язкове страхування в усіх випадках, завдаючи тим самим збитків іншим особам, законодавчо неможливо. Тому обов'язкове страхування відповідальності обмежується лише випадками з екстремально високими збитками. Інші ж випадки підлягають страхуванню на добровільних засадах. Але для того, щоб страхування відповідальності можна було реалізувати, необхідні зацікавленість з боку суспільства та бажання страховика, здатного взяти на себе відповідальність за відшкодування збитків.

Незважаючи на позитивні зрушення, що відбулися в галузі страхування з початку її створення, існує кілька значних проблем, що заважають її нормальному функціонуванню та розвитку: відсутність впорядкованого страхового законодавства; наявність великої кількості вимог та бар'єрів, що обмежують конкуренцію на ринку; низький рівень капіталізації підприємств; низька довіра суспільства до страхових компаній; крім того, проблеми, які існують в українській економіці в цілому і впливають, зокрема, і на страхову галузь. [3]

Найважливішими шляхами подолання труднощів вбачаються наступні: впорядкування страхового законодавства (необхідність створення кодексу про страхову діяльність); досягнення оптимальної структури між різними формами страхування; залучення коштів страхових фондів на потреби інвестиційних вкладень; створення об'єднань страховиків з метою зміцнення їх фінансового становища; запровадження дієвих заходів, для запобігання корупції та виключення бюрократичних перепон.

В умовах стабілізації економіки України, зміни форм власності більшості підприємств, потреба громадян та суб'єктів господарювання у захисті своїх майнових інтересів та інтересів працівників від різноманітних ризиків постійно зростає. Держава також зацікавлена у страховому захисті свого майна та підвищенні соціально-економічної захищеності громадян України. Незважаючи на значний потенціал, роль та місце вітчизняного страхування залишаються поки що дуже незначними та не відповідають завданням, які стоять перед Україною в сучасних умовах формування ринкової економіки.

Література

1. Заїкін Ю. В. Страхування відповідальності в Україні: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08. 04. 01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – К., 2013. -19 с. Електронна версія.
2. Мних М. В «Страхування в Україні в умовах глобальної економічної кризи». – Інвестиції: практика та досвід. -2016. -№4. -с. 33-35 [Електронний ресурс http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2019/10.pdf]
3. Мухіна О. В Страхувальний ринок України: стан та проблеми розвитку. // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №3. – с. 50-52.
4. Позднякова Л. О. Проблеми розвитку страхового ринку України і шляхи їх розв'язання в сучасних умовах//Актуальні проблеми економіки. – 2018. – №6 (108). – с. 250-254 Електронна версія.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Питання розвитку фінансової науки

Дудченко Н.В. Напрямки здійснення економічних перетворень у фінансовій системі України	4
Мікуліна М.О. Ефективність економічного і соціального механізму сільськогосподарського підприємства	6
Дьяков Д.М. Класифікація чаю як різновиду смакових товарів на світовому ринку	9
Білецька М.А. Демпінгові війни	11

СЕКЦІЯ 2. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в Україні та шляхи її вдосконалення

Гончаренко І.Г. Прибуткове оподаткування в Україні в контексті посилення податкової конкуренції між державами	14
Пожар Є. П. Вплив фіскальних ризиків на державний бюджет України	15
Богоніс А. М. Перспективи вдосконалення бюджетного регулювання	19
Борис В. І. Державні запозичення як інструмент бюджетного механізму	22
Губенко С.М. Адміністративно-територіальні реформи України з урахуванням зарубіжного досвіду	25
Дутчак В. Б. Трансформація доходів місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації	29
Зарецька Х. С. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України	32
Карнаух М.А. Розвиток системи непрямого оподаткування в Україні та Великобританії	35
Ковальова О.С. Механізми підвищення ефективності формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад	39
Крижанівський В.В. Особливості формування звітності з податку на прибуток підприємства	41
Очеретяна А. С. Видатки загального фонду міського бюджету як однієї з складових місцевих бюджетів в Україні	43
Роєнко К.В. Аналіз розвитку корпорацій в економіці України	46
Агапова В.Е. Контролінг: інструмент фінансового менеджменту	49
Малахатко А. Особливості формування податкового навантаження	52

сілськогосподарського товаровиробника

Пуш М. Державний фінансовий контроль як дієвий метод управління державними фінансами	54
Коверза В. С., Канашина С. В. Особливості функціонування бюджетних установ України	56
Железняк М.В. Податкові надходження, як джерело формування доходів місцевих бюджетів України	58
Панчоха О.О. Особливості адміністрування податку на додану вартість на сучасному етапі	62

СЕКЦІЯ 5. Фінансові ринки, фінансові посередники

Березіна О.Ю. Розумна спеціалізація регіону як інструмент акумулювання фінансових ресурсів для сталого розвитку	66
Пріхно І.М. Проблемні аспекти ефективної діяльності фінансових посередників в Україні	69
Шевченко А.М. Структура сучасного ринку консалтингових послуг та пріоритетні напрями його розвитку в Україні	72
Хозей А.А. Система попередження, прогнозування та запобігання банкрутству і кризовим явищам на підприємстві	75
Білан О. А. Теоретичні засади фінансового забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад	77
Мороз В. М. Фінансова стратегія підприємства	79
Настенко О.Р. Управління фінансовими ризиками підприємства	82
Куліковська А.С. Фінансовий менеджмент: сутність, призначення та перспективи	86
Мариніч А.І. Фінансові ризики на підприємстві	88
Минько Є.Г. Джерела фінансування освіти в Україні	90
Назаренко М.В. Формування фінансових ресурсів підприємств комунальної форми власності	94
Серватинська І.М. Облігації внутрішніх державних позик України: суть і перспективи	97

СЕКЦІЯ 6. Питання менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

Гордополова Н.В., Кабан К.О. Аналіз фінансового стану в системі	102
--	-----

антикризового управління підприємства

Камінська І. Б. Витрати на працівників: управлінський аспект	104
Лопушинська О. В., Титаренко А. А. Особливості управління людськими ресурсами на підприємствах фінансового сектору економіки	107
Юдіна С.В., Пирогов С.О. Структура витрат вітчизняних підприємств на інновації	109

СЕКЦІЯ 7. Актуальні питання розвитку банківської системи

Бережна Л.В., Снитюк О.І. Стан та перспективи розвитку цифрової економіки та cashless в Україні	112
Козубенко Н.П. Банківське кредитування та перспективи його розвитку в Україні	115
Горбунова Г. Є. Теоретичні аспекти розвитку платіжних систем в Україні	117
Кравченко В.А. Стрес-тестування та оцінка стійкості банківської системи України в 2019 році	121
Гвоздь Т.І. Аналіз стану монетарної політики НБУ	124
Кутах Н.А. Особливості впровадження сервісів токенизації в Україні	127
Коваленко А. Г. Типи монетарної політики для реалізації цілей економічної політики держави	130
Гудзенко С.Ю. Банківське кредитування населення: стан та перспективи розвитку	133
Лозумірська Н.О. Аналіз стану і перспектив розвитку безготівкових розрахунків в Україні	137
Ганечко Б.О. Особливості впровадження системи Базель III в Україні	140
Гелеверя В. В. Депозитна політика комерційних банків: стан та перспективи	143
Міннікова О. О. Проблеми розвитку банківської системи в Україні	146
Глущенко Т. С. Кредитна політика комерційного банку в умовах глобалізації	150
Ремигайло К.С. Розвиток банківської системи України	153
Бережна К.С. Фінансова стабільність комерційного банку	155
Коверза В. С., Волощук В. М. Фактори впливу на конкурентоспроможність банку	157
Бережна Д.А. Проблеми та виклики cashless в Україні: вітчизняний і зарубіжний досвід	160

Березін І.С. Стрес-тестування банківської системи України	163
Левченко І.О. Депозитна політика комерційних банків: світовий досвід та перспективи застосування в Україні	167
Степаненко Н. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків	171
Савелкова І.В. Сучасний стан і перспективи розвитку банківського кредитування фізичних осіб в Україні	174
Власюк С.А., Сторожук Д.С. Управління кредитним портфелем банку	177
Литвин Я.О. Банківський менеджмент як метод управління фінансовими ризиками банку	179
Бондаренко Н.В., Буранова В.О. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи	183
Лук'яненко А.Ю. Кредитна політика комерційного банку в умовах трансформації	186

СЕКЦІЯ 9. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

Науменко А. Ю. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку	189
Прокопчук О.Т. Теоретичні аспекти сутності страхового захисту	192
Шпільчак О. І. До розуміння сутності дефініції «страховий ринок»	194
Майборода О. Страхування відповідальності як інструмент захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб	196